നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ദീഘനികായോ

പാഥികവഗ്ഗപാളി

൧. പാഥികസുത്തം

സുനക്ഖത്തവത്ഥു

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ മല്ലേസു വിഹരതി അനുപിയം നാമ [അനുപ്പിയം നാമ (സ്യാ॰)] മല്ലാനം നിഗമോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ അനുപിയം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ''അതിപ്പഗോ ഖോ താവ അനുപിയായം [അനുപിയം (ക॰)] പിണ്ഡായ ചരിതും. യംനൂനാഹം യേന ഭഗ്ഗവഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ആരാമോ, യേന ഭഗ്ഗവഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ തേനുപസങ്കമേയ്യ''ന്തി.

൨. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന ഭഗ്ഗവഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ആരാമോ, യേന ഭഗ്ഗവഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ തേനുപസങ്കമി. അഥ ഖോ ഭഗ്ഗവഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഏതു ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ. സ്വാഗതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ. ചിരസ്സം ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമം പരിയായമകാസി യദിദം ഇധാഗമനായ. നിസീദതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ, ഇദമാസനം പഞ്ഞത്ത''ന്തി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. ഭഗ്ഗവഗോത്തോപി ഖോ പരിബ്ബാജകോ അഞ്ഞതരം നീചം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഭഗ്ഗവഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''പുരിമാനി, ഭന്തേ, ദിവസാനി പുരിമതരാനി സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം ഏതദവോച - 'പച്ചക്ഖാതോ ദാനി മയാ, ഭഗ്ഗവ, ഭഗവാ. ന ദാനാഹം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാമീ'തി. കച്ചേതം, ഭന്തേ, തഥേവ, യഥാ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ അവചാ''തി? ''തഥേവ ഖോ ഏതം, ഭഗ്ഗവ, യഥാ സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ അവച''.

൩. പുരിമാനി, ഭഗ്ഗവ, ദിവസാനി പുരിമതരാനി സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മം ഏതദവോച - 'പച്ചക്ഖാമി ദാനാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം. ന ദാനാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമീ'തി. 'ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'അപി നു താഹം, സുനക്ഖത്ത, ഏവം അവചം, ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹീ'തി? 'നോ ഹേതം, ഭന്തേ'. 'ത്വം വാ പന മം ഏവം അവച - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമീ'തി? 'നോ ഹേതം, ഭന്തേ'. 'ഇതി കിര, സുനക്ഖത്ത, നേവാഹം തം വദാമി - ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹീതി. നപി കിര മം ത്വം വദേസി - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമീതി. ഏവം സന്തേ, മോഘപുരിസ, കോ സന്തോ കം

പച്ചാചിക്ഖസി? പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച [യാവ ച (ക॰)] തേ ഇദം അപരദ്ധ’ന്തി.

൪. ‘ന ഹി പന മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോതീ’തി. ‘അപി നു താഹം, സുനക്ഖത്ത, ഏവം അവചം - ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹി, അഹം തേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ’തി? ‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’. ‘ത്വം വാ പന മം ഏവം അവച - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമി, ഭഗവാ മേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതീ’തി? ‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’. ‘ഇതി കിര, സുനക്ഖത്ത, നേവാഹം തം വദാമി - ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹി, അഹം തേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ’തി; നപി കിര മം ത്വം വദേസി - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമി, ഭഗവാ മേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതീ’തി. ഏവം സന്തേ, മോഘപുരിസ , കോ സന്തോ കം പച്ചാചിക്ഖസി? തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, കതേ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ അകതേ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ യസ്സത്ഥായ മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’തി? ‘കതേ വാ, ഭന്തേ, ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ അകതേ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ യസ്സത്ഥായ ഭഗവതാ ധമ്മോ ദേസിതോ സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’തി. ‘ഇതി കിര, സുനക്ഖത്ത, കതേ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ, അകതേ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേ, യസ്സത്ഥായ മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ, സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. തത്ര, സുനക്ഖത്ത, കിം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കതം കരിസ്സതി? പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച തേ ഇദം അപരദ്ധ’ന്തി.

൫. ‘ന ഹി പന മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേതീ’തി [പഞ്ഞാപേതീതി (പീ॰)]? ‘അപി നു താഹം, സുനക്ഖത്ത, ഏവം അവചം - ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹി, അഹം തേ അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേസ്സാമീ’തി? ‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’. ‘ത്വം വാ പന മം ഏവം അവച - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമി, ഭഗവാ മേ അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേസ്സതീ’തി? ‘നോ ഹേതം, ഭന്തേ’. ‘ഇതി കിര, സുനക്ഖത്ത, നേവാഹം തം വദാമി - ഏഹി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, മമം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരാഹി, അഹം തേ അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേസ്സാമീതി. നപി കിര മം ത്വം വദേസി - അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ വിഹരിസ്സാമി, ഭഗവാ മേ അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേസ്സതീ’തി. ഏവം സന്തേ, മോഘപുരിസ, കോ സന്തോ കം പച്ചാചിക്ഖസി? തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, പഞ്ഞത്തേ വാ അഗ്ഗഞ്ഞേ, അപഞ്ഞത്തേ വാ അഗ്ഗഞ്ഞേ, യസ്സത്ഥായ മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ, സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’തി? ‘പഞ്ഞത്തേ വാ, ഭന്തേ, അഗ്ഗഞ്ഞേ, അപഞ്ഞത്തേ വാ അഗ്ഗഞ്ഞേ, യസ്സത്ഥായ ഭഗവതാ ധമ്മോ ദേസിതോ, സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’തി. ‘ഇതി കിര, സുനക്ഖത്ത, പഞ്ഞത്തേ വാ അഗ്ഗഞ്ഞേ, അപഞ്ഞത്തേ വാ അഗ്ഗഞ്ഞേ, യസ്സത്ഥായ മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ, സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. തത്ര, സുനക്ഖത്ത, കിം

അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞത്തം കരിസ്സതി? പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച തേ ഇദം അപരദ്ധം’.

൬. ‘അനേകപരിയായേന ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, മമ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ - ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാതി. ഇതി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, അനേകപരിയായേന മമ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ.

‘അനേകപരിയായേന ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, ധമ്മസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ - സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീതി. ഇതി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, അനേകപരിയായേന ധമ്മസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ.

‘അനേകപരിയായേന ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, സങ്ഘസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ - സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ, ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാതി. ഇതി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, അനേകപരിയായേന സങ്ഘസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ വജ്ജിഗാമേ.

‘ആരോചയാമി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, പടിവേദയാമി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത. ഭവിസ്സന്തി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, വത്താരോ, നോ വിസഹി സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും, സോ അവിസഹന്തോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തോതി. ഇതി ഖോ തേ, സുനക്ഖത്ത, ഭവിസ്സന്തി വത്താരോ’തി.

ഏവം പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മയാ വുച്ചമാനോ അപക്കമേവ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ, യഥാ തം ആപായികോ നേരയികോ.

കോരക്ഖത്തിയവത്ഥു

൭. ‘‘ഏകമിദാഹം, ഭഗ്ഗവ, സമയം ഥൂലൂസു [ബുമൂസു (സീ॰ പീ॰)] വിഹരാമി ഉത്തരകാ നാമ ഥൂലൂനം നിഗമോ. അഥ ഖ്വാഹം, ഭഗ്ഗവ, പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സുനക്ഖത്തേന ലിച്ഛവിപുത്തേന പച്ഛാസമണേന ഉത്തരകം പിണ്ഡായ പാവിസിം. തേന ഖോ പന സമയേന അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ കുക്കുരവതികോ ചതുക്കുണ്ഡികോ [ചതുകുണ്ഡികോ (സീ॰ പീ॰) ചതുകോണ്ഡികോ (സ്യാ॰ ക॰)] ഛമാനികിണ്ണം ഭക്ഖസം മുഖേനേവ ഖാദതി, മുഖേനേവ ഭുഞ്ജതി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ അചേലം കോരക്ഖത്തിയം കുക്കുരവതികം ചതുക്കുണ്ഡികം ഛമാനികിണ്ണം ഭക്ഖസം മുഖേനേവ ഖാദന്തം മുഖേനേവ ഭുഞ്ജന്തം. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘സാധുരൂപോ വത, ഭോ,

അയം [അരഹം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] സമണോ ചതുക്കുണ്ഡികോ ഛമാനികിണ്ണം ഭക്ഖസം മുഖേനേവ ഖാദതി, മുഖേനേവ ഭുഞ്ജതീ'തി.

"അഥ ഖ്വാഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തസ്സ ലിച്ഛവിപുത്തസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'ത്വമ്പി നാമ, മോഘപുരിസ, സമണോ സക്യപുത്തിയോ [മോഘപുരിസ സക്യപുത്തിയോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പടിജാനിസ്സസീ'തി! 'കിം പന മം, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഏവമാഹ - 'ത്വമ്പി നാമ, മോഘപുരിസ, സമണോ സക്യപുത്തിയോ [മോഘപുരിസ സക്യപുത്തിയോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പടിജാനിസ്സസീ'തി? 'നനു തേ, സുനക്ഖത്ത, ഇമം അചേലം കോരക്ഖത്തിയം കുക്കുരവതികം ചതുക്കുണ്ഡികം ഛമാനികിണ്ണം ഭക്ഖസം മുഖേനേവ ഖാദന്തം മുഖേനേവ ഭുഞ്ജന്തം ദിസ്വാന ഏതദഹോസി - സാധുരൂപോ വത, ഭോ, അയം സമണോ ചതുക്കുണ്ഡികോ ഛമാനികിണ്ണം ഭക്ഖസം മുഖേനേവ ഖാദതി, മുഖേനേവ ഭുഞ്ജതീ'തി? 'ഏവം, ഭന്തേ. കിം പന, ഭന്തേ, ഭഗവാ അരഹത്തസ്സ മച്ഛരായതീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, മോഘപുരിസ, അരഹത്തസ്സ മച്ഛരായാമി. അപി ച, തുയ്ഹേവേതം പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്നം, തം പജഹ. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. യം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, മഞ്ഞസി അചേലം കോരക്ഖത്തിയം - സാധുരൂപോ അയം സമണോതി [മഞ്ഞസി "അചേലോ കോരഖത്തിയോ സാധുരൂപോ അരഹം സമണോതി" (സ്യാ॰)]. സോ സത്തമം ദിവസം അലസകേന കാലങ്കരിസ്സതി. കാലങ്കതോ [കാലകതോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ച കാലകഞ്ചികാ [കാലകഞ്ജാ (സീ॰ പീ॰), കാലകഞ്ജികാ (സ്യാ॰)] നാമ അസുരാ സബ്ബനിഹീനോ അസുരകായോ, തത്ര ഉപപജ്ജിസ്സതി. കാലങ്കതഞ്ച നം ബീരണത്ഥമ്ബകേ സുസാനേ ഛഡ്ഡേസ്സന്തി. ആകങ്ഖമാനോ ച ത്വം, സുനക്ഖത്ത, അചേലം കോരക്ഖത്തിയം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛേയ്യാസി - ജാനാസി, ആവുസോ കോരക്ഖത്തിയ [അചേല കോരഖത്തിയ (ക॰)], അത്തനോ ഗതിന്തി? ഠാനം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, വിജ്ജതി യം തേ അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ ബ്യാകരിസ്സതി - ജാനാമി, ആവുസോ സുനക്ഖത്ത, അത്തനോ ഗതിം; കാലകഞ്ചികാ നാമ അസുരാ സബ്ബനിഹീനോ അസുരകായോ, തത്രാമ്ഹി ഉപപന്നോതി.

"അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേന അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം കോരക്ഖത്തിയം ഏതദവോച - 'ബ്യാകതോ ഖോസി, ആവുസോ കോരക്ഖത്തിയ, സമണേന ഗോതമേന - അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ സത്തമം ദിവസം അലസകേന കാലങ്കരിസ്സതി. കാലങ്കതോ ച കാലകഞ്ചികാ നാമ അസുരാ സബ്ബനിഹീനോ അസുരകായോ , തത്ര ഉപപജ്ജിസ്സതി. കാലങ്കതഞ്ച നം ബീരണത്ഥമ്ബകേ സുസാനേ ഛഡ്ഡേസ്സന്തീ'തി. യേന ത്വം, ആവുസോ കോരക്ഖത്തിയ, മത്തം മത്തഞ്ച ഭത്തം ഭുഞ്ജേയ്യാസി, മത്തം മത്തഞ്ച പാനീയം പിവേയ്യാസി. യഥാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ മിച്ഛാ അസ്സ വചന'ന്തി.

൮. "അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ ഏകദ്വീഹികായ സത്തരത്തിന്ദിവാനി ഗണേസി, യഥാ തം തഥാഗതസ്സ അസദ്ദഹമാനോ. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ സത്തമം ദിവസം അലസകേന കാലമകാസി. കാലങ്കതോ ച കാലകഞ്ചികാ നാമ അസുരാ സബ്ബനിഹീനോ

അസുരകായോ, തത്ര ഉപപജ്ജി. കാലങ്കതഞ്ച നം ബീരണത്ഥമ്ബകേ സുസാനേ ഛഡ്ഡേസും.

൯. ''അസ്സോസി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ - 'അചേലോ കിര കോരക്ഖത്തിയോ അലസകേന കാലങ്കതോ ബീരണത്ഥമ്ബകേ സുസാനേ ഛഡ്ഡിതോ'തി. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേന ബീരണത്ഥമ്ബകം സുസാനം, യേന അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം കോരക്ഖത്തിയം തിക്ഖത്തും പാണിനാ ആകോടേസി - 'ജാനാസി, ആവുസോ കോരക്ഖത്തിയ, അത്തനോ ഗതി'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ കോരക്ഖത്തിയോ പാണിനാ പിട്ഠിം പരിപുഞ്ഛന്തോ വുട്ഠാസി. 'ജാനാമി, ആവുസോ സുനക്ഖത്ത, അത്തനോ ഗതിം. കാലകഞ്ചികാ നാമ അസുരാ സബ്ബനിഹീനോ അസുരകായോ, തത്രാമ്ഹി ഉപപന്നോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ ഉത്താനോ പപതി [പരിപതി (സ്യാ॰ ക॰)].

൧൦. ''അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അഹം, ഭഗ്ഗവ , സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യഥേവ തേ അഹം അചേലം കോരക്ഖത്തിയം ആരബ്ഭ ബ്യാകാസിം, തഥേവ തം വിപാകം, അഞ്ഞഥാ വാ'തി? 'യഥേവ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അചേലം കോരക്ഖത്തിയം ആരബ്ഭ ബ്യാകാസി, തഥേവ തം വിപാകം, നോ അഞ്ഞഥാ'തി. 'തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യദി ഏവം സന്തേ കതം വാ ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, അകതം വാതി? 'അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ കതം ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, നോ അകത'ന്തി. 'ഏവമ്പി ഖോ മം ത്വം, മോഘപുരിസ, ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോന്തം ഏവം വദേസി - ന ഹി പന മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോതീതി. പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച തേ ഇദം അപരദ്ധ'ന്തി. ''ഏവമ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മയാ വുച്ചമാനോ അപക്കമേവ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ, യഥാ തം ആപായികോ നേരയികോ.

അചേലകളാരമട്ടകവത്ഥു

൧൧. ''ഏകമിദാഹം, ഭഗ്ഗവ, സമയം വേസാലിയം വിഹരാമി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന അചേലോ കളാരമട്ടകോ വേസാലിയം പടിവസതി ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ചേവ യസഗ്ഗപ്പത്തോ ച വജ്ജിഗാമേ. തസ്സ സത്തവതപദാനി [സത്തവത്തപദാനി (സ്യാ॰ പീ॰)] സമത്താനി സമാദിന്നാനി ഹോന്തി - 'യാവജീവം അചേലകോ അസ്സം, ന വത്ഥം പരിദഹേയ്യം, യാവജീവം ബ്രഹ്മചാരീ അസ്സം, ന മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യം, യാവജീവം സുരാമംസേനേവ യാപേയ്യം, ന ഓദനകുമ്മാസം ഭുഞ്ജേയ്യം. പുരത്ഥിമേന വേസാലിം ഉദേനം നാമ ചേതിയം, തം നാതിക്കമേയ്യം, ദക്ഖിണേന വേസാലിം ഗോതമകം നാമ ചേതിയം, തം നാതിക്കമേയ്യം, പച്ഛിമേന വേസാലിം സത്തമ്ബം നാമ ചേതിയം, തം നാതിക്കമേയ്യം, ഉത്തരേന വേസാലിം ബഹുപുത്തം നാമ [ബഹുപുത്തകം നാമ (സ്യാ॰)] ചേതിയം തം നാതിക്കമേയ്യ'ന്തി. സോ ഇമേസം സത്തന്നം വതപദാനം സമാദാനഹേതു ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ചേവ യസഗ്ഗപ്പത്തോ ച വജ്ജിഗാമേ.

൭൨. ''അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേന അചേലോ കളാരമട്ടകോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം കളാരമട്ടകം പഞ്ഹം അപുച്ഛി. തസ്സ അചേലോ കളാരമട്ടകോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ന സമ്പായാസി. അസമ്പായന്തോ കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാത്വാകാസി. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തസ്സ ലിച്ഛവിപുത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'സാധുരൂപം വത ഭോ അരഹന്തം സമണം ആസാദിമ്ഹസേ [അസാദിയിമ്ഹസേ (സ്യാ॰)]. മാ വത നോ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ'തി.

൭൩. ''അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'ത്വമ്പി നാമ, മോഘപുരിസ, സമണോ സക്യപുത്തിയോ പടിജാനിസ്സസീ'തി! 'കിം പന മം, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഏവമാഹ - ത്വമ്പി നാമ, മോഘപുരിസ, സമണോ സക്യപുത്തിയോ പടിജാനിസ്സസീ'തി? 'നനു ത്വം, സുനക്ഖത്ത, അചേലം കളാരമട്ടകം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം അപുച്ഛി. തസ്സ തേ അചേലോ കളാരമട്ടകോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ന സമ്പായാസി. അസമ്പായന്തോ കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാത്വാകാസി. തസ്സ തേ ഏതദഹോസി - ''സാധുരൂപം വത, ഭോ, അരഹന്തം സമണം ആസാദിമ്ഹസേ. മാ വത നോ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ'തി. 'ഏവം, ഭന്തേ. കിം പന, ഭന്തേ, ഭഗവാ അരഹത്തസ്സ മച്ഛരായതീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, മോഘപുരിസ, അരഹത്തസ്സ മച്ഛരായാമി, അപി ച തുയ്ഹേവേതം പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്നം, തം പജഹ. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. യം ഖോ പനേതം, സുനക്ഖത്ത, മഞ്ഞസി അചേലം കളാരമട്ടകം - സാധുരൂപോ അയം [അരഹം (സ്യാ॰)] സമണോതി, സോ നചിരസ്സേവ പരിഹിതോ സാനുചാരികോ വിചരന്തോ ഓദനകുമ്മാസം ഭുഞ്ജമാനോ സബ്ബാനേവ വേസാലിയാനി ചേതിയാനി സമതിക്കമിത്വാ യസാ നിഹീനോ [യസാനികിണ്ണോ (ക॰)] കാലം കരിസ്സതീ'തി.

'''അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ കളാരമട്ടകോ നചിരസ്സേവ പരിഹിതോ സാനുചാരികോ വിചരന്തോ ഓദനകുമ്മാസം ഭുഞ്ജമാനോ സബ്ബാനേവ വേസാലിയാനി ചേതിയാനി സമതിക്കമിത്വാ യസാ നിഹീനോ കാലമകാസി.

൭൪. ''അസ്സോസി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ - 'അചേലോ കിര കളാരമട്ടകോ പരിഹിതോ സാനുചാരികോ വിചരന്തോ ഓദനകുമ്മാസം ഭുഞ്ജമാനോ സബ്ബാനേവ വേസാലിയാനി ചേതിയാനി സമതിക്കമിത്വാ യസാ നിഹീനോ കാലങ്കതോ'തി. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യഥേവ തേ അഹം അചേലം കളാരമട്ടകം ആരബ്ഭ ബ്യാകാസിം, തഥേവ തം വിപാകം, അഞ്ഞഥാ വാ'തി? 'യഥേവ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അചേലം കളാരമട്ടകം ആരബ്ഭ ബ്യാകാസി, തഥേവ തം വിപാകം, നോ അഞ്ഞഥാ'തി. 'തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യദി ഏവം സന്തേ കതം വാ ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം അകതം വാ'തി? 'അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ കതം ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, നോ അകത'ന്തി. 'ഏവമ്പി

ഖോ മം ത്വം, മോഘപുരിസ, ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോന്തം ഏവം വദേസി - ന ഹി പന മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോതീ''തി. പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച തേ ഇദം അപരദ്ധ'ന്തി. ''ഏവ'മ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മയാ വുച്ചമാനോ അപക്കമേവ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ, യഥാ തം ആപായികോ നേരയികോ.

അചേലപാഥികപുത്തവത്ഥു

൧൦. ''ഏകമിദാഹം, ഭഗ്ഗവ, സമയം തത്ഥേവ വേസാലിയം വിഹരാമി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന അചേലോ പാഥികപുത്തോ [പാടികപുത്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] വേസാലിയം പടിവസതി ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ചേവ യസഗ്ഗപ്പത്തോ ച വജ്ജിഗാമേ. സോ വേസാലിയം പരിസതി ഏവം വാചം ഭാസതി - 'സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ, അഹമ്പി ഞാണവാദോ. ഞാണവാദോ ഖോ പന ഞാണവാദേന അരഹതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതും. സമണോ ഗോതമോ ഉപഡ്ഢപഥം ആഗച്ഛേയ്യ, അഹമ്പി ഉപഡ്ഢപഥം ഗച്ഛേയ്യം. തേ തത്ഥ ഉഭോപി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരേയ്യാമ. ഏകം ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, ദ്വാഹം കരിസ്സാമി. ദ്വേ ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി, ചത്താരാഹം കരിസ്സാമി . ചത്താരി ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി, അട്ഠാഹം കരിസ്സാമി. ഇതി യാവതകം യാവതകം സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീ'തി.

൧൧. ''അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മം ഏതദവോച - 'അചേലോ, ഭന്തേ, പാഥികപുത്തോ വേസാലിയം പടിവസതി ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ചേവ യസഗ്ഗപ്പത്തോ ച വജ്ജിഗാമേ. സോ വേസാലിയം പരിസതി ഏവം വാചം ഭാസതി - സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ, അഹമ്പി ഞാണവാദോ. ഞാണവാദോ ഖോ പന ഞാണവാദേന അരഹതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതും. സമണോ ഗോതമോ ഉപഡ്ഢപഥം ആഗച്ഛേയ്യ, അഹമ്പി ഉപഡ്ഢപഥം ഗച്ഛേയ്യം. തേ തത്ഥ ഉഭോപി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരേയ്യാമ. ഏകം ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, ദ്വാഹം കരിസ്സാമി. ദ്വേ ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി, ചത്താരാഹം കരിസ്സാമി. ചത്താരി ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി, അട്ഠാഹം കരിസ്സാമി. ഇതി യാവതകം യാവതകം സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരി മനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീ''തി.

''ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - 'അഭബ്ബോ ഖോ, സുനക്ഖത്ത, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ

സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി.

൧൭. 'രക്ഖതേതം, ഭന്തേ, ഭഗവാ വാചം, രക്ഖതേതം സുഗതോ വാച'ന്തി. 'കിം പന മം ത്വം, സുനക്ഖത്ത, ഏവം വദേസി - രക്ഖതേതം, ഭന്തേ, ഭഗവാ വാചം, രക്ഖതേതം സുഗതോ വാച'ന്തി? 'ഭഗവതാ ചസ്സ, ഭന്തേ, ഏസാ വാചാ ഏകംസേന ഓധാരിതാ [ഓവാദിതാ (ക॰)] - അഭബ്ബോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാതി. അചേലോ ച, ഭന്തേ, പാഥികപുത്തോ വിരൂപരൂപേന ഭഗവതോ സമ്മുഖീഭാവം ആഗച്ഛേയ്യ, തദസ്സ ഭഗവതോ മുസാ'തി.

൧൮. 'അപി നു, സുനക്ഖത്ത, തഥാഗതോ തം വാചം ഭാസേയ്യ യാ സാ വാചാ ദ്വയഗാമിനീ'തി? 'കിം പന, ഭന്തേ, ഭഗവതാ അചേലോ പാഥികപുത്തോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ - അഭബ്ബോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി?

'ഉദാഹു , ദേവതാ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അഭബ്ബോ, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ ഭഗവതോ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി?

൧൯. 'ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ ചേവ മേ, സുനക്ഖത്ത , അചേലോ പാഥികപുത്തോ അഭബ്ബോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി.

'ദേവതാപി മേ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അഭബ്ബോ , ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ ഭഗവതോ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി.

'അജിതോപി നാമ ലിച്ഛവീനം സേനാപതി അധുനാ കാലങ്കതോ താവതിംസകായം ഉപപന്നോ. സോപി മം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാരോചേസി -

അലജ്ജീ, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ; മുസാവാദീ, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ. മമ്പി, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ ബ്യാകാസി വജ്ജിഗാമേ - അജിതോ ലിച്ഛവീനം സേനാപതി മഹാനിരയം ഉപപന്നോതി. ന ഖോ പനാഹം, ഭന്തേ, മഹാനിരയം ഉപപന്നോ; താവതിംസകായമ്ഹി ഉപപന്നോ. അലജ്ജീ, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ; മുസാവാദീ, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ; അഭബ്ബോ ച, ഭന്തേ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ ഭഗവതോ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി.

'ഇതി ഖോ, സുനക്ഖത്ത, ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ ചേവ മേ അചേലോ പാഥികപുത്തോ അഭബ്ബോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാതി. ദേവതാപി മേ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അഭബ്ബോ, ഭന്തേ , അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ ഭഗവതോ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ'തി.

'സോ ഖോ പനാഹം, സുനക്ഖത്ത, വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ യേന അചേലസ്സ പാഥികപുത്തസ്സ ആരാമോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമി ദിവാവിഹാരായ. യസ്സദാനി ത്വം, സുനക്ഖത്ത, ഇച്ഛസി, തസ്സ ആരോചേഹീ'തി.

ഇദ്ധിപാടിഹാരിയകഥാ

൨൦. "അഥ ഖ്വാഹം [അഥ ഖോ സ്വാഹം (സ്യാ॰)], ഭഗ്ഗവ, പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ വേസാലിം പിണ്ഡായ പാവിസിം. വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ യേന അചേലസ്സ പാഥികപുത്തസ്സ ആരാമോ തേനുപസങ്കമിം ദിവാവിഹാരായ. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ തരമാനരൂപോ വേസാലിം പവിസിത്വാ യേന അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിഞ്ഞാതേ അഭിഞ്ഞാതേ ലിച്ഛവീ ഏതദവോച - 'ഏസാവുസോ, ഭഗവാ വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ യേന അചേലസ്സ പാഥികപുത്തസ്സ ആരാമോ തേനുപസങ്കമി ദിവാവിഹാരായ. അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, സാധുരൂപാനം സമണാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതീ'തി . അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അഭിഞ്ഞാതാനം അഭിഞ്ഞാതാനം ലിച്ഛവീനം ഏതദഹോസി - 'സാധുരൂപാനം കിര, ഭോ, സമണാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതി; ഹന്ദ വത, ഭോ, ഗച്ഛാമാ'തി. യേന ച അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ [നാനാതിത്ഥിയ (സ്യാ॰)] സമണബ്രാഹ്മണാ

തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിഞ്ഞാതേ അഭിഞ്ഞാതേ നാനാതിത്ഥിയേ [നാനാതിത്ഥിയ (സ്യാ॰)] സമണബ്രാഹ്മണേ ഏതദവോച - ‘ഏസാവുസോ, ഭഗവാ വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ യേന അചേലസ്സ പാഥികപുത്തസ്സ ആരാമോ തേനുപസങ്കമി ദിവാവിഹാരായ. അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, സാധുരൂപാനം സമണാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതീ’തി. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അഭിഞ്ഞാതാനം അഭിഞ്ഞാതാനം നാനാതിത്ഥിയാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം ഏതദഹോസി - ‘സാധുരൂപാനം കിര, ഭോ, സമണാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതി; ഹന്ദ വത, ഭോ, ഗച്ഛാമാ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ യേന അചേലസ്സ പാഥികപുത്തസ്സ ആരാമോ തേനുപസങ്കമിംസു. സാ ഏസാ, ഭഗ്ഗവ, പരിസാ മഹാ ഹോതി [പരിസാ ഹോതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] അനേകസതാ അനേകസഹസ്സാ.

൨൧. “അസ്സോസി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ - ‘അഭിക്കന്താ കിര അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ. സമണോപി ഗോതമോ മയ്ഹം ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ’തി. സുത്വാനസ്സ ഭയം ഛമ്ഭിതത്തം ലോമഹംസോ ഉദപാദി. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ ഭീതോ സംവിഗ്ഗോ ലോമഹട്ഠജാതോ യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ തേനുപസങ്കമി.

“അസ്സോസി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സാ പരിസാ - ‘അചേലോ കിര പാഥികപുത്തോ ഭീതോ സംവിഗ്ഗോ ലോമഹട്ഠജാതോ യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ തേനുപസങ്കന്തോ’തി [തേനുപസങ്കമന്തോ (സീ॰ പീ॰ ക॰)]. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സാ പരിസാ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി -

‘ഏഹി ത്വം, ഭോ പുരിസ, യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ, യേന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തേനുപസങ്കമ. ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏവം വദേഹി - അഭിക്കമാവുസോ, പാഥികപുത്ത, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ, സമണോപി ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ; ഭാസിതാ ഖോ പന തേ ഏസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, വേസാലിയം പരിസതി വാചാ സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ, അഹമ്പി ഞാണവാദോ. ഞാണവാദോ ഖോ പന ഞാണവാദേന അരഹതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതും. സമണോ ഗോതമോ ഉപഡ്ഢപഥം ആഗച്ഛേയ്യ അഹമ്പി ഉപഡ്ഢപഥം ഗച്ഛേയ്യം. തേ തത്ഥ ഉഭോപി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരേയ്യാമ. ഏകം ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, ദ്വാഹം കരിസ്സാമി. ദ്വേ ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി, ചത്താരാഹം കരിസ്സാമി. ചത്താരി ചേ സമണോ ഗോതമോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനി കരിസ്സതി , അട്ഠാഹം കരിസ്സാമി. ഇതി യാവതകം യാവതകം സമണോ ഗോതമോ

ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീ'തി അഭിക്കമസ്സേവ [അഭിക്കമയേവ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഖോ; ആവുസോ പാഥികപുത്ത, ഉപഡ്ഢപഥം. സബ്ബപഠമംയേവ ആഗന്ത്വാ സമണോ ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ'തി.

൨൨. "ഏവം, ഭോതി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സോ പുരിസോ തസ്സാ പരിസായ പടിസ്സുത്വാ യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ, യേന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - 'അഭിക്കമാവുസോ പാഥികപുത്ത, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ. സമണോപി ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ. ഭാസിതാ ഖോ പന തേ ഏസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, വേസാലിയം പരിസതി വാചാ - സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ; അഹമ്പി ഞാണവാദോ. ഞാണവാദോ ഖോ പന ഞാണവാദേന അരഹതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതും...പേ॰... തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീതി. അഭിക്കമസ്സേവ ഖോ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, ഉപഡ്ഢപഥം. സബ്ബപഠമംയേവ ആഗന്ത്വാ സമണോ ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ'തി.

"ഏവം വുത്തേ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി [സംസബ്ബതി (ക॰)], ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതും. അഥ ഖോ സോ, ഭഗ്ഗവ, പുരിസോ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - 'കിം സു നാമ തേ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, പാവളാ സു നാമ തേ പീഠകസ്മിം അല്ലീനാ, പീഠകം സു നാമ തേ പാവളാസു അല്ലീനം? ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പസി, ന സക്കോസി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, വുച്ചമാനോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി , ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതും.

൨൩. "യദാ ഖോ സോ, ഭഗ്ഗവ, പുരിസോ അഞ്ഞാസി - 'പരാഭൂതരൂപോ അയം അചേലോ പാഥികപുത്തോ. ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. അഥ തം പരിസം ആഗന്ത്വാ ഏവമാരോചേസി - 'പരാഭൂതരൂപോ, ഭോ [പരാഭൂതരൂപോ ഭോ അയം (സ്യാ॰ ക॰), പരാഭൂതരൂപോ (സീ॰ പീ॰)], അചേലോ പാഥികപുത്തോ. ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭഗ്ഗവ, തം പരിസം ഏതദവോചം - 'അഭബ്ബോ ഖോ, ആവുസോ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - 'അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യ'ന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാതി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

൨൮. "അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, അഞ്ഞതരോ ലിച്ഛവിമഹാമത്തോ ഉട്ഠായാസനാ തം പരിസം ഏതദവോച - 'തേന ഹി, ഭോ, മുഹുത്തം താവ ആഗമേഥ, യാവാഹം ഗച്ഛാമി [പച്ചാഗച്ഛാമി (?)]. അപ്പേവ നാമ അഹമ്പി സക്കുണേയ്യം അചേലം പാഥികപുത്തം ഇമം പരിസം ആനേതു'ന്തി.

"അഥ ഖോ സോ, ഭഗ്ഗവ, ലിച്ഛവിമഹാമത്തോ യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ, യേന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - 'അഭിക്കമാവുസോ പാഥികപുത്ത, അഭിക്കന്തം തേ സേയ്യോ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ. സമണോപി ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ. ഭാസിതാ ഖോ പന തേ ഏസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, വേസാലിയം പരിസതി വാചാ - സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ...പേ॰... തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീതി. അഭിക്കമസ്സേവ ഖോ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, ഉപഡ്ഢപഥം. സബ്ബപഠമംയേവ ആഗന്ത്വാ സമണോ ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ. ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സമണേന ഗോതമേന പരിസതി വാചാ - അഭബ്ബോ ഖോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാതി. അഭിക്കമാവുസോ പാഥികപുത്ത, അഭിക്കമനേനേവ തേ ജയം കരിസ്സാമ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരാജയ'ന്തി.

"ഏവം വുത്തേ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതും. അഥ ഖോ സോ, ഭഗ്ഗവ, ലിച്ഛവിമഹാമത്തോ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - 'കിം സു നാമ തേ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, പാവളാ സു നാമ തേ പീഠകസ്മിം അല്ലീനാ, പീഠകം സു നാമ തേ പാവളാസു അല്ലീനം ? ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പസി, ന സക്കോസി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി . ഏവമ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, വുച്ചമാനോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതും.

൨൯. "യദാ ഖോ സോ, ഭഗ്ഗവ, ലിച്ഛവിമഹാമത്തോ അഞ്ഞാസി - 'പരാഭൂതരൂപോ അയം അചേലോ പാഥികപുത്തോ ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. അഥ തം പരിസം ആഗന്ത്വാ ഏവമാരോചേസി - 'പരാഭൂതരൂപോ, ഭോ [പരാഭൂതരൂപോ (സീ॰ പീ॰), പരാഭൂതരൂപോ അയം (സ്യാ॰)], അചേലോ പാഥികപുത്തോ ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭഗ്ഗവ, തം പരിസം ഏതദവോചം -

‘അഭബ്ബോ ഖോ, ആവുസോ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യ. സചേ പായസ്മന്താനം ലിച്ഛവീനം ഏവമസ്സ - മയം അചേലം പാഥികപുത്തം വരത്താഹി [യാഹി വരത്താഹി (സ്യാ॰ ക॰)] ബന്ധിത്വാ ഗോയുഗേഹി ആവിഞ്ഛേയ്യാമാതി [ആവിഞ്ജേയ്യാമാതി (സ്യാ॰), ആവിജ്ഝേയ്യാമാതി (സീ॰ പീ॰)], താ വരത്താ ഛിജ്ജേയ്യും പാഥികപുത്തോ വാ. അഭബ്ബോ പന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ’തി.

൨൩. ‘‘അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ ഉട്ഠായാസനാ തം പരിസം ഏതദവോച - ‘തേന ഹി, ഭോ, മുഹുത്തം താവ ആഗമേഥ, യാവാഹം ഗച്ഛാമി; അപ്പേവ നാമ അഹമ്പി സക്കുണേയ്യം അചേലം പാഥികപുത്തം ഇമം പരിസം ആനേതു’’ന്തി.

‘‘അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ യേന തിന്ദുകഖാണുപരിബ്ബാജകാരാമോ, യേന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - ‘അഭിക്കമാവുസോ പാഥികപുത്ത, അഭിക്കന്തം തേ സേയ്യോ. അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ലിച്ഛവീ, അഭിക്കന്താ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിനേചയികാ നാനാതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണാ. സമണോപി ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ. ഭാസിതാ ഖോ പന തേ ഏസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, വേസാലിയം പരിസതി വാചാ - സമണോപി ഗോതമോ ഞാണവാദോ…പേ॰… തദ്ദിഗുണം തദ്ദിഗുണാഹം കരിസ്സാമീതി. അഭിക്കമസ്സേവ, ഖോ ആവുസോ പാഥികപുത്ത, ഉപഡ്ഢപഥം. സബ്ബപഠമംയേവ ആഗന്ത്വാ സമണോ ഗോതമോ ആയസ്മതോ ആരാമേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ. ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സമണേന ഗോതമേന പരിസതി വാചാ - അഭബ്ബോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യ. സചേ പായസ്മന്താനം ലിച്ഛവീനം ഏവമസ്സ - മയം അചേലം പാഥികപുത്തം വരത്താഹി ബന്ധിത്വാ ഗോയുഗേഹി ആവിഞ്ഛേയ്യാമാതി. താ വരത്താ ഛിജ്ജേയ്യും പാഥികപുത്തോ വാ. അഭബ്ബോ പന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ആഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി

തസ്സ വിപതേയ്യാതി. അഭിക്കമാവുസോ പാഥികപുത്ത, അഭിക്കമനേനേവ തേ ജയം കരിസ്സാമ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരാജയ'ന്തി.

"ഏവം വുത്തേ, ഭഗ്ഗവ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ'തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതും. അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ അചേലം പാഥികപുത്തം ഏതദവോച - 'കിം സു നാമ തേ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, പാവളാ സു നാമ തേ പീഠകസ്മിം അല്ലീനാ, പീഠകം സു നാമ തേ പാവളാസു അല്ലീനം? ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പസി, ന സക്കോസി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, വുച്ചമാനോ അചേലോ പാഥികപുത്തോ "ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോ"തി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതുന്തി.

൨൭. "യദാ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ അഞ്ഞാസി - 'പരാഭൂതരൂപോ അയം അചേലോ പാഥികപുത്തോ 'ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു'ന്തി, അഥ നം ഏതദവോച -

'ഭൂതപുബ്ബം, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സീഹസ്സ മിഗരഞ്ഞോ ഏതദഹോസി - യംനൂനാഹം അഞ്ഞതരം വനസണ്ഡം നിസ്സായ ആസയം കപ്പേയ്യം. തത്രാസയം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയം ആസയാ നിക്ഖമേയ്യം, ആസയാ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭേയ്യം, വിജമ്ഭിത്വാ സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേയ്യം, സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദേയ്യം, തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ ഗോചരായ പക്കമേയ്യം. സോ വരം വരം മിഗസംഘേ [മിഗസംഘം (സ്യാ॰ ക॰)] വധിത്വാ മുദുമംസാനി മുദുമംസാനി ഭക്ഖയിത്വാ തമേവ ആസയം അജ്ഝുപേയ്യ'ന്തി.

'അഥ ഖോ, ആവുസോ, സോ സീഹോ മിഗരാജാ അഞ്ഞതരം വനസണ്ഡം നിസ്സായ ആസയം കപ്പേസി. തത്രാസയം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയം ആസയാ നിക്ഖമി, ആസയാ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭി, വിജമ്ഭിത്വാ സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേസി, സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി, തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ ഗോചരായ പക്കാമി. സോ വരം വരം മിഗസങ്ഘേ വധിത്വാ മുദുമംസാനി മുദുമംസാനി ഭക്ഖയിത്വാ തമേവ ആസയം അജ്ഝുപേസി.

൨൮. 'തസ്സേവ ഖോ, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സീഹസ്സ മിഗരഞ്ഞോ വിഘാസസംവഡ്ഢോ ജരസിങ്ഗാലോ [ജരസിഗാലോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ദിത്തോ ചേവ ബലവാ ച. അഥ ഖോ, ആവുസോ, തസ്സ ജരസിങ്ഗാലസ്സ ഏതദഹോസി - കോ ചാഹം, കോ സീഹോ മിഗരാജാ. യംനൂനാഹമ്പി അഞ്ഞതരം വനസണ്ഡം നിസ്സായ ആസയം കപ്പേയ്യം. തത്രാസയം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയം ആസയാ നിക്ഖമേയ്യം, ആസയാ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭേയ്യം, വിജമ്ഭിത്വാ സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേയ്യം, സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദേയ്യം, തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ ഗോചരായ പക്കമേയ്യം. സോ വരം വരം മിഗസങ്ഘേ വധിത്വാ മുദുമംസാനി മുദുമംസാനി ഭക്ഖയിത്വാ തമേവ ആസയം അജ്ഝുപേയ്യ'ന്തി.

'അഥ ഖോ സോ, ആവുസോ, ജരസിങ്ഗാലോ അഞ്ഞതരം വനസണ്ഡം നിസ്സായ ആസയം കപ്പേസി. തത്രാസയം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയം ആസയാ നിക്ഖമി, ആസയാ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭി, വിജമ്ഭിത്വാ സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേസി, സമന്താ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിസ്സാമീതി സിങ്ഗാലകംയേവ അനദി ഭേരണ്ഡകംയേവ [ഭേദണ്ഡകംയേവ (ക॰)] അനദി, കേ ച ഛവേ സിങ്ഗാലേ, കേ പന സീഹനാദേതി [സീഹനാദേ (?)].

'ഏവമേവ ഖോ ത്വം, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സുഗതാപദാനേസു ജീവമാനോ സുഗതാതിരിത്താനി ഭുഞ്ജമാനോ തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ആസാദേതബ്ബം മഞ്ഞസി. കേ ച ഛവേ പാഥികപുത്തേ, കാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ആസാദനാ'തി.

൨൯. "യതോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ ഇമിനാ ഓപമ്മേന നേവ അസക്ഖി അചേലം പാഥികപുത്തം തമ്ഹാ ആസനാ ചാവേതും. അഥ നം ഏതദവോച -

'സീഹോതി അത്താനം സമേക്ഖിയാന,
അമഞ്ഞി കോത്ഥു മിഗരാജാഹമസ്മി;
തഥേവ [തമേവ (സ്യാ॰)] സോ സിങ്ഗാലകം അനദി,
കേ ച ഛവേ സിങ്ഗാലേ കേ പന സീഹനാദേ'തി.

'ഏവമേവ ഖോ ത്വം, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സുഗതാപദാനേസു ജീവമാനോ സുഗതാതിരിത്താനി ഭുഞ്ജമാനോ തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ആസാദേതബ്ബം മഞ്ഞസി. കേ ച ഛവേ പാഥികപുത്തേ, കാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ആസാദനാ'തി.

൩൦. "യതോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ ഇമിനാപി ഓപമ്മേന നേവ അസക്ഖി അചേലം പാഥികപുത്തം തമ്ഹാ ആസനാ ചാവേതും. അഥ നം ഏതദവോച -

'അഞ്ഞം അനുചങ്കമനം, അത്താനം വിഘാസേ സമേക്ഖിയ;
യാവ അത്താനം ന പസ്സതി, കോത്ഥു താവ ബ്യഗ്ഘോതി മഞ്ഞതി.

തഥേവ സോ സിങ്ഗാലകം അനദി;
കേ ച ഛവേ സിങ്ഗാലേ കേ പന സീഹനാദേ'തി.

'ഏവമേവ ഖോ ത്വം, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സുഗതാപദാനേസു ജീവമാനോ സുഗതാതിരിത്താനി ഭുഞ്ജമാനോ തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ആസാദേതബ്ബം മഞ്ഞസി. കേ ച ഛവേ പാഥികപുത്തേ, കാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ആസാദനാ'തി.

൩൧. "യതോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ ഇമിനാപി ഓപമ്മേന നേവ അസക്ഖി അചേലം പാഥികപുത്തം തമ്ഹാ ആസനാ ചാവേതും. അഥ നം ഏതദവോച -

'ഭുത്വാന ഭേകേ [ഭിങ്ഗേ (ക॰)] ഖലമൂസികായോ,

കടസീസു ഖിത്താനി ച കോണപാനി [കൂണപാനി (സ്യാ॰)];
മഹാവനേ സുഞ്ഞവനേ വിവഡ്ഢോ,
അമഞ്ഞി കോത്ഥു മിഗരാജാഹമസ്മി.

തഥേവ സോ സിങ്ഗാലകം അനദി;
കേ ച ഛവേ സിങ്ഗാലേ കേ പന സീഹനാദേ’തി.

‘ഏവമേവ ഖോ ത്വം, ആവുസോ പാഥികപുത്ത, സുഗതാപദാനേസു ജീവമാനോ സുഗതാതിരിത്താനി ഭുഞ്ജമാനോ തഥാഗതേ അരഹന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ആസാദേതബ്ബം മഞ്ഞസി. കേ ച ഛവേ പാഥികപുത്തേ, കാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ആസാദനാ’തി.

൩൨. ‘‘യതോ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, ജാലിയോ ദാരുപത്തികന്തേവാസീ ഇമിനാപി ഓപമ്മേന നേവ അസക്ഖി അചേലം പാഥികപുത്തം തമ്ഹാ ആസനാ ചാവേതും. അഥ തം പരിസം ആഗന്ത്വാ ഏവമാരോചേസി - ‘പരാഭൂതരൂപോ, ഭോ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ ആയാമി ആവുസോ, ആയാമി ആവുസോതി വത്വാ തത്ഥേവ സംസപ്പതി, ന സക്കോതി ആസനാപി വുട്ഠാതു’ന്തി.

൩൩. ‘‘ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭഗ്ഗവ, തം പരിസം ഏതദവോചം - ‘അഭബ്ബോ ഖോ, ആവുസോ, അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യ. സചേപായസ്മന്താനം ലിച്ഛവീനം ഏവമസ്സ - മയം അചേലം പാഥികപുത്തം വരത്താഹി ബന്ധിത്വാ നാഗേഹി [ഗോയുഗേഹി (സബ്ബത്ഥ) അട്ഠകഥാ പസ്സിതബ്ബാ] ആവിഞ്ഛേയ്യാമാതി . താ വരത്താ ഛിജ്ജേയ്യും പാഥികപുത്തോ വാ. അഭബ്ബോ പന അചേലോ പാഥികപുത്തോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ മമ സമ്മുഖീഭാവം ആഗന്തും. സചേപിസ്സ ഏവമസ്സ - അഹം തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സമ്മുഖീഭാവം ഗച്ഛേയ്യന്തി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ’തി.

൩൪. ‘‘അഥ ഖ്വാഹം, ഭഗ്ഗവ, തം പരിസം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസിം സമാദപേസിം സമുത്തേജേസിം സമ്പഹംസേസിം, തം പരിസം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ മഹാബന്ധനാ മോക്ഖം കരിത്വാ ചതുരാസീതിപാണസഹസ്സാനി മഹാവിദുഗ്ഗാ ഉദ്ധരിത്വാ തേജോധാതും സമാപജ്ജിത്വാ സത്തതാലം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ അഞ്ഞം സത്തതാലമ്പി അച്ചിം [അഗ്ഗിം (സ്യാ॰)] അഭിനിമ്മിനിത്വാ പജ്ജലിത്വാ ധൂമായിത്വാ [ധൂപായിത്വാ (സീ॰ പീ॰)] മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം പച്ചുട്ഠാസിം.

൩൫. ‘‘അഥ ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അഹം, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തം ലിച്ഛവിപുത്തം ഏതദവോചം - ‘തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യഥേവ തേ അഹം അചേലം പാഥികപുത്തം

ആരബ്ഭ ബ്യാകാസിം, തഥേവ തം വിപാകം അഞ്ഞഥാ വാ’തി? ‘യഥേവ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അചേലം പാഥികപുത്തം ആരബ്ഭ ബ്യാകാസി, തഥേവ തം വിപാകം, നോ അഞ്ഞഥാ’തി.

‘തം കിം മഞ്ഞസി, സുനക്ഖത്ത, യദി ഏവം സന്തേ കതം വാ ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, അകതം വാ’തി? ‘അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ കതം ഹോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, നോ അകത’ന്തി. ‘ഏവമ്പി ഖോ മം ത്വം, മോഘപുരിസ, ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോന്തം ഏവം വദേസി - ന ഹി പന മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം കരോതീതി. പസ്സ, മോഘപുരിസ, യാവഞ്ച തേ ഇദം അപരദ്ധം’തി.

“ഏവമ്പി ഖോ, ഭഗ്ഗവ, സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ മയാ വുച്ചമാനോ അപക്കമേവ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ, യഥാ തം ആപായികോ നേരയികോ.

അഗ്ഗഞ്ഞപഞ്ഞത്തികഥാ

൩൬. “അഗ്ഗഞ്ഞഞ്ചാഹം, ഭഗ്ഗവ, പജാനാമി. തഞ്ച പജാനാമി [“തഞ്ചപജാനാമീ”തി ഇദം സ്യാപോത്ഥകേനത്ഥി], തതോ ച ഉത്തരിതരം പജാനാമി, തഞ്ച പജാനം [പജാനനം (സ്യാ॰ ക॰) അട്ഠകഥാസംവണ്ണനാ പസ്സിതബ്ബാ] ന പരാമസാമി, അപരാമസതോ ച മേ പച്ചത്തഞ്ഞേവ നിബ്ബുതി വിദിതാ, യദഭിജാനം തഥാഗതോ നോ അനയം ആപജ്ജതി .

൩൭. “സന്തി, ഭഗ്ഗവ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഇസ്സരകുത്തം ബ്രഹ്മകുത്തം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - ‘സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഇസ്സരകുത്തം ബ്രഹ്മകുത്തം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ’തി? തേ ച മേ ഏവം പുട്ഠാ, ‘ആമോ’തി [ആമാതി (സ്യാ॰)] പടിജാനന്തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - ‘കഥംവിഹിതകം പന [കഥം വിഹിതകംനോ പന (ക॰)] തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഇസ്സരകുത്തം ബ്രഹ്മകുത്തം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ’തി? തേ മയാ പുട്ഠാ ന സമ്പായന്തി, അസമ്പായന്താ മമഞ്ഞേവ പടിപുച്ഛന്തി. തേസാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരോമി -

൩൮. ‘ഹോതി ഖോ സോ, ആവുസോ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന അയം ലോകോ സംവട്ടതി. സംവട്ടമാനേ ലോകേ യേഭുയ്യേന സത്താ ആഭസ്സരസംവത്തനികാ ഹോന്തി. തേ തത്ഥ ഹോന്തി മനോമയാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ അന്തലിക്ഖചരാ സുഭട്ഠായിനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠന്തി.

‘ഹോതി ഖോ സോ, ആവുസോ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന അയം ലോകോ വിവട്ടതി. വിവട്ടമാനേ ലോകേ സുഞ്ഞം ബ്രഹ്മവിമാനം പാതുഭവതി. അഥ ഖോ [അഥ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] അഞ്ഞതരോ സത്തോ ആയുക്ഖയാ വാ പുഞ്ഞക്ഖയാ വാ ആഭസ്സരകായാ ചവിത്വാ സുഞ്ഞം ബ്രഹ്മവിമാനം ഉപപജ്ജതി . സോ തത്ഥ ഹോതി മനോമയോ പീതിഭക്ഖോ സയംപഭോ അന്തലിക്ഖചരോ സുഭട്ഠായീ, ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠതി.

‘തസ്സ തത്ഥ ഏകകസ്സ ദീഘരത്തം നിവുസിതത്താ അനഭിരതി പരിതസ്സനാ ഉപ്പജ്ജതി - അഹോ വത അഞ്ഞേപി സത്താ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛേയ്യുന്തി. അഥ അഞ്ഞേപി സത്താ ആയുക്ഖയാ വാ പുഞ്ഞക്ഖയാ വാ ആഭസ്സരകായാ ചവിത്വാ ബ്രഹ്മവിമാനം ഉപപജ്ജന്തി തസ്സ സത്തസ്സ സഹബ്യതം. തേപി തത്ഥ ഹോന്തി മനോമയാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ അന്തലിക്ഖചരാ സുഭട്ഠായിനോ, ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠന്തി.

൩൯. ‘തത്രാവുസോ, യോ സോ സത്തോ പഠമം ഉപപന്നോ, തസ്സ ഏവം ഹോതി - അഹമസ്മി ബ്രഹ്മാ മഹാബ്രഹ്മാ അഭിഭൂ അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥുദസോ വസവത്തീ ഇസ്സരോ കത്താ നിമ്മാതാ സേട്ഠോ സജിതാ [സഞ്ജിതാ (സീ॰ പീ॰), സജ്ജിതാ (സ്യാ॰ കം॰)] വസീ പിതാ ഭൂതഭബ്യാനം, മയാ ഇമേ സത്താ നിമ്മിതാ. തം കിസ്സ ഹേതു? മമഞ്ഹി പുബ്ബേ ഏതദഹോസി - അഹോ വത അഞ്ഞേപി സത്താ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛേയ്യുന്തി; ഇതി മമ ച മനോപണിധി. ഇമേ ച സത്താ ഇത്ഥത്തം ആഗതാതി.

‘യേപി തേ സത്താ പച്ഛാ ഉപപന്നാ, തേസമ്പി ഏവം ഹോതി - അയം ഖോ ഭവം ബ്രഹ്മാ മഹാബ്രഹ്മാ അഭിഭൂ അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥുദസോ വസവത്തീ ഇസ്സരോ കത്താ നിമ്മാതാ സേട്ഠോ സജിതാ വസീ പിതാ ഭൂതഭബ്യാനം; ഇമിനാ മയം ഭോതാ ബ്രഹ്മുനാ നിമ്മിതാ. തം കിസ്സ ഹേതു? ഇമഞ്ഹി മയം അദ്ദസാമ ഇധ പഠമം ഉപപന്നം; മയം പനാമ്ഹ പച്ഛാ ഉപപന്നാതി.

൪൦. ‘തത്രാവുസോ , യോ സോ സത്തോ പഠമം ഉപപന്നോ, സോ ദീഘായുകതരോ ച ഹോതി വണ്ണവന്തതരോ ച മഹേസക്ഖതരോ ച. യേ പന തേ സത്താ പച്ഛാ ഉപപന്നാ, തേ അപ്പായുകതരാ ച ഹോന്തി ദുബ്ബണ്ണതരാ ച അപ്പേസക്ഖതരാ ച.

‘ഠാനം ഖോ പനേതം, ആവുസോ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതരോ സത്തോ തമ്ഹാ കായാ ചവിത്വാ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛതി. ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി. അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ തം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി; തതോ പരം നാനുസ്സരതി.

‘സോ ഏവമാഹ - യോ ഖോ സോ ഭവം ബ്രഹ്മാ മഹാബ്രഹ്മാ അഭിഭൂ അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥുദസോ വസവത്തീ ഇസ്സരോ കത്താ നിമ്മാതാ സേട്ഠോ സജിതാ വസീ പിതാ ഭൂതഭബ്യാനം, യേന മയം ഭോതാ ബ്രഹ്മുനാ നിമ്മിതാ. സോ നിച്ചോ ധുവോ [സസ്സതോ ദീഘായുകോ (സ്യാ॰ ക॰)] സസ്സതോ അവിപരിണാമധമ്മോ സസ്സതിസമം തഥേവ ഠസ്സതി. യേ പന മയം അഹുമ്ഹാ തേന ഭോതാ ബ്രഹ്മുനാ നിമ്മിതാ, തേ മയം അനിച്ചാ അദ്ധുവാ [അദ്ധുവാ അസസ്സതാ (സ്യാ॰ ക॰)] അപ്പായുകാ ചവനധമ്മാ ഇത്ഥത്തം ആഗതാ’തി. ഏവംവിഹിതകം നോ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഇസ്സരകുത്തം ബ്രഹ്മകുത്തം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാതി. ‘തേ ഏവമാഹംസു - ഏവം ഖോ നോ, ആവുസോ ഗോതമ, സുതം, യഥേവായസ്മാ ഗോതമോ ആഹാ’തി. “അഗ്ഗഞ്ഞഞ്ചാഹം, ഭഗ്ഗവ, പജാനാമി. തഞ്ച പജാനാമി, തതോ ച ഉത്തരിതരം പജാനാമി, തഞ്ച പജാനം ന പരാമസാമി, അപരാമസതോ ച മേ

പച്ചത്തഞ്ഞേവ നിബ്ബുതി വിദിതാ. യദഭിജാനം തഥാഗതോ നോ അനയം ആപജ്ജതി.

ർ൧. "സന്തി, ഭഗ്ഗവ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഖിഡ്ഡാപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഖിഡ്ഡാപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ ച മേ ഏവം പുട്ഠാ 'ആമോ'തി പടിജാനന്തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'കഥംവിഹിതകം പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഖിഡ്ഡാപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ മയാ പുട്ഠാ ന സമ്പായന്തി, അസമ്പായന്താ മമഞ്ഞേവ പടിപുച്ഛന്തി, തേസാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരോമി -

ർ൨. 'സന്താവുസോ, ഖിഡ്ഡാപദോസികാ നാമ ദേവാ. തേ അതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാ [ഹസഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാ (ക॰)] വിഹരന്തി. തേസം അതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാനം വിഹരതം സതി സമ്മുസ്സതി, സതിയാ സമ്മോസാ [സതിയാ സമ്മോസായ (സ്യാ॰)] തേ ദേവാ തമ്ഹാ കായാ ചവന്തി.

'ഠാനം ഖോ പനേതം, ആവുസോ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതരോ സത്തോ തമ്ഹാ കായാ ചവിത്വാ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛതി, ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ തം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി; തതോ പരം നാനുസ്സരതി.

'സോ ഏവമാഹ - യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ ദേവാ ന ഖിഡ്ഡാപദോസികാ തേ ന അതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാ വിഹരന്തി. തേസം നാതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാനം വിഹരതം സതി ന സമ്മുസ്സതി, സതിയാ അസമ്മോസാ തേ ദേവാ തമ്ഹാ കായാ ന ചവന്തി, നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ സസ്സതിസമം തഥേവ ഠസ്സന്തി. യേ പന മയം അഹുമ്ഹാ ഖിഡ്ഡാപദോസികാ തേ മയം അതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാ വിഹരിമ്ഹാ, തേസം നോ അതിവേലം ഹസ്സഖിഡ്ഡാരതിധമ്മസമാപന്നാനം വിഹരതം സതി സമ്മുസ്സതി, സതിയാ സമ്മോസാ ഏവം [സമ്മോസാ ഏവ (സീ॰ പീ॰) സമ്മോസാ തേ (സ്യാ॰ ക॰)] മയം തമ്ഹാ കായാ ചുതാ, അനിച്ചാ അദ്ധുവാ അപ്പായുകാ ചവനധമ്മാ ഇത്ഥത്തം ആഗതാതി. ഏവംവിഹിതകം നോ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഖിഡ്ഡാപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി. 'തേ ഏവമാഹംസു - ഏവം ഖോ നോ, ആവുസോ ഗോതമ, സുതം, യഥേവായസ്മാ ഗോതമോ ആഹാ'തി. "അഗ്ഗഞ്ഞഞ്ചാഹം, ഭഗ്ഗവ, പജാനാമി...പേ॰... യദഭിജാനം തഥാഗതോ നോ അനയം ആപജ്ജതി.

ർ൩. "സന്തി, ഭഗ്ഗവ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ മനോപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ മനോപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ ച മേ ഏവം പുട്ഠാ 'ആമോ'തി പടിജാനന്തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'കഥംവിഹിതകം പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ മനോപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ മയാ പുട്ഠാ ന

സമ്പായന്തി, അസമ്പായന്താ മമഞ്ഞേവ പടിപുച്ഛന്തി. തേസാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരോമി -

൪൮. 'സന്താവുസോ, മനോപദോസികാ നാമ ദേവാ. തേ അതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായന്തി. തേ അതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി ചിത്താനി പദൂസേന്തി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പദുട്ഠചിത്താ കിലന്തകായാ കിലന്തചിത്താ. തേ ദേവാ തമ്ഹാ കായാ ചവന്തി.

'ഠാനം ഖോ പനേതം, ആവുസോ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതരോ സത്തോ തമ്ഹാ കായാ ചവിത്വാ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛതി. ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി. അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ തം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, തതോ പരം നാനുസ്സരതി.

'സോ ഏവമാഹ - യേ ഖോ തേ ഭോന്തോ ദേവാ ന മനോപദോസികാ തേ നാതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായന്തി. തേ നാതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി ചിത്താനി നപ്പദൂസേന്തി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അപ്പദുട്ഠചിത്താ അകിലന്തകായാ അകിലന്തചിത്താ. തേ ദേവാ തമ്ഹാ [അകിലന്തചിത്താ തമ്ഹാ (ക॰)] കായാ ന ചവന്തി, നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അവിപരിണാമധമ്മാ സസ്സതിസമം തഥേവ ഠസ്സന്തി. യേ പന മയം അഹുമ്ഹാ മനോപദോസികാ, തേ മയം അതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായിമ്ഹാ. തേ മയം അതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി ചിത്താനി പദൂസിമ്ഹാ [പദോസിയിമ്ഹാ (സ്യാ॰), പദൂസയിമ്ഹാ (?)]. തേ മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പദുട്ഠചിത്താ കിലന്തകായാ കിലന്തചിത്താ. ഏവം മയം [കിലന്തചിത്താഏവ മയം (സീ॰ പീ॰), കിലന്തചിത്താ (ക॰)] തമ്ഹാ കായാ ചുതാ, അനിച്ചാ അദ്ധുവാ അപ്പായുകാ ചവനധമ്മാ ഇത്ഥത്തം ആഗതാതി. ഏവംവിഹിതകം നോ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ മനോപദോസികം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി. 'തേ ഏവമാഹംസു - ഏവം ഖോ നോ, ആവുസോ ഗോതമ, സുതം, യഥേവായസ്മാ ഗോതമോ ആഹാ'തി. "അഗ്ഗഞ്ഞഞ്ചാഹം, ഭഗ്ഗവ, പജാനാമി...പേ॰... യദഭിജാനം തഥാഗതോ നോ അനയം ആപജ്ജതി.

൪൯. "സന്തി, ഭഗ്ഗവ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ അധിച്ചസമുപ്പന്നം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ അധിച്ചസമുപ്പന്നം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ ച മേ ഏവം പുട്ഠാ 'ആമോ'തി പടിജാനന്തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'കഥംവിഹിതകം പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ അധിച്ചസമുപ്പന്നം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ'തി? തേ മയാ പുട്ഠാ ന സമ്പായന്തി, അസമ്പായന്താ മമഞ്ഞേവ പടിപുച്ഛന്തി. തേസാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരോമി -

൫൦. 'സന്താവുസോ, അസഞ്ഞസത്താ നാമ ദേവാ. സഞ്ഞുപ്പാദാ ച പന തേ ദേവാ തമ്ഹാ കായാ ചവന്തി.

‘ഠാനം ഖോ പനേതം, ആവുസോ, വിജ്ജതി. യം അഞ്ഞതരോ സത്തോ തമ്ഹാ കായാ ചവിത്വാ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛതി. ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി. അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ തം [ഇദം പദം ബ്രഹ്മജാലസുത്തേ ന ദിസ്സതി. ഏവം (പീ॰ ക॰)] സഞ്ഞുപ്പാദം അനുസ്സരതി, തതോ പരം നാനുസ്സരതി.

‘സോ ഏവമാഹ - അധിച്ചസമുപ്പന്നോ അത്താ ച ലോകോ ച. തം കിസ്സ ഹേതു? അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ നാഹോസിം, സോമ്ഹി ഏതരഹി അഹുത്വാ സന്തതായ [സത്തകായ (സീ॰ പീ॰), സത്തായ (ക॰ സീ॰)] പരിണതോതി. ഏവംവിഹിതകം നോ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ അധിച്ചസമുപ്പന്നം ആചരിയകം അഗ്ഗഞ്ഞം പഞ്ഞപേഥാ’തി? ‘തേ ഏവമാഹംസു - ഏവം ഖോ നോ, ആവുസോ ഗോതമ, സുതം യഥേവായസ്മാ ഗോതമോ ആഹാ’തി. “അഗ്ഗഞ്ഞഞ്ചാഹം, ഭഗ്ഗവ, പജാനാമി തഞ്ച പജാനാമി, തതോ ച ഉത്തരിതരം പജാനാമി, തഞ്ച പജാനം ന പരാമസാമി, അപരാമസതോ ച മേ പച്ചത്തഞ്ഞേവ നിബ്ബുതി വിദിതാ. യദഭിജാനം തഥാഗതോ നോ അനയം ആപജ്ജതി.

൪൭. “ഏവംവാദിം ഖോ മം, ഭഗ്ഗവ, ഏവമക്ഖായിം ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസതാ തുച്ഛാ മുസാ അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി - ‘വിപരീതോ സമണോ ഗോതമോ ഭിക്ഖവോ ച. സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹ - യസ്മിം സമയേ സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, സബ്ബം തസ്മിം സമയേ അസുഭന്ത്വേവ [അസുഭന്തേവ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പജാനാതീ’തി [സഞ്ജാനാതീതി (സീ॰ പീ॰)]. ന ഖോ പനാഹം, ഭഗ്ഗവ, ഏവം വദാമി - ‘യസ്മിം സമയേ സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, സബ്ബം തസ്മിം സമയേ അസുഭന്ത്വേവ പജാനാതീ’തി. ഏവഞ്ച ഖ്വാഹം, ഭഗ്ഗവ, വദാമി - ‘യസ്മിം സമയേ സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, സുഭന്ത്വേവ തസ്മിം സമയേ പജാനാതീ’തി.

“തേ ച, ഭന്തേ, വിപരീതാ, യേ ഭഗവന്തം വിപരീതതോ ദഹന്തി ഭിക്ഖവോ ച. ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി. പഹോതി മേ ഭഗവാ തഥാ ധമ്മം ദേസേതും, യഥാ അഹം സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരേയ്യ”ന്തി.

൪൮. “ദുക്കരം ഖോ ഏതം, ഭഗ്ഗവ, തയാ അഞ്ഞദിട്ഠികേന അഞ്ഞഖന്തികേന അഞ്ഞരുചികേന അഞ്ഞത്രായോഗേന അഞ്ഞത്രാചരിയകേന സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിതും. ഇങ്ഘ ത്വം, ഭഗ്ഗവ, യോ ച തേ അയം മയി പസാദോ, തമേവ ത്വം സാധുകമനുരക്ഖാ”തി. “സചേ തം, ഭന്തേ, മയാ ദുക്കരം അഞ്ഞദിട്ഠികേന അഞ്ഞഖന്തികേന അഞ്ഞരുചികേന അഞ്ഞത്രായോഗേന അഞ്ഞത്രാചരിയകേന സുഭം വിമോക്ഖം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിതും. യോ ച മേ അയം, ഭന്തേ, ഭഗവതി പസാദോ, തമേവാഹം സാധുകമനുരക്ഖിസ്സാമീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ഭഗ്ഗവഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

പാഥികസുത്തം [പാടികസുത്തന്തം (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰ പീ॰)] നിട്ഠിതം പഠമം.

౨. ഉദുമ്ബരികസുത്തം

നിഗ്രോധപരിബ്ബാജകവത്ഥു

൪൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ ഉദുമ്ബരികായ പരിബ്ബാജകാരാമേ പടിവസതി മഹതിയാ പരിബ്ബാജകപരിസായ സദ്ധിം തിംസമത്തേഹി പരിബ്ബാജകസതേഹി. അഥ ഖോ സന്ധാനോ ഗഹപതി ദിവാ ദിവസ്സ [ദിവാദിവസ്സേവ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] രാജഗഹാ നിക്ഖമി ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. അഥ ഖോ സന്ധാനസ്സ ഗഹപതിസ്സ ഏതദഹോസി - ''അകാലോ ഖോ ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. പടിസല്ലീനോ ഭഗവാ. മനോഭാവനീയാനമ്പി ഭിക്ഖൂനം അസമയോ ദസ്സനായ. പടിസല്ലീനാ മനോഭാവനീയാ ഭിക്ഖൂ. യംനൂനാഹം യേന ഉദുമ്ബരികായ പരിബ്ബാജകാരാമോ, യേന നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ തേനുപസങ്കമേയ്യ''ന്തി. അഥ ഖോ സന്ധാനോ ഗഹപതി യേന ഉദുമ്ബരികായ പരിബ്ബാജകാരാമോ, തേനുപസങ്കമി.

൫൦. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ മഹതിയാ പരിബ്ബാജകപരിസായ സദ്ധിം നിസിന്നോ ഹോതി ഉന്നാദിനിയാ ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദായ അനേകവിഹിതം തിരച്ഛാനകഥം കഥേന്തിയാ. സേയ്യഥിദം - രാജകഥം ചോരകഥം മഹാമത്തകഥം സേനാകഥം ഭയകഥം യുദ്ധകഥം അന്നകഥം പാനകഥം വത്ഥകഥം സയനകഥം മാലാകഥം ഗന്ധകഥം ഞാതികഥം യാനകഥം ഗാമകഥം നിഗമകഥം നഗരകഥം ജനപദകഥം ഇത്ഥികഥം സൂരകഥം വിസിഖാകഥം കുമ്ഭട്ഠാനകഥം പുബ്ബപേതകഥം നാനത്തകഥം ലോകക്ഖായികം സമുദ്ദക്ഖായികം ഇതിഭവാഭവകഥം ഇതി വാ.

൫൧. അദ്ദസാ ഖോ നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ സന്ധാനം ഗഹപതിം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാ സകം പരിസം സണ്ഠാപേസി - ''അപ്പസദ്ദാ ഭോന്തോ ഹോന്തു, മാ ഭോന്തോ സദ്ദമകത്ഥ. അയം സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകോ ആഗച്ഛതി സന്ധാനോ ഗഹപതി. യാവതാ ഖോ പന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ രാജഗഹേ പടിവസന്തി, അയം തേസം അഞ്ഞതരോ സന്ധാനോ ഗഹപതി. അപ്പസദ്ദകാമാ ഖോ പനേതേ ആയസ്മന്തോ അപ്പസദ്ദവിനീതാ , അപ്പസദ്ദസ്സ വണ്ണവാദിനോ. അപ്പേവ നാമ അപ്പസദ്ദം പരിസം വിദിത്വാ ഉപസങ്കമിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യാ''തി. ഏവം വുത്തേ തേ പരിബ്ബാജകാ തുണ്ഹീ അഹേസും.

൫൨. അഥ ഖോ സന്ധാനോ ഗഹപതി യേന നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ നിഗ്രോധേന പരിബ്ബാജകേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സന്ധാനോ ഗഹപതി നിഗ്രോധം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ''അഞ്ഞഥാ ഖോ ഇമേ ഭോന്തോ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ഉന്നാദിനോ ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ അനേകവിഹിതം തിരച്ഛാനകഥം അനുയുത്താ വിഹരന്തി. സേയ്യഥിദം - രാജകഥം...പേ॰... ഇതിഭവാഭവകഥം ഇതി വാ. അഞ്ഞഥാ ഖോ [ച (സീ॰ പീ॰)] പന സോ ഭഗവാ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി

പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവതി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനീ''തി.

൫൩. ഏവം വുത്തേ നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ സന്ധാനം ഗഹപതിം ഏതദവോച - ''യഗ്ഘേ ഗഹപതി, ജാനേയ്യാസി, കേന സമണോ ഗോതമോ സദ്ധിം സല്ലപതി, കേന സാകച്ഛം സമാപജ്ജതി, കേന പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയം സമാപജ്ജതി? സുഞ്ഞാഗാരഹതാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പഞ്ഞാ അപരിസാവചരോ സമണോ ഗോതമോ നാലം സല്ലാപായ. സോ അന്തമന്താനേവ സേവതി [അന്തപന്താനേവ (സ്യാ॰)]. സേയ്യഥാപി നാമ ഗോകാണാ പരിയന്തചാരിനീ അന്തമന്താനേവ സേവതി. ഏവമേവ സുഞ്ഞാഗാരഹതാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പഞ്ഞാ; അപരിസാവചരോ സമണോ ഗോതമോ; നാലം സല്ലാപായ. സോ അന്തമന്താനേവ സേവതി. ഇങ്ഘ, ഗഹപതി, സമണോ ഗോതമോ ഇമം പരിസം ആഗച്ഛേയ്യ, ഏകപഞ്ഹേനേവ നം സംസാദേയ്യാമ [സംഹരേയ്യാമ (ക॰)], തുച്ഛകുമ്ഭീവ നം മഞ്ഞേ ഓരോധേയ്യാമാ''തി.

൫൪. അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ സന്ധാനസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിഗ്രോധേന പരിബ്ബാജകേന സദ്ധിം ഇമം കഥാസല്ലാപം. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹിത്വാ യേന സുമാഗധായ തീരേ മോരനിവാപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ സുമാഗധായ തീരേ മോരനിവാപേ അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം സുമാഗധായ തീരേ മോരനിവാപേ അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമന്തം. ദിസ്വാന സകം പരിസം സണ്ഠാപേസി - ''അപ്പസദ്ദാ ഭോന്തോ ഹോന്തു, മാ ഭോന്തോ സദ്ദമകത്ഥ, അയം സമണോ ഗോതമോ സുമാഗധായ തീരേ മോരനിവാപേ അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമതി. അപ്പസദ്ദകാമോ ഖോ പന സോ ആയസ്മാ, അപ്പസദ്ദസ്സ വണ്ണവാദീ. അപ്പേവ നാമ അപ്പസദ്ദം പരിസം വിദിത്വാ ഉപസങ്കമിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ. സചേ സമണോ ഗോതമോ ഇമം പരിസം ആഗച്ഛേയ്യ, ഇമം തം പഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യാമ - 'കോ നാമ സോ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ധമ്മോ, യേന ഭഗവാ സാവകേ വിനേതി, യേന ഭഗവതാ സാവകാ വിനീതാ അസ്സാസപ്പത്താ പടിജാനന്തി അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയ'ന്തി? ഏവം വുത്തേ തേ പരിബ്ബാജകാ തുണ്ഹീ അഹേസും.

തപോജിഗുച്ഛാവാദോ

൫൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ തേനുപസങ്കമി. അഥ ഖോ നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഏതു ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സ്വാഗതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ. ചിരസ്സം ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമം പരിയായമകാസി യദിദം ഇധാഗമനായ. നിസീദതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ, ഇദമാസനം പഞ്ഞത്ത''ന്തി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിഗ്രോധോപി ഖോ പരിബ്ബാജകോ അഞ്ഞതരം നീചാസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ നിഗ്രോധം പരിബ്ബാജകം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''കായ നുത്ഥ, നിഗ്രോധ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ''തി? ഏവം വുത്തേ, നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച, ''ഇധ മയം, ഭന്തേ, അദ്ദസാമ ഭഗവന്തം സുമാഗധായ തീരേ മോരനിവാപേ അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമന്തം, ദിസ്വാന ഏവം അവോചുമ്ഹാ - 'സചേ സമണോ ഗോതമോ ഇമം പരിസം ആഗച്ഛേയ്യ, ഇമം തം പഞ്ഹം

പുച്ഛേയ്യാമ - കോ നാമ സോ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ധമ്മോ, യേന ഭഗവാ സാവകേ വിനേതി, യേന ഭഗവതാ സാവകാ വിനീതാ അസ്സാസപ്പത്താ പടിജാനന്തി അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയ'ന്തി? അയം ഖോ നോ, ഭന്തേ, അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ; അഥ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ''തി.

൫൫. ''ദുജ്ജാനം ഖോ ഏതം, നിഗ്രോധ, തയാ അഞ്ഞദിട്ഠികേന അഞ്ഞഖന്തികേന അഞ്ഞരുചികേന അഞ്ഞത്രായോഗേന അഞ്ഞത്രാചരിയകേന, യേനാഹം സാവകേ വിനേമി , യേന മയാ സാവകാ വിനീതാ അസ്സാസപ്പത്താ പടിജാനന്തി അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയം. ഇങ്ഘ ത്വം മം, നിഗ്രോധ, സകേ ആചരിയകേ അധിജേഗുച്ഛേ പഞ്ഹം പുച്ഛ - 'കഥം സന്താ നു ഖോ, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ പരിപുണ്ണാ ഹോതി, കഥം അപരിപുണ്ണാ'തി? ഏവം വുത്തേ തേ പരിബ്ബാജകാ ഉന്നാദിനോ ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ അഹേസും - ''അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ, യത്ര ഹി നാമ സകവാദം ഠപേസ്സതി, പരവാദേന പവാരേസ്സതീ''തി.

൫൭. അഥ ഖോ നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ തേ പരിബ്ബാജകേ അപ്പസദ്ദേ കത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''മയം ഖോ, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാവാദാ [തരോജിഗുച്ഛംസാരോദാ (ക॰)] തപോജിഗുച്ഛാസാരാ തപോജിഗുച്ഛാഅല്ലീനാ വിഹരാമ . കഥം സന്താ നു ഖോ, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ പരിപുണ്ണാ ഹോതി, കഥം അപരിപുണ്ണാ''തി?

''ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അചേലകോ ഹോതി മുത്താചാരോ, ഹത്ഥാപലേഖനോ [ഹത്ഥാവലേഖനോ (സ്യാ॰)], ന ഏഹിഭദ്ദന്തികോ, ന തിട്ഠഭദ്ദന്തികോ, നാഭിഹടം , ന ഉദ്ദിസ്സകതം, ന നിമന്തനം സാദിയതി, സോ ന കുമ്ഭിമുഖാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ന കളോപിമുഖാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ന ഏളകമന്തരം, ന ദണ്ഡമന്തരം, ന മുസലമന്തരം, ന ദ്വിന്നം ഭുഞ്ജമാനാനം, ന ഗബ്ഭിനിയാ, ന പായമാനായ, ന പുരിസന്തരഗതായ, ന സങ്കിത്തീസു, ന യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതി, ന യത്ഥ മക്ഖികാ സണ്ഡസണ്ഡചാരിനീ, ന മച്ഛം, ന മംസം, ന സുരം, ന മേരയം, ന ഥുസോദകം പിവതി, സോ ഏകാഗാരികോ വാ ഹോതി ഏകാലോപികോ, ദ്വാഗാരികോ വാ ഹോതി ദ്വാലോപികോ, സത്താഗാരികോ വാ ഹോതി സത്താലോപികോ, ഏകിസ്സാപി ദത്തിയാ യാപേതി, ദ്വീഹിപി ദത്തീഹി യാപേതി, സത്തഹിപി ദത്തീഹി യാപേതി; ഏകാഹികമ്പി ആഹാരം ആഹാരേതി, ദ്വീഹികമ്പി [ദ്വാഹികംപി (സീ॰ സ്യാ॰)] ആഹാരം ആഹാരേതി, സത്താഹികമ്പി ആഹാരം ആഹാരേതി, ഇതി ഏവരൂപം അദ്ധമാസികമ്പി പരിയായഭത്തഭോജനാനുയോഗമനുയുത്തോ വിഹരതി. സോ സാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി, സാമാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി, നീവാരഭക്ഖോ വാ ഹോതി, ദദ്ദുലഭക്ഖോ വാ ഹോതി, ഹടഭക്ഖോ വാ ഹോതി, കണഭക്ഖോ വാ ഹോതി, ആചാമഭക്ഖോ വാ ഹോതി, പിഞ്ഞാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി, തിണഭക്ഖോ വാ ഹോതി, ഗോമയഭക്ഖോ വാ ഹോതി; വനമൂലഫലാഹാരോ യാപേതി പവത്തഫലഭോജീ. സോ സാണാനിപി ധാരേതി , മസാണാനിപി ധാരേതി, ഛവദുസ്സാനിപി ധാരേതി, പംസുകൂലാനിപി ധാരേതി, തിരീടാനിപി ധാരേതി, അജിനമ്പി ധാരേതി, അജിനക്ഖിപമ്പി ധാരേതി, കുസചീരമ്പി ധാരേതി, വാകചീരമ്പി ധാരേതി, ഫലകചീരമ്പി ധാരേതി, കേസകമ്ബലമ്പി ധാരേതി, വാളകമ്ബലമ്പി ധാരേതി,

ഉലൂകപക്ഖമ്പി ധാരേതി, കേസമസ്സുലോചകോപി ഹോതി കേസമസ്സുലോചനാനുയോഗമനുയുത്തോ , ഉബ്ഭട്ഠകോപി [ഉഭട്ഠകോപി (സ്യാ॰), ഉബ്ഭട്ഠികോപി (ക॰)] ഹോതി ആസനപടിക്ഖിത്തോ, ഉക്കുടികോപി ഹോതി ഉക്കുടികപ്പധാനമനുയുത്തോ, കണ്ടകാപസ്സയികോപി ഹോതി കണ്ടകാപസ്സയേ സേയ്യം കപ്പേതി, ഫലകസേയ്യമ്പി കപ്പേതി, ഥണ്ഡിലസേയ്യമ്പി കപ്പേതി, ഏകപസ്സയികോപി ഹോതി രജോജല്ലധരോ, അബ്ഭോകാസികോപി ഹോതി യഥാസന്ഥതികോ, വേകടികോപി ഹോതി വികടഭോജനാനുയോഗമനുയുത്തോ, അപാനകോപി ഹോതി അപാനകത്തമനുയുത്തോ, സായതതിയകമ്പി ഉദകോരോഹനാനുയോഗമനുയുത്തോ വിഹരതി. തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ, യദി ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിപുണ്ണാ വാ ഹോതി അപരിപുണ്ണാ വാ''തി? ''അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിപുണ്ണാ ഹോതി, നോ അപരിപുണ്ണാ''തി. ''ഏവം പരിപുണ്ണായപി ഖോ അഹം, നിഗ്രോധ, തപോജിഗുച്ഛായ അനേകവിഹിതേ ഉപക്കിലേസേ വദാമീ''തി.

ഉപക്കിലേസോ

൫൭. ''യഥാ കഥം പന, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഏവം പരിപുണ്ണായ തപോജിഗുച്ഛായ അനേകവിഹിതേ ഉപക്കിലേസേ വദതീ''തി? ''ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ അത്തമനോ ഹോതി പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ അത്തമനോ ഹോതി പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

''പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ അത്താനുക്കംസേതി പരം വമ്ഭേതി. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ അത്താനുക്കംസേതി പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

''പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ മജ്ജതി മുച്ഛതി പമാദമാപജ്ജതി [മദമാപജ്ജതി (സ്യാ॰)]. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ മജ്ജതി മുച്ഛതി പമാദമാപജ്ജതി. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

൫൮. ''പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അത്തമനോ ഹോതി പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അത്തമനോ ഹോതി പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

''പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അത്താനുക്കംസേതി പരം വമ്ഭേതി. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ

തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അത്താനുക്കംസേതി പരം വമ്ഭേതി. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന മജ്ജതി മുച്ഛതി പമാദമാപജ്ജതി. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന മജ്ജതി മുച്ഛതി പമാദമാപജ്ജതി. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

൬൦. ‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ഭോജനേസു വോദാസം ആപജ്ജതി - ‘ഇദം മേ ഖമതി, ഇദം മേ നക്ഖമതീ’തി. സോ യഞ്ച [യം ഹി (സീ॰ പീ॰)] ഖ്വസ്സ നക്ഖമതി, തം സാപേക്ഖോ പജഹതി. യം പനസ്സ ഖമതി, തം ഗധിതോ [ഗഥിതോ (സീ॰ പീ॰)] മുച്ഛിതോ അജ്ഝോപന്നോ അനാദീനവദസ്സാവീ അനിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി ലാഭസക്കാരസിലോകനികന്തിഹേതു - ‘സക്കരിസ്സന്തി മം രാജാനോ രാജമഹാമത്താ ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ ഗഹപതികാ തിത്ഥിയാ’തി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

൬൧. ‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അഞ്ഞതരം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ അപസാദേതാ [അപസാരേതാ (ക॰)] ഹോതി - ‘കിം പനായം സമ്ബഹുലാജീവോ [ബഹുലാജീവോ (സീ॰ പീ॰)] സബ്ബം സംഭക്ഖേതി. സേയ്യഥിദം - മൂലബീജം ഖന്ധബീജം ഫളുബീജം അഗ്ഗബീജം ബീജബീജമേവ പഞ്ചമം, അസനിവിചക്കം ദന്തകൂടം, സമണപ്പവാദേനാ’തി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ പസ്സതി അഞ്ഞതരം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ കുലേസു സക്കരിയമാനം ഗരുകരിയമാനം മാനിയമാനം പൂജിയമാനം. ദിസ്വാ തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ഇമഞ്ഹി നാമ സമ്ബഹുലാജീവം കുലേസു സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി മാനേന്തി പൂജേന്തി. മം പന തപസ്സിം ലൂഖാജീവിം കുലേസു ന സക്കരോന്തി ന ഗരും കരോന്തി ന മാനേന്തി ന പൂജേന്തീ’തി, ഇതി സോ ഇസ്സാമച്ഛരിയം കുലേസു ഉപ്പാദേതാ ഹോതി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

൬൨. ‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ആപാഥകനിസാദീ ഹോതി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അത്താനം അദസ്സയമാനോ കുലേസു ചരതി - ‘ഇദമ്പി മേ തപസ്മിം ഇദമ്പി മേ തപസ്മി’ന്തി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

‘‘പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ കിഞ്ചിദേവ പടിച്ഛന്നം സേവതി. സോ ‘ഖമതി തേ ഇദ’ന്തി പുട്ഠോ സമാനോ അക്ഖമമാനം ആഹ - ‘ഖമതീ’തി.

ഖമമാനം ആഹ - 'നക്ഖമതീ'തി. ഇതി സോ സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതാ ഹോതി... പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

"പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തഥാഗതസ്സ വാ തഥാഗതസാവകസ്സ വാ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സന്തംയേവ പരിയായം അനുഞ്ഞേയ്യം നാനുജാനാതി...പേ॰... അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

൫൯. "പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

"പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ മക്ഖീ ഹോതി പളാസീ [പലാസീ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ...പേ॰... ഇസ്സുകീ ഹോതി മച്ഛരീ... സഠോ ഹോതി മായാവീ... ഥദ്ധോ ഹോതി അതിമാനീ... പാപിച്ഛോ ഹോതി പാപികാനം ഇച്ഛാനം വസം ഗതോ... മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതി അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ... സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ. അയമ്പി ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സിനോ ഉപക്കിലേസോ ഹോതി.

"തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ, യദിമേ തപോജിഗുച്ഛാ [തപോജിഗുച്ഛായ (?)] ഉപക്കിലേസാ വാ അനുപക്കിലേസാ വാ"തി? "അദ്ധാ ഖോ ഇമേ, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ [തപോജിഗുച്ഛായ (?)] ഉപക്കിലേസാ [ഉപക്കിലേസാ ഹോതി (ക॰)], നോ അനുപക്കിലേസാ. ഠാനം ഖോ പനേതം, ഭന്തേ, വിജ്ജതി യം ഇധേകച്ചോ തപസ്സീ സബ്ബേഹേവ ഇമേഹി ഉപക്കിലേസേഹി സമന്നാഗതോ അസ്സ; കോ പന വാദോ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേനാ"തി.

പരിസുദ്ധപപടികപ്പത്തകഥാ

൬൦. "ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ന അത്തമനോ ഹോതി ന പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ന അത്തമനോ ഹോതി ന പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ. ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

"പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ന അത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

"പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ന മജ്ജതി ന മുച്ഛതി ന പമാദമാപജ്ജതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

൬൧. "പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന ന അത്തമനോ ഹോതി ന പരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന ന അത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തപം സമാദിയതി, സോ തേന തപസാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അഭിനിബ്ബത്തേതി, സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന ന മജ്ജതി ന മുച്ഛതി ന പമാദമാപജ്ജതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

൩൩. “പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ഭോജനേസു ന വോദാസം ആപജ്ജതി - ‘ഇദം മേ ഖമതി, ഇദം മേ നക്ഖമതീ’തി. സോ യഞ്ച ഖ്വസ്സ നക്ഖമതി, തം അനപേക്ഖോ പജഹതി. യം പനസ്സ ഖമതി , തം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന തപം സമാദിയതി ലാഭസക്കാരസിലോകനികന്തിഹേതു - ‘സക്കരിസ്സന്തി മം രാജാനോ രാജമഹാമത്താ ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ ഗഹപതികാ തിത്ഥിയാ’തി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

൩൭. “പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അഞ്ഞതരം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ നാപസാദേതാ ഹോതി - ‘കിം പനായം സമ്ബഹുലാജീവോ സബ്ബം സംഭക്ഖേതി. സേയ്യഥിദം - മൂലബീജം ഖന്ധബീജം ഫളുബീജം അഗ്ഗബീജം ബീജബീജമേവ പഞ്ചമം, അസനിവിചക്കം ദന്തകൂടം, സമണപ്പവാദേനാ’തി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ പസ്സതി അഞ്ഞതരം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ കുലേസു സക്കരിയമാനം ഗരു കരിയമാനം മാനിയമാനം പൂജിയമാനം. ദിസ്വാ തസ്സ ന ഏവം ഹോതി - ‘ഇമഞ്ഹി നാമ സമ്ബഹുലാജീവം കുലേസു സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി മാനേന്തി പൂജേന്തി. മം പന തപസ്സിം ലൂഖാജീവിം കുലേസു ന സക്കരോന്തി ന ഗരും കരോന്തി ന മാനേന്തി ന പൂജേന്തീ’തി, ഇതി സോ ഇസ്സാമച്ഛരിയം കുലേസു നുപ്പാദേതാ ഹോതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

൩൮. “പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന ആപാഥകനിസാദീ ഹോതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന അത്താനം അദസ്സയമാനോ കുലേസു ചരതി - ‘ഇദമ്പി മേ തപസ്മിം, ഇദമ്പി മേ തപസ്മി’ന്തി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന കഞ്ചിദേവ പടിച്ഛന്നം സേവതി, സോ - ‘ഖമതി തേ ഇദ’ന്തി പുട്ഠോ സമാനോ അക്ഖമമാനം ആഹ - ‘നക്ഖമതീ’തി. ഖമമാനം ആഹ - ‘ഖമതീ’തി. ഇതി സോ സമ്പജാനമുസാ ന ഭാസിതാ ഹോതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ തഥാഗതസ്സ വാ തഥാഗതസാവകസ്സ വാ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സന്തംയേവ പരിയായം അനുഞ്ഞേയ്യം അനുജാനാതി...പേ॰... ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

൬൯. “പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അക്കോധനോ ഹോതി അനുപനാഹീ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അക്കോധനോ ഹോതി അനുപനാഹീ ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ അമക്ഖീ ഹോതി അപളാസീ...പേ॰... അനിസ്സുകീ ഹോതി അമച്ഛരീ... അസഠോ ഹോതി അമായാവീ... അത്ഥദ്ധോ ഹോതി അനതിമാനീ... ന പാപിച്ഛോ ഹോതി ന പാപികാനം ഇച്ഛാനം വസം ഗതോ... ന മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതി ന അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ... ന സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ന ആധാനഗ്ഗാഹീ സുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ. യമ്പി, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ന ആധാനഗ്ഗാഹീ സുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ. ഏവം സോ തസ്മിം ഠാനേ പരിസുദ്ധോ ഹോതി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ, യദി ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ വാ ഹോതി അപരിസുദ്ധാ വാ”തി? “അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ ഹോതി നോ അപരിസുദ്ധാ, അഗ്ഗപ്പത്താ ച സാരപ്പത്താ ചാ”തി. “ന ഖോ, നിഗ്രോധ, ഏത്താവതാ തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച; അപി ച ഖോ പപടികപ്പത്താ [പപ്പടികപത്താ (ക॰)] ഹോതീ”തി.

പരിസുദ്ധതചപ്പത്തകഥാ

൭൦. “കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച? സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തപോജിഗുച്ഛായ അഗ്ഗഞ്ഞേവ പാപേതു, സാരഞ്ഞേവ പാപേതൂ”തി. “ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി. കഥഞ്ച, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി? ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ന പാണം അതിപാതേതി [അതിപാപേതി (ക॰ സീ॰ പീ॰ ക॰)], ന പാണം അതിപാതയതി, ന പാണമതിപാതയതോ സമനുഞ്ഞോ ഹോതി . ന അദിന്നം ആദിയതി, ന അദിന്നം ആദിയാപേതി, ന അദിന്നം ആദിയതോ സമനുഞ്ഞോ ഹോതി. ന മുസാ ഭണതി, ന മുസാ ഭണാപേതി, ന മുസാ ഭണതോ സമനുഞ്ഞോ ഹോതി. ന ഭാവിതമാസീസതി [ന ഭാവിതമാസിം സതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], ന ഭാവിതമാസീസാപേതി, ന ഭാവിതമാസീസതോ സമനുഞ്ഞോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി.

“യതോ ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി, അദും ചസ്സ ഹോതി തപസ്സിതായ. സോ അഭിഹരതി നോ ഹീനായാവത്തതി. സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹരതി, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേതി. ബ്യാപാദപ്പദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹരതി

സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ, ബ്യാപാദപ്പദോസാ ചിത്തം പരിസോധേതി. ഥിനമിദ്ധം [ഥീനമിദ്ധം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹരതി ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ ചിത്തം പരിസോധേതി. ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹരതി അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്തോ, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേതി. വിചികിച്ഛം പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹരതി അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേതി.

൭൯. ''സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി. തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി. തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ. യദി ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ വാ ഹോതി അപരിസുദ്ധാ വാ''തി? ''അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ ഹോതി നോ അപരിസുദ്ധാ, അഗ്ഗപ്പത്താ ച സാരപ്പത്താ ചാ''തി. ''ന ഖോ, നിഗ്രോധ, ഏത്താവതാ തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച; അപി ച ഖോ തചപ്പത്താ ഹോതീ''തി.

പരിസുദ്ധഫേഗ്ഗുപ്പത്തകഥാ

൮൦. ''കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച? സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തപോജിഗുച്ഛായ അഗ്ഗഞ്ഞേവ പാപേതു, സാരഞ്ഞേവ പാപേതൂ''തി. ''ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി. കഥഞ്ച, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി…പേ॰… യതോ ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി, അദും ചസ്സ ഹോതി തപസ്സിതായ. സോ അഭിഹരതി നോ ഹീനായാവത്തതി. സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി…പേ॰… സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ

ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം, തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ, യദി ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ വാ ഹോതി അപരിസുദ്ധാ വാ''തി? ''അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ ഹോതി, നോ അപരിസുദ്ധാ, അഗ്ഗപ്പത്താ ച സാരപ്പത്താ ചാ''തി. ''ന ഖോ, നിഗ്രോധ, ഏത്താവതാ തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച; അപി ച ഖോ ഫേഗ്ഗുപ്പത്താ ഹോതീ''തി.

പരിസുദ്ധഅഗ്ഗപ്പത്തസാരപ്പത്തകഥാ

൭൩. ''കിത്താവതാ പന, ഭന്തേ, തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച? സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തപോജിഗുച്ഛായ അഗ്ഗഞ്ഞേവ പാപേതു, സാരഞ്ഞേവ പാപേതൂ''തി. ''ഇധ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി. കഥഞ്ച, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി...പേ॰... യതോ ഖോ, നിഗ്രോധ, തപസ്സീ ചാതുയാമസംവരസംവുതോ ഹോതി, അദും ചസ്സ ഹോതി തപസ്സിതായ. സോ അഭിഹരതി നോ ഹീനായാവത്തതി. സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി...പേ॰... സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ...പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ, യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി - 'ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ'തി. ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ, യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ, യദി ഏവം സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ വാ ഹോതി അപരിസുദ്ധാ വാ''തി? ''അദ്ധാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏവം

സന്തേ തപോജിഗുച്ഛാ പരിസുദ്ധാ ഹോതി നോ അപരിസുദ്ധാ, അഗ്ഗപ്പത്താ ച സാരപ്പത്താ ചാ''തി.

൩൮. ''ഏത്താവതാ ഖോ, നിഗ്രോധ, തപോജിഗുച്ഛാ അഗ്ഗപ്പത്താ ച ഹോതി സാരപ്പത്താ ച. ഇതി ഖോ, നിഗ്രോധ [ഇതി നിഗ്രോധ (സ്യാ॰)], യം മം ത്വം അവചാസി - 'കോ നാമ സോ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ധമ്മോ, യേന ഭഗവാ സാവകേ വിനേതി, യേന ഭഗവതാ സാവകാ വിനീതാ അസ്സാസപ്പത്താ പടിജാനന്തി അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയ'ന്തി. ഇതി ഖോ തം, നിഗ്രോധ, ഠാനം ഉത്തരിതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച, യേനാഹം സാവകേ വിനേമി, യേന മയാ സാവകാ വിനീതാ അസ്സാസപ്പത്താ പടിജാനന്തി അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയ''ന്തി.

ഏവം വുത്തേ, തേ പരിബ്ബാജകാ ഉന്നാദിനോ ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ അഹേസും - ''ഏത്ഥ മയം അനസ്സാമ സാചരിയകാ, ന മയം ഇതോ ഭിയ്യോ ഉത്തരിതരം പജാനാമാ''തി.

നിഗ്രോധസ്സ പജ്ഝായനം

൩൯. യദാ അഞ്ഞാസി സന്ധാനോ ഗഹപതി - ''അഞ്ഞദത്ഥു ഖോ ദാനിമേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഭഗവതോ ഭാസിതം സുസ്സൂസന്തി, സോതം ഓദഹന്തി, അഞ്ഞാചിത്തം ഉപട്ഠാപേന്തീ''തി. അഥ [അഥ നം (ക॰)] നിഗ്രോധം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ''ഇതി ഖോ, ഭന്തേ നിഗ്രോധ, യം മം ത്വം അവചാസി - 'യഗ്ഘേ, ഗഹപതി, ജാനേയ്യാസി, കേന സമണോ ഗോതമോ സദ്ധിം സല്ലപതി, കേന സാകച്ഛം സമാപജ്ജതി, കേന പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയം സമാപജ്ജതി, സുഞ്ഞാഗാരഹതാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പഞ്ഞാ, അപരിസാവചരോ സമണോ ഗോതമോ നാലം സല്ലാപായ, സോ അന്തമന്താനേവ സേവതി; സേയ്യഥാപി നാമ ഗോകാണാ പരിയന്തചാരിനീ അന്തമന്താനേവ സേവതി. ഏവമേവ സുഞ്ഞാഗാരഹതാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പഞ്ഞാ, അപരിസാവചരോ സമണോ ഗോതമോ നാലം സല്ലാപായ; സോ അന്തമന്താനേവ സേവതി; ഇങ്ഘ, ഗഹപതി, സമണോ ഗോതമോ ഇമം പരിസം ആഗച്ഛേയ്യ, ഏകപഞ്ഹേനേവ നം സംസാദേയ്യാമ, തുച്ഛകുമ്ഭീവ നം മഞ്ഞേ ഓരോധേയ്യാമാ'തി. അയം ഖോ സോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇധാനുപ്പത്തോ, അപരിസാവചരം പന നം കരോഥ, ഗോകാണം പരിയന്തചാരിനിം കരോഥ, ഏകപഞ്ഹേനേവ നം സംസാദേഥ, തുച്ഛകുമ്ഭീവ നം ഓരോധേഥാ''തി. ഏവം വുത്തേ, നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ തുണ്ഹീഭൂതോ മങ്കുഭൂതോ പത്തക്ഖന്ധോ അധോമുഖോ പജ്ഝായന്തോ അപ്പടിഭാനോ നിസീദി.

൪൦. അഥ ഖോ ഭഗവാ നിഗ്രോധം പരിബ്ബാജകം തുണ്ഹീഭൂതം മങ്കുഭൂതം പത്തക്ഖന്ധം അധോമുഖം പജ്ഝായന്തം അപ്പടിഭാനം വിദിത്വാ നിഗ്രോധം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ''സച്ചം കിര, നിഗ്രോധ, ഭാസിതാ തേ ഏസാ വാചാ''തി? ''സച്ചം , ഭന്തേ, ഭാസിതാ മേ ഏസാ വാചാ, യഥാബാലേന യഥാമൂള്ഹേന യഥാഅകുസലേനാ''തി. ''തം കിം മഞ്ഞസി, നിഗ്രോധ. കിന്തി തേ സുതം പരിബ്ബാജകാനം വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യേ തേ അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, ഏവം സു തേ ഭഗവന്തോ സംഗമ്മ സമാഗമ്മ ഉന്നാദിനോ

ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ അനേകവിഹിതം തിരച്ഛാനകഥം അനുയുത്താ വിഹരന്തി. സേയ്യഥിദം - രാജകഥം ചോരകഥം...പേ॰... ഇതിഭവാഭവകഥം ഇതി വാ. സേയ്യഥാപി ത്വം ഏതരഹി സാചരിയകോ. ഉദാഹു, ഏവം സു തേ ഭഗവന്തോ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനി, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹീ'തി.

"സുതം മേതം, ഭന്തേ. പരിബ്ബാജകാനം വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യേ തേ അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ , ന ഏവം സു [നാസ്സു (സീ॰ പീ॰)] തേ ഭഗവന്തോ സംഗമ്മ സമാഗമ്മ ഉന്നാദിനോ ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ അനേകവിഹിതം തിരച്ഛാനകഥം അനുയുത്താ വിഹരന്തി. സേയ്യഥിദം - രാജകഥം ചോരകഥം... പേ॰... ഇതിഭവാഭവകഥം ഇതി വാ, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹി സാചരിയകോ. ഏവം സു തേ ഭഗവന്തോ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനി, സേയ്യഥാപി ഭഗവാ ഏതരഹീ'"തി.

"തസ്സ തേ, നിഗ്രോധ, വിഞ്ഞുസ്സ സതോ മഹല്ലകസ്സ ന ഏതദഹോസി - 'ബുദ്ധോ സോ ഭഗവാ ബോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ദന്തോ സോ ഭഗവാ ദമഥായ ധമ്മം ദേസേതി, സന്തോ സോ ഭഗവാ സമഥായ ധമ്മം ദേസേതി, തിണ്ണോ സോ ഭഗവാ തരണായ ധമ്മം ദേസേതി, പരിനിബ്ബുതോ സോ ഭഗവാ പരിനിബ്ബാനായ ധമ്മം ദേസേതീ'"തി?

ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനസച്ഛികിരിയാ

൭൭. ഏവം വുത്തേ, നിഗ്രോധോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ചയോ മം, ഭന്തേ, അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, യ്വാഹം ഏവം ഭഗവന്തം അവചാസിം. തസ്സ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അച്ചയം അച്ചയതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയതിം സംവരായാ"തി. "തഗ്ഘ ത്വം [തം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], നിഗ്രോധ, അച്ചയോ അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, യോ മം ത്വം ഏവം അവചാസി. യതോ ച ഖോ ത്വം, നിഗ്രോധ, അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോസി, തം തേ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ. വുദ്ധി ഹേസാ, നിഗ്രോധ, അരിയസ്സ വിനയേ, യോ അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോതി ആയതിം സംവരം ആപജ്ജതി. അഹം ഖോ പന, നിഗ്രോധ, ഏവം വദാമി -

'ഏതു വിഞ്ഞൂ പുരിസോ അസഠോ അമായാവീ ഉജുജാതികോ, അഹമനുസാസാമി അഹം ധമ്മം ദേസേമി. യഥാനുസിട്ഠം തഥാ [യഥാനുസിട്ഠം (?)] പടിപജ്ജമാനോ, യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി സത്തവസ്സാനി. തിട്ഠന്തു, നിഗ്രോധ, സത്ത വസ്സാനി. ഏതു വിഞ്ഞൂ പുരിസോ അസഠോ അമായാവീ ഉജുജാതികോ, അഹമനുസാസാമി അഹം ധമ്മം ദേസേമി. യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ, യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം

ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി ഛ വസ്സാനി. പഞ്ച വസ്സാനി... ചത്താരി വസ്സാനി... തീണി വസ്സാനി... ദ്വേ വസ്സാനി... ഏകം വസ്സം. തിട്ഠതു, നിഗ്രോധ, ഏകം വസ്സം. ഏതു വിഞ്ഞൂ പുരിസോ അസഠോ അമായാവീ ഉജുജാതികോ അഹമനുസാസാമി അഹം ധമ്മം ദേസേമി. യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ, യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി സത്ത മാസാനി. തിട്ഠന്തു, നിഗ്രോധ, സത്ത മാസാനി... ഛ മാസാനി... പഞ്ച മാസാനി ... ചത്താരി മാസാനി... തീണി മാസാനി... ദ്വേ മാസാനി... ഏകം മാസം... അഡ്ഢമാസം. തിട്ഠതു, നിഗ്രോധ, അഡ്ഢമാസോ. ഏതു വിഞ്ഞൂ പുരിസോ അസഠോ അമായാവീ ഉജുജാതികോ, അഹമനുസാസാമി അഹം ധമ്മം ദേസേമി. യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ, യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി സത്താഹം'.

പരിബ്ബാജകാനം പജ്ഝായനം

൭൮. ''സിയാ ഖോ പന തേ, നിഗ്രോധ, ഏവമസ്സ - 'അന്തേവാസികമ്യതാ നോ സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹാ'തി. ന ഖോ പനേതം, നിഗ്രോധ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. യോ ഏവ വോ [തേ (സീ॰ സ്യാ॰)] ആചരിയോ, സോ ഏവ വോ ആചരിയോ ഹോതു. സിയാ ഖോ പന തേ, നിഗ്രോധ, ഏവമസ്സ - 'ഉദ്ദേസാ നോ ചാവേതുകാമോ സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹാ'തി. ന ഖോ പനേതം, നിഗ്രോധ , ഏവം ദട്ഠബ്ബം. യോ ഏവ വോ ഉദ്ദേസോ സോ ഏവ വോ ഉദ്ദേസോ ഹോതു. സിയാ ഖോ പന തേ, നിഗ്രോധ, ഏവമസ്സ - 'ആജീവാ നോ ചാവേതുകാമോ സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹാ'തി. ന ഖോ പനേതം, നിഗ്രോധ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. യോ ഏവ വോ ആജീവോ, സോ ഏവ വോ ആജീവോ ഹോതു. സിയാ ഖോ പന തേ, നിഗ്രോധ, ഏവമസ്സ - 'യേ നോ ധമ്മാ അകുസലാ അകുസലസങ്ഖാതാ സാചരിയകാനം, തേസു പതിട്ഠാപേതുകാമോ സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹാ'തി. ന ഖോ പനേതം, നിഗ്രോധ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. അകുസലാ ചേവ വോ തേ ധമ്മാ [വോധമ്മാ (ക॰), തേ ധമ്മാ (സ്യാ॰)] ഹോന്തു അകുസലസങ്ഖാതാ ച സാചരിയകാനം. സിയാ ഖോ പന തേ , നിഗ്രോധ, ഏവമസ്സ - 'യേ നോ ധമ്മാ കുസലാ കുസലസങ്ഖാതാ സാചരിയകാനം, തേഹി വിവേചേതുകാമോ സമണോ ഗോതമോ ഏവമാഹാ'തി. ന ഖോ പനേതം, നിഗ്രോധ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. കുസലാ ചേവ വോ തേ ധമ്മാ ഹോന്തു കുസലസങ്ഖാതാ ച സാചരിയകാനം. ഇതി ഖ്വാഹം, നിഗ്രോധ, നേവ അന്തേവാസികമ്യതാ ഏവം വദാമി, നപി ഉദ്ദേസാ ചാവേതുകാമോ ഏവം വദാമി, നപി ആജീവാ ചാവേതുകാമോ ഏവം വദാമി, നപി യേ വോ ധമ്മാ [നപി യേ ഖോ ധമ്മാ (സീ॰), നപി യേ തേ ധമ്മാ (സ്യാ॰), നപി യേ ച വോ ധമ്മാ (ക॰)] അകുസലാ അകുസലസങ്ഖാതാ സാചരിയകാനം, തേസു പതിട്ഠാപേതുകാമോ ഏവം വദാമി, നപി യേ വോ ധമ്മാ [നപി യേ ഖോ ധമ്മാ (സീ॰), നപി യേ തേ ധമ്മാ (സ്യാ॰), നപി യേ ച വോ ധമ്മാ (ക॰)] കുസലാ കുസലസങ്ഖാതാ സാചരിയകാനം, തേഹി വിവേചേതുകാമോ ഏവം വദാമി. സന്തി ച ഖോ, നിഗ്രോധ, അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീനാ സംകിലേസികാ പോനോബ്ഭവികാ

[പോനോഭവികാ (ക॰)] സദരാ [സദ്ദരാ (പീ॰ ക॰), സദരഥാ (സ്യാ॰ ക॰)] ദുക്ഖവിപാകാ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയാ, യേസാഹം പഹാനായ ധമ്മം ദേസേമി. യഥാപടിപന്നാനം വോ സംകിലേസികാ ധമ്മാ പഹീയിസ്സന്തി, വോദാനീയാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢിസ്സന്തി, പഞ്ഞാപാരിപൂരിം വേപുല്ലത്തഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സഥാ''തി.

൭൩. ഏവം വുത്തേ, തേ പരിബ്ബാജകാ തുണ്ഹീഭൂതാ മങ്കുഭൂതാ പത്തക്ഖന്ധാ അധോമുഖാ പജ്ഝായന്താ അപ്പടിഭാനാ നിസീദിംസു യഥാ തം മാരേന പരിയുട്ഠിതചിത്താ. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ''സബ്ബേപിമേ മോഘപുരിസാ ഫുട്ഠാ പാപിമതാ. യത്ര ഹി നാമ ഏകസ്സപി ന ഏവം ഭവിസ്സതി - 'ഹന്ദ മയം അഞ്ഞാണത്ഥമ്പി സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമ, കിം കരിസ്സതി സത്താഹോ'''തി? അഥ ഖോ ഭഗവാ ഉദുമ്ബരികായ പരിബ്ബാജകാരാമേ സീഹനാദം നദിത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ പച്ചുപട്ഠാസി [പച്ചുട്ഠാസി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)]. സന്ധാനോ പന ഗഹപതി താവദേവ രാജഗഹം പാവിസീതി.

ഉദുമ്ബരികസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. ചക്കവത്തിസുത്തം

അത്തദീപസരണതാ

൮൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ മഗധേസു വിഹരതി മാതുലായം. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദ്ദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "അത്തദീപാ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരഥ അത്തസരണാ അനഞ്ഞസരണാ, ധമ്മദീപാ ധമ്മസരണാ അനഞ്ഞസരണാ. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ, ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ…പേ॰… ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ…പേ॰… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ, ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ.

"ഗോചരേ, ഭിക്ഖവേ, ചരഥ സകേ പേത്തികേ വിസയേ. ഗോചരേ, ഭിക്ഖവേ, ചരതം സകേ പേത്തികേ വിസയേ ന ലച്ഛതി മാരോ ഓതാരം, ന ലച്ഛതി മാരോ ആരമ്മണം [ആരമണം (?)]. കുസലാനം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ഏവമിദം പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതി.

ദള്ഹനേമിചക്കവത്തിരാജാ

൮൧. "ഭൂതപുബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, രാജാ ദള്ഹനേമി നാമ അഹോസി ചക്കവത്തീ [ചക്കവത്തി (സ്യാ॰ പീ॰)] ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി അഹേസും സേയ്യഥിദം - ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ അഹേസും സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന [ധമ്മേന സമേന (സ്യാ॰ ക॰)] അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസി.

൮൨. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ദള്ഹനേമി ബഹുന്നം വസ്സാനം ബഹുന്നം വസ്സസതാനം ബഹുന്നം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - 'യദാ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പസ്സേയ്യാസി ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുതം, അഥ മേ ആരോചേയ്യാസീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ ദള്ഹനേമിസ്സ പച്ചസ്സോസി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ ബഹുന്നം വസ്സാനം ബഹുന്നം വസ്സസതാനം ബഹുന്നം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുതം, ദിസ്വാന യേന രാജാ ദള്ഹനേമി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം ദള്ഹനേമിം ഏതദവോച - 'യഗ്ഘേ, ദേവ, ജാനേയ്യാസി, ദിബ്ബം തേ ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുത'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ദള്ഹനേമി ജേട്ഠപുത്തം കുമാരം ആമന്താപേത്വാ [ആമന്തേത്വാ (സ്യാ॰ ക॰)] ഏതദവോച - 'ദിബ്ബം കിര മേ, താത കുമാര,

ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുതം. സുതം ഖോ പന മേതം - യസ്സ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കതി ഠാനാ ചവതി, ന ദാനി തേന രഞ്ഞാ ചിരം ജീവിതബ്ബം ഹോതീതി. ഭുത്താ ഖോ പന മേ മാനുസകാ കാമാ, സമയോ ദാനി മേ ദിബ്ബേ കാമേ പരിയേസിതും. ഏഹി ത്വം, താത കുമാര, ഇമം സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം പടിപജ്ജ. അഹം പന കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമീ'തി.

൮൬. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ദള്ഹനേമി ജേട്ഠപുത്തം കുമാരം സാധുകം രജ്ജേ സമനുസാസിത്വാ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി. സത്താഹപബ്ബജിതേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, രാജിസിമ്ഹി ദിബ്ബം ചക്കരതനം അന്തരധായി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ പുരിസോ യേന രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ [മുദ്ധാവസിത്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰) ഏവമുപരിപി] തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം ഖത്തിയം മുദ്ധാഭിസിത്തം ഏതദവോച - 'യഗ്ഘേ, ദേവ, ജാനേയ്യാസി, ദിബ്ബം ചക്കരതനം അന്തരഹിത'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ ദിബ്ബേ ചക്കരതനേ അന്തരഹിതേ അനത്തമനോ അഹോസി, അനത്തമനതഞ്ച പടിസംവേദേസി. സോ യേന രാജിസി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജിസിം ഏതദവോച - 'യഗ്ഘേ, ദേവ, ജാനേയ്യാസി, ദിബ്ബം ചക്കരതനം അന്തരഹിത'ന്തി. ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, രാജിസി രാജാനം ഖത്തിയം മുദ്ധാഭിസിത്തം ഏതദവോച - 'മാ ഖോ ത്വം, താത, ദിബ്ബേ ചക്കരതനേ അന്തരഹിതേ അനത്തമനോ അഹോസി, മാ അനത്തമനതഞ്ച പടിസംവേദേസി, ന ഹി തേ, താത, ദിബ്ബം ചക്കരതനം പേത്തികം ദായജ്ജം. ഇങ്ഘ ത്വം, താത, അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ വത്താഹി. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം തേ അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ വത്തമാനസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ [സീസം നഹാതസ്സ (സീ॰ പീ॰), സീസന്ഹാതസ്സ (സ്യാ॰)] ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവിസ്സതി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂര'ന്തി.

ചക്കവത്തിഅരിയവത്തം

൮൭. '''കതമം പന തം, ദേവ, അരിയം ചക്കവത്തിവത്ത'ന്തി ? 'തേന ഹി ത്വം, താത, ധമ്മംയേവ നിസ്സായ ധമ്മം സക്കരോന്തോ ധമ്മം ഗരും കരോന്തോ [ഗരുകരോന്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ധമ്മം മാനേന്തോ ധമ്മം പൂജേന്തോ ധമ്മം അപചായമാനോ ധമ്മദ്ധജോ ധമ്മകേതു ധമ്മാധിപതേയ്യോ ധമ്മികം രക്ഖാവരണഗുത്തിം സംവിദഹസ്സു അന്തോജനസ്മിം ബലകായസ്മിം ഖത്തിയേസു അനുയന്തേസു [അനുയുത്തേസു (സീ॰ പീ॰)] ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമജാനപദേസു സമണബ്രാഹ്മണേസു മിഗപക്ഖീസു. മാ ച തേ, താത, വിജിതേ അധമ്മകാരോ പവത്തിത്ഥ. യേ ച തേ, താത, വിജിതേ അധനാ അസ്സു, തേസഞ്ച ധനമനുപ്പദേയ്യാസി [ധനമനുപ്പദജ്ജേയ്യാസി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)]. യേ ച തേ, താത, വിജിതേ സമണബ്രാഹ്മണാ മദപ്പമാദാ പടിവിരതാ ഖന്തിസോരച്ചേ നിവിട്ഠാ ഏകമത്താനം ദമേന്തി, ഏകമത്താനം സമേന്തി, ഏകമത്താനം പരിനിബ്ബാപേന്തി, തേ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ

പരിപുച്ഛേയ്യാസി പരിഗ്ഗണ്ഹേയ്യാസി - ‘‘കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം, കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം, കിം സേവിതബ്ബം, കിം ന സേവിതബ്ബം, കിം മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ അസ്സ, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ അസ്സാ’’തി? തേസം സുത്വാ യം അകുസലം തം അഭിനിവജ്ജേയ്യാസി, യം കുസലം തം സമാദായ വത്തേയ്യാസി. ഇദം ഖോ, താത, തം അരിയം ചക്കവത്തിവത്ത’ന്തി.

ചക്കരതനപാതുഭാവോ

൮൬. ‘‘‘ഏവം, ദേവാ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ രാജിസിസ്സ പടിസ്സുത്വാ അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ [അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം (ക॰)] വത്തി. തസ്സ അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ വത്തമാനസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുരഹോസി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം. ദിസ്വാന രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘സുതം ഖോ പന മേതം - യസ്സ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവതി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം , സോ ഹോതി രാജാ ചക്കവത്തീ’തി. അസ്സം നു ഖോ അഹം രാജാ ചക്കവത്തീതി.

‘‘അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വാമേന ഹത്ഥേന ഭിങ്കാരം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന ചക്കരതനം അബ്ഭുക്കിരി - ‘പവത്തതു ഭവം ചക്കരതനം, അഭിവിജിനാതു ഭവം ചക്കരതന’ന്തി.

‘‘അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം ദിസം പവത്തി, അന്വദേവ രാജാ ചക്കവത്തീ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാസി, തത്ഥ രാജാ ചക്കവത്തീ വാസം ഉപഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘ഏഹി ഖോ, മഹാരാജ, സ്വാഗതം തേ [സാഗതം (സീ॰ പീ॰)] മഹാരാജ, സകം തേ, മഹാരാജ, അനുസാസ, മഹാരാജാ’തി. രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - ‘പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭാസിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം, യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ’തി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അനുയന്താ [അനുയുത്താ (സീ॰ പീ॰)] അഹേസും.

൮൭. ‘‘അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ [അജ്ഝോഗഹേത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പച്ചുത്തരിത്വാ ദക്ഖിണം ദിസം പവത്തി...പേ॰... ദക്ഖിണം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ പച്ഛിമം ദിസം പവത്തി, അന്വദേവ രാജാ ചക്കവത്തീ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാസി, തത്ഥ രാജാ ചക്കവത്തീ വാസം ഉപഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ഛിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘ഏഹി ഖോ, മഹാരാജ,

സ്വാഗതം തേ, മഹാരാജ, സകം തേ, മഹാരാജ, അനുസാസ, മഹാരാജാ’തി. രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - ‘പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭാസിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം, യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ’തി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ഛിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അനുയന്താ അഹേസും.

൮൭. ‘‘അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം പച്ഛിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഉത്തരം ദിസം പവത്തി, അന്വദേവ രാജാ ചക്കവത്തീ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാസി, തത്ഥ രാജാ ചക്കവത്തീ വാസം ഉപഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘ഏഹി ഖോ, മഹാരാജ, സ്വാഗതം തേ, മഹാരാജ , സകം തേ, മഹാരാജ, അനുസാസ, മഹാരാജാ’തി. രാജാ ചക്കവത്തീ ഏവമാഹ - ‘പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭാസിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം, യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ’തി. യേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അനുയന്താ അഹേസും.

‘‘അഥ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ചക്കരതനം സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അഭിവിജിനിത്വാ തമേവ രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അന്തേപുരദ്വാരേ അത്ഥകരണപമുഖേ [അഡ്ഡകരണപമുഖേ (ക॰)] അക്ഖാഹതം മഞ്ഞേ അട്ഠാസി രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ അന്തേപുരം ഉപസോഭയമാനം.

ദുതിയാദിചക്കവത്തികഥാ

൮൮. ‘‘ദുതിയോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ…പേ॰… തതിയോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ… ചതുത്ഥോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ… പഞ്ചമോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ… ഛട്ഠോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ… സത്തമോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ബഹുന്നം വസ്സാനം ബഹുന്നം വസ്സസതാനം ബഹുന്നം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - ‘യദാ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പസ്സേയ്യാസി ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുതം, അഥ മേ ആരോചേയ്യാസീ’തി. ‘ഏവം, ദേവാ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ പച്ചസ്സോസി. അദ്ദസാ ഖോ , ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ ബഹുന്നം വസ്സാനം ബഹുന്നം വസ്സസതാനം ബഹുന്നം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുതം. ദിസ്വാന യേന രാജാ ചക്കവത്തീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം ചക്കവത്തിം ഏതദവോച - ‘യഗ്ഘേ , ദേവ, ജാനേയ്യാസി, ദിബ്ബം തേ ചക്കരതനം ഓസക്കിതം ഠാനാ ചുത’ന്തി?

൮൯. ‘‘അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ജേട്ഠപുത്തം കുമാരം ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - ‘ദിബ്ബം കിര മേ, താത കുമാര, ചക്കരതനം ഓസക്കിതം, ഠാനാ ചുതം, സുതം ഖോ പന മേതം - യസ്സ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം ഓസക്കതി, ഠാനാ ചവതി, ന ദാനി തേന രഞ്ഞാ ചിരം ജീവിതബ്ബം ഹോതീതി. ഭുത്താ ഖോ പന മേ മാനുസകാ കാമാ,

സമയോ ദാനി മേ ദിബ്ബേ കാമേ പരിയേസിതും, ഏഹി ത്വം, താത കുമാര, ഇമം സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം പടിപജ്ജ . അഹം പന കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമീ'തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ചക്കവത്തീ ജേട്ഠപുത്തം കുമാരം സാധുകം രജ്ജേ സമനുസാസിത്വാ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി. സത്താഹപബ്ബജിതേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, രാജിസിമ്ഹി ദിബ്ബം ചക്കരതനം അന്തരധായി.

൯൦. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ പുരിസോ യേന രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം ഖത്തിയം മുദ്ധാഭിസിത്തം ഏതദവോച - 'യഗ്ഘേ, ദേവ, ജാനേയ്യാസി, ദിബ്ബം ചക്കരതനം അന്തരഹിത'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ ദിബ്ബേ ചക്കരതനേ അന്തരഹിതേ അനത്തമനോ അഹോസി. അനത്തമനതഞ്ച പടിസംവേദേസി; നോ ച ഖോ രാജിസിം ഉപസങ്കമിത്വാ അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം പുച്ഛി. സോ സമതേനേവ സുദം ജനപദം പസാസതി. തസ്സ സമതേന ജനപദം പസാസതോ പുബ്ബേനാപരം ജനപദാ ന പബ്ബന്തി, യഥാ തം പുബ്ബകാനം രാജൂനം അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ വത്തമാനാനം.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ മന്തസ്സാജീവിനോ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം ഖത്തിയം മുദ്ധാഭിസിത്തം ഏതദവോചും - 'ന ഖോ തേ, ദേവ, സമതേന (സുദം) ജനപദം പസാസതോ പുബ്ബേനാപരം ജനപദാ പബ്ബന്തി, യഥാ തം പുബ്ബകാനം രാജൂനം അരിയേ ചക്കവത്തിവത്തേ വത്തമാനാനം. സംവിജ്ജന്തി ഖോ തേ, ദേവ, വിജിതേ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ മന്തസ്സാജീവിനോ മയഞ്ചേവ അഞ്ഞേ ച [അഞ്ഞേ ച പണ്ഡിതേ സമണബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛേയ്യാസി (ക॰)] യേ മയം അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം ധാരേമ. ഇങ്ഘ ത്വം, ദേവ, അമ്ഹേ അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം പുച്ഛ. തസ്സ തേ മയം അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം പുട്ഠാ ബ്യാകരിസ്സാമാ'തി.

ആയുവണ്ണാദിപരിയാനികഥാ

൯൧. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ അമച്ചേ പാരിസജ്ജേ ഗണകമഹാമത്തേ അനീകട്ഠേ ദോവാരികേ മന്തസ്സാജീവിനോ സന്നിപാതേത്വാ അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം പുച്ഛി. തസ്സ തേ അരിയം ചക്കവത്തിവത്തം പുട്ഠാ ബ്യാകരിംസു. തേസം സുത്വാ ധമ്മികഞ്ഹി ഖോ രക്ഖാവരണഗുത്തിം സംവിദഹി, നോ ച ഖോ അധനാനം ധനമനുപ്പദാസി. അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി. ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ അഞ്ഞതരോ പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും. ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ദസ്സേസും - 'അയം, ദേവ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി. ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തം പുരിസം ഏതദവോച - 'സച്ചം കിര ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി [ആദിയസീതി (സ്യാ॰)]? 'സച്ചം, ദേവാ'തി. 'കിം കാരണാ'തി? 'ന ഹി, ദേവ, ജീവാമീ'തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ

ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തസ്സ പുരിസസ്സ ധനമനുപ്പദാസി - 'ഇമിനാ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, ധനേന അത്തനാ ച ജീവാഹി, മാതാപിതരോ ച പോസേഹി, പുത്തദാരഞ്ച പോസേഹി, കമ്മന്തേ ച പയോജേഹി, സമണബ്രാഹ്മണേസു [സമണേസു ബ്രാഹ്മണേസു (ബഹൂസു)] ഉദ്ധഗ്ഗികം ദക്ഖിണം പതിട്ഠാപേഹി സോവഗ്ഗികം സുഖവിപാകം സഗ്ഗസംവത്തനിക'ന്തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ പച്ചസ്സോസി.

"അഞ്ഞതരോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും. ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ദസ്സേസും - 'അയം, ദേവ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി. ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തം പുരിസം ഏതദവോച - 'സച്ചം കിര ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി? 'സച്ചം, ദേവാ'തി. 'കിം കാരണാ'തി? 'ന ഹി, ദേവ, ജീവാമീ'തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തസ്സ പുരിസസ്സ ധനമനുപ്പദാസി - 'ഇമിനാ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, ധനേന അത്തനാ ച ജീവാഹി, മാതാപിതരോ ച പോസേഹി, പുത്തദാരഞ്ച പോസേഹി, കമ്മന്തേ ച പയോജേഹി, സമണബ്രാഹ്മണേസു ഉദ്ധഗ്ഗികം ദക്ഖിണം പതിട്ഠാപേഹി സോവഗ്ഗികം സുഖവിപാകം സഗ്ഗസംവത്തനിക'ന്തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ പച്ചസ്സോസി .

൯൨. "അസ്സോസും ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ - 'യേ കിര, ഭോ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയന്തി, തേസം രാജാ ധനമനുപ്പദേതീ'തി. സുത്വാന തേസം ഏതദഹോസി - 'യംനൂന മയമ്പി പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയേയ്യാമാ'തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും. ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ദസ്സേസും - 'അയം, ദേവ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി. ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തം പുരിസം ഏതദവോച - 'സച്ചം കിര ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി? 'സച്ചം, ദേവാ'തി. 'കിം കാരണാ'തി? 'ന ഹി, ദേവ, ജീവാമീ'തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'സചേ ഖോ അഹം യോ യോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയിസ്സതി, തസ്സ തസ്സ ധനമനുപ്പദസ്സാമി, ഏവമിദം അദിന്നാദാനം പവഡ്ഢിസ്സതി. യംനൂനാഹം ഇമം പുരിസം സുനിസേധം നിസേധേയ്യം, മൂലഘച്ചം [മൂലഘച്ഛം (സ്യാ॰), മൂലഛേജ്ജ (ക॰)] കരേയ്യം, സീസമസ്സ ഛിന്ദേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ പുരിസേ ആണാപേസി - 'തേന ഹി, ഭണേ, ഇമം പുരിസം ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം [പച്ഛാബാഹും (സ്യാ॰)] ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥികായ രഥികം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സുനിസേധം നിസേധേഥ, മൂലഘച്ചം കരോഥ, സീസമസ്സ ഛിന്ദഥാ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തേ പുരിസാ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം

കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥികായ രഥികം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സുനിസേധം നിസേധേസും, മൂലഘച്ചം അകംസു, സീസമസ്സ ഛിന്ദിംസു.

൯൩. "അസ്സോസും ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ - 'യേ കിര, ഭോ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയന്തി, തേ രാജാ സുനിസേധം നിസേധേതി, മൂലഘച്ചം കരോതി, സീസാനി തേസം ഛിന്ദതീ'തി. സുത്വാന തേസം ഏതദഹോസി - 'യംനൂന മയമ്പി തിണ്ഹാനി സത്ഥാനി കാരാപേസ്സാമ [കാരാപേയ്യാമ (സ്യാ॰ പീ॰) കാരാപേയ്യാമാതി (ക॰ സീ॰)], തിണ്ഹാനി സത്ഥാനി കാരാപേത്വാ യേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയിസ്സാമ, തേ സുനിസേധം നിസേധേസ്സാമ, മൂലഘച്ചം കരിസ്സാമ, സീസാനി തേസം ഛിന്ദിസ്സാമാ'തി. തേ തിണ്ഹാനി സത്ഥാനി കാരാപേസും, തിണ്ഹാനി സത്ഥാനി കാരാപേത്വാ ഗാമഘാതമ്പി ഉപക്കമിംസു കാതും, നിഗമഘാതമ്പി ഉപക്കമിംസു കാതും, നഗരഘാതമ്പി ഉപക്കമിംസു കാതും, പന്ഥദുഹനമ്പി [പന്ഥദൂഹനംപി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഉപക്കമിംസു കാതും. യേസം തേ അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയന്തി, തേ സുനിസേധം നിസേധേന്തി, മൂലഘച്ചം കരോന്തി, സീസാനി തേസം ഛിന്ദന്തി.

൯൪. "ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി, ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ അദിന്നാദാനം വേപുല്ലമഗമാസി, അദിന്നാദാനേ വേപുല്ലം ഗതേ സത്ഥം വേപുല്ലമഗമാസി, സത്ഥേ വേപുല്ലം ഗതേ പാണാതിപാതോ വേപുല്ലമഗമാസി, പാണാതിപാതേ വേപുല്ലം ഗതേ തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം ചത്താരീസവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

"ചത്താരീസവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അഞ്ഞതരോ പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും. ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ദസ്സേസും - 'അയം, ദേവ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി. ഏവം വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ തം പുരിസം ഏതദവോച - 'സച്ചം കിര ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ'തി? 'ന ഹി, ദേവാ'തി സമ്പജാനമുസാ അഭാസി.

൯൫. "ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി. ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ അദിന്നാദാനം വേപുല്ലമഗമാസി, അദിന്നാദാനേ വേപുല്ലം ഗതേ സത്ഥം വേപുല്ലമഗമാസി. സത്ഥേ വേപുല്ലം ഗതേ പാണാതിപാതോ വേപുല്ലമഗമാസി, പാണാതിപാതേ വേപുല്ലം ഗതേ മുസാവാദോ വേപുല്ലമഗമാസി , മുസാവാദേ വേപുല്ലം ഗതേ തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം ചത്താരീസവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

“വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു , ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അഞ്ഞതരോ പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തമേനം അഞ്ഞതരോ പുരിസോ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാഭിസിത്തസ്സ ആരോചേസി - ‘ഇത്ഥന്നാമോ, ദേവ, പുരിസോ പരേസം അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയീ’തി പേസുഞ്ഞമകാസി.

൯൩. “ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി. ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ അദിന്നാദാനം വേപുല്ലമഗമാസി, അദിന്നാദാനേ വേപുല്ലം ഗതേ സത്ഥം വേപുല്ലമഗമാസി, സത്ഥേ വേപുല്ലം ഗതേ പാണാതിപാതോ വേപുല്ലമഗമാസി, പാണാതിപാതേ വേപുല്ലം ഗതേ മുസാവാദോ വേപുല്ലമഗമാസി, മുസാവാദേ വേപുല്ലം ഗതേ പിസുണാ വാചാ വേപുല്ലമഗമാസി, പിസുണായ വാചായ വേപുല്ലം ഗതായ തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം ദസവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

“ദസവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു ഏകിദം സത്താ വണ്ണവന്തോ ഹോന്തി, ഏകിദം സത്താ ദുബ്ബണ്ണാ. തത്ഥ യേ തേ സത്താ ദുബ്ബണ്ണാ, തേ വണ്ണവന്തേ സത്തേ അഭിജ്ഝായന്താ പരേസം ദാരേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജിംസു.

൯൪. “ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി. ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ…പേ॰… കാമേസുമിച്ഛാചാരോ വേപുല്ലമഗമാസി, കാമേസുമിച്ഛാചാരേ വേപുല്ലം ഗതേ തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം ദസവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം പഞ്ചവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

൯൫. “പഞ്ചവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ , മനുസ്സേസു ദ്വേ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു - ഫരുസാവാചാ സമ്ഫപ്പലാപോ ച. ദ്വീസു ധമ്മേസു വേപുല്ലം ഗതേസു തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം പഞ്ചവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം അപ്പേകച്ചേ അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസഹസ്സായുകാ, അപ്പേകച്ചേ ദ്വേവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

൯൬. “അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അഭിജ്ഝാബ്യാപാദാ വേപുല്ലമഗമംസു. അഭിജ്ഝാബ്യാപാദേസു വേപുല്ലം ഗതേസു തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം വസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ അഹേസും.

൭൦൦. "വസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു മിച്ഛാദിട്ഠി വേപുല്ലമഗമാസി. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വേപുല്ലം ഗതായ തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം വസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം പഞ്ചവസ്സസതായുകാ പുത്താ അഹേസും.

൭൦൧. "പഞ്ചവസ്സസതായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു തയോ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു. അധമ്മരാഗോ വിസമലോഭോ മിച്ഛാധമ്മോ. തീസു ധമ്മേസു വേപുല്ലം ഗതേസു തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം പഞ്ചവസ്സസതായുകാനം മനുസ്സാനം അപ്പേകച്ചേ അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസതായുകാ, അപ്പേകച്ചേ ദ്വേവസ്സസതായുകാ പുത്താ അഹേസും.

"അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസതായുകേസു, ഭിക്ഖവേ , മനുസ്സേസു ഇമേ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു. അമത്തേയ്യതാ അപേത്തേയ്യതാ അസാമഞ്ഞതാ അബ്രഹ്മഞ്ഞതാ ന കുലേ ജേട്ഠാപചായിതാ.

൭൦൨. "ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധനാനം ധനേ അനനുപ്പദിയമാനേ ദാലിദ്ദിയം വേപുല്ലമഗമാസി. ദാലിദ്ദിയേ വേപുല്ലം ഗതേ അദിന്നാദാനം വേപുല്ലമഗമാസി. അദിന്നാദാനേ വേപുല്ലം ഗതേ സത്ഥം വേപുല്ലമഗമാസി. സത്ഥേ വേപുല്ലം ഗതേ പാണാതിപാതോ വേപുല്ലമഗമാസി. പാണാതിപാതേ വേപുല്ലം ഗതേ മുസാവാദോ വേപുല്ലമഗമാസി. മുസാവാദേ വേപുല്ലം ഗതേ പിസുണാ വാചാ വേപുല്ലമഗമാസി. പിസുണായ വാചായ വേപുല്ലം ഗതായ കാമേസുമിച്ഛാചാരോ വേപുല്ലമഗമാസി. കാമേസുമിച്ഛാചാരേ വേപുല്ലം ഗതേ ദ്വേ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു, ഫരുസാ വാചാ സമ്ഫപ്പലാപോ ച. ദ്വീസു ധമ്മേസു വേപുല്ലം ഗതേസു അഭിജ്ഝാബ്യാപാദാ വേപുല്ലമഗമംസു. അഭിജ്ഝാബ്യാപാദേസു വേപുല്ലം ഗതേസു മിച്ഛാദിട്ഠി വേപുല്ലമഗമാസി. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വേപുല്ലം ഗതായ തയോ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു, അധമ്മരാഗോ വിസമലോഭോ മിച്ഛാധമ്മോ. തീസു ധമ്മേസു വേപുല്ലം ഗതേസു ഇമേ ധമ്മാ വേപുല്ലമഗമംസു, അമത്തേയ്യതാ അപേത്തേയ്യതാ അസാമഞ്ഞതാ അബ്രഹ്മഞ്ഞതാ ന കുലേ ജേട്ഠാപചായിതാ. ഇമേസു ധമ്മേസു വേപുല്ലം ഗതേസു തേസം സത്താനം ആയുപി പരിഹായി, വണ്ണോപി പരിഹായി. തേസം ആയുനാപി പരിഹായമാനാനം വണ്ണേനപി പരിഹായമാനാനം അഡ്ഢതേയ്യവസ്സസതായുകാനം മനുസ്സാനം വസ്സസതായുകാ പുത്താ അഹേസും.

ദസവസ്സായുകസമയോ

൭൦൩. "ഭവിസ്സതി , ഭിക്ഖവേ, സോ സമയോ, യം ഇമേസം മനുസ്സാനം ദസവസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി. ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു പഞ്ചവസ്സികാ [പഞ്ചമാസികാ (കം॰ സീ॰)] കുമാരികാ അലംപതേയ്യാ ഭവിസ്സന്തി. ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു ഇമാനി രസാനി അന്തരധായിസ്സന്തി, സേയ്യഥിദം, സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം ലോണം. ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു കുദ്രൂസകോ അഗ്ഗം ഭോജനാനം [അഗ്ഗഭോജനം (സ്യാ॰)] ഭവിസ്സതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി സാലിമംസോദനോ അഗ്ഗം

ഭോജനാനം; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസവസ്സായുകേസു മനുസ്സേസു കുദ്രൂസകോ അഗ്ഗം ഭോജനാനം ഭവിസ്സതി.

“ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു ദസ കുസലകമ്മപഥാ സബ്ബേന സബ്ബം അന്തരധായിസ്സന്തി, ദസ അകുസലകമ്മപഥാ അതിബ്യാദിപ്പിസ്സന്തി [അതിവിയ ദിപ്പിസ്സന്തി (സ്യാ॰ പീ॰), അതിവ്യാദിപ്പിസ്സന്തി (സീ॰)]. ദസവസ്സായുകേസു , ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു കുസലന്തിപി ന ഭവിസ്സതി, കുതോ പന കുസലസ്സ കാരകോ. ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു യേ തേ ഭവിസ്സന്തി അമത്തേയ്യാ അപേത്തേയ്യാ അസാമഞ്ഞാ അബ്രഹ്മഞ്ഞാ ന കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ, തേ പുജ്ജാ ച ഭവിസ്സന്തി പാസംസാ ച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി മത്തേയ്യാ പേത്തേയ്യാ സാമഞ്ഞാ ബ്രഹ്മഞ്ഞാ കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ പുജ്ജാ ച പാസംസാ ച; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസവസ്സായുകേസു മനുസ്സേസു യേ തേ ഭവിസ്സന്തി അമത്തേയ്യാ അപേത്തേയ്യാ അസാമഞ്ഞാ അബ്രഹ്മഞ്ഞാ ന കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ, തേ പുജ്ജാ ച ഭവിസ്സന്തി പാസംസാ ച.

“ദസവസ്സായുകേസു , ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു ന ഭവിസ്സതി മാതാതി വാ മാതുച്ഛാതി വാ മാതുലാനീതി വാ ആചരിയഭരിയാതി വാ ഗരൂനം ദാരാതി വാ. സമ്ഭേദം ലോകോ ഗമിസ്സതി യഥാ അജേളകാ കുക്കുടസൂകരാ സോണസിങ്ഗാലാ [സോണസിഗാലാ (സീ॰ പീ॰)].

“ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു തേസം സത്താനം അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി തിബ്ബോ ആഘാതോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഭവിസ്സതി തിബ്ബോ ബ്യാപാദോ തിബ്ബോ മനോപദോസോ തിബ്ബം വധകചിത്തം. മാതുപി പുത്തമ്ഹി പുത്തസ്സപി മാതരി; പിതുപി പുത്തമ്ഹി പുത്തസ്സപി പിതരി; ഭാതുപി ഭഗിനിയാ ഭഗിനിയാപി ഭാതരി തിബ്ബോ ആഘാതോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഭവിസ്സതി തിബ്ബോ ബ്യാപാദോ തിബ്ബോ മനോപദോസോ തിബ്ബം വധകചിത്തം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മാഗവികസ്സ മിഗം ദിസ്വാ തിബ്ബോ ആഘാതോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഹോതി തിബ്ബോ ബ്യാപാദോ തിബ്ബോ മനോപദോസോ തിബ്ബം വധകചിത്തം; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദസവസ്സായുകേസു മനുസ്സേസു തേസം സത്താനം അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി തിബ്ബോ ആഘാതോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഭവിസ്സതി തിബ്ബോ ബ്യാപാദോ തിബ്ബോ മനോപദോസോ തിബ്ബം വധകചിത്തം. മാതുപി പുത്തമ്ഹി പുത്തസ്സപി മാതരി; പിതുപി പുത്തമ്ഹി പുത്തസ്സപി പിതരി; ഭാതുപി ഭഗിനിയാ ഭഗിനിയാപി ഭാതരി തിബ്ബോ ആഘാതോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഭവിസ്സതി തിബ്ബോ ബ്യാപാദോ തിബ്ബോ മനോപദോസോ തിബ്ബം വധകചിത്തം.

൭൦. “ദസവസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു സത്താഹം സത്ഥന്തരകപ്പോ ഭവിസ്സതി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി മിഗസഞ്ഞം പടിലഭിസ്സന്തി. തേസം തിണ്ഹാനി സത്ഥാനി ഹത്ഥേസു പാതുഭവിസ്സന്തി. തേ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ‘ഏസ മിഗോ ഏസ മിഗോ’തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി.

“അഥ ഖോ തേസം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏകച്ചാനം ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘മാ ച മയം കഞ്ചി [കിഞ്ചി (ക॰)], മാ ച അമ്ഹേ കോചി, യംനൂന മയം തിണഗഹനം വാ വനഗഹനം വാ രുക്ഖഗഹനം വാ നദീവിദുഗ്ഗം വാ

പബ്ബതവിസമം വാ പവിസിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരാ യാപേയ്യാമാ’തി. തേ തിണഗഹനം വാ വനഗഹനം വാ രുക്ഖഗഹനം വാ നദീവിദുഗ്ഗം വാ പബ്ബതവിസമം വാ [തേ തിണഗഹനം വനഗഹനം രുക്ഖഗഹനം നദീവിദുഗ്ഗം പബ്ബതവിസമം (സീ॰ പീ॰)] പവിസിത്വാ സത്താഹം വനമൂലഫലാഹാരാ യാപേസ്സന്തി. തേ തസ്സ സത്താഹസ്സ അച്ചയേന തിണഗഹനാ വനഗഹനാ രുക്ഖഗഹനാ നദീവിദുഗ്ഗാ പബ്ബതവിസമാ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആലിങ്ഗിത്വാ സഭാഗായിസ്സന്തി സമസ്സാസിസ്സന്തി - ‘ദിട്ഠാ, ഭോ, സത്താ ജീവസി, ദിട്ഠാ, ഭോ, സത്താ ജീവസീ’തി.

ആയുവണ്ണാദിവഡ്ഢനകഥാ

൱൦൭. ‘‘അഥ ഖോ തേസം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘മയം ഖോ അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ഏവരൂപം ആയതം ഞാതിക്ഖയം പത്താ. യംനൂന മയം കുസലം കരേയ്യാമ. കിം കുസലം കരേയ്യാമ? യംനൂന മയം പാണാതിപാതാ വിരമേയ്യാമ, ഇദം കുസലം ധമ്മം സമാദായ വത്തേയ്യാമാ’തി. തേ പാണാതിപാതാ വിരമിസ്സന്തി, ഇദം കുസലം ധമ്മം സമാദായ വത്തിസ്സന്തി. തേ കുസലാനം ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ആയുനാപി വഡ്ഢിസ്സന്തി, വണ്ണേനപി വഡ്ഢിസ്സന്തി . തേസം ആയുനാപി വഡ്ഢമാനാനം വണ്ണേനപി വഡ്ഢമാനാനം ദസവസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം വീസതിവസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി.

‘‘അഥ ഖോ തേസം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘മയം ഖോ കുസലാനം ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ആയുനാപി വഡ്ഢാമ, വണ്ണേനപി വഡ്ഢാമ. യംനൂന മയം ഭിയ്യോസോമത്തായ കുസലം കരേയ്യാമ. കിം കുസലം കരേയ്യാമ? യംനൂന മയം അദിന്നാദാനാ വിരമേയ്യാമ... കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വിരമേയ്യാമ... മുസാവാദാ വിരമേയ്യാമ... പിസുണായ വാചായ വിരമേയ്യാമ... ഫരുസായ വാചായ വിരമേയ്യാമ... സമ്ഫപ്പലാപാ വിരമേയ്യാമ... അഭിജ്ഝം പജഹേയ്യാമ... ബ്യാപാദം പജഹേയ്യാമ... മിച്ഛാദിട്ഠിം പജഹേയ്യാമ... തയോ ധമ്മേ പജഹേയ്യാമ - അധമ്മരാഗം വിസമലോഭം മിച്ഛാധമ്മം... യംനൂന മയം മത്തേയ്യാ അസ്സാമ പേത്തേയ്യാ സാമഞ്ഞാ ബ്രഹ്മഞ്ഞാ കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ, ഇദം കുസലം ധമ്മം സമാദായ വത്തേയ്യാമാ’തി. തേ മത്തേയ്യാ ഭവിസ്സന്തി പേത്തേയ്യാ സാമഞ്ഞാ ബ്രഹ്മഞ്ഞാ കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ, ഇദം കുസലം ധമ്മം സമാദായ വത്തിസ്സന്തി.

‘‘തേ കുസലാനം ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ആയുനാപി വഡ്ഢിസ്സന്തി, വണ്ണേനപി വഡ്ഢിസ്സന്തി. തേസം ആയുനാപി വഡ്ഢമാനാനം വണ്ണേനപി വഡ്ഢമാനാനം വീസതിവസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം ചത്താരീസവസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... ചത്താരീസവസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം അസീതിവസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... അസീതിവസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം സട്ഠിവസ്സസതായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... സട്ഠിവസ്സസതായുകാനം മനുസ്സാനം വീസതിതിവസ്സസതായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... വീസതിതിവസ്സസതായുകാനം മനുസ്സാനം ചത്താരീസഛബ്ബസ്സസതായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി. ചത്താരീസഛബ്ബസ്സസതായുകാനം മനുസ്സാനം ദ്വേവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... ദ്വേവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം ചത്താരിവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... ചത്താരിവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം അട്ഠവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... അട്ഠവസ്സസഹസ്സായുകാനം

മനുസ്സാനം വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം ചത്താരീസവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... ചത്താരീസവസ്സസഹസ്സായുകാനം മനുസ്സാനം അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകാ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി... അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു പഞ്ചവസ്സസതികാ കുമാരികാ അലംപതേയ്യാ ഭവിസ്സന്തി.

സങ്ഖരാജഉപ്പത്തി

൧൦൬. ''അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു തയോ ആബാധാ ഭവിസ്സന്തി, ഇച്ഛാ, അനസനം, ജരാ. അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അയം ജമ്ബുദീപോ ഇദ്ധോ ചേവ ഭവിസ്സതി ഫീതോ ച, കുക്കുടസമ്പാതികാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ [ഗാമനിഗമജനപദാ രാജധാനിയോ (ക॰)]. അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അയം ജമ്ബുദീപോ അവീചി മഞ്ഞേ ഫുടോ ഭവിസ്സതി മനുസ്സേഹി, സേയ്യഥാപി നളവനം വാ സരവനം [സാരവനം (സ്യാ॰)] വാ. അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു അയം ബാരാണസീ കേതുമതീ നാമ രാജധാനീ ഭവിസ്സതി ഇദ്ധാ ചേവ ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണമനുസ്സാ ച സുഭിക്ഖാ ച. അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ ചതുരാസീതിനഗരസഹസ്സാനി ഭവിസ്സന്തി കേതുമതീരാജധാനീപമുഖാനി. അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു കേതുമതിയാ രാജധാനിയാ സങ്ഖോ നാമ രാജാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി ഭവിസ്സന്തി, സേയ്യഥിദം, ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസിസ്സതി.

മേത്തേയ്യബുദ്ധുപ്പാദോ

൧൦൭. ''അസീതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സേസു മേത്തേയ്യോ നാമ ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സേയ്യഥാപാഹമേതരഹി ലോകേ ഉപ്പന്നോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേസ്സതി, സേയ്യഥാപാഹമേതരഹി ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേമി. സോ ധമ്മം ദേസേസ്സതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേസ്സതി; സേയ്യഥാപാഹമേതരഹി ധമ്മം ദേസേമി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം

ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. സോ അനേകസഹസ്സം [അനേകസതസഹസ്സം (ക॰)] ഭിക്ഖുസംഘം പരിഹരിസ്സതി, സേയ്യഥാപാഹമേതരഹി അനേകസതം ഭിക്ഖുസംഘം പരിഹരാമി.

൧൦൭. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖോ നാമ രാജാ യോ സോ യൂപോ രഞ്ഞാ മഹാപനാദേന കാരാപിതോ. തം യൂപം ഉസ്സാപേത്വാ അജ്ഝാവസിത്വാ തം ദത്വാ വിസ്സജ്ജിത്വാ സമണബ്രാഹ്മണകപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം ദാനം ദത്വാ മേത്തേയ്യസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി. സോ ഏവം പബ്ബജിതോ സമാനോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതി.

൧൦൮. ''അത്തദീപാ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരഥ അത്തസരണാ അനഞ്ഞസരണാ, ധമ്മദീപാ ധമ്മസരണാ അനഞ്ഞസരണാ. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ…പേ॰… ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ…പേ॰… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ.

ഭിക്ഖുനോആയുവണ്ണാദിവഡ്ഢനകഥാ

൧൧൦. ''ഗോചരേ, ഭിക്ഖവേ, ചരഥ സകേ പേത്തികേ വിസയേ. ഗോചരേ, ഭിക്ഖവേ, ചരന്താ സകേ പേത്തികേ വിസയേ ആയുനാപി വഡ്ഢിസ്സഥ, വണ്ണേനപി വഡ്ഢിസ്സഥ, സുഖേനപി വഡ്ഢിസ്സഥ, ഭോഗേനപി വഡ്ഢിസ്സഥ, ബലേനപി വഡ്ഢിസ്സഥ.

''കിഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ആയുസ്മിം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, ചിത്തസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. സോ ഇമേസം ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ആയുസ്മിം.

''കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വണ്ണസ്മിം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ വണ്ണസ്മിം.

“കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ സുഖസ്മിം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം... പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ, സുഖസ്മിം.

“കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭോഗസ്മിം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി. തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭോഗസ്മിം.

“കിഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ബലസ്മിം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ബലസ്മിം.

“നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകബലമ്പി സമനുപസ്സാമി യം ഏവം ദുപ്പസഹം, യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, മാരബലം. കുസലാനം , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ഏവമിദം പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ചക്കവത്തിസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

৪. അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തം

വാസേട്ഠഭാരദ്വാജാ

൧൧൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. തേന ഖോ പന സമയേന വാസേട്ഠഭാരദ്വാജാ ഭിക്ഖൂസു പരിവസന്തി ഭിക്ഖുഭാവം ആകങ്ഖമാനാ. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ പാസാദാ ഓരോഹിത്വാ പാസാദപച്ഛായായം [പാസാദച്ഛായായം (ക॰)] അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമതി.

൧൧൨. അദ്ദസാ ഖോ വാസേട്ഠോ ഭഗവന്തം സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതം പാസാദാ ഓരോഹിത്വാ പാസാദപച്ഛായായം അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമന്തം. ദിസ്വാന ഭാരദ്വാജം ആമന്തേസി - "അയം, ആവുസോ ഭാരദ്വാജ, ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ പാസാദാ ഓരോഹിത്വാ പാസാദപച്ഛായായം അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമതി. ആയാമാവുസോ ഭാരദ്വാജ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ; അപ്പേവ നാമ ലഭേയ്യാമ ഭഗവതോ സന്തികാ [സമ്മുഖാ (സ്യാ॰ ക॰)] ധമ്മിം കഥം സവനായാ"തി. "ഏവമാവുസോ"തി ഖോ ഭാരദ്വാജോ വാസേട്ഠസ്സ പച്ചസ്സോസി.

൧൧൩. അഥ ഖോ വാസേട്ഠഭാരദ്വാജാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഭഗവന്തം ചങ്കമന്തം അനുചങ്കമിംസു. അഥ ഖോ ഭഗവാ വാസേട്ഠം ആമന്തേസി - "തുമ്ഹേ ഖ്വത്ഥ, വാസേട്ഠ, ബ്രാഹ്മണജച്ചാ ബ്രാഹ്മണകുലീനാ ബ്രാഹ്മണകുലാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ, കച്ചി വോ, വാസേട്ഠ, ബ്രാഹ്മണാ ന അക്കോസന്തി ന പരിഭാസന്തീ"തി? "തഗ്ഘ നോ, ഭന്തേ, ബ്രാഹ്മണാ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി അത്തരൂപായ പരിഭാസായ പരിപുണ്ണായ, നോ അപരിപുണ്ണായാ"തി. "യഥാ കഥം പന വോ, വാസേട്ഠ, ബ്രാഹ്മണാ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി അത്തരൂപായ പരിഭാസായ പരിപുണ്ണായ, നോ അപരിപുണ്ണായാ"തി? "ബ്രാഹ്മണാ, ഭന്തേ, ഏവമാഹംസു - 'ബ്രാഹ്മണോവ സേട്ഠോ വണ്ണോ, ഹീനാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ [ഹീനോ അഞ്ഞോ വണ്ണോ (സീ॰ പീ॰ മ॰ നി॰ ൨ മധുരസുത്ത)]. ബ്രാഹ്മണോവ സുക്കോ വണ്ണോ , കണ്ഹാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ [കണ്ഹോ അഞ്ഞോ വണ്ണോ (സീ॰ പീ॰ മ॰ നി॰ ൨ മധുരസുത്ത)]. ബ്രാഹ്മണാവ സുജ്ഝന്തി, നോ അബ്രാഹ്മണാ. ബ്രാഹ്മണാവ [ബ്രാഹ്മണാ (സ്യാ॰)] ബ്രഹ്മുനോ പുത്താ ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ ബ്രഹ്മജാ ബ്രഹ്മനിമ്മിതാ ബ്രഹ്മദായാദാ. തേ തുമ്ഹേ സേട്ഠം വണ്ണം ഹിത്വാ ഹീനമത്ഥ വണ്ണം അജ്ഝുപഗതാ, യദിദം മുണ്ഡകേ സമണകേ ഇബ്ഭേ കണ്ഹേ ബന്ധുപാദാപച്ചേ. തയിദം ന സാധു, തയിദം നപ്പതിരൂപം, യം തുമ്ഹേ സേട്ഠം വണ്ണം ഹിത്വാ ഹീനമത്ഥ വണ്ണം അജ്ഝുപഗതാ യദിദം മുണ്ഡകേ സമണകേ ഇബ്ഭേ കണ്ഹേ ബന്ധുപാദാപച്ചേ'തി. ഏവം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ബ്രാഹ്മണാ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി അത്തരൂപായ പരിഭാസായ പരിപുണ്ണായ, നോ അപരിപുണ്ണായാ"തി.

൧൧൪. "തഗ്ഘ വോ, വാസേട്ഠ, ബ്രാഹ്മണാ പോരാണം അസ്സരന്താ ഏവമാഹംസു - 'ബ്രാഹ്മണോവ സേട്ഠോ വണ്ണോ, ഹീനാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ;

ബ്രാഹ്മണോവ സുക്കോ വണ്ണോ, കണ്ഹാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ; ബ്രാഹ്മണാവ സുജ്ഝന്തി, നോ അബ്രാഹ്മണാ; ബ്രാഹ്മണാവ ബ്രഹ്മുനോ പുത്താ ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ ബ്രഹ്മജാ ബ്രഹ്മനിമ്മിതാ ബ്രഹ്മദായാദാ'തി. ദിസ്സന്തി ഖോ പന, വാസേട്ഠ, ബ്രാഹ്മണാനം ബ്രാഹ്മണിയോ ഉതുനിയോപി ഗബ്ഭിനിയോപി വിജായമാനാപി പായമാനാപി. തേ ച ബ്രാഹ്മണാ യോനിജാവ സമാനാ ഏവമാഹംസു - 'ബ്രാഹ്മണോവ സേട്ഠോ വണ്ണോ, ഹീനാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ; ബ്രാഹ്മണോവ സുക്കോ വണ്ണോ, കണ്ഹാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ; ബ്രാഹ്മണാവ സുജ്ഝന്തി, നോ അബ്രാഹ്മണാ; ബ്രാഹ്മണാവ ബ്രഹ്മുനോ പുത്താ ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ ബ്രഹ്മജാ ബ്രഹ്മനിമ്മിതാ ബ്രഹ്മദായാദാ'തി. തേ [തേ ച (സ്യാ॰ കം॰)] ബ്രഹ്മാനഞ്ചേവ അബ്ഭാചിക്ഖന്തി, മുസാ ച ഭാസന്തി, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവന്തി.

ചതുവണ്ണസുദ്ധി

൧൧൨. ''ചത്താരോമേ, വാസേട്ഠ, വണ്ണാ - ഖത്തിയാ, ബ്രാഹ്മണാ, വേസ്സാ, സുദ്ദാ. ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഇധേകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചോ ഫരുസവാചോ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലു ബ്യാപന്നചിത്തോ മിച്ഛാദിട്ഠീ. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, യേമേ ധമ്മാ അകുസലാ അകുസലസങ്ഖാതാ സാവജ്ജാ സാവജ്ജസങ്ഖാതാ അസേവിതബ്ബാ അസേവിതബ്ബസങ്ഖാതാ നഅലമരിയാ നഅലമരിയസങ്ഖാതാ കണ്ഹാ കണ്ഹവിപാകാ വിഞ്ഞുഗരഹിതാ, ഖത്തിയേപി തേ [ഖോ വാസേട്ഠ (ക॰)] ഇധേകച്ചേ സന്ദിസ്സന്തി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഇധേകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചോ ഫരുസവാചോ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലു ബ്യാപന്നചിത്തോ മിച്ഛാദിട്ഠീ. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, യേമേ ധമ്മാ അകുസലാ അകുസലസങ്ഖാതാ...പേ॰... കണ്ഹാ കണ്ഹവിപാകാ വിഞ്ഞുഗരഹിതാ; സുദ്ദേപി തേ ഇധേകച്ചേ സന്ദിസ്സന്തി.

''ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഇധേകച്ചോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ, മുസാവാദാ പടിവിരതോ, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ, സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ, അനഭിജ്ഝാലു അബ്യാപന്നചിത്തോ, സമ്മാദിട്ഠീ. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, യേമേ ധമ്മാ കുസലാ കുസലസങ്ഖാതാ അനവജ്ജാ അനവജ്ജസങ്ഖാതാ സേവിതബ്ബാ സേവിതബ്ബസങ്ഖാതാ അലമരിയാ അലമരിയസങ്ഖാതാ സുക്കാ സുക്കവിപാകാ വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാ, ഖത്തിയേപി തേ ഇധേകച്ചേ സന്ദിസ്സന്തി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഇധേകച്ചോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി...പേ॰... അനഭിജ്ഝാലു , അബ്യാപന്നചിത്തോ, സമ്മാദിട്ഠീ. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, യേമേ ധമ്മാ കുസലാ കുസലസങ്ഖാതാ അനവജ്ജാ അനവജ്ജസങ്ഖാതാ സേവിതബ്ബാ സേവിതബ്ബസങ്ഖാതാ അലമരിയാ അലമരിയസങ്ഖാതാ സുക്കാ സുക്കവിപാകാ വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാ; സുദ്ദേപി തേ ഇധേകച്ചേ സന്ദിസ്സന്തി.

൧൧൭. “ഇമേസു ഖോ, വാസേട്ഠ, ചതൂസു വണ്ണേസു ഏവം ഉഭയവോകിണ്ണേസു വത്തമാനേസു കണ്ഹസുക്കേസു ധമ്മേസു വിഞ്ഞുഗരഹിതേസു ചേവ വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേസു ച യദേത്ഥ ബ്രാഹ്മണാ ഏവമാഹംസു - ‘ബ്രാഹ്മണോവ സേട്ഠോ വണ്ണോ, ഹീനാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ; ബ്രാഹ്മണോവ സുക്കോ വണ്ണോ, കണ്ഹാ അഞ്ഞേ വണ്ണാ; ബ്രാഹ്മണാവ സുജ്ഝന്തി, നോ അബ്രാഹ്മണാ; ബ്രാഹ്മണാവ ബ്രഹ്മുനോ പുത്താ ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ ബ്രഹ്മജാ ബ്രഹ്മനിമ്മിതാ ബ്രഹ്മദായാദാ’തി. തം തേസം വിഞ്ഞൂ നാനുജാനന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഇമേസഞ്ഹി, വാസേട്ഠ, ചതുന്നം വണ്ണാനം യോ ഹോതി ഭിക്ഖു അരഹം ഖീണാസവോ വുസിതവാ കതകരണീയോ ഓഹിതഭാരോ അനുപ്പത്തസദത്ഥോ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനോ സമ്മദഞ്ഞാവിമുത്തോ, സോ നേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി ധമ്മേനേവ, നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച .

൧൧൮. “തദമിനാപേതം, വാസേട്ഠ, പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ധമ്മോവ സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

“ജാനാതി ഖോ [ഖോ പന (ക॰)], വാസേട്ഠ, രാജാ പസേനദി കോസലോ - ‘സമണോ ഗോതമോ അനന്തരാ [അനുത്തരോ (ബഹൂസു)] സക്യകുലാ പബ്ബജിതോ’തി. സക്യാ ഖോ പന, വാസേട്ഠ, രഞ്ഞോ പസേനദിസ്സ കോസലസ്സ അനുയുത്താ [അനന്തരാ അനുയന്താ (സ്യാ॰), അനന്തരാ അനുയുത്താ (ക॰)] ഭവന്തി. കരോന്തി ഖോ, വാസേട്ഠ, സക്യാ രഞ്ഞേ പസേനദിമ്ഹി കോസലേ നിപച്ചകാരം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, യം കരോന്തി സക്യാ രഞ്ഞേ പസേനദിമ്ഹി കോസലേ നിപച്ചകാരം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം, കരോതി തം രാജാ പസേനദി കോസലോ തഥാഗതേ നിപച്ചകാരം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം, ന നം [നനു (ബഹൂസു)] ‘സുജാതോ സമണോ ഗോതമോ, ദുജ്ജാതോഹമസ്മി. ബലവാ സമണോ ഗോതമോ, ദുബ്ബലോഹമസ്മി. പാസാദികോ സമണോ ഗോതമോ, ദുബ്ബണ്ണോഹമസ്മി. മഹേസക്ഖോ സമണോ ഗോതമോ, അപ്പേസക്ഖോഹമസ്മീ’തി. അഥ ഖോ നം ധമ്മംയേവ സക്കരോന്തോ ധമ്മം ഗരും കരോന്തോ ധമ്മം മാനേന്തോ ധമ്മം പൂജേന്തോ ധമ്മം അപചായമാനോ ഏവം രാജാ പസേനദി കോസലോ തഥാഗതേ നിപച്ചകാരം കരോതി, അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം. ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, വാസേട്ഠ, പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ധമ്മോവ സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

൧൧൯. “തുമ്ഹേ ഖത്ഥ, വാസേട്ഠ, നാനാജച്ചാ നാനാനാമാ നാനാഗോത്താ നാനാകുലാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ. ‘കേ തുമ്ഹേ’തി - പുട്ഠാ സമാനാ ‘സമണാ സക്യപുത്തിയാമ്ഹാ’തി - പടിജാനാഥ. യസ്സ ഖോ പനസ്സ, വാസേട്ഠ, തഥാഗതേ സദ്ധാ നിവിട്ഠാ മൂലജാതാ പതിട്ഠിതാ ദള്ഹാ അസംഹാരിയാ സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം, തസ്സേതം കല്ലം വചനായ - ‘ഭഗവതോമ്ഹി പുത്തോ ഓരസോ മുഖതോ ജാതോ ധമ്മജോ ധമ്മനിമ്മിതോ ധമ്മദായാദോ’തി. തം കിസ്സ ഹേതു? തഥാഗതസ്സ ഹേതം, വാസേട്ഠ,

അധിവചനം 'ധമ്മകായോ' ഇതിപി, 'ബ്രഹ്മകായോ' ഇതിപി, 'ധമ്മഭൂതോ' ഇതിപി, 'ബ്രഹ്മഭൂതോ' ഇതിപി.

൧൧൯. "ഹോതി ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന അയം ലോകോ സംവട്ടതി. സംവട്ടമാനേ ലോകേ യേഭുയ്യേന സത്താ ആഭസ്സരസംവത്തനികാ ഹോന്തി. തേ തത്ഥ ഹോന്തി മനോമയാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ അന്തലിക്ഖചരാ സുഭട്ഠായിനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠന്തി.

"ഹോതി ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സമയോ യം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന അയം ലോകോ വിവട്ടതി. വിവട്ടമാനേ ലോകേ യേഭുയ്യേന സത്താ ആഭസ്സരകായാ ചവിത്വാ ഇത്ഥത്തം ആഗച്ഛന്തി. തേധ ഹോന്തി മനോമയാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ അന്തലിക്ഖചരാ സുഭട്ഠായിനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠന്തി.

രസപഥവിപാതുഭാവോ

൧൨൦. "ഏകോദകീഭൂതം ഖോ പന, വാസേട്ഠ, തേന സമയേന ഹോതി അന്ധകാരോ അന്ധകാരതിമിസാ . ന ചന്ദിമസൂരിയാ പഞ്ഞായന്തി, ന നക്ഖത്താനി താരകരൂപാനി പഞ്ഞായന്തി, ന രത്തിന്ദിവാ പഞ്ഞായന്തി, ന മാസഡ്ഢമാസാ പഞ്ഞായന്തി, ന ഉതുസംവച്ഛരാ പഞ്ഞായന്തി , ന ഇത്ഥിപുമാ പഞ്ഞായന്തി, സത്താ സത്താത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി. അഥ ഖോ തേസം, വാസേട്ഠ, സത്താനം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന രസപഥവീ ഉദകസ്മിം സമതനി [സമതാനി (ബഹൂസു)]; സേയ്യഥാപി നാമ പയസോ തത്തസ്സ [പയതത്തസ്സ (സ്യാ॰)] നിബ്ബായമാനസ്സ ഉപരി സന്താനകം ഹോതി, ഏവമേവ പാതുരഹോസി. സാ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നാ ഗന്ധസമ്പന്നാ രസസമ്പന്നാ, സേയ്യഥാപി നാമ സമ്പന്നം വാ സപ്പി സമ്പന്നം വാ നവനീതം ഏവംവണ്ണാ അഹോസി. സേയ്യഥാപി നാമ ഖുദ്ദമധും [ഖുദ്ദം മധും (ക॰ സീ॰)] അനേളകം [അനേലകം (സീ॰ പീ॰)], ഏവമസ്സാദാ അഹോസി. അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരോ സത്തോ ലോലജാതികോ - 'അമ്ഭോ, കിമേവിദം ഭവിസ്സതീ'തി രസപഥവിം അങ്ഗുലിയാ സായി. തസ്സ രസപഥവിം അങ്ഗുലിയാ സായതോ അച്ഛാദേസി, തണ്ഹാ ചസ്സ ഓക്കമി. അഞ്ഞേപി ഖോ, വാസേട്ഠ, സത്താ തസ്സ സത്തസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനാ രസപഥവിം അങ്ഗുലിയാ സായിംസു. തേസം രസപഥവിം അങ്ഗുലിയാ സായതം അച്ഛാദേസി, തണ്ഹാ ച തേസം ഓക്കമി.

ചന്ദിമസൂരിയാദിപാതുഭാവോ

൧൨൧. "അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ രസപഥവിം ഹത്ഥേഹി ആലുപ്പകാരകം ഉപക്കമിംസു പരിഭുഞ്ജിതും. യതോ ഖോ തേ [യതോ ഖോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], വാസേട്ഠ, സത്താ രസപഥവിം ഹത്ഥേഹി ആലുപ്പകാരകം ഉപക്കമിംസു പരിഭുഞ്ജിതും. അഥ തേസം സത്താനം സയംപഭാ അന്തരധായി. സയംപഭായ അന്തരഹിതായ ചന്ദിമസൂരിയാ പാതുരഹേസും. ചന്ദിമസൂരിയേസു പാതുഭൂതേസു നക്ഖത്താനി താരകരൂപാനി പാതുരഹേസും. നക്ഖത്തേസു താരകരൂപേസു പാതുഭൂതേസു രത്തിന്ദിവാ പഞ്ഞായിംസു. രത്തിന്ദിവേസു പഞ്ഞായമാനേസു മാസഡ്ഢമാസാ പഞ്ഞായിംസു.

മാസഡ്ഢമാസേസു പഞ്ഞായമാനേസു ഉതുസംവച്ഛരാ പഞ്ഞായിംസു. എത്താവതാ ഖോ , വാസേട്ഠ, അയം ലോകോ പുന വിവട്ടോ ഹോതി.

൧൨൨. ''അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ രസപഥവിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ [തബ്ഭക്ഖാ (സ്യാ॰)] തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു. യഥാ യഥാ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ രസപഥവിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു, തഥാ തഥാ തേസം സത്താനം (രസപഥവിം പരിഭുഞ്ജന്താനം) [( ) സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] ഖരത്തഞ്ചേവ കായസ്മിം ഓക്കമി, വണ്ണവേവണ്ണതാ [വണ്ണവേവജ്ജതാ (ടീകാ)] ച പഞ്ഞായിത്ഥ. ഏകിദം സത്താ വണ്ണവന്തോ ഹോന്തി, ഏകിദം സത്താ ദുബ്ബണ്ണാ. തത്ഥ യേ തേ സത്താ വണ്ണവന്തോ, തേ ദുബ്ബണ്ണേ സത്തേ അതിമഞ്ഞന്തി - 'മയമേതേഹി വണ്ണവന്തതരാ, അമ്ഹേഹേതേ ദുബ്ബണ്ണതരാ'തി. തേസം വണ്ണാതിമാനപച്ചയാ മാനാതിമാനജാതികാനം രസപഥവീ അന്തരധായി. രസായ പഥവിയാ അന്തരഹിതായ സന്നിപതിംസു. സന്നിപതിത്വാ അനുത്ഥുനിംസു - 'അഹോ രസം, അഹോ രസ'ന്തി! തദേതരഹിപി മനുസ്സാ കഞ്ചിദേവ സുരസം [സാധുരസം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ലഭിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'അഹോ രസം, അഹോ രസ'ന്തി! തദേവ പോരാണം അഗ്ഗഞ്ഞം അക്ഖരം അനുസരന്തി, ന ത്വേവസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി.

ഭൂമിപപ്പടകപാതുഭാവോ

൧൨൩. ''അഥ ഖോ തേസം, വാസേട്ഠ, സത്താനം രസായ പഥവിയാ അന്തരഹിതായ ഭൂമിപപ്പടകോ പാതുരഹോസി. സേയ്യഥാപി നാമ അഹിച്ഛത്തകോ, ഏവമേവ പാതുരഹോസി. സോ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ, സേയ്യഥാപി നാമ സമ്പന്നം വാ സപ്പി സമ്പന്നം വാ നവനീതം ഏവംവണ്ണോ അഹോസി. സേയ്യഥാപി നാമ ഖുദ്ദമധും അനേളകം, ഏവമസ്സാദോ അഹോസി.

''അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ ഭൂമിപപ്പടകം ഉപക്കമിംസു പരിഭുഞ്ജിതും. തേ തം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു. യഥാ യഥാ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ ഭൂമിപപ്പടകം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു, തഥാ തഥാ തേസം സത്താനം ഭിയ്യോസോ മത്തായ ഖരത്തഞ്ചേവ കായസ്മിം ഓക്കമി, വണ്ണവേവണ്ണതാ ച പഞ്ഞായിത്ഥ. ഏകിദം സത്താ വണ്ണവന്തോ ഹോന്തി, ഏകിദം സത്താ ദുബ്ബണ്ണാ. തത്ഥ യേ തേ സത്താ വണ്ണവന്തോ, തേ ദുബ്ബണ്ണേ സത്തേ അതിമഞ്ഞന്തി - 'മയമേതേഹി വണ്ണവന്തതരാ, അമ്ഹേഹേതേ ദുബ്ബണ്ണതരാ'തി. തേസം വണ്ണാതിമാനപച്ചയാ മാനാതിമാനജാതികാനം ഭൂമിപപ്പടകോ അന്തരധായി.

പദാലതാപാതുഭാവോ

൧൨൪. ''ഭൂമിപപ്പടകേ അന്തരഹിതേ പദാലതാ [സദ്ദാലതാ (സീ॰)] പാതുരഹോസി, സേയ്യഥാപി നാമ കലമ്ബുകാ [കലമ്ബകാ (സ്യാ॰)], ഏവമേവ പാതുരഹോസി. സാ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നാ ഗന്ധസമ്പന്നാ രസസമ്പന്നാ, സേയ്യഥാപി നാമ സമ്പന്നം വാ സപ്പി സമ്പന്നം വാ നവനീതം ഏവംവണ്ണാ അഹോസി. സേയ്യഥാപി നാമ ഖുദ്ദമധും അനേളകം, ഏവമസ്സാദാ അഹോസി.

“അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ പദാലതം ഉപക്കമിംസു പരിഭുഞ്ജിതും. തേ തം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു. യഥാ യഥാ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ പദാലതം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു, തഥാ തഥാ തേസം സത്താനം ഭിയ്യോസോമത്തായ ഖരത്തഞ്ചേവ കായസ്മിം ഓക്കമി, വണ്ണവേവണ്ണതാ ച പഞ്ഞായിത്ഥ. ഏകിദം സത്താ വണ്ണവന്തോ ഹോന്തി, ഏകിദം സത്താ ദുബ്ബണ്ണാ. തത്ഥ യേ തേ സത്താ വണ്ണവന്തോ, തേ ദുബ്ബണ്ണേ സത്തേ അതിമഞ്ഞന്തി - ‘മയമേതേഹി വണ്ണവന്തതരാ, അമ്ഹേഹേതേ ദുബ്ബണ്ണതരാ’തി. തേസം വണ്ണാതിമാനപച്ചയാ മാനാതിമാനജാതികാനം പദാലതാ അന്തരധായി.

“പദാലതായ അന്തരഹിതായ സന്നിപതിംസു. സന്നിപതിത്വാ അനുത്ഥുനിംസു - ‘അഹു വത നോ, അഹായി വത നോ പദാലതാ’തി! തദേതരഹിപി മനുസ്സാ കേനചി [കേനചിദേവ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠാ ഏവമാഹംസു - ‘അഹു വത നോ, അഹായി വത നോ’തി! തദേവ പോരാണം അഗ്ഗഞ്ഞം അക്ഖരം അനുസരന്തി, ന ത്വേവസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി.

അകട്ഠപാകസാലിപാതുഭാവോ

൧൨൮. “അഥ ഖോ തേസം, വാസേട്ഠ, സത്താനം പദാലതായ അന്തരഹിതായ അകട്ഠപാകോ സാലി പാതുരഹോസി അകണോ അഥുസോ സുദ്ധോ സുഗന്ധോ തണ്ഡുലപ്ഫലോ. യം തം സായം സായമാസായ ആഹരന്തി, പാതോ തം ഹോതി പക്കം പടിവിരൂള്ഹം. യം തം പാതോ പാതരാസായ ആഹരന്തി, സായം തം ഹോതി പക്കം പടിവിരൂള്ഹം; നാപദാനം പഞ്ഞായതി. അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ അകട്ഠപാകം സാലിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു.

ഇത്ഥിപുരിസലിങ്ഗപാതുഭാവോ

൧൨൯. “യഥാ യഥാ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ അകട്ഠപാകം സാലിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠംസു, തഥാ തഥാ തേസം സത്താനം ഭിയ്യോസോമത്തായ ഖരത്തഞ്ചേവ കായസ്മിം ഓക്കമി, വണ്ണവേവണ്ണതാ ച പഞ്ഞായിത്ഥ, ഇത്ഥിയാ ച ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുരഹോസി പുരിസസ്സ ച പുരിസലിങ്ഗം. ഇത്ഥീ ച പുരിസം അതിവേലം ഉപനിജ്ഝായതി പുരിസോ ച ഇത്ഥിം. തേസം അതിവേലം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിജ്ഝായതം സാരാഗോ ഉദപാദി, പരിളാഹോ കായസ്മിം ഓക്കമി. തേ പരിളാഹപച്ചയാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിംസു.

“യേ ഖോ പന തേ, വാസേട്ഠ, തേന സമയേന സത്താ പസ്സന്തി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തേ, അഞ്ഞേ പംസും ഖിപന്തി, അഞ്ഞേ സേട്ഠിം ഖിപന്തി , അഞ്ഞേ ഗോമയം ഖിപന്തി - ‘നസ്സ അസുചി [വസലി (സ്യാ॰), വസലീ (ക॰)], നസ്സ അസുചീ’തി. ‘കഥഞ്ഹി നാമ സത്തോ സത്തസ്സ ഏവരൂപം കരിസ്സതീ’തി! തദേതരഹിപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേസു ജനപദേസു വധുയാ നിബ്ബുയ്ഹമാനായ [നിവയ്ഹമാനായ, നിഗ്ഗയ്ഹമാനായ (ക॰)] അഞ്ഞേ പംസും ഖിപന്തി, അഞ്ഞേ സേട്ഠിം ഖിപന്തി, അഞ്ഞേ ഗോമയം ഖിപന്തി. തദേവ പോരാണം അഗ്ഗഞ്ഞം അക്ഖരം അനുസരന്തി, ന ത്വേവസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി.

മേഥുനധമ്മസമാചാരോ

൧൨൭. "അധമ്മസമ്മതം ഖോ പന [അധമ്മസമ്മതം തം ഖോ പന (സ്യാ॰), അധമ്മസമ്മതം ഖോ പന തം (?)], വാസേട്ഠ, തേന സമയേന ഹോതി, തദേതരഹി ധമ്മസമ്മതം. യേ ഖോ പന, വാസേട്ഠ, തേന സമയേന സത്താ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തി, തേ മാസമ്പി ദ്വേമാസമ്പി ന ലഭന്തി ഗാമം വാ നിഗമം വാ പവിസിതും. യതോ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ തസ്മിം അസദ്ധമ്മേ അതിവേലം പാതബ്യതം ആപജ്ജിംസു. അഥ അഗാരാനി ഉപക്കമിംസു കാതും തസ്സേവ അസദ്ധമ്മസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥം. അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരസ്സ സത്തസ്സ അലസജാതികസ്സ ഏതദഹോസി - 'അമ്ഭോ, കിമേവാഹം വിഹഞ്ഞാമി സാലിം ആഹരന്തോ സായം സായമാസായ പാതോ പാതരാസായ! യംനൂനാഹം സാലിം ആഹരേയ്യം സകിംദേവ [സകിംദേവ (ക॰)] സായപാതരാസായാ'തി !

"അഥ ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സത്തോ സാലിം ആഹാസി സകിംദേവ സായപാതരാസായ. അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരോ സത്തോ യേന സോ സത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം സത്തം ഏതദവോച - 'ഏഹി, ഭോ സത്ത, സാലാഹാരം ഗമിസ്സാമാ'തി. 'അലം, ഭോ സത്ത, ആഹതോ [ആഹടോ (സ്യാ॰)] മേ സാലി സകിംദേവ സായപാതരാസായാ'തി. അഥ ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സത്തോ തസ്സ സത്തസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനോ സാലിം ആഹാസി സകിംദേവ ദ്വീഹായ. 'ഏവമ്പി കിര, ഭോ, സാധൂ'തി.

"അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരോ സത്തോ യേന സോ സത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം സത്തം ഏതദവോച - 'ഏഹി, ഭോ സത്ത, സാലാഹാരം ഗമിസ്സാമാ'തി. 'അലം, ഭോ സത്ത, ആഹതോ മേ സാലി സകിംദേവ ദ്വീഹായാ'തി. അഥ ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സത്തോ തസ്സ സത്തസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനോ സാലിം ആഹാസി സകിംദേവ ചതൂഹായ, 'ഏവമ്പി കിര, ഭോ, സാധൂ'തി.

"അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരോ സത്തോ യേന സോ സത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം സത്തം ഏതദവോച - 'ഏഹി, ഭോ സത്ത, സാലാഹാരം ഗമിസ്സാമാ'തി. 'അലം, ഭോ സത്ത, ആഹതോ മേ സാലി സകിദേവ ചതൂഹായാ'തി. അഥ ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സത്തോ തസ്സ സത്തസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനോ സാലിം ആഹാസി സകിദേവ അട്ഠാഹായ, 'ഏവമ്പി കിര, ഭോ, സാധൂ'തി.

"യതോ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ സന്നിധികാരകം സാലിം ഉപക്കമിംസു പരിഭുഞ്ജിതും. അഥ കണോപി തണ്ഡുലം പരിയോനന്ധി, ഥുസോപി തണ്ഡുലം പരിയോനന്ധി; ലൂനമ്പി നപ്പടിവിരൂള്ഹം , അപദാനം പഞ്ഞായിത്ഥ, സണ്ഡസണ്ഡാ സാലയോ അട്ഠംസു.

സാലിവിഭാഗോ

൧൨൮. "അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ സന്നിപതിംസു, സന്നിപതിത്വാ അനുത്ഥുനിംസു - 'പാപകാ വത, ഭോ, ധമ്മാ സത്തേസു പാതുഭൂതാ. മയഞ്ഹി പുബ്ബേ മനോമയാ അഹുമ്ഹാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ

അന്തലിക്ഖചരാ സുഭട്ഠായിനോ, ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠമ്ഹാ. തേസം നോ അമ്ഹാകം കദാചി കരഹചി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന രസപഥവീ ഉദകസ്മിം സമതനി. സാ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നാ ഗന്ധസമ്പന്നാ രസസമ്പന്നാ. തേ മയം രസപഥവിം ഹത്ഥേഹി ആലുപ്പകാരകം ഉപക്കമിമ്ഹ പരിഭുഞ്ജിതും, തേസം നോ രസപഥവിം ഹത്ഥേഹി ആലുപ്പകാരകം ഉപക്കമതം പരിഭുഞ്ജിതും സയംപഭാ അന്തരധായി. സയംപഭായ അന്തരഹിതായ ചന്ദിമസൂരിയാ പാതുരഹേസും, ചന്ദിമസൂരിയേസു പാതുഭൂതേസു നക്ഖത്താനി താരകരൂപാനി പാതുരഹേസും, നക്ഖത്തേസു താരകരൂപേസു പാതുഭൂതേസു രത്തിന്ദിവാ പഞ്ഞായിംസു, രത്തിന്ദിവേസു പഞ്ഞായമാനേസു മാസഡ്ഢമാസാ പഞ്ഞായിംസു. മാസഡ്ഢമാസേസു പഞ്ഞായമാനേസു ഉതുസംവച്ഛരാ പഞ്ഞായിംസു. തേ മയം രസപഥവിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠമ്ഹാ. തേസം നോ പാപകാനംയേവ അകുസലാനം ധമ്മാനം പാതുഭാവാ രസപഥവീ അന്തരധായി. രസപഥവിയാ അന്തരഹിതായ ഭൂമിപപ്പടകോ പാതുരഹോസി. സോ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ. തേ മയം ഭൂമിപപ്പടകം ഉപക്കമിമ്ഹ പരിഭുഞ്ജിതും. തേ മയം തം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠമ്ഹാ. തേസം നോ പാപകാനംയേവ അകുസലാനം ധമ്മാനം പാതുഭാവാ ഭൂമിപപ്പടകോ അന്തരധായി. ഭൂമിപപ്പടകേ അന്തരഹിതേ പദാലതാ പാതുരഹോസി. സാ അഹോസി വണ്ണസമ്പന്നാ ഗന്ധസമ്പന്നാ രസസമ്പന്നാ. തേ മയം പദാലതം ഉപക്കമിമ്ഹ പരിഭുഞ്ജിതും. തേ മയം തം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠമ്ഹാ. തേസം നോ പാപകാനംയേവ അകുസലാനം ധമ്മാനം പാതുഭാവാ പദാലതാ അന്തരധായി. പദാലതായ അന്തരഹിതായ അകട്ഠപാകോ സാലി പാതുരഹോസി അകണോ അഥുസോ സുദ്ധോ സുഗന്ധോ തണ്ഡുലപ്ഫലോ. യം തം സായം സായമാസായ ആഹരാമ, പാതോ തം ഹോതി പക്കം പടിവിരൂള്ഹം. യം തം പാതോ പാതരാസായ ആഹരാമ, സായം തം ഹോതി പക്കം പടിവിരൂള്ഹം. നാപദാനം പഞ്ഞായിത്ഥ. തേ മയം അകട്ഠപാകം സാലിം പരിഭുഞ്ജന്താ തംഭക്ഖാ തദാഹാരാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം അട്ഠമ്ഹാ. തേസം നോ പാപകാനംയേവ അകുസലാനം ധമ്മാനം പാതുഭാവാ കണോപി തണ്ഡുലം പരിയോനന്ധി, ഥുസോപി തണ്ഡുലം പരിയോനന്ധി, ലൂനമ്പി നപ്പടിവിരൂള്ഹം, അപദാനം പഞ്ഞായിത്ഥ, സണ്ഡസണ്ഡാ സാലയോ ഠിതാ. യംനൂന മയം സാലിം വിഭജേയ്യാമ, മരിയാദം ഠപേയ്യാമാ'തി! അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ സാലിം വിഭജിംസു, മരിയാദം ഠപേസും.

൧൨൬. "അഥ ഖോ, വാസേട്ഠ, അഞ്ഞതരോ സത്തോ ലോലജാതികോ സകം ഭാഗം പരിരക്ഖന്തോ അഞ്ഞതരം [അഞ്ഞസ്സ (?)] ഭാഗം അദിന്നം ആദിയിത്വാ പരിഭുഞ്ജി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും, ഗഹേത്വാ ഏതദവോചും - 'പാപകം വത, ഭോ സത്ത, കരോസി, യത്ര ഹി നാമ സകം ഭാഗം പരിരക്ഖന്തോ അഞ്ഞതരം ഭാഗം അദിന്നം ആദിയിത്വാ പരിഭുഞ്ജസി. മാസ്സു, ഭോ സത്ത, പുനപി ഏവരൂപമകാസീ'തി. 'ഏവം, ഭോ'തി ഖോ, വാസേട്ഠ, സോ സത്തോ തേസം സത്താനം പച്ചസ്സോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ, വാസേട്ഠ, സോ സത്തോ…പേ॰… തതിയമ്പി ഖോ, വാസേട്ഠ, സോ സത്തോ സകം ഭാഗം പരിരക്ഖന്തോ അഞ്ഞതരം ഭാഗം അദിന്നം ആദിയിത്വാ പരിഭുഞ്ജി. തമേനം അഗ്ഗഹേസും, ഗഹേത്വാ ഏതദവോചും - 'പാപകം വത, ഭോ സത്ത, കരോസി, യത്ര ഹി

നാമ സകം ഭാഗം പരിരക്ഖന്തോ അഞ്ഞതരം ഭാഗം അദിന്നം ആദിയിത്വാ പരിഭുഞ്ജസി. മാസ്സു, ഭോ സത്ത, പുനപി ഏവരൂപമകാസീ'തി. അഞ്ഞേ പാണിനാ പഹരിംസു, അഞ്ഞേ ലേഡ്ഡുനാ പഹരിംസു, അഞ്ഞേ ദണ്ഡേന പഹരിംസു. തദഗ്ഗേ ഖോ, വാസേട്ഠ, അദിന്നാദാനം പഞ്ഞായതി, ഗരഹാ പഞ്ഞായതി, മുസാവാദോ പഞ്ഞായതി, ദണ്ഡാദാനം പഞ്ഞായതി.

മഹാസമ്മതരാജാ

൧൩൧. "അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ സന്നിപതിംസു, സന്നിപതിത്വാ അനുത്ഥുനിംസു - 'പാപകാ വത ഭോ ധമ്മാ സത്തേസു പാതുഭൂതാ, യത്ര ഹി നാമ അദിന്നാദാനം പഞ്ഞായിസ്സതി, ഗരഹാ പഞ്ഞായിസ്സതി, മുസാവാദോ പഞ്ഞായിസ്സതി, ദണ്ഡാദാനം പഞ്ഞായിസ്സതി. യംനൂന മയം ഏകം സത്തം സമ്മന്നേയ്യാമ, യോ നോ സമ്മാ ഖീയിതബ്ബം ഖീയേയ്യ, സമ്മാ ഗരഹിതബ്ബം ഗരഹേയ്യ, സമ്മാ പബ്ബാജേതബ്ബം പബ്ബാജേയ്യ. മയം പനസ്സ സാലീനം ഭാഗം അനുപ്പദസ്സാമാ'തി.

"അഥ ഖോ തേ, വാസേട്ഠ, സത്താ യോ നേസം സത്തോ അഭിരൂപതരോ ച ദസ്സനീയതരോ ച പാസാദികതരോ ച മഹേസക്ഖതരോ ച തം സത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോചും - 'ഏഹി, ഭോ സത്ത, സമ്മാ ഖീയിതബ്ബം ഖീയ, സമ്മാ ഗരഹിതബ്ബം ഗരഹ, സമ്മാ പബ്ബാജേതബ്ബം പബ്ബാജേഹി. മയം പന തേ സാലീനം ഭാഗം അനുപ്പദസ്സാമാ'തി. 'ഏവം, ഭോ'തി ഖോ, വാസേട്ഠ, സോ സത്തോ തേസം സത്താനം പടിസ്സുണിത്വാ സമ്മാ ഖീയിതബ്ബം ഖീയി, സമ്മാ ഗരഹിതബ്ബം ഗരഹി, സമ്മാ പബ്ബാജേതബ്ബം പബ്ബാജേസി. തേ പനസ്സ സാലീനം ഭാഗം അനുപ്പദംസു.

൧൩൨. "മഹാജനസമ്മതോതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'മഹാസമ്മതോ, മഹാസമ്മതോ' ത്വേവ പഠമം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ഖേത്താനം അധിപതീതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'ഖത്തിയോ, ഖത്തിയോ' ത്വേവ ദുതിയം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ധമ്മേന പരേ രഞ്ജേതീതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'രാജാ, രാജാ' ത്വേവ തതിയം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഏവമേതസ്സ ഖത്തിയമണ്ഡലസ്സ പോരാണേന അഗ്ഗഞ്ഞേന അക്ഖരേന അഭിനിബ്ബത്തി അഹോസി തേസംയേവ സത്താനം, അനഞ്ഞേസം. സദിസാനംയേവ, നോ അസദിസാനം. ധമ്മേനേവ, നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

ബ്രാഹ്മണമണ്ഡലം

൧൩൩. "അഥ ഖോ തേസം, വാസേട്ഠ, സത്താനംയേവ [തേസം യേവ ഖോ വാസേട്ഠ സത്താനം (സീ॰ പീ॰)] ഏകച്ചാനം ഏതദഹോസി - 'പാപകാ വത, ഭോ, ധമ്മാ സത്തേസു പാതുഭൂതാ, യത്ര ഹി നാമ അദിന്നാദാനം പഞ്ഞായിസ്സതി, ഗരഹാ പഞ്ഞായിസ്സതി, മുസാവാദോ പഞ്ഞായിസ്സതി, ദണ്ഡാദാനം പഞ്ഞായിസ്സതി, പബ്ബാജനം പഞ്ഞായിസ്സതി. യംനൂന മയം പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ വാഹേയ്യാമാ'തി. തേ പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ വാഹേസും . പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ വാഹേന്തീതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'ബ്രാഹ്മണാ, ബ്രാഹ്മണാ' ത്വേവ പഠമം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. തേ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടിയോ കരിത്വാ പണ്ണകുടീസു ഝായന്തി വീതങ്ഗാരാ വീതധൂമാ

പന്നമുസലാ സായം സായമാസായ പാതോ പാതരാസായ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ഓസരന്തി ഘാസമേസമാനാ [ഘാസമേസനാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)]. തേ ഘാസം പടിലഭിത്വാ പുനദേവ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടീസു ഝായന്തി. തമേനം മനുസ്സാ ദിസ്വാ ഏവമാഹംസു – 'ഇമേ ഖോ, ഭോ, സത്താ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടിയോ കരിത്വാ പണ്ണകുടീസു ഝായന്തി, വീതങ്ഗാരാ വീതധൂമാ പന്നമുസലാ സായം സായമാസായ പാതോ പാതരാസായ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ഓസരന്തി ഘാസമേസമാനാ. തേ ഘാസം പടിലഭിത്വാ പുനദേവ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടീസു ഝായന്തീ'തി, ഝായന്തീതി ഖോ [പണ്ണകുടീസു ഝായന്തി ഝായന്തീതി ഖോ (സീ॰ പീ॰), പണ്ണകുടീസു ഝായന്തീതി ഖോ (ക॰)], വാസേട്ഠ, 'ഝായകാ, ഝായകാ' ത്വേവ ദുതിയം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. തേസംയേവ ഖോ, വാസേട്ഠ, സത്താനം ഏകച്ചേ സത്താ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടീസു തം ഝാനം അനഭിസമ്ഭുണമാനാ [അനഭിസംഭൂനമാനാ (കത്ഥചി)] ഗാമസാമന്തം നിഗമസാമന്തം ഓസരിത്വാ ഗന്ഥേ കരോന്താ അച്ഛന്തി. തമേനം മനുസ്സാ ദിസ്വാ ഏവമാഹംസു – 'ഇമേ ഖോ, ഭോ, സത്താ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടീസു തം ഝാനം അനഭിസമ്ഭുണമാനാ ഗാമസാമന്തം നിഗമസാമന്തം ഓസരിത്വാ ഗന്ഥേ കരോന്താ അച്ഛന്തി, ന ദാനിമേ ഝായന്തീ'തി. ന ദാനിമേ [ന ദാനിമേ ഝായന്തി ന ദാനിമേ (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ഝായന്തീതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'അജ്ഝായകാ അജ്ഝായകാ' ത്വേവ തതിയം അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ഹീനസമ്മതം ഖോ പന, വാസേട്ഠ, തേന സമയേന ഹോതി, തദേതരഹി സേട്ഠസമ്മതം. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഏവമേതസ്സ ബ്രാഹ്മണമണ്ഡലസ്സ പോരാണേന അഗ്ഗഞ്ഞേന അക്ഖരേന അഭിനിബ്ബത്തി അഹോസി തേസംയേവ സത്താനം , അനഞ്ഞേസം സദിസാനംയേവ നോ അസദിസാനം ധമ്മേനേവ , നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

വേസ്സമണ്ഡലം

൧൩൩. ''തേസംയേവ ഖോ, വാസേട്ഠ, സത്താനം ഏകച്ചേ സത്താ മേഥുനം ധമ്മം സമാദായ വിസുകമ്മന്തേ [വിസ്സുതകമ്മന്തേ (സീ॰ പീ॰), വിസ്സുകമ്മന്തേ (ക॰ സീ॰), വിസും കമ്മന്തേ (സ്യാ॰ ക॰)] പയോജേസും. മേഥുനം ധമ്മം സമാദായ വിസുകമ്മന്തേ പയോജേന്തീതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'വേസ്സാ, വേസ്സാ' ത്വേവ അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഏവമേതസ്സ വേസ്സമണ്ഡലസ്സ പോരാണേന അഗ്ഗഞ്ഞേന അക്ഖരേന അഭിനിബ്ബത്തി അഹോസി തേസഞ്ഞേവ സത്താനം അനഞ്ഞേസം സദിസാനംയേവ , നോ അസദിസാനം, ധമ്മേനേവ നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

സുദ്ദമണ്ഡലം

൧൩൪. ''തേസഞ്ഞേവ ഖോ, വാസേട്ഠ, സത്താനം യേ തേ സത്താ അവസേസാ തേ ലുദ്ദാചാരാ ഖുദ്ദാചാരാ അഹേസും. ലുദ്ദാചാരാ ഖുദ്ദാചാരാതി ഖോ, വാസേട്ഠ, 'സുദ്ദാ, സുദ്ദാ' ത്വേവ അക്ഖരം ഉപനിബ്ബത്തം. ഇതി ഖോ, വാസേട്ഠ, ഏവമേതസ്സ സുദ്ദമണ്ഡലസ്സ പോരാണേന അഗ്ഗഞ്ഞേന അക്ഖരേന അഭിനിബ്ബത്തി അഹോസി തേസംയേവ സത്താനം അനഞ്ഞേസം,

സദിസാനംയേവ നോ അസദിസാനം, ധമ്മേനേവ, നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

൱൩൭. ''അഹു ഖോ സോ, വാസേട്ഠ, സമയോ, യം ഖത്തിയോപി സകം ധമ്മം ഗരഹമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി - 'സമണോ ഭവിസ്സാമീ'തി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, സകം ധമ്മം ഗരഹമാനോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി - 'സമണോ ഭവിസ്സാമീ'തി. ഇമേഹി ഖോ, വാസേട്ഠ, ചതൂഹി മണ്ഡലേഹി സമണമണ്ഡലസ്സ അഭിനിബ്ബത്തി അഹോസി, തേസംയേവ സത്താനം അനഞ്ഞേസം, സദിസാനംയേവ നോ അസദിസാനം, ധമ്മേനേവ നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

ദുച്ചരിതാദികഥാ

൱൩൮. ''ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠികോ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ [ഇദം പദം സീ॰ ഇപോത്ഥകേസു നത്ഥി] മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സമണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠികോ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി.

''ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ സമ്മാദിട്ഠികോ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ [ഇദം പദം സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സമണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ സമ്മാദിട്ഠികോ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി.

൱൩൯. ''ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന ദ്വയകാരീ, വാചായ ദ്വയകാരീ, മനസാ ദ്വയകാരീ, വിമിസ്സദിട്ഠികോ വിമിസ്സദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ വിമിസ്സദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു [വിമിസ്സദിട്ഠികോ വിമിസ്സകമ്മസമാദാനോ വിമിസ്സകമ്മസമാദാനഹേതു (സ്യാ॰), വീതിമിസ്സദിട്ഠികോ വീതിമിസ്സദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു (സീ॰ പീ॰)] കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഹോതി. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ... സമണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന ദ്വയകാരീ , വാചായ ദ്വയകാരീ, മനസാ ദ്വയകാരീ, വിമിസ്സദിട്ഠികോ വിമിസ്സദിട്ഠികമ്മസമാദാനോ

വിമിസ്സദിട്ഠികമ്മസമാദാനഹേതു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഹോതി.

ബോധിപക്ഖിയഭാവനാ

൧൩൨. "ഖത്തിയോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ സത്തന്നം ബോധിപക്ഖിയാനം ധമ്മാനം ഭാവനമന്വായ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായതി [പരിനിബ്ബാതി (ക॰)]. ബ്രാഹ്മണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ...പേ॰... വേസ്സോപി ഖോ വാസേട്ഠ... സുദ്ദോപി ഖോ, വാസേട്ഠ ... സമണോപി ഖോ, വാസേട്ഠ, കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ സത്തന്നം ബോധിപക്ഖിയാനം ധമ്മാനം ഭാവനമന്വായ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായതി.

൧൩൩. "ഇമേസഞ്ഹി, വാസേട്ഠ, ചതുന്നം വണ്ണാനം യോ ഹോതി ഭിക്ഖു അരഹം ഖീണാസവോ വുസിതവാ കതകരണീയോ ഓഹിതഭാരോ അനുപ്പത്തസദത്ഥോ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനോ സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്തോ സോ നേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി ധമ്മേനേവ. നോ അധമ്മേന. ധമ്മോ ഹി, വാസേട്ഠ, സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച.

൧൩൪. "ബ്രഹ്മുനാ പേസാ, വാസേട്ഠ, സനങ്കുമാരേന ഗാഥാ ഭാസിതാ -

'ഖത്തിയോ സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, യേ ഗോത്തപടിസാരിനോ;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ, സോ സേട്ഠോ ദേവമാനുസേ'തി.

"സാ ഖോ പനേസാ, വാസേട്ഠ, ബ്രഹ്മുനാ സനങ്കുമാരേന ഗാഥാ സുഗീതാ, നോ ദുഗ്ഗീതാ. സുഭാസിതാ, നോ ദുബ്ഭാസിതാ. അത്ഥസംഹിതാ, നോ അനത്ഥസംഹിതാ. അനുമതാ മയാ. അഹമ്പി, വാസേട്ഠ, ഏവം വദാമി -

'ഖത്തിയോ സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, യേ ഗോത്തപടിസാരിനോ;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ, സോ സേട്ഠോ ദേവമാനുസേ'തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ വാസേട്ഠഭാരദ്വാജാ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. സമ്പസാദനീയസുത്തം

സാരിപുത്തസീഹനാദോ

൧൪൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി, ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ''ന്തി.

൧൪൨. ''ഉളാരാ ഖോ തേ അയം, സാരിപുത്ത, ആസഭീ വാചാ ഭാസിതാ, ഏകംസോ ഗഹിതോ, സീഹനാദോ നദിതോ - 'ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി; ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ'ന്തി. കിം തേ [കിം നു (സീ॰ പീ॰), കിം നു ഖോ തേ (സ്യാ॰)], സാരിപുത്ത, യേ തേ അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതാ - 'ഏവംസീലാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംധമ്മാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി , ഏവംപഞ്ഞാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംവിഹാരീ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''കിം പന തേ [കിം പന (സീ॰ പീ॰)], സാരിപുത്ത, യേ തേ ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ , സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതാ, `ഏവംസീലാ തേ ഭഗവന്തോ ഭവിസ്സന്തി ഇതിപി, ഏവംധമ്മാ...പേ॰... ഏവംപഞ്ഞാ... ഏവംവിഹാരീ... ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ ഭവിസ്സന്തി ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''കിം പന തേ [കിം പന (സീ॰ പീ॰)], സാരിപുത്ത, അഹം ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ - 'ഏവംസീലോ ഭഗവാ ഇതിപി, ഏവംധമ്മോ...പേ॰... ഏവംപഞ്ഞോ ... ഏവംവിഹാരീ... ഏവംവിമുത്തോ ഭഗവാ ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''ഏത്ഥ ച ഹി തേ, സാരിപുത്ത, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു ചേതോപരിയഞാണം നത്ഥി. അഥ കിം ചരഹി തേ അയം, സാരിപുത്ത, ഉളാരാ ആസഭീ വാചാ ഭാസിതാ, ഏകംസോ ഗഹിതോ, സീഹനാദോ നദിതോ - 'ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി, ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ'''ന്തി?

൧൪൩. ''ന ഖോ മേ [ന ഖോ പനേതം (സ്യാ॰ ക॰)], ഭന്തേ, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു ചേതോപരിയഞാണം അത്ഥി. അപി ച, മേ [മേ ഭന്തേ (സീ॰ പീ॰ ക॰)]

ധമ്മന്വയോ വിദിതോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ , രഞ്ഞോ പച്ചന്തിമം നഗരം ദള്ഹുദ്ധാപം [ദള്ഹുദ്ദാപം (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ദള്ഹപാകാരതോരണം ഏകദ്വാരം. തത്രസ്സ ദോവാരികോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ അഞ്ഞാതാനം നിവാരേതാ, ഞാതാനം പവേസേതാ. സോ തസ്സ നഗരസ്സ സമന്താ അനുപരിയായപഥം അനുക്കമമാനോ ന പസ്സേയ്യ പാകാരസന്ധിം വാ പാകാരവിവരം വാ അന്തമസോ ബിളാരനിക്ഖമനമത്തമ്പി. തസ്സ ഏവമസ്സ - 'യേ ഖോ കേചി ഓളാരികാ പാണാ ഇമം നഗരം പവിസന്തി വാ നിക്ഖമന്തി വാ, സബ്ബേ തേ ഇമിനാവ ദ്വാരേന പവിസന്തി വാ നിക്ഖമന്തി വാ'തി. ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ, ധമ്മന്വയോ വിദിതോ. യേ തേ, ഭന്തേ, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപ്പതിട്ഠിതചിത്താ, സത്ത സമ്ബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിംസു. യേപി തേ, ഭന്തേ, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപ്പതിട്ഠിതചിത്താ, സത്ത സമ്ബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിസ്സന്തി. ഭഗവാപി, ഭന്തേ, ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപ്പതിട്ഠിതചിത്തോ സത്ത സമ്ബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ.

൧൪൫. "ഇധാഹം, ഭന്തേ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിം ധമ്മസ്സവനായ. തസ്സ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ഉത്തരുത്തരം പണീതപണീതം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗം. യഥാ യഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേസി ഉത്തരുത്തരം പണീതപണീതം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗം, തഥാ തഥാഹം തസ്മിം ധമ്മേ അഭിഞ്ഞാ ഇധേകച്ചം ധമ്മം ധമ്മേസു നിട്ഠമഗമം; സത്ഥരി പസീദിം - 'സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഭഗവാ, സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ, സുപ്പടിപന്നോ സാവകസങ്ഘോ'തി.

കുസലധമ്മദേസനാ

൧൪൬. "അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി കുസലേസു ധമ്മേസു. തത്രിമേ കുസലാ ധമ്മാ സേയ്യഥിദം, ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ, ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, പഞ്ച ബലാനി, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, കുസലേസു ധമ്മേസു. തം ഭഗവാ അസേസമഭിജാനാതി, തം ഭഗവതോ അസേസമഭിജാനതോ ഉത്തരി അഭിഞ്ഞേയ്യം നത്ഥി, യദഭിജാനം അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ അസ്സ, യദിദം കുസലേസു ധമ്മേസു.

ആയതനപണ്ണത്തിദേസനാ

೧೪೯. “അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ആയതനപണ്ണത്തീസു. ഛയിമാനി, ഭന്തേ, അജ്ഝത്തികബാഹിരാനി ആയതനാനി. ചക്ഖുഞ്ചേവ രൂപാ [രൂപാനി (ക॰)] ച, സോതഞ്ചേവ സദ്ദാ ച, ഘാനഞ്ചേവ ഗന്ധാ ച, ജിവ്ഹാ ചേവ രസാ ച, കായോ ചേവ ഫോട്ഠബ്ബാ ച, മനോ ചേവ ധമ്മാ ച. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ആയതനപണ്ണത്തീസു. തം ഭഗവാ അസേസമഭിജാനാതി, തം ഭഗവതോ അസേസമഭിജാനതോ ഉത്തരി അഭിഞ്ഞേയ്യം നത്ഥി, യദഭിജാനം അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ അസ്സ യദിദം ആയതനപണ്ണത്തീസു.

ഗബ്ഭാവക്കന്തിദേസനാ

೧೫೦. “അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ഗബ്ഭാവക്കന്തീസു. ചതസ്സോ ഇമാ, ഭന്തേ, ഗബ്ഭാവക്കന്തിയോ. ഇധ , ഭന്തേ, ഏകച്ചോ അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി; അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി; അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി. അയം പഠമാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി; അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി; അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി. അയം ദുതിയാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി; സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി; അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി. അയം തതിയാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി; സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി; സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി. അയം ചതുത്ഥാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ഗബ്ഭാവക്കന്തീസു.

ആദേസനവിധാദേസനാ

೧೫೧. “അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ആദേസനവിധാസു. ചതസ്സോ ഇമാ, ഭന്തേ, ആദേസനവിധാ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ നിമിത്തേന ആദിസതി - ‘ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ ചിത്ത’ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. അയം പഠമാ ആദേസനവിധാ.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി. അപി ച ഖോ മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി - ‘ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ ചിത്ത’ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. അയം ദുതിയാ ആദേസനവിധാ.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി, നാപി മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി. അപി ച ഖോ വിതക്കയതോ വിചാരയതോ വിതക്കവിപ്ഫാരസദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി - ‘ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ

ചിത്ത’ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. അയം തതിയാ ആദേസനവിധാ.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി, നാപി മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി, നാപി വിതക്കയതോ വിചാരയതോ വിതക്കവിപ്ഫാരസദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി. അപി ച ഖോ അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിം സമാപന്നസ്സ [വിതക്കവിചാരസമാധിസമാപന്നസ്സ (സ്യാ॰ ക॰) അ॰ നി॰ ൩.൬൧ പസ്സിതബ്ബം] ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി - ‘യഥാ ഇമസ്സ ഭോതോ മനോസങ്ഖാരാ പണിഹിതാ. തഥാ ഇമസ്സ ചിത്തസ്സ അനന്തരാ ഇമം നാമ വിതക്കം വിതക്കേസ്സതീ’തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. അയം ചതുത്ഥാ ആദേസനവിധാ. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ആദേസനവിധാസു.

ദസ്സനസമാപത്തിദേസനാ

൧൪൭. “അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ദസ്സനസമാപത്തീസു. ചതസ്സോ ഇമാ, ഭന്തേ, ദസ്സനസമാപത്തിയോ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ പധാനമന്വായ അനുയോഗമന്വായ അപ്പമാദമന്വായ സമ്മാമനസികാരമന്വായ തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ മംസം ന്ഹാരു അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം വക്കം ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാനികാ ലസികാ മുത്ത’ന്തി. അയം പഠമാ ദസ്സനസമാപത്തി.

“പുന ചപരം , ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ…പേ॰… തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ…പേ॰… ലസികാ മുത്ത’ന്തി. അതിക്കമ്മ ച പുരിസസ്സ ഛവിമംസലോഹിതം അട്ഠിം പച്ചവേക്ഖതി. അയം ദുതിയാ ദസ്സനസമാപത്തി.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ…പേ॰… തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - ‘അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ…പേ॰… ലസികാ മുത്ത’ന്തി. അതിക്കമ്മ ച പുരിസസ്സ ഛവിമംസലോഹിതം അട്ഠിം പച്ചവേക്ഖതി. പുരിസസ്സ ച വിഞ്ഞാണസോതം പജാനാതി, ഉഭയതോ അബ്ബോച്ഛിന്നം ഇധ ലോകേ പതിട്ഠിതഞ്ച പരലോകേ പതിട്ഠിതഞ്ച. അയം തതിയാ ദസ്സനസമാപത്തി.

“പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ…പേ॰… തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ

ചിത്തേ ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - 'അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ...പേ॰... ലസികാ മുത്ത'ന്തി. അതിക്കമ്മ ച പുരിസസ്സ ഛവിമംസലോഹിതം അട്ഠിം പച്ചവേക്ഖതി. പുരിസസ്സ ച വിഞ്ഞാണസോതം പജാനാതി, ഉഭയതോ അബ്ബോച്ഛിന്നം ഇധ ലോകേ അപ്പതിട്ഠിതഞ്ച പരലോകേ അപ്പതിട്ഠിതഞ്ച. അയം ചതുത്ഥാ ദസ്സനസമാപത്തി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ദസ്സനസമാപത്തീസു.

പുഗ്ഗലപണ്ണത്തിദേസനാ

൧൫൦. "അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പുഗ്ഗലപണ്ണത്തീസു. സത്തിമേ, ഭന്തേ, പുഗ്ഗലാ. ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ കായസക്ഖീ ദിട്ഠിപ്പത്തോ സദ്ധാവിമുത്തോ ധമ്മാനുസാരീ സദ്ധാനുസാരീ. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പുഗ്ഗലപണ്ണത്തീസു.

പധാനദേസനാ

൧൫൧. "അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പധാനേസു. സത്തിമേ, ഭന്തേ സമ്ബോജ്ഝങ്ഗാ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പധാനേസു.

പടിപദാദേസനാ

൧൫൨. "അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പടിപദാസു. ചതസ്സോ ഇമാ, ഭന്തേ, പടിപദാ ദുക്ഖാ പടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, ദുക്ഖാ പടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാ, സുഖാ പടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, സുഖാ പടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാതി. തത്ര, ഭന്തേ, യായം പടിപദാ ദുക്ഖാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, അയം, ഭന്തേ, പടിപദാ ഉഭയേനേവ ഹീനാ അക്ഖായതി ദുക്ഖത്താ ച ദന്ധത്താ ച. തത്ര, ഭന്തേ, യായം പടിപദാ ദുക്ഖാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാ, അയം പന, ഭന്തേ, പടിപദാ ദുക്ഖത്താ ഹീനാ അക്ഖായതി . തത്ര, ഭന്തേ, യായം പടിപദാ സുഖാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, അയം പന, ഭന്തേ, പടിപദാ ദന്ധത്താ ഹീനാ അക്ഖായതി. തത്ര, ഭന്തേ, യായം പടിപദാ സുഖാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാ, അയം പന, ഭന്തേ, പടിപദാ ഉഭയേനേവ പണീതാ അക്ഖായതി സുഖത്താ ച ഖിപ്പത്താ ച. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പടിപദാസു.

ഭസ്സസമാചാരാദിദേസനാ

൧൫൩. "അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ഭസ്സസമാചാരേ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ ന ചേവ മുസാവാദുപസഞ്ഹിതം വാചം ഭാസതി ന ച വേഭൂതിയം ന ച പേസുണിയം ന ച സാരമ്ഭജം ജയാപേക്ഖോ; മന്താ മന്താ ച വാചം ഭാസതി നിധാനവതിം കാലേന. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ഭസ്സസമാചാരേ.

‘‘അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പുരിസസീലസമാചാരേ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സച്ചോ ചസ്സ സദ്ധോ ച, ന ച കുഹകോ, ന ച ലപകോ, ന ച നേമിത്തികോ, ന ച നിപ്പേസികോ, ന ച ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനകോ [ജിജിഗിംസനകോ (സ്യാ॰), നിജിഗിംസിതാ (സീ॰ പീ॰)], ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ, സമകാരീ, ജാഗരിയാനുയോഗമനുയുത്തോ, അതന്ദിതോ, ആരദ്ധവീരിയോ, ഝായീ, സതിമാ, കല്യാണപടിഭാനോ, ഗതിമാ, ധിതിമാ, മതിമാ, ന ച കാമേസു ഗിദ്ധോ, സതോ ച നിപകോ ച. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പുരിസസീലസമാചാരേ.

അനുസാസനവിധാദേസനാ

൧൪൭. ‘‘അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി അനുസാസനവിധാസു. ചതസ്സോ ഇമാ ഭന്തേ അനുസാസനവിധാ - ജാനാതി , ഭന്തേ, ഭഗവാ അപരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ ‘അയം പുഗ്ഗലോ യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഭവിസ്സതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഭവിസ്സതി, സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതീ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഭവിസ്സതി തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ യഥാനുസിട്ഠം തഥാ പടിപജ്ജമാനോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതീ’തി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, അനുസാസനവിധാസു.

പരപുഗ്ഗലവിമുത്തിഞാണദേസനാ

൧൪൮. ‘‘അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പരപുഗ്ഗലവിമുത്തിഞാണേ. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഭവിസ്സതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഭവിസ്സതി, സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതീ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഭവിസ്സതി തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ’തി. ജാനാതി, ഭന്തേ, ഭഗവാ പരം പുഗ്ഗലം പച്ചത്തം യോനിസോമനസികാരാ - ‘അയം പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം

അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സതീ'തി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പരപുഗ്ഗലവിമുത്തിഞാണേ.

സസ്സതവാദദേസനാ

൧൭൭. ''അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി സസ്സതവാദേസു. തയോമേ, ഭന്തേ, സസ്സതവാദാ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ...പേ॰... തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം, ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകാനിപി ജാതിസതാനി അനേകാനിപി ജാതിസഹസ്സാനി അനേകാനിപി ജാതിസതസഹസ്സാനി, 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സോ ഏവമാഹ - 'അതീതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി - സംവട്ടി വാ ലോകോ വിവട്ടി വാതി. അനാഗതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി - സംവട്ടിസ്സതി വാ ലോകോ വിവട്ടിസ്സതി വാതി. സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച വഞ്ഝോ കൂടട്ഠോ ഏസികട്ഠായിട്ഠിതോ. തേ ച സത്താ സന്ധാവന്തി സംസരന്തി ചവന്തി ഉപപജ്ജന്തി, അത്ഥിത്വേവ സസ്സതിസമ'ന്തി. അയം പഠമോ സസ്സതവാദോ.

''പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ...പേ॰... തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം, ഏകമ്പി സംവട്ടവിവട്ടം ദ്വേപി സംവട്ടവിവട്ടാനി തീണിപി സംവട്ടവിവട്ടാനി ചത്താരിപി സംവട്ടവിവട്ടാനി പഞ്ചപി സംവട്ടവിവട്ടാനി ദസപി സംവട്ടവിവട്ടാനി, 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സോ ഏവമാഹ - 'അതീതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി സംവട്ടി വാ ലോകോ വിവട്ടി വാതി . അനാഗതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി സംവട്ടിസ്സതി വാ ലോകോ വിവട്ടിസ്സതി വാതി. സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച വഞ്ഝോ കൂടട്ഠോ ഏസികട്ഠായിട്ഠിതോ. തേ ച സത്താ സന്ധാവന്തി സംസരന്തി ചവന്തി ഉപപജ്ജന്തി, അത്ഥിത്വേവ സസ്സതിസമ'ന്തി. അയം ദുതിയോ സസ്സതവാദോ.

''പുന ചപരം, ഭന്തേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ...പേ॰... തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം, ദസപി

സംവട്ടവിവട്ടാനി വീസമ്പി സംവട്ടവിവട്ടാനി തിംസമ്പി സംവട്ടവിവട്ടാനി ചത്താലീസമ്പി സംവട്ടവിവട്ടാനി, 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സോ ഏവമാഹ - 'അതീതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി സംവട്ടിപി ലോകോ വിവട്ടിപീതി; അനാഗതംപാഹം അദ്ധാനം ജാനാമി സംവട്ടിസ്സതിപി ലോകോ വിവട്ടിസ്സതിപീതി. സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച വഞ്ഝോ കൂടട്ഠോ എസികട്ഠായിട്ഠിതോ. തേ ച സത്താ സന്ധാവന്തി സംസരന്തി ചവന്തി ഉപപജ്ജന്തി, അത്ഥിത്വേവ സസ്സതിസമ'ന്തി. അയം തതിയോ സസ്സതവാദോ, ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, സസ്സതവാദേസു.

പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണദേസനാ

൧൪൭. ''അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണേ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ…പേ॰… തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം, ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ, 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സന്തി, ഭന്തേ, ദേവാ [സത്താ (സ്യാ॰)], യേസം ന സക്കാ ഗണനായ വാ സങ്ഖാനേന വാ ആയു സങ്ഖാതും. അപി ച, യസ്മിം യസ്മിം അത്തഭാവേ അഭിനിവുട്ഠപുബ്ബോ [അഭിനിവുത്ഥപുബ്ബോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഹോതി യദി വാ രൂപീസു യദി വാ അരൂപീസു യദി വാ സഞ്ഞീസു യദി വാ അസഞ്ഞീസു യദി വാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീസു. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണേ.

ചുതൂപപാതഞാണദേസനാ

൧൪൮. ''അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണേ. ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ…പേ॰… തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ

പജാനാതി - ‘ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ’തി. ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണേ.

ഇദ്ധിവിധദേസനാ

ഫ്ദൻ. “അപരം പന, ഭന്തേ, ഏതദാനുത്തരിയം, യഥാ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേതി ഇദ്ധിവിധാസു. ദ്വേമാ, ഭന്തേ, ഇദ്ധിവിധായോ - അത്ഥി, ഭന്തേ, ഇദ്ധി സാസവാ സഉപധികാ, ‘നോ അരിയാ’തി വുച്ചതി. അത്ഥി, ഭന്തേ, ഇദ്ധി അനാസവാ അനുപധികാ ‘അരിയാ’തി വുച്ചതി. “കതമാ ച, ഭന്തേ, ഇദ്ധി സാസവാ സഉപധികാ, ‘നോ അരിയാ’തി വുച്ചതി? ഇധ, ഭന്തേ, ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആതപ്പമന്വായ...പേ॰... തഥാരൂപം ചേതോസമാധിം ഫുസതി, യഥാസമാഹിതേ ചിത്തേ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി; ആവിഭാവം തിരോഭാവം തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി സേയ്യഥാപി ആകാസേ. പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ. ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം. ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ. ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരാമസതി പരിമജ്ജതി. യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി. അയം, ഭന്തേ, ഇദ്ധി സാസവാ സഉപധികാ, ‘നോ അരിയാ’തി വുച്ചതി.

“കതമാ പന, ഭന്തേ, ഇദ്ധി അനാസവാ അനുപധികാ, ‘അരിയാ’തി വുച്ചതി? ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലേ അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘പടികൂലഞ്ച അപ്പടികൂലഞ്ച തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരേയ്യം സതോ സമ്പജാനോ’തി, ഉപേക്ഖകോ തത്ഥ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. അയം, ഭന്തേ, ഇദ്ധി അനാസവാ അനുപധികാ ‘അരിയാ’തി വുച്ചതി. ഏതദാനുത്തരിയം, ഭന്തേ, ഇദ്ധിവിധാസു . തം ഭഗവാ അസേസമഭിജാനാതി, തം ഭഗവതോ അസേസമഭിജാനതോ ഉത്തരി അഭിഞ്ഞേയ്യം നത്ഥി, യദഭിജാനം

അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ അസ്സ യദിദം ഇദ്ധിവിധാസു.

അഞ്ഞഥാസത്ഥുഗുണദസ്സനം

ഫന്നം. "യം തം, ഭന്തേ, സദ്ധേന കുലപുത്തേന പത്തബ്ബം ആരദ്ധവീരിയേന ഥാമവതാ പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പുരിസധോരയ്ഹേന, അനുപ്പത്തം തം ഭഗവതാ. ന ച, ഭന്തേ, ഭഗവാ കാമേസു കാമസുഖല്ലികാനുയോഗമനുയുത്തോ ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം, ന ച അത്തകിലമഥാനുയോഗമനുയുത്തോ ദുക്ഖം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം. ചതുന്നഞ്ച ഭഗവാ ഝാനാനം ആഭിചേതസികാനം ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാനം നികാമലാഭീ അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ.

അനുയോഗദാനപ്പകാരോ

ഫന്നഫ. "സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യ - 'കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അഞ്ഞേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരാ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, 'നോ'തി വദേയ്യം. 'കിം പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അഞ്ഞേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരാ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, 'നോ'തി വദേയ്യം . 'കിം പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അത്ഥേതരഹി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, 'നോ'തി വദേയ്യം.

"സചേ പന മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യ - 'കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അഞ്ഞേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭഗവതാ സമസമാ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, 'ഏവ'ന്തി വദേയ്യം. 'കിം പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അഞ്ഞേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭഗവതാ സമസമാ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, "ഏവ"ന്തി വദേയ്യം . 'കിം പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അത്ഥേതരഹി അഞ്ഞേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭഗവതാ സമസമാ സമ്ബോധിയ'ന്തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം ഭന്തേ 'നോ'തി വദേയ്യം.

"സചേ പന മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യ - 'കിം പനായസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏകച്ചം അബ്ഭനുജാനാതി , ഏകച്ചം ന അബ്ഭനുജാനാതീ'തി, ഏവം പുട്ഠോ അഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - 'സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - "അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ മയാ സമസമാ സമ്ബോധിയ"ന്തി. സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ, ഭഗവതോ സുതം, സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - "ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ മയാ സമസമാ സമ്ബോധിയ"ന്തി. സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ, ഭഗവതോ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - "അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ദ്വേ അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ അപുബ്ബം അചരിമം ഉപ്പജ്ജേയ്യും, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ"'തി.

“കച്ചാഹം, ഭന്തേ, ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ ഹോമി, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖാമി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോമി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ [വാദാനുപാതോ (സീ॰)] ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ”തി? “തഗ്ഘ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ മേ ഹോസി, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖസി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോസി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ”തി.

അച്ഛരിയഅബ്ഭുതം

൧൬൭. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ഉദായീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ അപ്പിച്ഛതാ സന്തുട്ഠിതാ സല്ലേഖതാ. യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ ഏവംമഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ, അഥ ച പന നേവത്താനം പാതുകരിസ്സതി! ഏകമേകഞ്ചേപി ഇതോ, ഭന്തേ, ധമ്മം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ അത്തനി സമനുപസ്സേയ്യും, തേ താവതകേനേവ പടാകം പരിഹരേയ്യും. അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ അപ്പിച്ഛതാ സന്തുട്ഠിതാ സല്ലേഖതാ. യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ ഏവം മഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ. അഥ ച പന നേവത്താനം പാതുകരിസ്സതീ”തി!

“പസ്സ ഖോ ത്വം, ഉദായി, ‘തഥാഗതസ്സ അപ്പിച്ഛതാ സന്തുട്ഠിതാ സല്ലേഖതാ. യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ ഏവംമഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ, അഥ ച പന നേവത്താനം പാതുകരിസ്സതി’! ഏകമേകഞ്ചേപി ഇതോ, ഉദായി, ധമ്മം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ അത്തനി സമനുപസ്സേയ്യും, തേ താവതകേനേവ പടാകം പരിഹരേയ്യും. പസ്സ ഖോ ത്വം, ഉദായി, ‘തഥാഗതസ്സ അപ്പിച്ഛതാ സന്തുട്ഠിതാ സല്ലേഖതാ. യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ ഏവംമഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ, അഥ ച പന നേവത്താനം പാതുകരിസ്സതീ’”തി!

൧൬൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - “തസ്മാ തിഹ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഇമം ധമ്മപരിയായം അഭിക്ഖണം ഭാസേയ്യാസി ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം. യേസമ്പി ഹി, സാരിപുത്ത, മോഘപുരിസാനം ഭവിസ്സതി തഥാഗതേ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ, തേസമിമം ധമ്മപരിയായം സുത്വാ തഥാഗതേ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ, സാ പഹീയിസ്സതീ”തി. ഇതി ഹിദം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സമ്പസാദം പവേദേസി. തസ്മാ ഇമസ്സ വേയ്യാകരണസ്സ സമ്പസാദനീയം ത്വേവ അധിവചനന്തി.

സമ്പസാദനീയസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. പാസാദികസുത്തം

൧൬൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി വേധഞ്ഞാ നാമ സക്യാ, തേസം അമ്ബവനേ പാസാദേ.

നിഗണ്ഠനാടപുത്തകാലങ്കിരിയാ

തേന ഖോ പന സമയേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ [നാഥപുത്തോ (സീ॰ പീ॰)] പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ ഹോതി. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി - ''ന ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാസി, അഹം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാമി, കിം ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനിസ്സസി? മിച്ഛാപടിപന്നോ ത്വമസി, അഹമസ്മി സമ്മാപടിപന്നോ. സഹിതം മേ, അസഹിതം തേ. പുരേവചനീയം പച്ഛാ അവച, പച്ഛാവചനീയം പുരേ അവച. അധിചിണ്ണം തേ വിപരാവത്തം, ആരോപിതോ തേ വാദോ, നിഗ്ഗഹിതോ ത്വമസി, ചര വാദപ്പമോക്ഖായ, നിബ്ബേഠേഹി വാ സചേ പഹോസീ''തി. വധോയേവ ഖോ [വധോയേവേകോ (ക॰)] മഞ്ഞേ നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു വത്തതി [അനുവത്തതി (സ്യാ॰ ക॰)]. യേപി നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ , തേപി [തേ തേസു (ക॰)] നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു നിബ്ബിന്നരൂപാ [നിബ്ബിന്ദരൂപാ (ക॰)] വിരത്തരൂപാ പടിവാനരൂപാ, യഥാ തം ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ.

൧൬൫. അഥ ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ പാവായം വസ്സംവുട്ഠോ [വസ്സംവുത്ഥോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] യേന സാമഗാമോ, യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''നിഗണ്ഠോ, ഭന്തേ, നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ...പേ॰... ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ''തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ചുന്ദം സമണുദ്ദേസം ഏതദവോച - ''അത്ഥി ഖോ ഇദം, ആവുസോ ചുന്ദ, കഥാപാഭതം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. ആയാമാവുസോ ചുന്ദ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസ്സാമാ''തി [ആരോചേയ്യാമാതി (സ്യാ॰)]. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ ചുന്ദോ ച സമണുദ്ദേസോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അയം, ഭന്തേ, ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ ഏവമാഹ, 'നിഗണ്ഠോ, ഭന്തേ, നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ, തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ...പേ॰... ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ'''തി.

അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതധമ്മവിനയോ

൧൬൫. ''ഏവം ഹേതം, ചുന്ദ, ഹോതി ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ. ഇധ, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ഹോതി അസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദുരക്ഖാതോ ദുപ്പവേദിതോ അനിയ്യാനികോ അനുപസമസംവത്തനികോ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, സാവകോ ച തസ്മിം ധമ്മേ ന ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരതി ന സാമീചിപ്പടിപന്നോ ന അനുധമ്മചാരീ, വോക്കമ്മ ച തമ്ഹാ ധമ്മാ വത്തതി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'തസ്സ തേ, ആവുസോ, ലാഭാ, തസ്സ തേ സുലദ്ധം, സത്ഥാ ച തേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദുരക്ഖാതോ ദുപ്പവേദിതോ അനിയ്യാനികോ അനുപസമസംവത്തനികോ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. ത്വഞ്ച തസ്മിം ധമ്മേ ന ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരസി, ന സാമീചിപ്പടിപന്നോ, ന അനുധമ്മചാരീ, വോക്കമ്മ ച തമ്ഹാ ധമ്മാ വത്തസീ'തി. ഇതി ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാപി തത്ഥ ഗാരയ്ഹോ, ധമ്മോപി തത്ഥ ഗാരയ്ഹോ, സാവകോ ച തത്ഥ ഏവം പാസംസോ. യോ ഖോ, ചുന്ദ, ഏവരൂപം സാവകം ഏവം വദേയ്യ - 'ഏതായസ്മാ തഥാ പടിപജ്ജതു, യഥാ തേ സത്ഥാരാ ധമ്മോ ദേസിതോ പഞ്ഞത്തോ'തി. യോ ച സമാദപേതി [സമാദാപേതി (സീ॰ ട്ഠ॰)], യഞ്ച സമാദപേതി, യോ ച സമാദപിതോ [സമാദാപിതോ (സീ॰ ട്ഠ॰)] തഥത്തായ പടിപജ്ജതി. സബ്ബേ തേ ബഹും അപുഞ്ഞം പസവന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏവം ഹേതം, ചുന്ദ, ഹോതി ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ.

൧൬൬. ''ഇധ പന, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ഹോതി അസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദുരക്ഖാതോ ദുപ്പവേദിതോ അനിയ്യാനികോ അനുപസമസംവത്തനികോ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, സാവകോ ച തസ്മിം ധമ്മേ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരതി സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സമാദായ തം ധമ്മം വത്തതി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'തസ്സ തേ, ആവുസോ, അലാഭാ, തസ്സ തേ ദുല്ലദ്ധം, സത്ഥാ ച തേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ , ധമ്മോ ച ദുരക്ഖാതോ ദുപ്പവേദിതോ അനിയ്യാനികോ അനുപസമസംവത്തനികോ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. ത്വഞ്ച തസ്മിം ധമ്മേ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരസി സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സമാദായ തം ധമ്മം വത്തസീ'തി. ഇതി ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാപി തത്ഥ ഗാരയ്ഹോ, ധമ്മോപി തത്ഥ ഗാരയ്ഹോ, സാവകോപി തത്ഥ ഏവം ഗാരയ്ഹോ. യോ ഖോ, ചുന്ദ, ഏവരൂപം സാവകം ഏവം വദേയ്യ - 'അദ്ധായസ്മാ ഞായപ്പടിപന്നോ ഞായമാരാധേസ്സതീ'തി. യോ ച പസംസതി, യഞ്ച പസംസതി, യോ ച പസംസിതോ ഭിയ്യോസോ മത്തായ വീരിയം ആരഭതി. സബ്ബേ തേ ബഹും അപുഞ്ഞം പസവന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏവഞ്ഹേതം, ചുന്ദ, ഹോതി ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതധമ്മവിനയോ

൧൬൭. ''ഇധ പന, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, സാവകോ ച തസ്മിം ധമ്മേ ന

ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരതി, ന സാമീചിപ്പടിപന്നോ, ന അനുധമ്മചാരീ, വോക്കമ്മ ച തമ്ഹാ ധമ്മാ വത്തതി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'തസ്സ തേ, ആവുസോ, അലാഭാ, തസ്സ തേ ദുല്ലദ്ധം, സത്ഥാ ച തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. ത്വഞ്ച തസ്മിം ധമ്മേ ന ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരസി, ന സാമീചിപ്പടിപന്നോ, ന അനുധമ്മചാരീ, വോക്കമ്മ ച തമ്ഹാ ധമ്മാ വത്തസീ'തി. ഇതി ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാപി തത്ഥ പാസംസോ, ധമ്മോപി തത്ഥ പാസംസോ, സാവകോ ച തത്ഥ ഏവം ഗാരയ്ഹോ. യോ ഖോ, ചുന്ദ, ഏവരൂപം സാവകം ഏവം വദേയ്യ - 'ഏതായസ്മാ തഥാ പടിപജ്ജതു യഥാ തേ സത്ഥാരാ ധമ്മോ ദേസിതോ പഞ്ഞത്തോ'തി. യോ ച സമാദപേതി, യഞ്ച സമാദപേതി, യോ ച സമാദപിതോ തഥത്തായ പടിപജ്ജതി. സബ്ബേ തേ ബഹും പുഞ്ഞം പസവന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏവഞ്ഹേതം , ചുന്ദ, ഹോതി സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ സുപ്പവേദിതേ നിയ്യാനികേ ഉപസമസംവത്തനികേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ.

൧൬൯. "ഇധ പന, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, സാവകോ ച തസ്മിം ധമ്മേ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരതി സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സമാദായ തം ധമ്മം വത്തതി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'തസ്സ തേ, ആവുസോ, ലാഭാ, തസ്സ തേ സുലദ്ധം, സത്ഥാ ച തേ [സത്ഥാ ച തേ അരഹം (സ്യാ॰)] സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ , ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. ത്വഞ്ച തസ്മിം ധമ്മേ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരസി സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സമാദായ തം ധമ്മം വത്തസീ'തി. ഇതി ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാപി തത്ഥ പാസംസോ, ധമ്മോപി തത്ഥ പാസംസോ, സാവകോപി തത്ഥ ഏവം പാസംസോ. യോ ഖോ, ചുന്ദ, ഏവരൂപം സാവകം ഏവം വദേയ്യ - 'അദ്ധായസ്മാ ഞായപ്പടിപന്നോ ഞായമാരാധേസ്സതീ'തി. യോ ച പസംസതി, യഞ്ച പസംസതി, യോ ച പസംസിതോ [പസത്ഥോ (സ്യാ॰)] ഭിയ്യോസോ മത്തായ വീരിയം ആരഭതി. സബ്ബേ തേ ബഹും പുഞ്ഞം പസവന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏവഞ്ഹേതം, ചുന്ദ, ഹോതി സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ സുപ്പവേദിതേ നിയ്യാനികേ ഉപസമസംവത്തനികേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ.

സാവകാനുതപ്പസത്ഥു

൧൭൦. "ഇധ പന, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ലോകേ ഉദപാദി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, അവിഞ്ഞാപിതത്ഥാ ചസ്സ ഹോന്തി സാവകാ സദ്ധമ്മേ, ന ച തേസം കേവലം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം ആവികതം ഹോതി ഉത്താനീകതം സബ്ബസങ്ഗാഹപദകതം സപ്പാടിഹീരകതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം. അഥ നേസം സത്ഥുനോ അന്തരധാനം ഹോതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം കാലങ്കതോ അനുതപ്പോ ഹോതി. തം കിസ്സ ഹേതു? സത്ഥാ ച നോ ലോകേ ഉദപാദി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ, അവിഞ്ഞാപിതത്ഥാ ചമ്ഹ

സദ്ധമ്മേ, ന ച നോ കേവലം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം ആവികതം ഹോതി ഉത്താനീകതം സബ്ബസങ്ഗാഹപദകതം സപ്പാടിഹീരകതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം. അഥ നോ സത്ഥുനോ അന്തരധാനം ഹോതീതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം കാലങ്കതോ അനുതപ്പോ ഹോതി.

സാവകാനനുതപ്പസത്ഥു

൧൭൭. ''ഇധ പന, ചുന്ദ, സത്ഥാ ച ലോകേ ഉദപാദി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. വിഞ്ഞാപിതത്ഥാ ചസ്സ ഹോന്തി സാവകാ സദ്ധമ്മേ, കേവലഞ്ച തേസം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം ആവികതം ഹോതി ഉത്താനീകതം സബ്ബസങ്ഗാഹപദകതം സപ്പാടിഹീരകതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം. അഥ നേസം സത്ഥുനോ അന്തരധാനം ഹോതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം കാലങ്കതോ അനനുതപ്പോ ഹോതി . തം കിസ്സ ഹേതു? സത്ഥാ ച നോ ലോകേ ഉദപാദി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. വിഞ്ഞാപിതത്ഥാ ചമ്ഹ സദ്ധമ്മേ, കേവലഞ്ച നോ പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം ആവികതം ഹോതി ഉത്താനീകതം സബ്ബസങ്ഗാഹപദകതം സപ്പാടിഹീരകതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം . അഥ നോ സത്ഥുനോ അന്തരധാനം ഹോതീതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ചുന്ദ, സത്ഥാ സാവകാനം കാലങ്കതോ അനനുതപ്പോ ഹോതി.

ബ്രഹ്മചരിയഅപരിപൂരാദികഥാ

൧൭൮. ''ഏതേഹി ചേപി, ചുന്ദ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, നോ ച ഖോ സത്ഥാ ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം അപരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

''യതോ ച ഖോ, ചുന്ദ, ഏതേഹി ചേവ അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, സത്ഥാ ച ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം പരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

൧൭൯. ''ഏതേഹി ചേപി, ചുന്ദ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, സത്ഥാ ച ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ , നോ ച ഖസ്സ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ പത്തയോഗക്ഖേമാ. അലം സമക്ഖാതും സദ്ധമ്മസ്സ, അലം ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേഹി സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേതും. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം അപരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

''യതോ ച ഖോ, ചുന്ദ, ഏതേഹി ചേവ അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, സത്ഥാ ച ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, ഥേരാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി

വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ പത്തയോഗക്ഖേമാ. അലം സമക്ഖാതും സദ്ധമ്മസ്സ, അലം ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേഹി സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേതും. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം പരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

൧൭൮. ''ഏതേഹി ചേപി, ചുന്ദ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, സത്ഥാ ച ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, ഥേരാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ പത്തയോഗക്ഖേമാ. അലം സമക്ഖാതും സദ്ധമ്മസ്സ, അലം ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേഹി സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേതും. നോ ച ഖ്വസ്സ മജ്ഝിമാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി…പേ॰… മജ്ഝിമാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി, നോ ച ഖ്വസ്സ നവാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി…പേ॰… നവാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി, നോ ച ഖ്വസ്സ ഥേരാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… ഥേരാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി, നോ ച ഖ്വസ്സ മജ്ഝിമാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… മജ്ഝിമാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി , നോ ച ഖ്വസ്സ നവാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… നവാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി, നോ ച ഖ്വസ്സ ഉപാസകാ സാവകാ ഹോന്തി ഗിഹീ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനോ…പേ॰… ഉപാസകാ ചസ്സ സാവകാ ഹോന്തി ഗിഹീ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനോ, നോ ച ഖ്വസ്സ ഉപാസകാ സാവകാ ഹോന്തി ഗിഹീ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനോ…പേ॰… ഉപാസകാ ചസ്സ സാവകാ ഹോന്തി ഗിഹീ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനോ, നോ ച ഖ്വസ്സ ഉപാസികാ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനിയോ…പേ॰… ഉപാസികാ ചസ്സ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനിയോ, നോ ച ഖ്വസ്സ ഉപാസികാ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനിയോ…പേ॰… ഉപാസികാ ചസ്സ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനിയോ, നോ ച ഖ്വസ്സ ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം…പേ॰… ബ്രഹ്മചരിയഞ്ചസ്സ ഹോതി ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം, നോ ച ഖോ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം അപരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

''യതോ ച ഖോ, ചുന്ദ, ഏതേഹി ചേവ അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ഹോതി, സത്ഥാ ച ഹോതി ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, ഥേരാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ പത്തയോഗക്ഖേമാ. അലം സമക്ഖാതും സദ്ധമ്മസ്സ, അലം ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേഹി സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേതും. മജ്ഝിമാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി…പേ॰… നവാ ചസ്സ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി…പേ॰… ഥേരാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… മജ്ഝിമാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… നവാ ചസ്സ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ ഹോന്തി…പേ॰… ഉപാസകാ ചസ്സ സാവകാ ഹോന്തി…പേ॰… ഗിഹീ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനോ . ഉപാസകാ ചസ്സ സാവകാ ഹോന്തി ഗിഹീ ഓദാതവസനാ

കാമഭോഗിനോ...പേ॰... ഉപാസികാ ചസ്സ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനിയോ...പേ॰... ഉപാസികാ ചസ്സ സാവികാ ഹോന്തി ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനിയോ...പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയഞ്ചസ്സ ഹോതി ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം, ലാഭഗ്ഗപ്പത്തഞ്ച യസഗ്ഗപ്പത്തഞ്ച. ഏവം തം ബ്രഹ്മചരിയം പരിപൂരം ഹോതി തേനങ്ഗേന.

൧൭൭. ''അഹം ഖോ പന, ചുന്ദ, ഏതരഹി സത്ഥാ ലോകേ ഉപ്പന്നോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. വിഞ്ഞാപിതത്ഥാ ച മേ സാവകാ സദ്ധമ്മേ, കേവലഞ്ച തേസം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം ആവികതം ഉത്താനീകതം സബ്ബസങ്ഗാഹപദകതം സപ്പാടിഹീരകതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം. അഹം ഖോ പന, ചുന്ദ, ഏതരഹി സത്ഥാ ഥേരോ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ.

''സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഥേരാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ ഹോന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ പത്തയോഗക്ഖേമാ. അലം സമക്ഖാതും സദ്ധമ്മസ്സ, അലം ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേഹി സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേതും. സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ , ഏതരഹി മജ്ഝിമാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി നവാ ഭിക്ഖൂ സാവകാ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഥേരാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി മജ്ഝിമാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി നവാ ഭിക്ഖുനിയോ സാവികാ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഉപാസകാ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനോ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഉപാസകാ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനോ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഉപാസികാ സാവികാ ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ ബ്രഹ്മചാരിനിയോ...പേ॰... സന്തി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ഏതരഹി ഉപാസികാ സാവികാ ഗിഹിനിയോ ഓദാതവസനാ കാമഭോഗിനിയോ...പേ॰... ഏതരഹി ഖോ പന മേ, ചുന്ദ, ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം.

൧൭൮. ''യാവതാ ഖോ, ചുന്ദ, ഏതരഹി സത്ഥാരോ ലോകേ ഉപ്പന്നാ, നാഹം, ചുന്ദ, അഞ്ഞം ഏകസത്ഥാരമ്പി സമനുപസ്സാമി ഏവംലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം യഥരിവാഹം. യാവതാ ഖോ പന, ചുന്ദ, ഏതരഹി സങ്ഘോ വാ ഗണോ വാ ലോകേ ഉപ്പന്നോ; നാഹം, ചുന്ദ, അഞ്ഞം ഏകം സംഘമ്പി സമനുപസ്സാമി ഏവംലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം യഥരിവായം, ചുന്ദ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ. യം ഖോ തം, ചുന്ദ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സബ്ബാകാരസമ്പന്നം സബ്ബാകാരപരിപൂരം അനൂനമനധികം സ്വാക്ഖാതം കേവലം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം സുപ്പകാസിത'ന്തി. ഇദമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സബ്ബാകാരസമ്പന്നം...പേ॰... സുപ്പകാസിത'ന്തി.

‘‘ഉദകോ [ഉദ്ദകോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] സുദം, ചുന്ദ, രാമപുത്തോ ഏവം വാചം ഭാസതി - ‘പസ്സം ന പസ്സതീ’തി. കിഞ്ച പസ്സം ന പസ്സതീതി? ഖുരസ്സ സാധുനിസിതസ്സ തലമസ്സ പസ്സതി, ധാരഞ്ച ഖസ്സ ന പസ്സതി. ഇദം വുച്ചതി - ‘പസ്സം ന പസ്സതീ’തി. യം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, ഉദകേന രാമപുത്തേന ഭാസിതം ഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം അനരിയം അനത്ഥസംഹിതം ഖുരമേവ സന്ധായ. യഞ്ച തം [യഞ്ചേതം (സ്യാ॰ ക॰)], ചുന്ദ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘പസ്സം ന പസ്സതീ’തി, ഇദമേവ തം [ഇദമേവേതം (ക॰)] സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘പസ്സം ന പസ്സതീ’തി. കിഞ്ച പസ്സം ന പസ്സതീതി? ഏവം സബ്ബാകാരസമ്പന്നം സബ്ബാകാരപരിപൂരം അനൂനമനധികം സ്വാക്ഖാതം കേവലം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം സുപ്പകാസിതന്തി, ഇതി ഹേതം പസ്സതി [സുപ്പകാസിതം, ഇതി ഹേതം ന പസ്സതീതി (സ്യാ॰ ക॰)]. ഇദമേത്ഥ അപകഡ്ഢേയ്യ, ഏവം തം പരിസുദ്ധതരം അസ്സാതി, ഇതി ഹേതം ന പസ്സതി [ന പസ്സതീതി (സ്യാ॰ ക॰)]. ഇദമേത്ഥ ഉപകഡ്ഢേയ്യ, ഏവം തം പരിപൂരം [പരിസുദ്ധതരം (സ്യാ॰ ക॰), പരിപൂരതരം (?)] അസ്സാതി, ഇതി ഹേതം ന പസ്സതി. ഇദം വുച്ചതി ചുന്ദ - ‘പസ്സം ന പസ്സതീ’തി. യം ഖോ തം, ചുന്ദ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘സബ്ബാകാരസമ്പന്നം...പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയം സുപ്പകാസിത’ന്തി. ഇദമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘സബ്ബാകാരസമ്പന്നം സബ്ബാകാരപരിപൂരം അനൂനമനധികം സ്വാക്ഖാതം കേവലം പരിപൂരം ബ്രഹ്മചരിയം സുപ്പകാസിത’ന്തി.

സങ്ഗായിതബ്ബധമ്മോ

൧൭൭. തസ്മാതിഹ, ചുന്ദ, യേ വോ മയാ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ അത്ഥേന അത്ഥം ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സങ്ഗായിതബ്ബം ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ച തേ, ചുന്ദ , ധമ്മാ മയാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, യത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ അത്ഥേന അത്ഥം ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സങ്ഗായിതബ്ബം ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം? സേയ്യഥിദം - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ, ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, പഞ്ച ബലാനി, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ , അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. ഇമേ ഖോ തേ, ചുന്ദ, ധമ്മാ മയാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ. യത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ അത്ഥേന അത്ഥം ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സങ്ഗായിതബ്ബം ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

സഞ്ഞാപേതബ്ബവിധി

൧൭൮. ‘‘തേസഞ്ച വോ, ചുന്ദ, സമഗ്ഗാനം സമ്മോദമാനാനം അവിവദമാനാനം സിക്ഖതം [സിക്ഖിതബ്ബം (ബഹൂസു)] അഞ്ഞതരോ സബ്രഹ്മചാരീ സങ്ഘേ ധമ്മം ഭാസേയ്യ. തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ അത്ഥഞ്ചേവ മിച്ഛാ ഗണ്ഹാതി, ബ്യഞ്ജനാനി ച മിച്ഛാ രോപേതീ’തി. തസ്സ

നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം ന പടിക്കോസിതബ്ബം, അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ഇമസ്സ നു ഖോ, ആവുസോ, അത്ഥസ്സ ഇമാനി വാ ബ്യഞ്ജനാനി ഏതാനി വാ ബ്യഞ്ജനാനി കതമാനി ഓപായികതരാനി, ഇമേസഞ്ച [ഇമേസം വാ (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰), ഇമേസം (സീ॰)] ബ്യഞ്ജനാനം അയം വാ അത്ഥോ ഏസോ വാ അത്ഥോ കതമോ ഓപായികതരോ’തി ? സോ ചേ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഇമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, അത്ഥസ്സ ഇമാനേവ ബ്യഞ്ജനാനി ഓപായികതരാനി, യാ ചേവ [യഞ്ചേവ (സീ॰ ക॰), ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] ഏതാനി; ഇമേസഞ്ച [ഇമേദം (സബ്ബത്ഥ)] ബ്യഞ്ജനാനം അയമേവ അത്ഥോ ഓപായികതരോ, യാ ചേവ [യഞ്ചേവ (സീ॰ ക॰), ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] ഏസോ’തി. സോ നേവ ഉസ്സാദേതബ്ബോ ന അപസാദേതബ്ബോ, അനുസ്സാദേത്വാ അനപസാദേത്വാ സ്വേവ സാധുകം സഞ്ഞാപേതബ്ബോ തസ്സ ച അത്ഥസ്സ തേസഞ്ച ബ്യഞ്ജനാനം നിസന്തിയാ.

൧൭൯. “അപരോപി ചേ, ചുന്ദ, സബ്രഹ്മചാരീ സങ്ഘേ ധമ്മം ഭാസേയ്യ. തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ അത്ഥഞ്ഹി ഖോ മിച്ഛാ ഗണ്ഹാതി ബ്യഞ്ജനാനി സമ്മാ രോപേതീ’തി. തസ്സ നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം ന പടിക്കോസിതബ്ബം, അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ഇമേസം നു ഖോ, ആവുസോ, ബ്യഞ്ജനാനം അയം വാ അത്ഥോ ഏസോ വാ അത്ഥോ കതമോ ഓപായികതരോ’തി? സോ ചേ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഇമേസം ഖോ, ആവുസോ, ബ്യഞ്ജനാനം അയമേവ അത്ഥോ ഓപായികതരോ, യാ ചേവ ഏസോ’തി. സോ നേവ ഉസ്സാദേതബ്ബോ ന അപസാദേതബ്ബോ, അനുസ്സാദേത്വാ അനപസാദേത്വാ സ്വേവ സാധുകം സഞ്ഞാപേതബ്ബോ തസ്സേവ അത്ഥസ്സ നിസന്തിയാ.

൧൮൦. “അപരോപി ചേ, ചുന്ദ, സബ്രഹ്മചാരീ സങ്ഘേ ധമ്മം ഭാസേയ്യ. തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ അത്ഥഞ്ഹി ഖോ സമ്മാ ഗണ്ഹാതി ബ്യഞ്ജനാനി മിച്ഛാ രോപേതീ’തി. തസ്സ നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം ന പടിക്കോസിതബ്ബം; അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ഇമസ്സ നു ഖോ, ആവുസോ, അത്ഥസ്സ ഇമാനി വാ ബ്യഞ്ജനാനി ഏതാനി വാ ബ്യഞ്ജനാനി കതമാനി ഓപായികതരാനീ’തി? സോ ചേ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഇമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, അത്ഥസ്സ ഇമാനേവ ബ്യഞ്ജനാനി ഓപയികതരാനി, യാനി ചേവ ഏതാനീ’തി . സോ നേവ ഉസ്സാദേതബ്ബോ ന അപസാദേതബ്ബോ; അനുസ്സാദേത്വാ അനപസാദേത്വാ സ്വേവ സാധുകം സഞ്ഞാപേതബ്ബോ തേസഞ്ഞേവ ബ്യഞ്ജനാനം നിസന്തിയാ.

൧൮൧. “അപരോപി ചേ, ചുന്ദ, സബ്രഹ്മചാരീ സങ്ഘേ ധമ്മം ഭാസേയ്യ. തത്ര ചേ തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ അത്ഥഞ്ചേവ സമ്മാ ഗണ്ഹാതി ബ്യഞ്ജനാനി ച സമ്മാ രോപേതീ’തി. തസ്സ ‘സാധൂ’തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിതബ്ബം അനുമോദിതബ്ബം; തസ്സ ‘സാധൂ’തി ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘ലാഭാ നോ ആവുസോ, സുലദ്ധം നോ ആവുസോ, യേ മയം ആയസ്മന്തം താദിസം സബ്രഹ്മചാരിം പസ്സാമ ഏവം അത്ഥുപേതം ബ്യഞ്ജനുപേത’ന്തി.

പച്ചയാനുഞ്ഞാതകാരണം

១៨២. “ന വോ അഹം, ചുന്ദ, ദിട്ഠധമ്മികാനംയേവ ആസവാനം സംവരായ ധമ്മം ദേസേമി. ന പനാഹം, ചുന്ദ, സമ്പരായികാനംയേവ ആസവാനം പടിഘാതായ ധമ്മം ദേസേമി. ദിട്ഠധമ്മികാനം ചേവാഹം, ചുന്ദ, ആസവാനം സംവരായ ധമ്മം ദേസേമി; സമ്പരായികാനഞ്ച ആസവാനം പടിഘാതായ. തസ്മാതിഹ, ചുന്ദ, യം വോ മയാ ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, അലം വോ തം - യാവദേവ സീതസ്സ പടിഘാതായ, ഉണ്ഹസ്സ പടിഘാതായ, ഡംസമകസവാതാതപസരീസപ [സിരിംസപ (സ്യാ॰)] സമ്ഫസ്സാനം പടിഘാതായ, യാവദേവ ഹിരികോപീനപടിച്ഛാദനത്ഥം. യോ വോ മയാ പിണ്ഡപാതോ അനുഞ്ഞാതോ, അലം വോ സോ യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ യാപനായ വിഹിംസൂപരതിയാ ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ, ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ച [ചാതി (ബഹൂസു)]. യം വോ മയാ സേനാസനം അനുഞ്ഞാതം, അലം വോ തം യാവദേവ സീതസ്സ പടിഘാതായ, ഉണ്ഹസ്സ പടിഘാതായ, ഡംസമകസവാതാതപസരീസപസമ്ഫസ്സാനം പടിഘാതായ, യാവദേവ ഉതുപരിസ്സയവിനോദന പടിസല്ലാനാരാമത്ഥം. യോ വോ മയാ ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജ പരിക്ഖാരോ അനുഞ്ഞാതോ, അലം വോ സോ യാവദേവ ഉപ്പന്നാനം വേയ്യാബാധികാനം വേദനാനം പടിഘാതായ അബ്യാപജ്ജപരമതായ [അബ്യാപജ്ഝപരമതായാതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰), അബ്യാബജ്ഝപരമതായ (?)].

സുഖല്ലികാനുയോഗോ

១៨៣. “ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘സുഖല്ലികാനുയോഗമനുയുത്താ സമണാ സക്യപുത്തിയാ വിഹരന്തീ’തി. ഏവംവാദിനോ [വദമാനാ (സ്യാ॰)], ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘കതമോ സോ , ആവുസോ, സുഖല്ലികാനുയോഗോ? സുഖല്ലികാനുയോഗാ ഹി ബഹൂ അനേകവിഹിതാ നാനപ്പകാരകാ’തി.

“ചത്താരോമേ, ചുന്ദ, സുഖല്ലികാനുയോഗാ ഹീനാ ഗമ്മാ പോഥുജ്ജനികാ അനരിയാ അനത്ഥസംഹിതാ ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ചത്താരോ?

“ഇധ, ചുന്ദ, ഏകച്ചോ ബാലോ പാണേ വധിത്വാ വധിത്വാ അത്താനം സുഖേതി പീണേതി. അയം പഠമോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഇധേകച്ചോ അദിന്നം ആദിയിത്വാ ആദിയിത്വാ അത്താനം സുഖേതി പീണേതി. അയം ദുതിയോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഇധേകച്ചോ മുസാ ഭണിത്വാ ഭണിത്വാ അത്താനം സുഖേതി പീണേതി. അയം തതിയോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഇധേകച്ചോ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. അയം ചതുത്ഥോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“ഇമേ ഖോ, ചുന്ദ, ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗാ ഹീനാ ഗമ്മാ പോഥുജ്ജനികാ അനരിയാ അനത്ഥസംഹിതാ ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - “ഇമേ ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗേ അനുയുത്താ സമണാ സക്യപുത്തിയാ വിഹരന്തീ’തി. തേ വോ [തേ (സീ॰ പീ॰)] ‘മാഹേവം’ തിസ്സു വചനീയാ. ന തേ വോ സമ്മാ വദമാനാ വദേയ്യും, അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യും അസതാ അഭൂതേന.

൧൮൪. “ചത്താരോമേ, ചുന്ദ, സുഖല്ലികാനുയോഗാ ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ചത്താരോ?

“ഇധ , ചുന്ദ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം പഠമോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ…പേ॰… ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ദുതിയോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ…പേ॰… തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം തതിയോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“പുന ചപരം, ചുന്ദ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ… പേ॰… ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ചതുത്ഥോ സുഖല്ലികാനുയോഗോ.

“ഇമേ ഖോ, ചുന്ദ, ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗാ ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - “ഇമേ ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗേ അനുയുത്താ സമണാ സക്യപുത്തിയാ വിഹരന്തീ’തി. തേ വോ ‘ഏവം’ തിസ്സു വചനീയാ. സമ്മാ തേ വോ വദമാനാ വദേയ്യും, ന തേ വോ അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യും അസതാ അഭൂതേന.

സുഖല്ലികാനുയോഗാനിസംസോ

൧൮൫. “ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘ഇമേ പനാവുസോ, ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗേ അനുയുത്താനം വിഹരതം കതി ഫലാനി കതാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ’തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗേ അനുയുത്താനം വിഹരതം ചത്താരി ഫലാനി ചത്താരോ

ആനിസംസാ പാടികങ്ഖാ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ. ഇദം പഠമം ഫലം, പഠമോ ആനിസംസോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഹോതി, സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി. ഇദം ദുതിയം ഫലം, ദുതിയോ ആനിസംസോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. ഇദം തതിയം ഫലം, തതിയോ ആനിസംസോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ചതുത്ഥം ഫലം ചതുത്ഥോ ആനിസംസോ. ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരോ സുഖല്ലികാനുയോഗേ അനുയുത്താനം വിഹരതം ഇമാനി ചത്താരി ഫലാനി, ചത്താരോ ആനിസംസാ പാടികങ്ഖാ''തി.

ഖീണാസവഅഭബ്ബഠാനം

൧൮൨. ''ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - 'അട്ഠിതധമ്മാ സമണാ സക്യപുത്തിയാ വിഹരന്തീ'തി. ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - 'അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സാവകാനം ധമ്മാ ദേസിതാ പഞ്ഞത്താ യാവജീവം അനതിക്കമനീയാ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ഇന്ദഖീലോ വാ അയോഖീലോ വാ ഗമ്ഭീരനേമോ സുനിഖാതോ അചലോ അസമ്പവേധീ. ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സാവകാനം ധമ്മാ ദേസിതാ പഞ്ഞത്താ യാവജീവം അനതിക്കമനീയാ. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അരഹം ഖീണാസവോ വുസിതവാ കതകരണീയോ ഓഹിതഭാരോ അനുപ്പത്തസദത്ഥോ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനോ സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്തോ, അഭബ്ബോ സോ നവ ഠാനാനി അജ്ഝാചരിതും. അഭബ്ബോ, ആവുസോ, ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സഞ്ചിച്ച പാണം ജീവിതാ വോരോപേതും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയിതും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സന്നിധികാരകം കാമേ പരിഭുഞ്ജിതും സേയ്യഥാപി പുബ്ബേ ആഗാരികഭൂതോ; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ഛന്ദാഗതിം ഗന്തും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ദോസാഗതിം ഗന്തും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു മോഹാഗതിം ഗന്തും; അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ഭയാഗതിം ഗന്തും. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അരഹം ഖീണാസവോ വുസിതവാ കതകരണീയോ ഓഹിതഭാരോ അനുപ്പത്തസദത്ഥോ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനോ സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്തോ, അഭബ്ബോ സോ ഇമാനി നവ ഠാനാനി അജ്ഝാചരിതു''ന്തി.

പഞ്ഹാബ്യാകരണം

൧൮൩. ''ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - 'അതീതം ഖോ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ സമണോ

ഗോതമോ അതീരകം ഞാണദസ്സനം പഞ്ഞപേതി, നോ ച ഖോ അനാഗതം അദ്ധാനം ആരബ്ഭ അതീരകം ഞാണദസ്സനം പഞ്ഞപേതി, തയിദം കിംസു തയിദം കഥംസൂ’തി? തേ ച അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ അഞ്ഞവിഹിതകേന ഞാണദസ്സനേന അഞ്ഞവിഹിതകം ഞാണദസ്സനം പഞ്ഞപേതബ്ബം മഞ്ഞന്തി യഥരിവ ബാലാ അബ്യത്താ. അതീതം ഖോ, ചുന്ദ, അദ്ധാനം ആരബ്ഭ തഥാഗതസ്സ സതാനുസാരി ഞാണം ഹോതി; സോ യാവതകം ആകങ്ഖതി താവതകം അനുസ്സരതി. അനാഗതഞ്ച ഖോ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ തഥാഗതസ്സ ബോധിജം ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി - ‘അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥിദാനി പുനബ്ഭവോ’തി. ‘അതീതം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, ന തം തഥാഗതോ ബ്യാകരോതി. അതീതം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, തമ്പി തഥാഗതോ ന ബ്യാകരോതി. അതീതം ചേപി ചുന്ദ, ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം, തത്ര കാലഞ്ഞൂ തഥാഗതോ ഹോതി തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായ. അനാഗതം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, ന തം തഥാഗതോ ബ്യാകരോതി... പേ॰... തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായ. പച്ചുപ്പന്നം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, ന തം തഥാഗതോ ബ്യാകരോതി. പച്ചുപ്പന്നം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, തമ്പി തഥാഗതോ ന ബ്യാകരോതി. പച്ചുപ്പന്നം ചേപി, ചുന്ദ, ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം, തത്ര കാലഞ്ഞൂ തഥാഗതോ ഹോതി തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായ.

൧൮൮. “ഇതി ഖോ, ചുന്ദ, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു തഥാഗതോ കാലവാദീ [കാലവാദീ സച്ചവാദീ (സ്യാ॰)] ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ, തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതി. യഞ്ച ഖോ, ചുന്ദ, സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സമാരകസ്സ സബ്രഹ്മകസ്സ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുവിചരിതം മനസാ, സബ്ബം തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധം, തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതി. യഞ്ച, ചുന്ദ, രത്തിം തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, യഞ്ച രത്തിം അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി, യം ഏതസ്മിം അന്തരേ ഭാസതി ലപതി നിദ്ദിസതി. സബ്ബം തം തഥേവ ഹോതി നോ അഞ്ഞഥാ, തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതി. യഥാവാദീ, ചുന്ദ, തഥാഗതോ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ. ഇതി യഥാവാദീ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ, തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതി. സദേവകേ ലോകേ, ചുന്ദ, സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ തഥാഗതോ അഭിഭൂ അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥുദസോ വസവത്തീ, തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതി.

അബ്യാകതട്ഠാനം

൧൮൯. “ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘അബ്യാകതം ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ - “ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ”’ന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കിം പനാവുസോ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ അബ്യാകതം - “ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ”’ന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കിം പനാവുസോ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - “ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ”’ന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കിം പനാവുസോ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ അബ്യാകതം - “നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ”’ന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കസ്മാ പനേതം, ആവുസോ, സമണേന ഗോതമേന അബ്യാകത’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ന ഹേതം, ആവുസോ, അത്ഥസംഹിതം ന ധമ്മസംഹിതം ന ആദിബ്രഹ്മചരിയകം ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, തസ്മാ തം ഭഗവതാ അബ്യാകത’ന്തി.

ബ്യാകതട്ഠാനം

൧൮൦. “ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കിം പനാവുസോ, സമണേന ഗോതമേന ബ്യാകത’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ഇദം ദുക്ഖന്തി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ ബ്യാകതം, അയം ദുക്ഖസമുദയോതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ ബ്യാകതം, അയം ദുക്ഖനിരോധോതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ ബ്യാകതം, അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതാ ബ്യാകത’ന്തി.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ചുന്ദ, വിജ്ജതി, യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘കസ്മാ പനേതം, ആവുസോ, സമണേന ഗോതമേന ബ്യാകത’ന്തി? ഏവംവാദിനോ, ചുന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ഏതഞ്ഹി, ആവുസോ, അത്ഥസംഹിതം, ഏതം ധമ്മസംഹിതം, ഏതം ആദിബ്രഹ്മചരിയകം ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. തസ്മാ തം ഭഗവതാ ബ്യാകത’ന്തി.

പുബ്ബന്തസഹഗതദിട്ഠിനിസ്സയാ

൧൩൧. ''യേപി തേ, ചുന്ദ, പുബ്ബന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, തേപി വോ മയാ ബ്യാകതാ, യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ. യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ [തഥ (സ്യാ॰ ക॰)] ബ്യാകരിസ്സാമി? യേപി തേ, ചുന്ദ, അപരന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, തേപി വോ മയാ ബ്യാകതാ, യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ. യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ ബ്യാകരിസ്സാമി? കതമേ ച തേ, ചുന്ദ, പുബ്ബന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, യേ വോ മയാ ബ്യാകതാ, യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ. (യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ ബ്യാകരിസ്സാമി) [(യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ) സബ്ബത്ഥ]? സന്തി ഖോ, ചുന്ദ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. സന്തി പന, ചുന്ദ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'അസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച...പേ॰... സസ്സതോ ച അസസ്സതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച... നേവ സസ്സതോ നാസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച... സയംകതോ അത്താ ച ലോകോ ച... പരംകതോ അത്താ ച ലോകോ ച... സയംകതോ ച പരംകതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച... അസയംകാരോ അപരംകാരോ അധിച്ചസമുപ്പന്നോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. സസ്സതം സുഖദുക്ഖം... അസസ്സതം സുഖദുക്ഖം... സസ്സതഞ്ച അസസ്സതഞ്ച സുഖദുക്ഖം... നേവസസ്സതം നാസസ്സതം സുഖദുക്ഖം... സയംകതം സുഖദുക്ഖം... പരംകതം സുഖദുക്ഖം... സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച സുഖദുക്ഖം... അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി.

൧൩൨. ''തത്ര, ചുന്ദ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'അത്ഥി നു ഖോ ഇദം, ആവുസോ, വുച്ചതി - ''സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ചാ''തി? യഞ്ച ഖോ തേ ഏവമാഹംസു - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തം തേസം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാസഞ്ഞിനോപി ഹേത്ഥ, ചുന്ദ, സന്തേകേ സത്താ. ഇമായപി ഖോ അഹം, ചുന്ദ, പഞ്ഞത്തിയാ നേവ അത്തനാ സമസമം സമനുപസ്സാമി കുതോ ഭിയ്യോ. അഥ ഖോ അഹമേവ തത്ഥ ഭിയ്യോ യദിദം അധിപഞ്ഞത്തി.

൧൩൩. ''തത്ര, ചുന്ദ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'അസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച...പേ॰... സസ്സതോ ച അസസ്സതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച... നേവസസ്സതോ നാസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച... സയംകതോ അത്താ ച ലോകോ ച... പരംകതോ അത്താ ച ലോകോ ച... സയംകതോ ച പരംകതോ ച അത്താ ച ലോകോ ച... അസയംകാരോ അപരംകാരോ അധിച്ചസമുപ്പന്നോ അത്താ ച ലോകോ ച... സസ്സതം സുഖദുക്ഖം... അസസ്സതം സുഖദുക്ഖം... സസ്സതഞ്ച അസസ്സതഞ്ച സുഖദുക്ഖം... നേവസസ്സതം നാസസ്സതം സുഖദുക്ഖം... സയംകതം സുഖദുക്ഖം... പരംകതം സുഖദുക്ഖം... സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച സുഖദുക്ഖം... അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'അത്ഥി നു ഖോ

ഇദം, ആവുസോ, വുച്ചതി - "അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖ'"ന്തി? യഞ്ച ഖോ തേ ഏവമാഹംസു - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തം തേസം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാസഞ്ഞിനോപി ഹേത്ഥ, ചുന്ദ, സന്തേകേ സത്താ. ഇമായപി ഖോ അഹം, ചുന്ദ, പഞ്ഞത്തിയാ നേവ അത്തനാ സമസമം സമനുപസ്സാമി കുതോ ഭിയ്യോ. അഥ ഖോ അഹമേവ തത്ഥ ഭിയ്യോ യദിദം അധിപഞ്ഞത്തി. ഇമേ ഖോ തേ, ചുന്ദ, പുബ്ബന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, യേ വോ മയാ ബ്യാകതാ, യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ . യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ ബ്യാകരിസ്സാമീതി [ബ്യാകരിസ്സാമീതി (സീ॰ ക॰)]?

അപരന്തസഹഗതദിട്ഠിനിസ്സയാ

൧൯൭. "കതമേ ച തേ, ചുന്ദ, അപരന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, യേ വോ മയാ ബ്യാകതാ, യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ. (യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ ബ്യാകരിസ്സാമീ) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠോ സബ്ബത്ഥപി പരിപുണ്ണോ ദിസ്സതി]? സന്തി, ചുന്ദ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'രൂപീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. സന്തി പന, ചുന്ദ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'അരൂപീ അത്താ ഹോതി...പേ॰... രൂപീ ച അരൂപീ ച അത്താ ഹോതി... നേവരൂപീ നാരൂപീ അത്താ ഹോതി... സഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... അസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... അത്താ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി ന ഹോതി പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തത്ര, ചുന്ദ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'രൂപീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'അത്ഥി നു ഖോ ഇദം, ആവുസോ, വുച്ചതി - "രൂപീ അത്താ ഹോതി അരോഗോ പരം മരണാ'"തി? യഞ്ച ഖോ തേ ഏവമാഹംസു - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തം തേസം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാസഞ്ഞിനോപി ഹേത്ഥ, ചുന്ദ, സന്തേകേ സത്താ. ഇമായപി ഖോ അഹം, ചുന്ദ, പഞ്ഞത്തിയാ നേവ അത്തനാ സമസമം സമനുപസ്സാമി കുതോ ഭിയ്യോ. അഥ ഖോ അഹമേവ തത്ഥ ഭിയ്യോ യദിദം അധിപഞ്ഞത്തി.

൧൯൮. "തത്ര, ചുന്ദ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'അരൂപീ അത്താ ഹോതി...പേ॰... രൂപീ ച അരൂപീ ച അത്താ ഹോതി... നേവരൂപീനാരൂപീ അത്താ ഹോതി... സഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... അസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ അത്താ ഹോതി... അത്താ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി ന ഹോതി പരം മരണാ, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'അത്ഥി നു ഖോ ഇദം, ആവുസോ, വുച്ചതി - "അത്താ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി ന ഹോതി പരം മരണാ'"തി? യഞ്ച ഖോ തേ, ചുന്ദ, ഏവമാഹംസു - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തം തേസം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അഞ്ഞഥാസഞ്ഞിനോപി ഹേത്ഥ, ചുന്ദ, സന്തേകേ സത്താ. ഇമായപി ഖോ അഹം, ചുന്ദ, പഞ്ഞത്തിയാ നേവ അത്തനാ സമസമം സമനുപസ്സാമി, കുതോ ഭിയ്യോ. അഥ ഖോ അഹമേവ തത്ഥ ഭിയ്യോ യദിദം അധിപഞ്ഞത്തി. ഇമേ ഖോ തേ, ചുന്ദ, അപരന്തസഹഗതാ ദിട്ഠിനിസ്സയാ, യേ വോ മയാ ബ്യാകതാ ,

യഥാ തേ ബ്യാകാതബ്ബാ. യഥാ ച തേ ന ബ്യാകാതബ്ബാ, കിം വോ അഹം തേ തഥാ ബ്യാകരിസ്സാമീതി [ബ്യാകരിസ്സാമീതി (സീ॰ ക॰)]?

൧൯൩. ‘‘ഇമേസഞ്ച, ചുന്ദ, പുബ്ബന്തസഹഗതാനം ദിട്ഠിനിസ്സയാനം ഇമേസഞ്ച അപരന്തസഹഗതാനം ദിട്ഠിനിസ്സയാനം പഹാനായ സമതിക്കമായ ഏവം മയാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ദേസിതാ പഞ്ഞത്താ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധ, ചുന്ദ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ…പേ॰… ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഇമേസഞ്ച ചുന്ദ, പുബ്ബന്തസഹഗതാനം ദിട്ഠിനിസ്സയാനം ഇമേസഞ്ച അപരന്തസഹഗതാനം ദിട്ഠിനിസ്സയാനം പഹാനായ സമതിക്കമായ. ഏവം മയാ ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ദേസിതാ പഞ്ഞത്താ’’തി.

൧൯൪. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവതോ പിട്ഠിതോ ഠിതോ ഹോതി ഭഗവന്തം ബീജയമാനോ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! പാസാദികോ വതായം, ഭന്തേ, ധമ്മപരിയായോ; സുപാസാദികോ വതായം ഭന്തേ, ധമ്മപരിയായോ, കോ നാമായം ഭന്തേ ധമ്മപരിയായോ’’തി? ‘‘തസ്മാതിഹ ത്വം, ഉപവാണ, ഇമം ധമ്മപരിയായം ‘പാസാദികോ’ ത്വേവ നം ധാരേഹീ’’തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

പാസാദികസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

൭. ലക്ഖണസുത്തം

ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണാനി

൧൯൮. ഏവം മേ സുതം – ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി – ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദ്ദന്തേ''തി [ഭദന്തേതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച –

൧൯൯. ''ദ്വത്തിംസിമാനി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി ഭവന്തി; സേയ്യഥിദം, ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി. സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ [വിവടച്ഛദോ (സ്യാ॰ ക॰), വിവത്തച്ഛദോ (സീ॰ പീ॰)].

൨൦൦. ''കതമാനി ച താനി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വത്തിംസ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ? സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ.

''ഇധ, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസോ സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ ഹോതി. യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസോ സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ ഹോതി, ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ ഹേട്ഠാപാദതലേസു ചക്കാനി ജാതാനി ഹോന്തി സഹസ്സാരാനി സനേമികാനി സനാഭികാനി സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി [സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി സുവിഭത്തന്തരാനി (സീ॰ പീ॰)]. യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ ഹേട്ഠാപാദതലേസു ചക്കാനി ജാതാനി ഹോന്തി സഹസ്സാരാനി സനേമികാനി സനാഭികാനി സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി, ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസോ ആയതപണ്ഹി ഹോതി...പേ॰... ദീഘങ്ഗുലി ഹോതി... മുദുതലുനഹത്ഥപാദോ ഹോതി... ജാലഹത്ഥപാദോ ഹോതി... ഉസ്സങ്ഖപാദോ ഹോതി... ഏണിജങ്ഘോ ഹോതി... ഠിതകോവ അനോനമന്തോ ഉഭോഹി പാണിതലേഹി ജണ്ണുകാനി പരിമസതി പരിമജ്ജതി... കോസോഹിതവത്ഥഗുയ്ഹോ ഹോതി... സുവണ്ണവണ്ണോ ഹോതി കഞ്ചനസന്നിഭത്തചോ... സുഖുമച്ഛവി ഹോതി, സുഖുമത്താ ഛവിയാ രജോജല്ലം

കായേ ന ഉപലിമ്പതി... ഏകേകലോമോ ഹോതി, ഏകേകാനി ലോമാനി ലോമകൂപേസു ജാതാനി... ഉദ്ധഗ്ഗലോമോ ഹോതി, ഉദ്ധഗ്ഗാനി ലോമാനി ജാതാനി നീലാനി അഞ്ജനവണ്ണാനി കുണ്ഡലാവട്ടാനി [കുണ്ഡലാവത്താനി (ബഹൂസു)] ദക്ഖിണാവട്ടകജാതാനി [ദക്ഖിണാവത്തകജാതാനി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ... ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ ഹോതി... സത്തുസ്സദോ ഹോതി... സീഹപുബ്ബദ്ധകായോ ഹോതി... ചിതന്തരംസോ [പിതന്തരംസോ (സ്യാ॰)] ഹോതി... നിഗ്രോധപരിമണ്ഡലോ ഹോതി, യാവതകഌസ്സ കായോ താവതകഌസ്സ ബ്യാമോ യാവതകഌസ്സ ബ്യാമോ താവതകഌസ്സ കായോ... സമവട്ടക്ഖന്ധോ ഹോതി... രസഗ്ഗസഗ്ഗീ ഹോതി... സീഹഹനു ഹോതി... ചത്താലീസദന്തോ ഹോതി ... സമദന്തോ ഹോതി... അവിരളദന്തോ ഹോതി... സുസുക്കദാഠോ ഹോതി... പഹൂതജിവ്ഹോ ഹോതി... ബ്രഹ്മസ്സരോ ഹോതി കരവീകഭാണീ... അഭിനീലനേത്തോ ഹോതി... ഗോപഖുമോ ഹോതി... ഉണ്ണാ ഭമുകന്തരേ ജാതാ ഹോതി, ഓദാതാ മുദുതൂലസന്നിഭാ. യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ ഉണ്ണാ ഭമുകന്തരേ ജാതാ ഹോതി, ഓദാതാ മുദുതൂലസന്നിഭാ, ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസോ ഉണ്ഹീസസീസോ ഹോതി. യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസോ ഉണ്ഹീസസീസോ ഹോതി, ഇദമ്പി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

''ഇമാനി ഖോ താനി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വത്തിംസ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ.

''ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വത്തിംസ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി ബാഹിരകാപി ഇസയോ ധാരേന്തി, നോ ച ഖോ തേ ജാനന്തി - 'ഇമസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഇദം ലക്ഖണം പടിലഭതീ'തി.

(൧) സുപ്പതിട്ഠിതപാദതാലക്ഖണം

൨൦൧. ''യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ദള്ഹസമാദാനോ അഹോസി കുസലേസു ധമ്മേസു, അവത്ഥിതസമാദാനോ കായസുചരിതേ വചീസുചരിതേ മനോസുചരിതേ ദാനസംവിഭാഗേ സീലസമാദാനേ ഉപോസഥുപവാസേ മത്തേയ്യതായ പേത്തേയ്യതായ സാമഞ്ഞതായ ബ്രഹ്മഞ്ഞതായ കുലേ ജേട്ഠാപചായിതായ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേസു ച അധികുസലേസു ധമ്മേസു . സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ ഉസ്സന്നത്താ വിപുലത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. സോ തത്ഥ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗ്ഗണ്ഹാതി ദിബ്ബേന ആയുനാ ദിബ്ബേന വണ്ണേന ദിബ്ബേന സുഖേന ദിബ്ബേന യസേന ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി ദിബ്ബേഹി രസേഹി ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി. സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി. സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ ഹോതി. സമം പാദം

ഭൂമിയം നിക്ഖിപതി, സമം ഉദ്ധരതി, സമം സബ്ബാവന്തേഹി പാദതലേഹി ഭൂമിം ഫുസതി.

൨൦൨. “സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി ഭവന്തി; സേയ്യഥിദം, ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അഖിലമനിമിത്തമകണ്ടകം ഇദ്ധം ഫീതം ഖേമം സിവം നിരബ്ബുദം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി . രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അക്ഖമ്ഭിയോ [അവിക്ഖമ്ഭിയോ (സീ॰ പീ॰)] ഹോതി കേനചി മനുസ്സഭൂതേന പച്ചത്ഥികേന പച്ചാമിത്തേന. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി. “സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ. ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അക്ഖമ്ഭിയോ ഹോതി അബ്ഭന്തരേഹി വാ ബാഹിരേഹി വാ പച്ചത്ഥികേഹി പച്ചാമിത്തേഹി രാഗേന വാ ദോസേന വാ മോഹേന വാ സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൦൩. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“സച്ചേ ച ധമ്മേ ച ദമേ ച സംയമേ,
സോചേയ്യസീലാലയുപോസഥേസു ച;
ദാനേ അഹിംസായ അസാഹസേ രതോ,
ദള്ഹം സമാദായ സമത്തമാചരി [സമന്തമാചരി (സ്യാ॰ ക॰)].

“സോ തേന കമ്മേന ദിവം സമക്കമി [അപക്കമി (സ്യാ॰ ക॰)],
സുഖഞ്ച ഖിഡ്ഡാരതിയോ ച അന്വഭി [അംന്വഭി (ടീകാ)];
തതോ ചവിത്വാ പുനരാഗതോ ഇധ,
സമേഹി പാദേഹി ഫുസീ വസുന്ധരം.

“ബ്യാകംസു വേയ്യഞ്ജനികാ സമാഗതാ,
സമപ്പതിട്ഠസ്സ ന ഹോതി ഖമ്ഭനാ;
ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ പുന [പന (സ്യാ॰)],
തം ലക്ഖണം ഭവതി തദത്ഥജോതകം.

“അക്ഖമ്ഭിയോ ഹോതി അഗാരമാവസം,
പരാഭിഭൂ സത്തുഭി നപ്പമദ്ദനോ;
മനുസ്സഭൂതേനിധ ഹോതി കേനചി,
അക്ഖമ്ഭിയോ തസ്സ ഫലേന കമ്മുനോ.

“സചേ ച പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ,
നേക്ഖമ്മഛന്ദാഭിരതോ വിചക്ഖണോ;
അഗ്ഗോ ന സോ ഗച്ഛതി ജാതു ഖമ്ഭനം,

നരുത്തമോ ഏസ ഹി തസ്സ ധമ്മതാ’’തി.

(൨) പാദതലചക്കലക്ഖണം

൨൦൪. ‘‘യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ബഹുജനസ്സ സുഖാവഹോ അഹോസി, ഉബ്ബേഗഉത്താസഭയം അപനുദിതാ, ധമ്മികഞ്ച രക്ഖാവരണഗുത്തിം സംവിധാതാ, സപരിവാരഞ്ച ദാനം അദാസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ ഉസ്സന്നത്താ വിപുലത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി. ഹേട്ഠാപാദതലേസു ചക്കാനി ജാതാനി ഹോന്തി സഹസ്സാരാനി സനേമികാനി സനാഭികാനി സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി സുവിഭത്തന്തരാനി.

‘‘സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാപരിവാരോ ഹോതി; മഹാസ്സ ഹോന്തി പരിവാരാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി. സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ. ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാപരിവാരോ ഹോതി; മഹാസ്സ ഹോന്തി പരിവാരാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി’’. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൦൫. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

‘‘പുരേ പുരത്ഥാ പുരിമാസു ജാതിസു,
മനുസ്സഭൂതോ ബഹുനം സുഖാവഹോ;
ഉബ്ഭേഗഉത്താസഭയാപനൂദനോ,
ഗുത്തീസു രക്ഖാവരണേസു ഉസ്സുകോ.

‘‘സോ തേന കമ്മേന ദിവം സമക്കമി,
സുഖഞ്ച ഖിഡ്ഡാരതിയോ ച അന്വഭി;
തതോ ചവിത്വാ പുനരാഗതോ ഇധ,
ചക്കാനി പാദേസു ദുവേസു വിന്ദതി.

‘‘സമന്തനേമീനി സഹസ്സരാനി ച,
ബ്യാകംസു വേയ്യഞ്ജനികാ സമാഗതാ;
ദിസ്വാ കുമാരം സതപുഞ്ഞലക്ഖണം,
പരിവാരവാ ഹേസ്സതി സത്തുമദ്ദനോ.

തഥാ ഹീ ചക്കാനി സമന്തനേമിനി,
സചേ ന പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ;
വത്തേതി ചക്കം പഥവിം പസാസതി,

തസ്സാനുയന്താധ [തസ്സാനുയുത്താ ഇധ (സീ॰ പീ॰), തസ്സാനുയന്താ ഇധ (സ്യാ॰ ക॰)] ഭവന്തി വത്തിയാ.

“മഹായസം സംപരിവാരയന്തി നം,
സചേ ച പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ;
നേക്ഖമ്മചരന്താഭിരതോ വിചക്ഖണോ,
ദേവാമനുസ്സാസുരസക്കരക്ഖസാ [സത്തരക്ഖസാ (ക॰) സീ॰ സ്യാഅട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ].

“ഗന്ധബ്ബനാഗാ വിഹഗാ ചതുപ്പദാ,
അനുത്തരം ദേവമനുസ്സപൂജിതം;
മഹായസം സംപരിവാരയന്തി ന”ന്തി.

(൩-൪) ആയതപണ്ഹിതാദിതിലക്ഖണം

൨൦൬. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അഹോസി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ ലജ്ജീ ദയാപന്നോ, സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹാസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ ഉസ്സന്നത്താ വിപുലത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി തീണി മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. ആയതപണ്ഹി ച ഹോതി, ദീഘങ്ഗുലി ച ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ ച.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? ദീഘായുകോ ഹോതി ചിരട്ഠിതികോ, ദീഘമായും പാലേതി, ന സക്കാ ഹോതി അന്തരാ ജീവിതാ വോരോപേതും കേനചി മനുസ്സഭൂതേന പച്ചത്ഥികേന പച്ചാമിത്തേന . രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? ദീഘായുകോ ഹോതി ചിരട്ഠിതികോ, ദീഘമായും പാലേതി, ന സക്കാ ഹോതി അന്തരാ ജീവിതാ വോരോപേതും പച്ചത്ഥികേഹി പച്ചാമിത്തേഹി സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൦൭. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“മാരണവധഭയത്തനോ [മരണവധഭയത്തനോ (സീ॰ പീ॰ ക॰), മരണവധഭയമത്തനോ (സ്യാ॰)] വിദിത്വാ,
പടിവിരതോ പരം മാരണായഹോസി;
തേന സുചരിതേന സഗ്ഗമഗമാ [തേന സോ സുചരിതേന സഗ്ഗമഗമാസി (സ്യാ॰)],
സുകതഫലവിപാകമനുഭോസി.

“ചവിയ പുനരിധാഗതോ സമാനോ,
പടിലഭതി ഇധ തീണി ലക്ഖണാനി;
ഭവതി വിപുലദീഘപാസണ്ഹികോ,
ബ്രഹ്മാവ സുജു സുഭോ സുജാതഗത്തോ.

“സുഭുജോ സുസു സുസണ്ഠിതോ സുജാതോ,
മുദുതലുനങ്ഗുലിയസ്സ ഹോന്തി;
ദീഘാ തീഭി പുരിസവരഗ്ഗലക്ഖണേഹി,
ചിരയപനായ [ചിരയാപനായ (സ്യാ॰)] കുമാരമാദിസന്തി.

“ഭവതി യദി ഗിഹീ ചിരം യപേതി,
ചിരതരം പബ്ബജതി യദി തതോ ഹി;
യാപയതി ച വസിദ്ധിഭാവനായ,
ഇതി ദീഘായുകതായ തം നിമിത്ത”ന്തി.

(ന്ത) സത്തുസ്സദതാലക്ഖണം

൨൦൪. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ദാതാ അഹോസി പണീതാനം രസിതാനം ഖാദനീയാനം ഭോജനീയാനം സായനീയാനം ലേഹനീയാനം പാനാനം. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി, സത്തുസ്സദോ ഹോതി, സത്തസ്സ ഉസ്സദാ ഹോന്തി; ഉഭോസു ഹത്ഥേസു ഉസ്സദാ ഹോന്തി, ഉഭോസു പാദേസു ഉസ്സദാ ഹോന്തി, ഉഭോസു അംസകൂടേസു ഉസ്സദാ ഹോന്തി, ഖന്ധേ ഉസ്സദോ ഹോതി.

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? ലാഭീ ഹോതി പണീതാനം രസിതാനം ഖാദനീയാനം ഭോജനീയാനം സായനീയാനം ലേഹനീയാനം പാനാനം. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? ലാഭീ ഹോതി പണീതാനം രസിതാനം ഖാദനീയാനം ഭോജനീയാനം സായനീയാനം ലേഹനീയാനം പാനാനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൦൫. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“ഖജ്ജഭോജ്ജമഥ ലേയ്യ സായിയം,
ഉത്തമഗ്ഗരസദായകോ അഹു;
തേന സോ സുചരിതേന കമ്മുനാ,
നന്ദനേ ചിരമഭിപ്പമോദതി.

“സത്ത ചുസ്സദേ ഇധാധിഗച്ഛതി,
ഹത്ഥപാദമുദുതഞ്ച വിന്ദതി;
ആഹു ബ്യഞ്ജനനിമിത്തകോവിദാ,
ഖജ്ജഭോജ്ജരസലാഭിതായ നം.

“യം ഗിഹിസ്സപി [ന തം ഗിഹിസ്സാപി (സ്യാ॰)] തദത്ഥജോതകം,
പബ്ബജ്ജമ്പി ച തദാധിഗച്ഛതി;
ഖജ്ജഭോജ്ജരസലാഭിരുത്തമം,
ആഹു സബ്ബഗിഹിബന്ധനച്ഛിദ”ന്തി.

(൭-വ്വ) കരചരണമുദുജാലതാലക്ഖണാനി

൨൧൦. "യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ജനം സങ്ഗാഹകോ അഹോസി - ദാനേന പേയ്യവജ്ജേന [പിയവാചേന (സ്യാ॰ ക॰)] അത്ഥചരിയായ സമാനത്തതായ. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. മുദുതലുനഹത്ഥപാദോ ച ഹോതി ജാലഹത്ഥപാദോ ച.

"സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? സുസങ്ഗഹിതപരിജനോ ഹോതി, സുസങ്ഗഹിതാസ്സ ഹോന്തി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? സുസങ്ഗഹിതപരിജനോ ഹോതി, സുസങ്ഗഹിതാസ്സ ഹോന്തി ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി". ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൧൧. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

"ദാനമ്പി ചത്ഥചരിയതഞ്ച [ദാനമ്പി ച അത്ഥചരിയതമ്പി ച (സീ॰ പീ॰)],
പിയവാദിതഞ്ച സമാനത്തതഞ്ച [പിയവദതഞ്ച സമാനഛന്ദതഞ്ച (സീ॰ പീ॰)];
കരിയചരിയസുസങ്ഗഹം ബഹൂനം,
അനവമതേന ഗുണേന യാതി സഗ്ഗം.

"ചവിയ പുനരിധാഗതോ സമാനോ,
കരചരണമുദുതഞ്ച ജാലിനോ ച;
അതിരുചിരസുവഗ്ഗുദസ്സനേയ്യം,
പടിലഭതി ദഹരോ സുസു കുമാരോ.

"ഭവതി പരിജനസ്സവോ വിധേയ്യോ,
മഹിമം ആവസിതോ സുസങ്ഗഹിതോ;
പിയവദൂ ഹിതസുഖതം ജിഗീസമാനോ [ജിഗിം സമാനോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)],
അഭിരുചിതാനി ഗുണാനി ആചരതി.

"യദി ച ജഹതി സബ്ബകാമഭോഗം,
കഥയതി ധമ്മകഥം ജിനോ ജനസ്സ;
വചനപടികരസ്സാഭിപ്പസന്നാ ,
സുത്വാന ധമ്മാനുധമ്മമാചരന്തീ"തി.

(൯-൧൦) ഉസ്സങ്ഖപാദഉദ്ധഗ്ഗലോമതാലക്ഖണാനി

൨൧൨. "യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ [സമാനോ ബഹുനോ ജനസ്സ (സീ॰ പീ॰)] അത്ഥൂപസംഹിതം ധമ്മൂപസംഹിതം വാചം ഭാസിതാ അഹോസി, ബഹുജനം നിദംസേസി, പാണീനം ഹിതസുഖാവഹോ ധമ്മയാഗീ. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. ഉസ്സങ്ഖപാദോ ച ഹോതി, ഉദ്ധഗ്ഗലോമോ ച.

"സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അഗ്ഗോ ച ഹോതി സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച കാമഭോഗീനം. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അഗ്ഗോ ച ഹോതി സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച സബ്ബസത്താനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി". ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൧൩. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

"അത്ഥധമ്മസഹിതം [അത്ഥധമ്മസംഹിതം (ക॰ സീ॰ പീ॰), അത്ഥധമ്മുപസംഹിതം (ക॰)] പുരേ ഗിരം,
ഏരയം ബഹുജനം നിദംസയി;
പാണിനം ഹിതസുഖാവഹോ അഹു,
ധമ്മയാഗമയജീ [ധമ്മയാഗം അസ്സജി (ക॰)] അമച്ഛരീ.

"തേന സോ സുചരിതേന കമ്മുനാ,
സുഗ്ഗതിം വജതി തത്ഥ മോദതി;
ലക്ഖണാനി ച ദുവേ ഇധാഗതോ,
ഉത്തമപ്പമുഖതായ [ഉത്തമസുഖതായ (സ്യാ॰), ഉത്തമപമുക്ഖതായ (ക॰)] വിന്ദതി.

"ഉബ്ഭമുപ്പതിതലോമവാ സസോ,
പാദഗണ്ഠിരഹു സാധുസണ്ഠിതാ;
മംസലോഹിതാചിതാ തചോത്ഥതാ,
ഉപരിചരണസോഭനാ [ഉപരിജാനുസോഭനാ (സ്യാ॰), ഉപരി ച പന സോഭനാ (സീ॰ പീ॰)] അഹു.

"ഗേഹമാവസതി ചേ തഥാവിധോ,
അഗ്ഗതം വജതി കാമഭോഗിനം;
തേന ഉത്തരിതരോ ന വിജ്ജതി,
ജമ്ബുദീപമഭിഭുയ്യ ഇരിയതി.

"പബ്ബജമ്പി ച അനോമനിക്കമോ,
അഗ്ഗതം വജതി സബ്ബപാണിനം;
തേന ഉത്തരിതരോ ന വിജ്ജതി,
സബ്ബലോകമഭിഭുയ്യ വിഹരതീ"തി.

(൧൧) ഏണിജങ്ഘലക്ഖണം

൨൧൪. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ സക്കച്ചം വാചേതാ അഹോസി സിപ്പം വാ വിജ്ജം വാ ചരണം വാ കമ്മം വാ - ‘കിം തിമേ ഖിപ്പം വിജാനേയ്യും, ഖിപ്പം പടിപജ്ജേയ്യും, ന ചിരം കിലിസ്സേയ്യു’’ന്തി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി. ഏണിജങ്ഘോ ഹോതി.

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? യാനി താനി രാജാരഹാനി രാജങ്ഗാനി രാജൂപഭോഗാനി രാജാനുച്ഛവികാനി താനി ഖിപ്പം പടിലഭതി. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? യാനി താനി സമണാരഹാനി സമണങ്ഗാനി സമണൂപഭോഗാനി സമണാനുച്ഛവികാനി, താനി ഖിപ്പം പടിലഭതി. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി’’. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൧൫. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“സിപ്പേസു വിജ്ജാചരണേസു കമ്മേസു [കമ്മസു (സീ॰ പീ॰)],
കഥം വിജാനേയ്യും [വിജാനേയ്യ (സീ॰ പീ॰), വിജാനേയ്യു (സ്യാ॰)]
ലഹുന്തി ഇച്ഛതി;
യദൂപഘാതായ ന ഹോതി കസ്സചി,
വാചേതി ഖിപ്പം ന ചിരം കിലിസ്സതി.

“തം കമ്മം കത്വാ കുസലം സുഖുദ്രയം [സുഖിന്ദ്രിയം (ക॰)],
ജങ്ഘാ മനുഞ്ഞാ ലഭതേ സുസണ്ഠിതാ;
വട്ടാ സുജാതാ അനുപുബ്ബമുഗ്ഗതാ,
ഉദ്ധഗ്ഗലോമാ സുഖുമത്തചോത്ഥതാ.

“ഏണേയ്യജങ്ഘോതി തമാഹു പുഗ്ഗലം,
സമ്പത്തിയാ ഖിപ്പമിധാഹു [ഖിപ്പമിദാഹു (?)] ലക്ഖണം;
ഗേഹാനുലോമാനി യദാഭികങ്ഖതി,
അപബ്ബജം ഖിപ്പമിധാധിഗച്ഛതി [ഖിപ്പമിദാധിഗച്ഛതി (?)].

“സചേ ച പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ,
നേക്ഖമ്മഛന്ദാഭിരതോ വിചക്ഖണോ;
അനുച്ഛവികസ്സ യദാനുലോമികം,
തം വിന്ദതി ഖിപ്പമനോമവിക്കമോ [നിക്കമോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)]’’തി.

(൪൨) സുഖുമച്ഛവിലക്ഖണം

൨൧൬. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛിതാ അഹോസി - “കിം, ഭന്തേ, കുസലം, കിം അകുസലം, കിം സാവജ്ജം, കിം അനവജ്ജം, കിം സേവിതബ്ബം, കിം ന സേവിതബ്ബം, കിം മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ അസ്സ, കിം വാ പന മേ കരീയമാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ അസ്സാ’’തി. സോ

തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി. സുഖുമച്ഛവി ഹോതി, സുഖുമത്താ ഛവിയാ രജോജല്ലം കായേ ന ഉപലിമ്പതി.

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാപഞ്ഞോ ഹോതി, നാസ്സ ഹോതി കോചി പഞ്ഞായ സദിസോ വാ സേട്ഠോ വാ കാമഭോഗീനം. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാപഞ്ഞോ ഹോതി പുഥുപഞ്ഞോ ഹാസപഞ്ഞോ [ഹാസുപഞ്ഞോ (സീ॰ പീ॰)] ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ, നാസ്സ ഹോതി കോചി പഞ്ഞായ സദിസോ വാ സേട്ഠോ വാ സബ്ബസത്താനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൧൭. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“പുരേ പുരത്ഥാ പുരിമാസു ജാതിസു,
അഞ്ഞാതുകാമോ പരിപുച്ഛിതാ അഹു;
സുസ്സൂസിതാ പബ്ബജിതം ഉപാസിതാ,
അത്ഥന്തരോ അത്ഥകഥം നിസാമയി.

“പഞ്ഞാപടിലാഭഗതേന [പഞ്ഞാപടിലാഭകതേന (സീ॰ പീ॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] കമ്മുനാ,
മനുസ്സഭൂതോ സുഖുമച്ഛവീ അഹു;
ബ്യാകംസു ഉപ്പാദനിമിത്തകോവിദാ,
സുഖുമാനി അത്ഥാനി അവേച്ച ദക്ഖിതി.

“സചേ ന പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ,
വത്തേതി ചക്കം പഥവിം പസാസതി;
അത്ഥാനുസിട്ഠീസു പരിഗ്ഗഹേസു ച,
ന തേന സേയ്യോ സദിസോ ച വിജ്ജതി.

“സചേ ച പബ്ബജ്ജമുപേതി താദിസോ,
നേക്ഖമ്മഛന്ദാഭിരതോ വിചക്ഖണോ;
പഞ്ഞാവിസിട്ഠം ലഭതേ അനുത്തരം,
പപ്പോതി ബോധിം വരഭൂരിമേധസോ”തി.

(൧൧) സുവണ്ണവണ്ണലക്ഖണം

൨൧൮. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ അക്കോധനോ അഹോസി അനുപായാസബഹുലോ, ബഹുമ്പി വുത്തോ സമാനോ നാഭിസജ്ജി ന കുപ്പി ന ബ്യാപജ്ജി ന പതിത്ഥീയി, ന കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാത്വാകാസി. ദാതാ ച അഹോസി സുഖുമാനം മുദുകാനം അത്ഥരണാനം പാവുരണാനം [പാപുരണാനം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം

മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി. സുവണ്ണവണ്ണോ ഹോതി കഞ്ചനസന്നിഭത്തചോ.

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? ലാഭീ ഹോതി സുഖുമാനം മുദുകാനം അത്ഥരണാനം പാവുരണാനം ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? ലാഭീ ഹോതി സുഖുമാനം മുദുകാനം അത്ഥരണാനം പാവുരണാനം ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൧൫. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“അക്കോധഞ്ച അധിട്ഠഹി അദാസി [അദാസി ച (സീ॰ പീ॰)],
ദാനഞ്ച വത്ഥാനി സുഖുമാനി സുച്ഛവീനി;
പുരിമതരഭവേ ഠിതോ അഭിവിസ്സജി,
മഹിമിവ സുരോ അഭിവസ്സം.

“തം കത്വാന ഇതോ ചുതോ ദിബ്ബം,
ഉപപജ്ജി [ഉപപജ്ജ (സീ॰ പീ॰)] സുകതഫലവിപാകമനുഭുത്വാ;
കനകതനുസന്നിഭോ ഇധാഭിഭവതി,
സുരവരതരോരിവ ഇന്ദോ.

“ഗേഹഞ്ചാവസതി നരോ അപബ്ബജ്ജ,
മിച്ഛം മഹതിമഹിം അനുസാസതി [പസാസതി (സ്യാ॰)];
പസയ്ഹ സഹിധ സത്തരതനം [പസയ്ഹ അഭിവസന-വരതരം (സീ॰ പീ॰)],
പടിലഭതി വിമല [വിപുല (സ്യാ॰), വിപുലം (സീ॰ പീ॰)] സുഖുമച്ഛവിം സുചിഞ്ച.

“ലാഭീ അച്ഛാദനവത്ഥമോക്ഖപാവുരണാനം,
ഭവതി യദി അനാഗാരിയതം ഉപേതി;
സഹിതോ [സുഹിത (സ്യാ॰), സ ഹി (സീ॰ പീ॰)] പുരിമകതഫലം അനുഭവതി,
ന ഭവതി കതസ്സ പനാസോ”തി.

(൧൮) കോസോഹിതവത്ഥഗുയ്ഹലക്ഖണം

൨൧൬. യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ചിരപ്പനട്ഠേ സുചിരപ്പവാസിനോ ഞാതിമിത്തേ സുഹജ്ജേ സഖിനോ സമാനേതാ അഹോസി. മാതരമ്പി പുത്തേന സമാനേതാ അഹോസി, പുത്തമ്പി മാതരാ സമാനേതാ അഹോസി, പിതരമ്പി പുത്തേന സമാനേതാ അഹോസി, പുത്തമ്പി പിതരാ സമാനേതാ അഹോസി, ഭാതരമ്പി ഭാതരാ സമാനേതാ അഹോസി, ഭാതരമ്പി ഭഗിനിയാ സമാനേതാ അഹോസി, ഭഗിനിമ്പി ഭാതരാ സമാനേതാ അഹോസി,

ഭഗിനിമ്പി ഭഗിനിയാ സമാനേതാ അഹോസി, സമങ്ഗീകത്വാ [സമഗ്ഗിം കത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ച അബ്ഭനുമോദിതാ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി - കോസോഹിതവത്ഥഗുയ്ഹോ ഹോതി.

"സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? പഹൂതപുത്തോ ഹോതി, പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? പഹൂതപുത്തോ ഹോതി, അനേകസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി". ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൨൧. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

"പുരേ പുരത്ഥാ പുരിമാസു ജാതിസു,
ചിരപ്പനട്ഠേ സുചിരപ്പവാസിനോ;
ഞാതീ സുഹജ്ജേ സഖിനോ സമാനയി,
സമങ്ഗികത്വാ അനുമോദിതാ അഹു.

"സോ തേന [സ തേന (ക॰)] കമ്മേന ദിവം സമക്കമി,
സുഖഞ്ച ഖിഡ്ഡാരതിയോ ച അന്വഭി;
തതോ ചവിത്വാ പുനരാഗതോ ഇധ,
കോസോഹിതം വിന്ദതി വത്ഥഛാദിയം.

"പഹൂതപുത്തോ ഭവതീ തഥാവിധോ,
പരോസഹസ്സഞ്ച [പരോസഹസ്സസ്സ (സീ॰ പീ॰)] ഭവന്തി അത്രജാ;
സൂരാ ച വീരാ ച [സൂരാ ച വീരങ്ഗരൂപാ (ക॰)] അമിത്തതാപനാ,
ഗിഹിസ്സ പീതിംജനനാ പിയംവദാ.

"ബഹൂതരാ പബ്ബജിതസ്സ ഇരിയതോ,
ഭവന്തി പുത്താ വചനാനുസാരിനോ;
ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ പുന,
തം ലക്ഖണം ജായതി തദത്ഥജോതക"ന്തി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

(൧൫-൧൬) പരിമണ്ഡലഅനോനമജണ്ണുപരിമസനലക്ഖണാനി

൨൨൨. "യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ മഹാജനസങ്ഗഹം [മഹാജനസങ്ഗാഹകം (ക॰)] സമേക്ഖമാനോ [സമപേക്ഖമാനോ (ക॰)] സമം ജാനാതി സാമം ജാനാതി, പുരിസം ജാനാതി പുരിസവിസേസം ജാനാതി - 'അയമിദമരഹതി അയമിദമരഹതീ'തി തത്ഥ തത്ഥ പുരിസവിസേസകരോ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. നിഗ്രോധ

പരിമണ്ഡലോ ച ഹോതി, ഠിതകോയേവ ച അനോനമന്തോ ഉഭോഹി പാണിതലേഹി ജണ്ണുകാനി പരിമസതി പരിമജ്ജതി.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി ? അഡ്ഢോ ഹോതി മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ പഹൂതജാതരൂപരജതോ പഹൂതവിത്തൂപകരണോ പഹൂതധനധഞ്ഞോ പരിപുണ്ണകോസകോട്ഠാഗാരോ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി...പേ॰... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അഡ്ഢോ ഹോതി മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ. തസ്സിമാനി ധനാനി ഹോന്തി, സേയ്യഥിദം, സദ്ധാധനം സീലധനം ഹിരിധനം ഓത്തപ്പധനം സുതധനം ചാഗധനം പഞ്ഞാധനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൨൩. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“തുലിയ പടിവിചയ ചിന്തയിത്വാ,
മഹാജനസങ്ഗഹനം [മഹാജനം സങ്ഗാഹകം (ക॰)] സമേക്ഖമാനോ;
അയമിദമരഹതി തത്ഥ തത്ഥ,
പുരിസവിസേസകരോ പുരേ അഹോസി.

“മഹിഞ്ച പന [സമാ ച പന (സ്യാ॰), സ ഹി ച പന (സീ॰ പീ॰)]
ഠിതോ അനോനമന്തോ,
ഫുസതി കരേഹി ഉഭോഹി ജണ്ണുകാനി;
മഹിരുഹപരിമണ്ഡലോ അഹോസി,
സുചരിതകമ്മവിപാകസേസകേന.

“ബഹുവിവിധനിമിത്തലക്ഖണഞ്ഞൂ,
അതിനിപുണാ മനുജാ ബ്യാകരിംസു;
ബഹുവിവിധാ ഗിഹീനം അരഹാനി,
പടിലഭതി ദഹരോ സുസു കുമാരോ.

“ഇധ ച മഹീപതിസ്സ കാമഭോഗീ,
ഗിഹിപതിരൂപകാ ബഹൂ ഭവന്തി;
യദി ച ജഹതി സബ്ബകാമഭോഗം,
ലഭതി അനുത്തരം ഉത്തമധനഗ്ഗ”ന്തി.

(൧൭-൧൯) സീഹപുബ്ബദ്ധകായാദിതിലക്ഖണം

൨൨൪. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ബഹുജനസ്സ അത്ഥകാമോ അഹോസി ഹിതകാമോ ഫാസുകാമോ യോഗക്ഖേമകാമോ - ‘കിന്തിമേ സദ്ധായ വഡ്ഢേയ്യും, സീലേന വഡ്ഢേയ്യും, സുതേന വഡ്ഢേയ്യും [സുതേന വഡ്ഢേയ്യും, ബുദ്ധിയാ വഡ്ഢേയ്യും (സ്യാ॰)], ചാഗേന വഡ്ഢേയ്യും, ധമ്മേന വഡ്ഢേയ്യും, പഞ്ഞായ വഡ്ഢേയ്യും, ധനധഞ്ഞേന വഡ്ഢേയ്യും, ഖേത്തവത്ഥുനാ വഡ്ഢേയ്യും, ദ്വിപദചതുപ്പദേഹി വഡ്ഢേയ്യും, പുത്തദാരേഹി വഡ്ഢേയ്യും, ദാസകമ്മകരപോരിസേഹി വഡ്ഢേയ്യും, ഞാതീഹി വഡ്ഢേയ്യും, മിത്തേഹി വഡ്ഢേയ്യും, ബന്ധവേഹി വഡ്ഢേയ്യു’ന്തി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ

കടത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി തീണി മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. സീഹപുബ്ബദ്ധകായോ ച ഹോതി ചിതന്തരംസോ ച സമവട്ടക്ഖന്ധോ ച.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അപരിഹാനധമ്മോ ഹോതി, ന പരിഹായതി ധനധഞ്ഞേന ഖേത്തവത്ഥുനാ ദ്വിപദചതുപ്പദേഹി പുത്തദാരേഹി ദാസകമ്മകരപോരിസേഹി ഞാതീഹി മിത്തേഹി ബന്ധവേഹി, ന പരിഹായതി സബ്ബസമ്പത്തിയാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അപരിഹാനധമ്മോ ഹോതി, ന പരിഹായതി സദ്ധായ സീലേന സുതേന ചാഗേന പഞ്ഞായ, ന പരിഹായതി സബ്ബസമ്പത്തിയാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൨൪. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“സദ്ധായ സീലേന സുതേന ബുദ്ധിയാ,
ചാഗേന ധമ്മേന ബഹൂഹി സാധുഹി;
ധനേന ധഞ്ഞേന ച ഖേത്തവത്ഥുനാ,
പുത്തേഹി ദാരേഹി ചതുപ്പദേഹി ച.

“ഞാതീഹി മിത്തേഹി ച ബന്ധവേഹി ച,
ബലേന വണ്ണേന സുഖേന ചൂഭയം;
കഥം ന ഹായേയ്യും പരേതി ഇച്ഛതി,
അത്ഥസ്സ മിദ്ധീ ച [ഇദം സമിദ്ധഞ്ച (ക॰), അദ്ധം സമിദ്ധഞ്ച (സ്യാ॰)] പനാഭികങ്ഖതി.

“സ സീഹപുബ്ബദ്ധസുസണ്ഠിതോ അഹു,
സമവട്ടക്ഖന്ധോ ച ചിതന്തരംസോ;
പുബ്ബേ സുചിണ്ണേന കതേന കമ്മുനാ,
അഹാനിയം പുബ്ബനിമിത്തമസ്സ തം.

“ഗിഹീപി ധഞ്ഞേന ധനേന വഡ്ഢതി,
പുത്തേഹി ദാരേഹി ചതുപ്പദേഹി ച;
അകിഞ്ചനോ പബ്ബജിതോ അനുത്തരം,
പപ്പോതി ബോധിം അസഹാനധമ്മത”ന്തി [സമ്ബോധിമഹാനധമ്മതന്തി (സ്യാ॰ ക॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ].

(൨൦) രസഗ്ഗസഗ്ഗിതാലക്ഖണം

൨൨൫. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ സത്താനം അവിഹേഠകജാതികോ അഹോസി പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി,

രസഗ്ഗസഗ്ഗീ ഹോതി, ഉദ്ധഗ്ഗാസ്സ രസഹരണീയോ ഗീവായ ജാതാ ഹോന്തി സമാഭിവാഹിനിയോ [സമവാഹരസഹരണിയോ (സ്യാ॰)].

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ, സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ മജ്ഝിമായ പധാനക്ഖമായ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൨൭. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“ന പാണിദണ്ഡേഹി പനാഥ ലേഡ്ഡുനാ,
സത്ഥേന വാ മരണവധേന [മാരണവധേന (ക॰)] വാ പന;
ഉബ്ബാധനായ പരിതജ്ജനായ വാ,
ന ഹേഠയീ ജനതമഹേഠകോ അഹു.

“തേനേവ സോ സുഗതിമുപേച്ച മോദതി,
സുഖപ്ഫലം കരിയ സുഖാനി വിന്ദതി;
സമോജസാ [സമ്പജ്ജസാ (സീ॰ പീ॰), പാമുഞ്ജസാ (സ്യാ॰), സാമഞ്ജ സാ (ക॰)] രസഹരണീ സുസണ്ഠിതാ,
ഇധാഗതോ ലഭതി രസഗ്ഗസഗ്ഗിതം.

“തേനാഹു നം അതിനിപുണാ വിചക്ഖണാ,
അയം നരോ സുഖബഹുലോ ഭവിസ്സതി;
ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ പുന [പന (സ്യാ॰)],
തം ലക്ഖണം ഭവതി തദത്ഥജോതക”ന്തി.

(൨൧-൨൨) അഭിനീലനേത്തഗോപഖുമലക്ഖണാനി

൨൨൮. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ന ച വിസടം, ന ച വിസാചി [ന ച വിസാചിതം (സീ॰ പീ॰), ന ച വിസാവി (സ്യാ॰)], ന ച പന വിചേയ്യ പേക്ഖിതാ, ഉജും തഥാ പസടമുജുമനോ, പിയചക്ഖുനാ ബഹുജനം ഉദിക്ഖിതാ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. അഭിനീലനേത്തോ ച ഹോതി ഗോപഖുമോ ച.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? പിയദസ്സനോ ഹോതി ബഹുനോ ജനസ്സ, പിയോ ഹോതി മനാപോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം നേഗമജാനപദാനം ഗണകമഹാമത്താനം അനീകട്ഠാനം ദോവാരികാനം അമച്ചാനം പാരിസജ്ജാനം രാജൂനം ഭോഗിയാനം കുമാരാനം. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി…പേ॰… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? പിയദസ്സനോ ഹോതി ബഹുനോ ജനസ്സ, പിയോ ഹോതി മനാപോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം

ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ദേവാനം മനുസ്സാനം അസുരാനം നാഗാനം ഗന്ധബ്ബാനം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി''. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൨൯. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

''ന ച വിസടം ന ച വിസാചി [വിസാചിതം (സീ॰ പീ॰), വിസാവി (സ്യാ॰)], ന ച പന വിചേയ്യപേക്ഖിതാ;
ഉജ്ജും തഥാ പസടമുജ്ജുമനോ, പിയചക്ഖുനാ ബഹുജനം ഉദിക്ഖിതാ.

''സുഗതീസു സോ ഫലവിപാകം,
അനുഭവതി തത്ഥ മോദതി;
ഇധ ച പന ഭവതി ഗോപഖുമോ,
അഭിനീലനേത്തനയനോ സുദസ്സനോ.

''അഭിയോഗിനോ ച നിപുണാ,
ബഹൂ പന നിമിത്തകോവിദാ;
സുഖുമനയനകുസലാ മനുജാ,
പിയദസ്സനോതി അഭിനിദ്ദിസന്തി നം.

''പിയദസ്സനോ ഗിഹീപി സന്തോ ച,
ഭവതി ബഹുജനപിയായിതോ;
യദി ച ന ഭവതി ഗിഹീ സമണോ ഹോതി,
പിയോ ബഹൂനം സോകനാസനോ''തി.

(൨൭) ഉണ്ഹീസസീസലക്ഖണം

൨൩൦. ''യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ബഹുജനപുബ്ബങ്ഗമോ അഹോസി കുസലേസു ധമ്മേസു ബഹുജനപാമോക്ഖോ കായസുചരിതേ വചീസുചരിതേ മനോസുചരിതേ ദാനസംവിഭാഗേ സീലസമാദാനേ ഉപോസഥുപവാസേ മത്തേയ്യതായ പേത്തേയ്യതായ സാമഞ്ഞതായ ബ്രഹ്മഞ്ഞതായ കുലേ ജേട്ഠാപചായിതായ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേസു ച അധികുസലേസു ധമ്മേസു. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി - ഉണ്ഹീസസീസോ ഹോതി.

''സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാസ്സ ജനോ അന്വായികോ ഹോതി, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാസ്സ ജനോ അന്വായികോ ഹോതി, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി''. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൩൧. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“പുബ്ബങ്ഗമോ സുചരിതേസു അഹു,
ധമ്മേസു ധമ്മചരിയാഭിരതോ;
അന്വായികോ ബഹുജനസ്സ അഹു,
സഗ്ഗേസു വേദയിത്ഥ പുഞ്ഞഫലം.

“വേദിത്വാ സോ സുചരിതസ്സ ഫലം,
ഉണ്ഹീസസീസത്തമിധജ്ഝഗമാ;
ബ്യാകംസു ബ്യഞ്ജനനിമിത്തധരാ,
പുബ്ബങ്ഗമോ ബഹുജനം ഹേസ്സതി.

“പടിഭോഗിയാ മനുജേസു ഇധ,
പുബ്ബേവ തസ്സ അഭിഹരന്തി തദാ;
യദി ഖത്തിയോ ഭവതി ഭൂമിപതി,
പടിഹാരകം ബഹുജനേ ലഭതി.

“അഥ ചേപി പബ്ബജതി സോ മനുജോ,
ധമ്മേസു ഹോതി പഗുണോ വിസവീ;
തസ്സാനുസാസനിഗുണാഭിരതോ,
അന്വായികോ ബഹുജനോ ഭവതീ”തി.

(൨൪-൨൫) ഏകേകലോമതാഉണ്ണാലക്ഖണാനി

൨൩൨. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ അഹോസി, സച്ചവാദീ സച്ചസന്ധോ ഥേതോ പച്ചയികോ അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ . സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. ഏകേകലോമോ ച ഹോതി, ഉണ്ണാ ച ഭമുകന്തരേ ജാതാ ഹോതി ഓദാതാ മുദുതൂലസന്നിഭാ.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാസ്സ ജനോ ഉപവത്തതി, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? മഹാസ്സ ജനോ ഉപവത്തതി, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൩൩. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“സച്ചപ്പടിഞ്ഞോ പുരിമാസു ജാതിസു,
അദ്വേജ്ഝവാചോ അലികം വിവജ്ജയി;
ന സോ വിസംവാദയിതാപി കസ്സചി,
ഭൂതേന തച്ഛേന തഥേന ഭാസയി [തോസയി (സീ॰ പീ॰)].

“സേതാ സുസുക്കാ മുദുതൂലസന്നിഭാ,
ഉണ്ണാ സുജാതാ [ഉണ്ണാസ്സ ജാതാ (കം സീം)] ഭമുകന്തരേ അഹു;
ന ലോമകൂപേസു ദുവേ അജായിസും,
ഏകേകലോമൂപചിതങ്ഗവാ അഹു.

“തം ലക്ഖണഞ്ഞൂ ബഹവോ സമാഗതാ,
ബ്യാകംസു ഉപ്പാദനിമിത്തകോവിദാ;
ഉണ്ണാ ച ലോമാ ച യഥാ സുസണ്ഠിതാ,
ഉപവത്തതീ ഈദിസകം ബഹുജ്ജനോ.

“ഗിഹിമ്പി സന്തം ഉപവത്തതീ ജനോ,
ബഹു പുരത്ഥാപകതേന കമ്മുനാ;
അകിഞ്ചനം പബ്ബജിതം അനുത്തരം,
ബുദ്ധമ്പി സന്തം ഉപവത്തതി ജനോ”തി.

(൨൯-൩൦) ചത്താലീസഅവിരളദന്തലക്ഖണാനി

൨൩൪. “യമ്പി, ഭിക്ഖവേ തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ അഹോസി. ഇതോ സുത്വാ ന അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ന ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ , ഇതി ഭിന്നാനം വാ സന്ധാതാ, സഹിതാനം വാ അനുപ്പദാതാ, സമഗ്ഗാരാമോ സമഗ്ഗരതോ സമഗ്ഗനന്ദീ സമഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. ചത്താലീസദന്തോ ച ഹോതി അവിരളദന്തോ ച.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അഭേജ്ജപരിസോ ഹോതി, അഭേജ്ജാസ്സ ഹോന്തി പരിസാ, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി ... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അഭേജ്ജപരിസോ ഹോതി, അഭേജ്ജാസ്സ ഹോന്തി പരിസാ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൩൫. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“വേഭൂതിയം സഹിതഭേദകാരിം,
ഭേദപ്പവഡ്ഢനവിവാദകാരിം;
കലഹപ്പവഡ്ഢനആകിച്ചകാരിം,
സഹിതാനം ഭേദജനനിം ന ഭണി.

“അവിവാദവഡ്ഢനകരിം സുഗിരം,
ഭിന്നാനുസന്ധിജനനിം അഭണി;

കലഹം ജനസ്സ പനുദീ സമങ്ഗീ,
സഹിതേഹി നന്ദതി പമോദതി ച.

“സുഗതീസു സോ ഫലവിപാകം,
അനുഭവതി തത്ഥ മോദതി;
ദന്താ ഇധ ഹോന്തി അവിരളാ സഹിതാ,
ചതുരോ ദസസ്സ മുഖജാ സുസണ്ഠിതാ.

“യദി ഖത്തിയോ ഭവതി ഭൂമിപതി,
അവിഭേദിയാസ്സ പരിസാ ഭവതി;
സമണോ ച ഹോതി വിരജോ വിമലോ,
പരിസാസ്സ ഹോതി അനുഗതാ അചലാ”തി.

(൨൭-൨൮) പഹൂതജിവ്ഹാബ്രഹ്മസ്സരലക്ഖണാനി

൨൩൫. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ അഹോസി. യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ, തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ…പേ॰… സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി. പഹൂതജിവ്ഹോ ച ഹോതി ബ്രഹ്മസ്സരോ ച കരവീകഭാണീ.

“സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ…പേ॰… രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? ആദേയ്യവാചോ ഹോതി, ആദിയന്തിസ്സ വചനം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി… ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? ആദേയ്യവാചോ ഹോതി, ആദിയന്തിസ്സ വചനം ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൩൬. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“അക്കോസഭണ്ഡനവിഹേസകാരിം,
ഉബ്ബാധികം [ഉബ്ബാധകരം (സ്യാ॰)] ബഹുജനപ്പമദ്ദനം;
അബാള്ഹം ഗിരം സോ ന ഭണി ഫരുസം,
മധുരം ഭണി സുസംഹിതം [സുസഹിതം (സ്യാ॰)] സഖിലം.

“മനസോ പിയാ ഹദയഗാമിനിയോ,
വാചാ സോ ഏരയതി കണ്ണസുഖാ;
വാചാസുചിണ്ണഫലമനുഭവി,
സഗ്ഗേസു വേദയഥ [വേദയതി (?) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] പുഞ്ഞഫലം.

“വേദിത്വാ സോ സുചരിതസ്സ ഫലം,

ബ്രഹ്മസ്സരത്തമിധമജ്ഝഗമാ;
ജിവ്ഹാസ്സ ഹോതി വിപുലാ പുഥുലാ,
ആദേയ്യവാക്യവചനോ ഭവതി.

“ഗിഹിനോപി ഇജ്ഝതി യഥാ ഭണതോ,
അഥ ചേ പബ്ബജതി സോ മനുജോ;
ആദിയന്തിസ്സ വചനം ജനതാ,
ബഹുനോ ബഹും സുഭണിതം ഭണതോ”തി.

(൩൦) സീഹഹനുലക്ഖണം

൨൩൭. “യമ്പി , ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ അഹോസി കാലവാദീ ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ, നിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ അഹോസി കാലേന സാപദേസം പരിയന്തവതിം അത്ഥസംഹിതം. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ...പേ॰... സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമം മഹാപുരിസലക്ഖണം പടിലഭതി, സീഹഹനു ഹോതി.

“സോ തേന ലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ...പേ॰... രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? അപ്പധംസിയോ ഹോതി കേനചി മനുസ്സഭൂതേന പച്ചത്ഥികേന പച്ചാമിത്തേന. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി... ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? അപ്പധംസിയോ ഹോതി അബ്ഭന്തരേഹി വാ ബാഹിരേഹി വാ പച്ചത്ഥികേഹി പച്ചാമിത്തേഹി, രാഗേന വാ ദോസേന വാ മോഹേന വാ സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിം. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി”. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൩൮. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

“ന സമ്ഫപ്പലാപം ന മുദ്ധതം [ബുദ്ധതന്തി (ക॰)],
അവികിണ്ണവചനബ്യപ്പഥോ അഹോസി;
അഹിതമപി ച അപനുദി,
ഹിതമപി ച ബഹുജനസുഖഞ്ച അഭണി.

“തം കത്വാ ഇതോ ചുതോ ദിവമുപപജ്ജി,
സുകതഫലവിപാകമനുഭോസി;
ചവിയ പുനരിധാഗതോ സമാനോ,
ദ്വിദുഗമവരതരഹനുത്തമലത്ഥ.

“രാജാ ഹോതി സുദുപ്പധംസിയോ,
മനുജിന്ദോ മനുജാധിപതി മഹാനുഭാവോ;
തിദിവപുരവരസമോ ഭവതി,
സുരവരതരോരിവ ഇന്ദോ.

“ഗന്ധബ്ബാസുരയക്ഖരക്ഖസേഭി [സുരസക്കരക്ഖസേഭി (സ്യാ॰)],

സുരേഹി ന ഹി ഭവതി സുപ്പധംസിയോ;
തഥത്തോ യദി ഭവതി തഥാവിധോ,
ഇധ ദിസാ ച പടിദിസാ ച വിദിസാ ചാ''തി.

(൩൧-൩൨) സമദന്തസുസുക്കദാഠാലക്ഖണാനി

൨൪൦. ''യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ പുരിമം ജാതിം പുരിമം ഭവം പുരിമം നികേതം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ മിച്ഛാജീവം പഹായ സമ്മാആജീവേന ജീവികം കപ്പേസി, തുലാകൂട കംസകൂട മാനകൂട ഉക്കോടന വഞ്ചന നികതി സാചിയോഗ ഛേദന വധ ബന്ധന വിപരാമോസ ആലോപ സഹസാകാരാ [സാഹസാകാരാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പടിവിരതോ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ കടത്താ ഉപചിതത്താ ഉസ്സന്നത്താ വിപുലത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. സോ തത്ഥ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹാതി ദിബ്ബേന ആയുനാ ദിബ്ബേന വണ്ണേന ദിബ്ബേന സുഖേന ദിബ്ബേന യസേന ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി ദിബ്ബേഹി രസേഹി ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി. സോ തതോ ചുതോ ഇത്ഥത്തം ആഗതോ സമാനോ ഇമാനി ദ്വേ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിലഭതി, സമദന്തോ ച ഹോതി സുസുക്കദാഠോ ച.

''സോ തേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി ഭവന്തി, സേയ്യഥിദം - ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അഖിലമനിമിത്തമകണ്ടകം ഇദ്ധം ഫീതം ഖേമം സിവം നിരബ്ബുദം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി. രാജാ സമാനോ കിം ലഭതി? സുചിപരിവാരോ ഹോതി സുചിസ്സ ഹോന്തി പരിവാരാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ ഗണകമഹാമത്താ അനീകട്ഠാ ദോവാരികാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ രാജാനോ ഭോഗിയാ കുമാരാ. രാജാ സമാനോ ഇദം ലഭതി.

''സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ. ബുദ്ധോ സമാനോ കിം ലഭതി? സുചിപരിവാരോ ഹോതി, സുചിസ്സ ഹോന്തി പരിവാരാ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ. ബുദ്ധോ സമാനോ ഇദം ലഭതി''. ഏതമത്ഥം ഭഗവാ അവോച.

൨൪൧. തത്ഥേതം വുച്ചതി -

''മിച്ഛാജീവഞ്ച അവസ്സജി സമേന വുത്തിം,
സുചിനാ സോ ജനയിത്ഥ ധമ്മികേന;
അഹിതമപി ച അപനുദി,
ഹിതമപി ച ബഹുജനസുഖഞ്ച അചരി.

''സഗ്ഗേ വേദയതി നരോ സുഖപ്ഫലാനി,

കരിത്വാ നിപുണേഭി വിദൂഹി സബ്ഭി;
വണ്ണിതാനി തിദിവപുരവരസമോ,
അഭിരമതി രതിഖിഡ്ഡാസമങ്ഗീ.

“ലദ്ധാനം മാനുസകം ഭവം തതോ,
ചവിത്വാന സുകതഫലവിപാകം;
സേസകേന പടിലഭതി ലപനജം,
സമമപി സുചിസുസുക്കം [ലദ്ധാന മനുസ്സകം ഭവം തതോ ചവിയ, പുന സുകതഫലവിപാകസേസകേന; പടിലഭതി ലപനജം സമമപി, സുചി ച സുവിസുദ്ധസുസുക്കം (സ്യാ॰)].

“തം വേയ്യഞ്ജനികാ സമാഗതാ ബഹവോ,
ബ്യാകംസു നിപുണസമ്മതാ മനുജാ;
സുചിജനപരിവാരഗണോ ഭവതി,
ദിജസമസുക്കസുചിസോഭനദന്തോ.

“രഞ്ഞോ ഹോതി ബഹുജനോ,
സുചിപരിവാരോ മഹതിം മഹിം അനുസാസതോ;
പസയ്ഹ ന ച ജനപദതുദനം,
ഹിതമപി ച ബഹുജനസുഖഞ്ച ചരന്തി.

“അഥ ചേ പബ്ബജതി ഭവതി വിപാപോ,
സമണോ സമിതരജോ വിവട്ടച്ഛദോ;
വിഗതദരഥകിലമഥോ,
ഇമമപി ച പരമപി ച [ഇമമ്പി ച പരമ്പി ച (പീ॰), പരംപി പരമംപി ച (സ്യാ॰)] പസ്സതി ലോകം.

“തസ്സോവാദകരാ ബഹുഗിഹീ ച പബ്ബജിതാ ച,
അസുചിം ഗരഹിതം ധുനന്തി പാപം;
സ ഹി സുചിഭി പരിവുതോ ഭവതി,
മലഖിലകലികിലേസേ പനുദേഹീ”തി [തസ്സോവാദകരാ ബഹുഗിഹീ ച, പബ്ബജിതാ ച അസുചിവിഗരഹിത; പനുദിപാപസ്സ ഹി സുചിഭിപരിവുതോ, ഭവതി മലഖിലകകിലേസേ പനുദേതി (സ്യാ॰)].

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ലക്ഖണസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. സിങ്ഗാലസുത്തം

൨൪൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന സിങ്ഗാലകോ [സിഗാലകോ (സീ॰)] ഗഹപതിപുത്തോ കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ അല്ലവത്ഥോ അല്ലകേസോ പഞ്ജലികോ പുഥുദിസാ [പുഥുദ്ദിസാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] നമസ്സതി - പുരത്ഥിമം ദിസം ദക്ഖിണം ദിസം പച്ഛിമം ദിസം ഉത്തരം ദിസം ഹേട്ഠിമം ദിസം ഉപരിമം ദിസം.

൨൪൩. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ സിങ്ഗാലകം ഗഹപതിപുത്തം കാലസ്സേവ വുട്ഠായ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ അല്ലവത്ഥം അല്ലകേസം പഞ്ജലികം പുഥുദിസാ നമസ്സന്തം - പുരത്ഥിമം ദിസം ദക്ഖിണം ദിസം പച്ഛിമം ദിസം ഉത്തരം ദിസം ഹേട്ഠിമം ദിസം ഉപരിമം ദിസം. ദിസ്വാ സിങ്ഗാലകം ഗഹപതിപുത്തം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ ത്വം, ഗഹപതിപുത്ത, കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ അല്ലവത്ഥോ അല്ലകേസോ പഞ്ജലികോ പുഥുദിസാ നമസ്സസി - പുരത്ഥിമം ദിസം ദക്ഖിണം ദിസം പച്ഛിമം ദിസം ഉത്തരം ദിസം ഹേട്ഠിമം ദിസം ഉപരിമം ദിസ"ന്തി? "പിതാ മം, ഭന്തേ, കാലം കരോന്തോ ഏവം അവച - 'ദിസാ, താത, നമസ്സേയ്യാസീ'തി. സോ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, പിതുവചനം സക്കരോന്തോ ഗരും കരോന്തോ മാനേന്തോ പൂജേന്തോ കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ അല്ലവത്ഥോ അല്ലകേസോ പഞ്ജലികോ പുഥുദിസാ നമസ്സാമി - പുരത്ഥിമം ദിസം ദക്ഖിണം ദിസം പച്ഛിമം ദിസം ഉത്തരം ദിസം ഹേട്ഠിമം ദിസം ഉപരിമം ദിസ"ന്തി.

ഛ ദിസാ

൨൪൪. "ന ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, അരിയസ്സ വിനയേ ഏവം ഛ ദിസാ [ഛദ്ദിസാ (സീ॰ പീ॰)] നമസ്സിതബ്ബാ"തി. "യഥാ കഥം പന, ഭന്തേ, അരിയസ്സ വിനയേ ഛ ദിസാ [ഛദ്ദിസാ (സീ॰ പീ॰)] നമസ്സിതബ്ബാ? സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തഥാ ധമ്മം ദേസേതു, യഥാ അരിയസ്സ വിനയേ ഛ ദിസാ [ഛദ്ദിസാ (സീ॰ പീ॰)] നമസ്സിതബ്ബാ"തി.

"തേന ഹി, ഗഹപതിപുത്ത സുണോഹി സാധുകം മനസികരോഹി ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ സിങ്ഗാലകോ ഗഹപതിപുത്തോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"യതോ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, അരിയസാവകസ്സ ചത്താരോ കമ്മകിലേസാ പഹീനാ ഹോന്തി, ചതൂഹി ച ഠാനേഹി പാപകമ്മം ന കരോതി, ഛ ച ഭോഗാനം അപായമുഖാനി ന സേവതി, സോ ഏവം ചുദ്ദസ പാപകാപഗതോ ഛദ്ദിസാപടിച്ഛാദീ [പടിച്ഛാദീ ഹോതി (സ്യാ॰)] ഉഭോലോകവിജയായ പടിപന്നോ ഹോതി. തസ്സ അയഞ്ചേവ ലോകോ ആരദ്ധോ ഹോതി പരോ ച ലോകോ. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി.

ചത്താരോകമ്മകിലേസാ

൨൪൫. “കതമസ്സ ചത്താരോ കമ്മകിലേസാ പഹീനാ ഹോന്തി? പാണാതിപാതോ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, കമ്മകിലേസോ, അദിന്നാദാനം കമ്മകിലേസോ, കാമേസുമിച്ഛാചാരോ കമ്മകിലേസോ, മുസാവാദോ കമ്മകിലേസോ. ഇമസ്സ ചത്താരോ കമ്മകിലേസാ പഹീനാ ഹോന്തീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന [ഇദം വത്വാ (സീ॰ പീ॰) ഏവമീദിസേസു ഠാനേസു] സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“പാണാതിപാതോ അദിന്നാദാനം, മുസാവാദോ ച വുച്ചതി;
പരദാരഗമനഞ്ചേവ, നപ്പസംസന്തി പണ്ഡിതാ”തി.

ചതുട്ഠാനം

൨൪൬. “കതമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പാപകമ്മം ന കരോതി? ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛന്തോ പാപകമ്മം കരോതി, ദോസാഗതിം ഗച്ഛന്തോ പാപകമ്മം കരോതി, മോഹാഗതിം ഗച്ഛന്തോ പാപകമ്മം കരോതി, ഭയാഗതിം ഗച്ഛന്തോ പാപകമ്മം കരോതി. യതോ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, അരിയസാവകോ നേവ ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛതി, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛതി; ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പാപകമ്മം ന കരോതീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“ഛന്ദാ ദോസാ ഭയാ മോഹാ, യോ ധമ്മം അതിവത്തതി;
നിഹീയതി യസോ തസ്സ [തസ്സ യേസോ (ബഹൂസു, വിനയേപി)],
കാളപക്ഖേവ ചന്ദിമാ.

“ഛന്ദാ ദോസാ ഭയാ മോഹാ, യോ ധമ്മം നാതിവത്തതി;
ആപൂരതി യസോ തസ്സ [തസ്സ യേസോ (ബഹൂസു, വിനയേപി)],
സുക്കപക്ഖേവ [ജുണ്ഹപക്ഖേവ (ക॰)] ചന്ദിമാ”തി.

ഛ അപായമുഖാനി

൨൪൭. “കതമാനി ഛ ഭോഗാനം അപായമുഖാനി ന സേവതി? സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗോ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഭോഗാനം അപായമുഖം, വികാലവിസിഖാചരിയാനുയോഗോ ഭോഗാനം അപായമുഖം, സമജ്ജാഭിചരണം ഭോഗാനം അപായമുഖം, ജൂതപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗോ ഭോഗാനം അപായമുഖം, പാപമിത്താനുയോഗോ ഭോഗാനം അപായമുഖം, ആലസ്യാനുയോഗോ [ആലസാനുയോഗോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഭോഗാനം അപായമുഖം.

സുരാമേരയസ്സ ഛ ആദീനവാ

൨൪൮. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ. സന്ദിട്ഠികാ ധനജാനി [ധനഞ്ജാനി (സീ॰ പീ॰)], കലഹപ്പവഡ്ഢനീ, രോഗാനം ആയതനം, അകിത്തിസഞ്ജനനീ, കോപീനനിദംസനീ , പഞ്ഞായ ദുബ്ബലികരണീത്വേവ ഛട്ഠം പദം ഭവതി. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ.

വികാലചരിയായ ഛ ആദീനവാ

൨൪൯. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ വികാലവിസിഖാചരിയാനുയോഗേ. അത്താപിസ്സ അഗുത്തോ അരക്ഖിതോ ഹോതി, പുത്തദാരോപിസ്സ അഗുത്തോ അരക്ഖിതോ ഹോതി, സാപതേയ്യംപിസ്സ അഗുത്തം അരക്ഖിതം ഹോതി, സങ്കിയോ ച ഹോതി പാപകേസു ഠാനേസു [തേസു തേസു ഠാനേസു (സ്യാ॰)], അഭൂതവചനഞ്ച തസ്മിം രൂഹതി, ബഹൂനഞ്ച ദുക്ഖധമ്മാനം പുരക്ഖതോ ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ വികാലവിസിഖാചരിയാനുയോഗേ.

സമജ്ജാഭിചരണസ്സ ഛ ആദീനവാ

൨൫൦. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ സമജ്ജാഭിചരണേ. ക്വ [കുവം (ക॰ സീ॰ പീ॰)] നച്ചം, ക്വ ഗീതം, ക്വ വാദിതം, ക്വ അക്ഖാനം, ക്വ പാണിസ്സരം, ക്വ കുമ്ഭഥുനന്തി. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ സമജ്ജാഭിചരണേ.

ജൂതപ്പമാദസ്സ ഛ ആദീനവാ

൨൫൧. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ ജൂതപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ. ജയം വേരം പസവതി, ജിനോ വിത്തമനുസോചതി, സന്ദിട്ഠികാ ധനജാനി, സഭാഗതസ്സ [സഭായേ തസ്സ (ക॰)] വചനം ന രൂഹതി, മിത്താമച്ചാനം പരിഭൂതോ ഹോതി, ആവാഹവിവാഹകാനം അപത്ഥിതോ ഹോതി - ‘അക്ഖധുത്തോ അയം പുരിസപുഗ്ഗലോ നാലം ദാരഭരണായാ’തി. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ ജൂതപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ.

പാപമിത്തതായ ഛ ആദീനവാ

൨൫൨. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ പാപമിത്താനുയോഗേ. യേ ധുത്താ, യേ സോണ്ഡാ, യേ പിപാസാ, യേ നേകതികാ, യേ വഞ്ചനികാ, യേ സാഹസികാ. ത്യാസ്സ മിത്താ ഹോന്തി തേ സഹായാ. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ പാപമിത്താനുയോഗേ.

ആലസ്യസ്സ ഛ ആദീനവാ

൨൫൩. “ഛ ഖോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, ആദീനവാ ആലസ്യാനുയോഗേ. അതിസീതന്തി കമ്മം ന കരോതി, അതിഉണ്ഹന്തി കമ്മം ന കരോതി, അതിസായന്തി കമ്മം ന കരോതി, അതിപാതോതി കമ്മം ന കരോതി, അതിഛാതോസ്മീതി കമ്മം ന കരോതി, അതിധാതോസ്മീതി കമ്മം ന കരോതി. തസ്സ ഏവം കിച്ചാപദേസബഹുലസ്സ വിഹരതോ അനുപ്പന്നാ ചേവ ഭോഗാ നുപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പന്നാ ച ഭോഗാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഛ ആദീനവാ ആലസ്യാനുയോഗേ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“ഹോതി പാനസഖാ നാമ,
ഹോതി സമ്മിയസമ്മിയോ;
യോ ച അത്ഥേസു ജാതേസു,
സഹായോ ഹോതി സോ സഖാ.

“ഉസ്സൂരസേയ്യാ പരദാരസേവനാ,
വേരപ്പസവോ [വേരപ്പസങ്ഗോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ച അനത്ഥതാ ച;
പാപാ ച മിത്താ സുകദരിയതാ ച,
ഏതേ ഛ ഠാനാ പുരിസം ധംസയന്തി.

“പാപമിത്തോ പാപസഖോ,
പാപആചാരഗോചരോ;
അസ്മാ ലോകാ പരമ്ഹാ ച,
ഉഭയാ ധംസതേ നരോ.

“അക്ഖിത്ഥിയോ വാരുണീ നച്ചഗീതം,
ദിവാ സോപ്പം പാരിചരിയാ അകാലേ;
പാപാ ച മിത്താ സുകദരിയതാ ച,
ഏതേ ഛ ഠാനാ പുരിസം ധംസയന്തി.

“അക്ഖേഹി ദിബ്ബന്തി സുരം പിവന്തി,
യന്തിത്ഥിയോ പാണസമാ പരേസം;
നിഹീനസേവീ ന ച വുദ്ധസേവീ [വുദ്ധിസേവീ (സ്യാ॰), ബുദ്ധിസേവീ (ക॰)],
നിഹീയതേ കാളപക്ഖേവ ചന്ദോ.

“യോ വാരുണീ അദ്ധനോ അകിഞ്ചനോ,
പിപാസോ പിവം പപാഗതോ [പിപാസോസി അത്ഥപാഗതോ (സ്യാ॰), പിപാസോപി സമപ്പപാഗതോ (ക॰)];
ഉദകമിവ ഇണം വിഗാഹതി,
അകുലം [ആകുലം (സ്യാ॰ ക॰)] കാഹിതി ഖിപ്പമത്തനോ.

“ന ദിവാ സോപ്പസീലേന, രത്തിമുട്ഠാനദേസ്സിനാ [രത്തിനുട്ഠാനദസ്സിനാ (സീ॰ പീ॰), രത്തിനുട്ഠാനസീലിനാ (?)];
നിച്ചം മത്തേന സോണ്ഡേന, സക്കാ ആവസിതും ഘരം.

“അതിസീതം അതിഉണ്ഹം, അതിസായമിദം അഹു;
ഇതി വിസ്സട്ഠകമ്മന്തേ, അത്ഥാ അച്ചേന്തി മാണവേ.

“യോധ സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ച, തിണാ ഭിയ്യോ ന മഞ്ഞതി;
കരം പുരിസകിച്ചാനി, സോ സുഖം [സുഖാ (സബ്ബത്ഥ) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] ന വിഹായതീ”തി.

മിത്തപതിരൂപകാ

២៥൦. “ചത്താരോമേ, ഗഹപതിപുത്ത, അമിത്താ മിത്തപതിരൂപകാ വേദിതബ്ബാ. അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ, വചീപരമോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ, അനുപ്പിയഭാണീ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ, അപായസഹായോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ.

൨൫൭. “ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ.

“അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ ഹോതി, അപ്പേന ബഹുമിച്ഛതി ;
ഭയസ്സ കിച്ചം കരോതി, സേവതി അത്ഥകാരണാ.

“ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ.

൨൫൮. “ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി വചീപരമോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ. അതീതേന പടിസന്ഥരതി [പടിസന്ധരതി (ക॰)], അനാഗതേന പടിസന്ഥരതി, നിരത്ഥകേന സങ്ഗണ്ഹാതി, പച്ചുപ്പന്നേസു കിച്ചേസു ബ്യസനം ദസ്സേതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി വചീപരമോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ.

൨൫൯. “ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അനുപ്പിയഭാണീ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ. പാപകംപിസ്സ [പാപകമ്മംപിസ്സ (സ്യാ॰)] അനുജാനാതി, കല്യാണംപിസ്സ അനുജാനാതി, സമ്മുഖാസ്സ വണ്ണം ഭാസതി, പരമ്മുഖാസ്സ അവണ്ണം ഭാസതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി അനുപ്പിയഭാണീ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൦. “ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അപായസഹായോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ . സുരാമേരയ മജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ സഹായോ ഹോതി, വികാല വിസിഖാ ചരിയാനുയോഗേ സഹായോ ഹോതി, സമജ്ജാഭിചരണേ സഹായോ ഹോതി, ജൂതപ്പമാദട്ഠാനാനുയോഗേ സഹായോ ഹോതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി അപായസഹായോ അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ വേദിതബ്ബോ”തി.

൨൬൧. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ മിത്തോ, യോ ച മിത്തോ വചീപരോ [വചീപരമോ (സ്യാ॰)];
അനുപ്പിയഞ്ച യോ ആഹ, അപായേസു ച യോ സഖാ.

ഏതേ അമിത്തേ ചത്താരോ, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ;
ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യ, മഗ്ഗം പടിഭയം യഥാ”തി.

സുഹദമിത്തോ

൨൬൨. “ചത്താരോമേ , ഗഹപതിപുത്ത, മിത്താ സുഹദാ വേദിതബ്ബാ. ഉപകാരോ [ഉപകാരകോ (സ്യാ॰)] മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ, സമാനസുഖദുക്ഖോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ, അത്ഥക്ഖായീ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ, അനുകമ്പകോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൪. "ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി ഉപകാരോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ. പമത്തം രക്ഖതി, പമത്തസ്സ സാപതേയ്യം രക്ഖതി, ഭീതസ്സ സരണം ഹോതി, ഉപ്പന്നേസു കിച്ചകരണീയേസു തദ്ദിഗുണം ഭോഗം അനുപ്പദേതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി ഉപകാരോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൫. "ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി സമാനസുഖദുക്ഖോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ. ഗുയ്ഹമസ്സ ആചിക്ഖതി, ഗുയ്ഹമസ്സ പരിഗൂഹതി, ആപദാസു ന വിജഹതി, ജീവിതംപിസ്സ അത്ഥായ പരിച്ചത്തം ഹോതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി സമാനസുഖദുക്ഖോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൬. "ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അത്ഥക്ഖായീ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ. പാപാ നിവാരേതി, കല്യാണേ നിവേസേതി, അസ്സുതം സാവേതി, സഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗം ആചിക്ഖതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി അത്ഥക്ഖായീ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൭. "ചതൂഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അനുകമ്പകോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ. അഭവേനസ്സ ന നന്ദതി, ഭവേനസ്സ നന്ദതി, അവണ്ണം ഭണമാനം നിവാരേതി, വണ്ണം ഭണമാനം പസംസതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ചതൂഹി ഠാനേഹി അനുകമ്പകോ മിത്തോ സുഹദോ വേദിതബ്ബോ"തി.

൨൬൮. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

"ഉപകാരോ ച യോ മിത്തോ, സുഖേ ദുക്ഖേ [സുഖദുക്ഖോ (സ്യാ॰ ക॰)] ച യോ സഖാ [യോ ച മിത്തോ സുഖേ ദുക്ഖേ (സീ॰ പീ॰)];
അത്ഥക്ഖായീ ച യോ മിത്തോ, യോ ച മിത്താനുകമ്പകോ.

"ഏതേപി മിത്തേ ചത്താരോ, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ;
സക്കച്ചം പയിരുപാസേയ്യ, മാതാ പുത്തം വ ഓരസം;
പണ്ഡിതോ സീലസമ്പന്നോ, ജലം അഗ്ഗീവ ഭാസതി.

"ഭോഗേ സംഹരമാനസ്സ, ഭമരസ്സേവ ഇരീയതോ;
ഭോഗാ സന്നിചയം യന്തി, വമ്മികോവുപചീയതി.

"ഏവം ഭോഗേ സമാഹത്വാ [സമാഹരിത്വാ (സ്യാ॰)], അലമത്തോ കുലേ ഗിഹീ;
ചതുധാ വിഭജേ ഭോഗേ, സ വേ മിത്താനി ഗന്ഥതി.

"ഏകേന ഭോഗേ ഭുഞ്ജേയ്യ, ദ്വീഹി കമ്മം പയോജയേ;
ചതുത്ഥഞ്ച നിധാപേയ്യ, ആപദാസു ഭവിസ്സതീ"തി.

ഛദ്ദിസാപടിച്ഛാദനകണ്ഡം

൨൬൬. “കഥഞ്ച, ഗഹപതിപുത്ത, അരിയസാവകോ ഛദ്ദിസാപടിച്ഛാദീ ഹോതി? ഛ ഇമാ, ഗഹപതിപുത്ത, ദിസാ വേദിതബ്ബാ. പുരത്ഥിമാ ദിസാ മാതാപിതരോ വേദിതബ്ബാ, ദക്ഖിണാ ദിസാ ആചരിയാ വേദിതബ്ബാ, പച്ഛിമാ ദിസാ പുത്തദാരാ വേദിതബ്ബാ, ഉത്തരാ ദിസാ മിത്താമച്ചാ വേദിതബ്ബാ, ഹേട്ഠിമാ ദിസാ ദാസകമ്മകരാ വേദിതബ്ബാ, ഉപരിമാ ദിസാ സമണബ്രാഹ്മണാ വേദിതബ്ബാ.

൨൬൭. “പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി പുത്തേന പുരത്ഥിമാ ദിസാ മാതാപിതരോ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - ഭതോ നേ [നേസം (ബഹൂസു)] ഭരിസ്സാമി, കിച്ചം നേസം കരിസ്സാമി, കുലവംസം ഠപേസ്സാമി, ദായജ്ജം പടിപജ്ജാമി, അഥ വാ പന പേതാനം കാലങ്കതാനം ദക്ഖിണം അനുപ്പദസ്സാമീതി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി പുത്തേന പുരത്ഥിമാ ദിസാ മാതാപിതരോ പച്ചുപട്ഠിതാ പഞ്ചഹി ഠാനേഹി പുത്തം അനുകമ്പന്തി. പാപാ നിവാരേന്തി, കല്യാണേ നിവേസേന്തി, സിപ്പം സിക്ഖാപേന്തി, പതിരൂപേന ദാരേന സംയോജേന്തി, സമയേ ദായജ്ജം നിയ്യാദേന്തി [നിയ്യാതേന്തി (കം॰ സീ॰)]. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി പുത്തേന പുരത്ഥിമാ ദിസാ മാതാപിതരോ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഠാനേഹി പുത്തം അനുകമ്പന്തി. ഏവമസ്സ ഏസാ പുരത്ഥിമാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ.

൨൬൮. “പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അന്തേവാസിനാ ദക്ഖിണാ ദിസാ ആചരിയാ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - ഉട്ഠാനേന ഉപട്ഠാനേന സുസ്സൂസായ പാരിചരിയായ സക്കച്ചം സിപ്പപടിഗ്ഗഹണേന [സിപ്പം പടിഗ്ഗഹണേന (സ്യാ॰), സിപ്പഉഗ്ഗഹണേന (ക॰)]. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അന്തേവാസിനാ ദക്ഖിണാ ദിസാ ആചരിയാ പച്ചുപട്ഠിതാ പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അന്തേവാസിം അനുകമ്പന്തി - സുവിനീതം വിനേന്തി, സുഗ്ഗഹിതം ഗാഹാപേന്തി, സബ്ബസിപ്പസ്സുതം സമക്ഖായിനോ ഭവന്തി, മിത്താമച്ചേസു പടിയാദേന്തി [പടിവേദേന്തി (സ്യാ॰)], ദിസാസു പരിത്താണം കരോന്തി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അന്തേവാസിനാ ദക്ഖിണാ ദിസാ ആചരിയാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അന്തേവാസിം അനുകമ്പന്തി. ഏവമസ്സ ഏസാ ദക്ഖിണാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ.

൨൬൯. “പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി സാമികേന പച്ഛിമാ ദിസാ ഭരിയാ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - സമ്മാനനായ അനവമാനനായ [അവിമാനനായ (സ്യാ॰ പീ॰)] അനതിചരിയായ ഇസ്സരിയവോസ്സഗ്ഗേന അലങ്കാരാനുപ്പദാനേന. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി സാമികേന പച്ഛിമാ ദിസാ ഭരിയാ പച്ചുപട്ഠിതാ പഞ്ചഹി ഠാനേഹി സാമികം അനുകമ്പതി - സുസംവിഹിതകമ്മന്താ ച ഹോതി, സങ്ഗഹിതപരിജനാ [സുസങ്ഗഹിതപരിജനാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ച, അനതിചാരിനീ ച, സമ്ഭതഞ്ച അനുരക്ഖതി, ദക്ഖാ ച ഹോതി അനലസാ സബ്ബകിച്ചേസു. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി സാമികേന പച്ഛിമാ ദിസാ ഭരിയാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഠാനേഹി സാമികം അനുകമ്പതി. ഏവമസ്സ ഏസാ പച്ഛിമാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ.

൨൭൦. ''പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉത്തരാ ദിസാ മിത്താമച്ചാ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - ദാനേന പേയ്യവജ്ജേന [വിയവജ്ജേന (സ്യാ॰ ക॰)] അത്ഥചരിയായ സമാനത്തതായ അവിസംവാദനതായ. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉത്തരാ ദിസാ മിത്താമച്ചാ പച്ചുപട്ഠിതാ പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തം അനുകമ്പന്തി - പമത്തം രക്ഖന്തി, പമത്തസ്സ സാപതേയ്യം രക്ഖന്തി, ഭീതസ്സ സരണം ഹോന്തി, ആപദാസു ന വിജഹന്തി, അപരപജാ ചസ്സ പടിപൂജേന്തി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉത്തരാ ദിസാ മിത്താമച്ചാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തം അനുകമ്പന്തി. ഏവമസ്സ ഏസാ ഉത്തരാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ.

൨൭൧. ''പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി അയ്യിരകേന [അയിരകേന (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഹേട്ഠിമാ ദിസാ ദാസകമ്മകരാ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - യഥാബലം കമ്മന്തസംവിധാനേന ഭത്തവേതനാനുപ്പദാനേന ഗിലാനുപട്ഠാനേന അച്ഛരിയാനം രസാനം സംവിഭാഗേന സമയേ വോസ്സഗ്ഗേന. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അയ്യിരകേന ഹേട്ഠിമാ ദിസാ ദാസകമ്മകരാ പച്ചുപട്ഠിതാ പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അയ്യിരകം അനുകമ്പന്തി - പുബ്ബുട്ഠായിനോ ച ഹോന്തി, പച്ഛാ നിപാതിനോ ച, ദിന്നാദായിനോ ച, സുകതകമ്മകരാ ച, കിത്തിവണ്ണഹരാ ച. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അയ്യിരകേന ഹേട്ഠിമാ ദിസാ ദാസകമ്മകരാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഠാനേഹി അയ്യിരകം അനുകമ്പന്തി. ഏവമസ്സ ഏസാ ഹേട്ഠിമാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ.

൨൭൨. ''പഞ്ചഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉപരിമാ ദിസാ സമണബ്രാഹ്മണാ പച്ചുപട്ഠാതബ്ബാ - മേത്തേന കായകമ്മേന മേത്തേന വചീകമ്മേന മേത്തേന മനോകമ്മേന അനാവടദ്വാരതായ ആമിസാനുപ്പദാനേന. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉപരിമാ ദിസാ സമണബ്രാഹ്മണാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഛഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തം അനുകമ്പന്തി - പാപാ നിവാരേന്തി, കല്യാണേ നിവേസേന്തി, കല്യാണേന മനസാ അനുകമ്പന്തി, അസ്സുതം സാവേന്തി, സുതം പരിയോദാപേന്തി, സഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗം ആചിക്ഖന്തി. ഇമേഹി ഖോ, ഗഹപതിപുത്ത, പഞ്ചഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തേന ഉപരിമാ ദിസാ സമണബ്രാഹ്മണാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഇമേഹി ഛഹി ഠാനേഹി കുലപുത്തം അനുകമ്പന്തി. ഏവമസ്സ ഏസാ ഉപരിമാ ദിസാ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി ഖേമാ അപ്പടിഭയാ''തി.

൨൭൩. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''മാതാപിതാ ദിസാ പുബ്ബാ, ആചരിയാ ദക്ഖിണാ ദിസാ;
പുത്തദാരാ ദിസാ പച്ഛാ, മിത്താമച്ചാ ച ഉത്തരാ.

''ദാസകമ്മകരാ ഹേട്ഠാ, ഉദ്ധം സമണബ്രാഹ്മണാ;
ഏതാ ദിസാ നമസ്സേയ്യ, അലമത്തോ കുലേ ഗിഹീ.

''പണ്ഡിതോ സീലസമ്പന്നോ, സണ്ഹോ ച പടിഭാനവാ;

നിവാതവുത്തി അത്ഥദ്ധോ, താദിസോ ലഭതേ യസം.

“ഉട്ഠാനകോ അനലസോ, ആപദാസു ന വേധതി;
അച്ഛിന്നവുത്തി മേധാവീ, താദിസോ ലഭതേ യസം.

“സങ്ഗാഹകോ മിത്തകരോ, വദഞ്ഞൂ വീതമച്ഛരോ;
നേതാ വിനേതാ അനുനേതാ, താദിസോ ലഭതേ യസം.

“ദാനഞ്ച പേയ്യവജ്ജഞ്ച, അത്ഥചരിയാ ച യാ ഇധ;
സമാനത്തതാ ച ധമ്മേസു, തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം;
ഏതേ ഖോ സങ്ഗഹാ ലോകേ, രഥസ്സാണീവ യായതോ.

“ഏതേ ച സങ്ഗഹാ നാസ്സു, ന മാതാ പുത്തകാരണാ;
ലഭേഥ മാനം പൂജം വാ, പിതാ വാ പുത്തകാരണാ.

“യസ്മാ ച സങ്ഗഹാ [സങ്ഗഹേ (ക॰) അട്ഠകഥായം ഇച്ഛിതപാഠോ]
ഏതേ, സമ്മപേക്ഖന്തി [സമവേക്ഖന്തി (സീ॰ പീ॰ ക॰)] പണ്ഡിതാ;
തസ്മാ മഹത്തം പപ്പോന്തി, പാസംസാ ച ഭവന്തി തേ”തി.

൨൭൫. ഏവം വുത്തേ, സിങ്ഗാലകോ ഗഹപതിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ ‘ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ’തി. ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസംഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു, അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി.

സിങ്ഗാലസുത്തം [സിങ്ഗാലോവാദസുത്തന്തം (പീ॰)] നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. ആടാനാടിയസുത്തം

പഠമഭാണവാരോ

൨൭൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. അഥ ഖോ ചത്താരോ മഹാരാജാ [മഹാരാജാനോ (ക॰)] മഹതിയാ ച യക്ഖസേനായ മഹതിയാ ച ഗന്ധബ്ബസേനായ മഹതിയാ ച കുമ്ഭണ്ഡസേനായ മഹതിയാ ച നാഗസേനായ ചതുദ്ദിസം രക്ഖം ഠപേത്വാ ചതുദ്ദിസം ഗുമ്ബം ഠപേത്വാ ചതുദ്ദിസം ഓവരണം ഠപേത്വാ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണാ കേവലകപ്പം ഗിജ്ഝകൂടം പബ്ബതം ഓഭാസേത്വാ [ഗിജ്ഝകൂടം ഓഭാസേത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. തേപി ഖോ യക്ഖാ അപ്പേകച്ചേ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, അപ്പേകച്ചേ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, അപ്പേകച്ചേ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, അപ്പേകച്ചേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

൨൭൬. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സന്തി ഹി, ഭന്തേ, ഉളാരാ യക്ഖാ ഭഗവതോ അപ്പസന്നാ. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, ഉളാരാ യക്ഖാ ഭഗവതോ പസന്നാ. സന്തി ഹി , ഭന്തേ, മജ്ഝിമാ യക്ഖാ ഭഗവതോ അപ്പസന്നാ. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, മജ്ഝിമാ യക്ഖാ ഭഗവതോ പസന്നാ. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, നീചാ യക്ഖാ ഭഗവതോ അപ്പസന്നാ. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, നീചാ യക്ഖാ ഭഗവതോ പസന്നാ. യേഭുയ്യേന ഖോ പന, ഭന്തേ, യക്ഖാ അപ്പസന്നായേവ ഭഗവതോ. തം കിസ്സ ഹേതു? ഭഗവാ ഹി, ഭന്തേ, പാണാതിപാതാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി, അദിന്നാദാനാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി, മുസാവാദാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി, സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി. യേഭുയ്യേന ഖോ പന, ഭന്തേ, യക്ഖാ അപ്പടിവിരതായേവ പാണാതിപാതാ, അപ്പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ, അപ്പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ, അപ്പടിവിരതാ മുസാവാദാ, അപ്പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ . തേസം തം ഹോതി അപ്പിയം അമനാപം. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സാവകാ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി [മനുസ്സരാഹസേയ്യകാനി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനി. തത്ഥ സന്തി ഉളാരാ യക്ഖാ നിവാസിനോ, യേ ഇമസ്മിം ഭഗവതോ പാവചനേ അപ്പസന്നാ. തേസം പസാദായ ഉഗ്ഗണ്ഹാതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ആടാനാടിയം രക്ഖം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായാ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന.

അഥ ഖോ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ആടാനാടിയം രക്ഖം അഭാസി -

൨൭൭. “വിപസ്സിസ്സ ച [ഇമേ ചകാരാ പോരാണപോത്ഥകേസു നത്ഥി] നമത്ഥു, ചക്ഖുമന്തസ്സ സിരീമതോ.

സിഖിസ്സപി ച [ഇമേ ചകാരാ പോരാണപോത്ഥകേസു നത്ഥി] നമത്ഥു, സബ്ബഭൂതാനുകമ്പിനോ.

“വേസ്സഭുസ്സ ച [ഇമേ ചകാരാ പോരാണപോത്ഥകേസു നത്ഥി] നമത്ഥു, ന്ഹാതകസ്സ തപസ്സിനോ;
നമത്ഥു കകുസന്ധസ്സ, മാരസേനാപമദ്ദിനോ.

“കോണാഗമനസ്സ നമത്ഥു, ബ്രാഹ്മണസ്സ വുസീമതോ;
കസ്സപസ്സ ച [ഇമേ ചകാരാ പോരാണപോത്ഥകേസു നത്ഥി] നമത്ഥു, വിപ്പമുത്തസ്സ സബ്ബധി.

“അങ്ഗീരസസ്സ നമത്ഥു, സക്യപുത്തസ്സ സിരീമതോ;
യോ ഇമം ധമ്മം ദേസേസി [ധമ്മമദേസേസി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰), ധമ്മം ദേസേതി (?)], സബ്ബദുക്ഖാപനൂദനം.

“യേ ചാപി നിബ്ബുതാ ലോകേ, യഥാഭൂതം വിപസ്സിസും;
തേ ജനാ അപിസുണാഥ [അപിസുണാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], മഹന്താ വീതസാരദാ.

“ഹിതം ദേവമനുസ്സാനം, യം നമസ്സന്തി ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, മഹന്തം വീതസാരദം.

൨൭൮. “യതോ ഉഗ്ഗച്ഛതി സൂരിയോ [സുരിയോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], ആദിച്ചോ മണ്ഡലീ മഹാ.

യസ്സ ചുഗ്ഗച്ഛമാനസ്സ, സംവരീപി നിരുജ്ഝതി;
യസ്സ ചുഗ്ഗതേ സൂരിയേ, ‘ദിവസോ’തി പവുച്ചതി.

“രഹദോപി തത്ഥ ഗമ്ഭീരോ, സമുദ്ദോ സരിതോദകോ;
ഏവം തം തത്ഥ ജാനന്തി, ‘സമുദ്ദോ സരിതോദകോ’.

“ഇതോ ‘സാ പുരിമാ ദിസാ’, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

“ഗന്ധബ്ബാനം അധിപതി [ആധിപതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰) ഏവമുപരിപി], ‘ധതരട്ഠോ’തി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, ഗന്ധബ്ബേഹി പുരക്ഖതോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

“നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“‘ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം’.

൨൭൯. “യേന പേതാ പവുച്ചന്തി, പിസുണാ പിട്ഠിമംസികാ.

പാണാതിപാതിനോ ലുദ്ദാ [ലുദ്ധാ (പീ॰ ക॰)], ചോരാ നേകതികാ ജനാ.

“ഇതോ ‘സാ ദക്ഖിണാ ദിസാ’, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

“കുമ്ഭണ്ഡാനം അധിപതി, ‘വിരൂള്ഹോ’ ഇതി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, കുമ്ഭണ്ഡേഹി പുരക്ഖതോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

“നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“‘ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം’.

൨൮൦. “യത്ഥ ചോഗ്ഗച്ഛതി സൂരിയോ, ആദിച്ചോ മണ്ഡലീ മഹാ.

യസ്സ ചോഗ്ഗച്ഛമാനസ്സ, ദിവസോപി നിരുജ്ഝതി;
യസ്സ ചോഗ്ഗതേ സൂരിയേ, ‘സംവരീ’തി പവുച്ചതി.

“രഹദോപി തത്ഥ ഗമ്ഭീരോ, സമുദ്ദോ സരിതോദകോ;
ഏവം തം തത്ഥ ജാനന്തി, ‘സമുദ്ദോ സരിതോദകോ’.

“ഇതോ ‘സാ പച്ഛിമാ ദിസാ’, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

“നാഗാനഞ്ച അധിപതി, ‘വിരൂപക്ഖോ’തി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, നാഗേഹേവ പുരക്ഖതോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;

ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

“നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“‘ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം’.

൨൮൧. “യേന ഉത്തരകുരുവ്ഹോ [ഉത്തരകുരൂ രമ്മാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], മഹാനേരു സുദസ്സനോ.

മനുസ്സാ തത്ഥ ജായന്തി, അമമാ അപരിഗ്ഗഹാ.

“ന തേ ബീജം പവപന്തി, നപി നീയന്തി നങ്ഗലാ;
അകട്ഠപാകിമം സാലിം, പരിഭുഞ്ജന്തി മാനുസാ.

“അകണം അഥുസം സുദ്ധം, സുഗന്ധം തണ്ഡുലപ്ഫലം;
തുണ്ഡികീരേ പചിത്വാന, തതോ ഭുഞ്ജന്തി ഭോജനം.

“ഗാവിം ഏകഖുരം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
പസും ഏകഖുരം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

“ഇത്ഥിം വാ വാഹനം [ഇത്ഥീ-വാഹനം (സീ॰ പീ॰), ഇത്ഥീം വാഹനം (സ്യാ॰)] കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
പുരിസം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

“കുമാരിം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
കുമാരം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

“തേ യാനേ അഭിരുഹിത്വാ,
സബ്ബാ ദിസാ അനുപരിയായന്തി [അനുപരിയന്തി (സ്യാ॰)];
പചാരാ തസ്സ രാജിനോ.

“ഹത്ഥിയാനം അസ്സയാനം, ദിബ്ബം യാനം ഉപട്ഠിതം;
പാസാദാ സിവികാ ചേവ, മഹാരാജസ്സ യസസ്സിനോ.

“തസ്സ ച നഗരാ അഹു,
അന്തലിക്ഖേ സുമാപിതാ;
ആടാനാടാ കുസിനാടാ പരകുസിനാടാ,
നാടസുരിയാ [നാടപുരിയാ (സീ॰ പീ॰), നാടപരിയാ (സ്യാ॰)]
പരകുസിടനാടാ.

“ഉത്തരേന കസിവന്തോ [കപിവന്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ)],
ജനോഘമപരേന ച;
നവനവുതിയോ അമ്ബരഅമ്ബരവതിയോ,
ആളകമന്ദാ നാമ രാജധാനീ.

“കുവേരസ്സ ഖോ പന, മാരിസ, മഹാരാജസ്സ വിസാണാ നാമ രാജധാനീ;
തസ്മാ കുവേരോ മഹാരാജാ, ‘വേസ്സവണോ’തി പവുച്ചതി.

“പച്ചേസന്തോ പകാസേന്തി, തതോലാ തത്തലാ തതോതലാ;
ഓജസി തേജസി തതോജസീ, സൂരോ രാജാ അരിട്ഠോ നേമി.

“രഹദോപി തത്ഥ ധരണീ നാമ, യതോ മേഘാ പവസ്സന്തി;
വസ്സാ യതോ പതായന്തി, സഭാപി തത്ഥ സാലവതീ [ഭഗലവതീ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] നാമ.

“യത്ഥ യക്ഖാ പയിരുപാസന്തി, തത്ഥ നിച്ചഫലാ രുക്ഖാ;
നാനാ ദിജഗണാ യുതാ, മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദാ;
കോകിലാദീഹി വഗ്ഗുഹി.

“ജീവഞ്ജീവകസദ്ദേത്ഥ, അഥോ ഓട്ഠവചിത്തകാ;
കുക്കുടകാ [കുകുത്ഥകാ (സീ॰ പീ॰)] കുളീരകാ, വനേ പോക്ഖരസാതകാ.

“സുകസാളികസദ്ദേത്ഥ, ദണ്ഡമാണവകാനി ച;
സോഭതി സബ്ബകാലം സാ, കുവേരനളിനീ സദാ.

“ഇതോ ‘സാ ഉത്തരാ ദിസാ’, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

“യക്ഖാനഞ്ച അധിപതി, ‘കുവേരോ’ ഇതി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, യക്ഖേഹേവ പുരക്ഖതോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

“തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

“നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“‘ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമ’”ന്തി.

“അയം ഖോ സാ, മാരിസ, ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായ.

൨൮൯. “യസ്സ കസ്സചി, മാരിസ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ഉപാസകസ്സ വാ ഉപാസികായ വാ അയം ആടാനാടിയാ രക്ഖാ സുഗ്ഗഹിതാ ഭവിസ്സതി സമത്താ പരിയാപുതാ [പരിയാപുടാ (ക॰)]. തം ചേ അമനുസ്സോ യക്ഖോ വാ യക്ഖിനീ വാ യക്ഖപോതകോ വാ യക്ഖപോതികാ വാ

യക്ഖമഹാമത്തോ വാ യക്ഖപാരിസജ്ജോ വാ യക്ഖപചാരോ വാ, ഗന്ധബ്ബോ വാ ഗന്ധബ്ബീ വാ ഗന്ധബ്ബപോതകോ വാ ഗന്ധബ്ബപോതികാ വാ ഗന്ധബ്ബമഹാമത്തോ വാ ഗന്ധബ്ബപാരിസജ്ജോ വാ ഗന്ധബ്ബപചാരോ വാ, കുമ്ഭണ്ഡോ വാ കുമ്ഭണ്ഡീ വാ കുമ്ഭണ്ഡപോതകോ വാ കുമ്ഭണ്ഡപോതികാ വാ കുമ്ഭണ്ഡമഹാമത്തോ വാ കുമ്ഭണ്ഡപാരിസജ്ജോ വാ കുമ്ഭണ്ഡപചാരോ വാ, നാഗോ വാ നാഗീ വാ നാഗപോതകോ വാ നാഗപോതികാ വാ നാഗമഹാമത്തോ വാ നാഗപാരിസജ്ജോ വാ നാഗപചാരോ വാ, പദുട്ഠചിത്തോ ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ ഉപാസകം വാ ഉപാസികം വാ ഗച്ഛന്തം വാ അനുഗച്ഛേയ്യ, ഠിതം വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ, നിസിന്നം വാ ഉപനിസീദേയ്യ, നിപന്നം വാ ഉപനിപജ്ജേയ്യ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ ഗാമേസു വാ നിഗമേസു വാ സക്കാരം വാ ഗരുകാരം വാ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ ആളകമന്ദായ നാമ രാജധാനിയാ വത്ഥും വാ വാസം വാ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ യക്ഖാനം സമിതിം ഗന്തും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ അനാവയ്ഹമ്പി നം കരേയ്യും അവിവയ്ഹം. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ അത്താഹിപി പരിപുണ്ണാഹി പരിഭാസാഹി പരിഭാസേയ്യും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ രിത്തംപിസ്സ പത്തം സീസേ നിക്കുജ്ജേയ്യും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ സത്തധാപിസ്സ മുദ്ധം ഫാലേയ്യും.

“സന്തി ഹി, മാരിസ, അമനുസ്സാ ചണ്ഡാ രുദ്ധാ [രുദ്ദാ (സീ॰ പീ॰)] രഭസാ, തേ നേവ മഹാരാജാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, അമനുസ്സാ മഹാരാജാനം അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. സേയ്യഥാപി, മാരിസ, രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ വിജിതേ മഹാചോരാ. തേ നേവ രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ ആദിയന്തി, ന രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, മഹാചോരാ രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. ഏവമേവ ഖോ, മാരിസ, സന്തി അമനുസ്സാ ചണ്ഡാ രുദ്ധാ രഭസാ, തേ നേവ മഹാരാജാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, അമനുസ്സാ മഹാരാജാനം അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. യോ ഹി കോചി, മാരിസ, അമനുസ്സോ യക്ഖോ വാ യക്ഖിനീ വാ…പേ॰… ഗന്ധബ്ബോ വാ ഗന്ധബ്ബീ വാ … കുമ്ഭണ്ഡോ വാ കുമ്ഭണ്ഡീ വാ… നാഗോ വാ നാഗീ വാ നാഗപോതകോ വാ നാഗപോതികാ വാ നാഗമഹാമത്തോ വാ നാഗപാരിസജ്ജോ വാ നാഗപചാരോ വാ പദുട്ഠചിത്തോ ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ ഉപാസകം വാ ഉപാസികം വാ ഗച്ഛന്തം വാ അനുഗച്ഛേയ്യ, ഠിതം വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ, നിസിന്നം വാ ഉപനിസീദേയ്യ, നിപന്നം വാ ഉപനിപജ്ജേയ്യ. ഇമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബം വിക്കന്ദിതബ്ബം വിരവിതബ്ബം - ‘അയം യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം യക്ഖോ ആവിസതി, അയം യക്ഖോ ഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ വിഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ ഹിംസതി, അയം യക്ഖോ വിഹിംസതി, അയം യക്ഖോ ന മുഞ്ചതീ’തി.

൨൯൩. “കതമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം?

“ഇന്ദോ സോമോ വരുണോ ച, ഭാരദ്വാജോ പജാപതി;
ചന്ദനോ കാമസേട്ഠോ ച, കിന്നുഘണ്ഡു നിഘണ്ഡു ച.

“പനാദോ ഓപമഞ്ഞോ ച, ദേവസൂതോ ച മാതലി;
ചിത്തസേനോ ച ഗന്ധബ്ബോ, നളോ രാജാ ജനേസഭോ [ജനോസഭോ (സ്യാ॰)].

“സാതാഗിരോ ഹേമവതോ, പുണ്ണകോ കരതിയോ ഗുളോ;
സിവകോ മുചലിന്ദോ ച, വേസ്സാമിത്തോ യുഗന്ധരോ.

“ഗോപാലോ സുപ്പരോധോ ച [സുപ്പഗേധോ ച (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], ഹിരി നേത്തി [ഹിരീ നേത്തീ (സീ॰ പീ॰)] ച മന്ദിയോ;
പഞ്ചാലചണ്ഡോ ആളവകോ, പജ്ജുന്നോ സുമനോ സുമുഖോ;
ദധിമുഖോ മണി മാണിവരോ [മണി മാനിചരോ (സ്യാ॰ പീ॰)] ദീഘോ,
അഥോ സേരീസകോ സഹ.

“ഇമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബം വിക്കന്ദിതബ്ബം വിരവിതബ്ബം - ‘അയം യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം യക്ഖോ ആവിസതി, അയം യക്ഖോ ഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ വിഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ ഹിംസതി, അയം യക്ഖോ വിഹിംസതി, അയം യക്ഖോ ന മുഞ്ചതീ’തി.

“അയം ഖോ സാ, മാരിസ, ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായ. ഹന്ദ ച ദാനി മയം, മാരിസ, ഗച്ഛാമ ബഹുകിച്ചാ മയം ബഹുകരണീയാ”തി. “യസ്സദാനി തുമ്ഹേ മഹാരാജാനോ കാലം മഞ്ഞഥാ”തി.

൨൮൫. അഥ ഖോ ചത്താരോ മഹാരാജാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. തേപി ഖോ യക്ഖാ ഉട്ഠായാസനാ അപ്പേകച്ചേ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു . അപ്പേകച്ചേ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ തത്ഥേവന്തരധായിംസൂതി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

ദുതിയഭാണവാരോ

൨൮൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഇമം, ഭിക്ഖവേ, രത്തിം ചത്താരോ മഹാരാജാ മഹതിയാ ച യക്ഖസേനായ മഹതിയാ ച ഗന്ധബ്ബസേനായ മഹതിയാ ച കുമ്ഭണ്ഡസേനായ മഹതിയാ ച നാഗസേനായ ചതുദ്ദിസം രക്ഖം ഠപേത്വാ ചതുദ്ദിസം ഗുമ്ബം ഠപേത്വാ ചതുദ്ദിസം ഓവരണം ഠപേത്വാ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണാ കേവലകപ്പം ഗിജ്ഝകൂടം പബ്ബതം ഓഭാസേത്വാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു;

ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു. തേപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യക്ഖാ അപ്പേകച്ചേ മം അഭിവാദേത്വാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ മയാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ യേനാഹം തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ ഏ്കമന്തം നിസീദിംസു.

൨൮൯. ''ഏ്കമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേസ്സവണോ മഹാരാജാ മം ഏതദവോച - 'സന്തി ഹി, ഭന്തേ, ഉളാരാ യക്ഖാ ഭഗവതോ അപ്പസന്നാ... പേ॰... സന്തി ഹി , ഭന്തേ നീചാ യക്ഖാ ഭഗവതോ പസന്നാ. യേഭുയ്യേന ഖോ പന, ഭന്തേ, യക്ഖാ അപ്പസന്നായേവ ഭഗവതോ. തം കിസ്സ ഹേതു? ഭഗവാ ഹി, ഭന്തേ, പാണാതിപാതാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി... സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ വേരമണിയാ ധമ്മം ദേസേതി. യേഭുയ്യേന ഖോ പന, ഭന്തേ, യക്ഖാ അപ്പടിവിരതായേവ പാണാതിപാതാ... അപ്പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ. തേസം തം ഹോതി അപ്പിയം അമനാപം. സന്തി ഹി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സാവകാ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനി. തത്ഥ സന്തി ഉളാരാ യക്ഖാ നിവാസിനോ, യേ ഇമസ്മിം ഭഗവതോ പാവചനേ അപ്പസന്നാ, തേസം പസാദായ ഉഗ്ഗണ്ഹാതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ആടാനാടിയം രക്ഖം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായാ'തി. അധിവാസേസിം ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേസ്സവണോ മഹാരാജാ മേ അധിവാസനം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ആടാനാടിയം രക്ഖം അഭാസി -

൨൯൦. 'വിപസ്സിസ്സ ച നമത്ഥു, ചക്ഖുമന്തസ്സ സിരീമതോ.

സിഖിസ്സപി ച നമത്ഥു, സബ്ബഭൂതാനുകമ്പിനോ.

'വേസ്സഭുസ്സ ച നമത്ഥു, ന്ഹാതകസ്സ തപസ്സിനോ;
നമത്ഥു കകുസന്ധസ്സ, മാരസേനാപമദ്ദിനോ.

'കോണാഗമനസ്സ നമത്ഥു, ബ്രാഹ്മണസ്സ വുസീമതോ;
കസ്സപസ്സ ച നമത്ഥു, വിപ്പമുത്തസ്സ സബ്ബധി.

'അങ്ഗീരസസ്സ നമത്ഥു, സക്യപുത്തസ്സ സിരീമതോ;
യോ ഇമം ധമ്മം ദേസേസി, സബ്ബദുക്ഖാപനൂദനം.

'യേ ചാപി നിബ്ബുതാ ലോകേ, യഥാഭൂതം വിപസ്സിസും;
തേ ജനാ അപിസുണാഥ, മഹന്താ വീതസാരദാ.

'ഹിതം ദേവമനുസ്സാനം, യം നമസ്സന്തി ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, മഹന്തം വീതസാരദം.

൨൯൧. 'യതോ ഉഗ്ഗച്ഛതി സൂരിയോ, ആദിച്ചോ മണ്ഡലീ മഹാ.

യസ്സ ചുഗ്ഗച്ഛമാനസ്സ, സംവരീപി നിരുജ്ഝതി;
യസ്സ ചുഗ്ഗതേ സൂരിയേ, “ദിവസോ”തി പവുച്ചതി.

‘രഹദോപി തത്ഥ ഗമ്ഭീരോ, സമുദ്ദോ സരിതോദകോ;
ഏവം തം തത്ഥ ജാനന്തി, “സമുദ്ദോ സരിതോദകോ”.

‘ഇതോ “സാ പുരിമാ ദിസാ”, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

‘ഗന്ധബ്ബാനം അധിപതി, “ധതരട്ഠോ”തി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, ഗന്ധബ്ബേഹി പുരക്ഖതോ.

‘പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

‘തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

‘നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം”.

൨൭൯. ‘യേന പേതാ പവുച്ചന്തി, പിസുണാ പിട്ഠിമംസികാ.

പാണാതിപാതിനോ ലുദ്ദാ, ചോരാ നേകതികാ ജനാ.

‘ഇതോ “സാ ദക്ഖിണാ ദിസാ”, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

‘കുമ്ഭണ്ഡാനം അധിപതി, “വിരൂള്ഹോ” ഇതി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, കുമ്ഭണ്ഡേഹി പുരക്ഖതോ.

‘പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

‘തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

‘നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം”.

൨൯൦. ‘യത്ഥ ചോഗ്ഗച്ഛതി സൂരിയോ, ആദിച്ചോ മണ്ഡലീ മഹാ.

യസ്സ ചോഗ്ഗച്ഛമാനസ്സ, ദിവസോപി നിരുജ്ഝതി;
യസ്സ ചോഗ്ഗതേ സൂരിയേ, “സംവരീ”തി പവുച്ചതി.

‘രഹദോപി തത്ഥ ഗമ്ഭീരോ, സമുദ്ദോ സരിതോദകോ;
ഏവം തം തത്ഥ ജാനന്തി, സമുദ്ദോ സരിതോദകോ.

‘ഇതോ “സാ പച്ഛിമാ ദിസാ”, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

‘നാഗാനഞ്ച അധിപതി, “വിരൂപക്ഖോ”തി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, നാഗേഹേവ പുരക്ഖതോ.

‘പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

‘തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

‘നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമം”.

൨൯൧. ‘യേന ഉത്തരകുരുവ്ഹോ, മഹാനേരു സുദസ്സനോ.

മനുസ്സാ തത്ഥ ജായന്തി, അമമാ അപരിഗ്ഗഹാ.

‘ന തേ ബീജം പവപന്തി, നാപി നീയന്തി നങ്ഗലാ;
അകട്ഠപാകിമം സാലിം, പരിഭുഞ്ജന്തി മാനുസാ.

‘അകണം അഥുസം സുദ്ധം, സുഗന്ധം തണ്ഡുലപ്ഫലം;
തുണ്ഡികീരേ പചിത്വാന, തതോ ഭുഞ്ജന്തി ഭോജനം.

‘ഗാവിം ഏകഖുരം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
പസും ഏകഖുരം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

‘ഇത്ഥിം വാ വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
പുരിസം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

‘കുമാരിം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം;
കുമാരം വാഹനം കത്വാ, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

‘തേ യാനേ അഭിരുഹിത്വാ,
സബ്ബാ ദിസാ അനുപരിയായന്തി;

പചാരാ തസ്സ രാജിനോ.

‘ഹത്ഥിയാനം അസ്സയാനം,
ദിബ്ബം യാനം ഉപട്ഠിതം;
പാസാദാ സിവികാ ചേവ,
മഹാരാജസ്സ യസസ്സിനോ.

‘തസ്സ ച നഗരാ അഹു,
അന്തലിക്ഖേ സുമാപിതാ;
ആടാനാടാ കുസിനാടാ പരകുസിനാടാ,
നാടസുരിയാ പരകുസിടനാടാ.

‘ഉത്തരേന കസിവന്തോ,
ജനോഘമപരേന ച;
നവനവുതിയോ അമ്ബരഅമ്ബരവതിയോ,
ആളകമന്ദാ നാമ രാജധാനീ.

‘കുവേരസ്സ ഖോ പന, മാരിസ, മഹാരാജസ്സ വിസാണാ നാമ രാജധാനീ;
തസ്മാ കുവേരോ മഹാരാജാ, “വേസ്സവണോ”തി പവുച്ചതി.

‘പച്ചേസന്തോ പകാസേന്തി, തതോലാ തത്തലാ തതോതലാ;
ഓജസി തേജസി തതോജസീ, സൂരോ രാജാ അരിട്ഠോ നേമി.

‘രഹദോപി തത്ഥ ധരണീ നാമ, യതോ മേഘാ പവസ്സന്തി;
വസ്സാ യതോ പതായന്തി, സഭാപി തത്ഥ സാലവതീ നാമ.

‘യത്ഥ യക്ഖാ പയിരുപാസന്തി, തത്ഥ നിച്ചഫലാ രുക്ഖാ;
നാനാ ദിജഗണാ യുതാ, മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദാ;
കോകിലാദീഹി വഗ്ഗുഹി.

‘ജീവഞ്ജീവകസദ്ദേത്ഥ, അഥോ ഓട്ഠവചിത്തകാ;
കുക്കുടകാ കുളീരകാ, വനേ പോക്ഖരസാതകാ.

‘സുകസാളിക സദ്ദേത്ഥ, ദണ്ഡമാണവകാനി ച;
സോഭതി സബ്ബകാലം സാ, കുവേരനളിനീ സദാ.

‘ഇതോ “സാ ഉത്തരാ ദിസാ”, ഇതി നം ആചിക്ഖതീ ജനോ;
യം ദിസം അഭിപാലേതി, മഹാരാജാ യസസ്സി സോ.

‘യക്ഖാനഞ്ച അധിപതി, “കുവേരോ” ഇതി നാമസോ;
രമതീ നച്ചഗീതേഹി, യക്ഖേഹേവ പുരക്ഖതോ.

‘പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഏകനാമാതി മേ സുതം;
അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ.

‘തേ ചാപി ബുദ്ധം ദിസ്വാന, ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനം;
ദൂരതോവ നമസ്സന്തി, മഹന്തം വീതസാരദം.

‘നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
കുസലേന സമേക്ഖസി, അമനുസ്സാപി തം വന്ദന്തി;
സുതം നേതം അഭിണ്ഹസോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

“ജിനം വന്ദഥ ഗോതമം, ജിനം വന്ദാമ ഗോതമം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമ”ന്തി.

൨൯൫. ‘അയം ഖോ സാ, മാരിസ , ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായ. യസ്സ കസ്സചി, മാരിസ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ഉപാസകസ്സ വാ ഉപാസികായ വാ അയം ആടാനാടിയാ രക്ഖാ സുഗ്ഗഹിതാ ഭവിസ്സതി സമത്താ പരിയാപുതാ തം ചേ അമനുസ്സോ യക്ഖോ വാ യക്ഖിനീ വാ...പേ॰... ഗന്ധബ്ബോ വാ ഗന്ധബ്ബീ വാ...പേ॰... കുമ്ഭണ്ഡോ വാ കുമ്ഭണ്ഡീ വാ...പേ॰... നാഗോ വാ നാഗീ വാ നാഗപോതകോ വാ നാഗപോതികാ വാ നാഗമഹാമത്തോ വാ നാഗപാരിസജ്ജോ വാ നാഗപചാരോ വാ, പദുട്ഠചിത്തോ ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ ഉപാസകം വാ ഉപാസികം വാ ഗച്ഛന്തം വാ അനുഗച്ഛേയ്യ, ഠിതം വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ, നിസിന്നം വാ ഉപനിസീദേയ്യ, നിപന്നം വാ ഉപനിപജ്ജേയ്യ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ ഗാമേസു വാ നിഗമേസു വാ സക്കാരം വാ ഗരുകാരം വാ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ ആളകമന്ദായ നാമ രാജധാനിയാ വത്ഥും വാ വാസം വാ. ന മേ സോ, മാരിസ, അമനുസ്സോ ലഭേയ്യ യക്ഖാനം സമിതിം ഗന്തും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ അനാവയ്ഹമ്പി നം കരേയ്യും അവിവയ്ഹം. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ അത്താഹി പരിപുണ്ണാഹി പരിഭാസാഹി പരിഭാസേയ്യും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ രിത്തംപിസ്സ പത്തം സീസേ നിക്കുജ്ജേയ്യും. അപിസ്സു നം, മാരിസ, അമനുസ്സാ സത്തധാപിസ്സ മുദ്ധം ഫാലേയ്യും. സന്തി ഹി, മാരിസ, അമനുസ്സാ ചണ്ഡാ രുദ്ധാ രഭസാ, തേ നേവ മഹാരാജാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, അമനുസ്സാ മഹാരാജാനം അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. സേയ്യഥാപി, മാരിസ, രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ വിജിതേ മഹാചോരാ. തേ നേവ രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ ആദിയന്തി, ന രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, മഹാചോരാ രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. ഏവമേവ ഖോ, മാരിസ, സന്തി അമനുസ്സാ ചണ്ഡാ രുദ്ധാ രഭസാ, തേ നേവ മഹാരാജാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി, ന മഹാരാജാനം പുരിസകാനം പുരിസകാനം ആദിയന്തി. തേ ഖോ തേ, മാരിസ, അമനുസ്സാ മഹാരാജാനം അവരുദ്ധാ നാമ വുച്ചന്തി. യോ ഹി കോചി, മാരിസ, അമനുസ്സോ യക്ഖോ വാ യക്ഖിനീ വാ...പേ॰... ഗന്ധബ്ബോ വാ ഗന്ധബ്ബീ വാ...പേ॰... കുമ്ഭണ്ഡോ വാ കുമ്ഭണ്ഡീ വാ...പേ॰... നാഗോ വാ നാഗീ വാ...പേ॰... പദുട്ഠചിത്തോ ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ ഉപാസകം വാ ഉപാസികം വാ ഗച്ഛന്തം വാ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ഠിതം വാ ഉപതിട്ഠേയ്യ, നിസിന്നം വാ ഉപനിസീദേയ്യ, നിപന്നം വാ ഉപനിപജ്ജേയ്യ. ഇമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബം വിക്കന്ദിതബ്ബം വിരവിതബ്ബം - ‘അയം യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം യക്ഖോ ആവിസതി, അയം യക്ഖോ

ഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ വിഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ ഹിംസതി, അയം യക്ഖോ വിഹിംസതി, അയം യക്ഖോ ന മുഞ്ചതീ'തി.

൨൯൩. 'കതമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം?

'ഇന്ദോ സോമോ വരുണോ ച, ഭാരദ്വാജോ പജാപതി;
ചന്ദനോ കാമസേട്ഠോ ച, കിന്നുഘണ്ഡു നിഘണ്ഡു ച.

'പനാദോ ഓപമഞ്ഞോ ച, ദേവസൂതോ ച മാതലി;
ചിത്തസേനോ ച ഗന്ധബ്ബോ, നളോ രാജാ ജനേസഭോ.

'സാതാഗിരോ ഹേവമതോ, പുണ്ണകോ കരതിയോ ഗുളോ;
സിവകോ മുചലിന്ദോ ച, വേസ്സാമിത്തോ യുഗന്ധരോ.

'ഗോപാലോ സുപ്പരോധോ ച, ഹിരി നേത്തി ച മന്ദിയോ;
പഞ്ചാലചണ്ഡോ ആളവകോ, പജ്ജുന്നോ സുമനോ സുമുഖോ;
ദധിമുഖോ മണി മാണിവരോ ദീഘോ, അഥോ സേരീസകോ സഹ.

'ഇമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബം വിക്കന്ദിതബ്ബം വിരവിതബ്ബം - "അയം യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം യക്ഖോ ആവിസതി, അയം യക്ഖോ ഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ വിഹേഠേതി, അയം യക്ഖോ ഹിംസതി, അയം യക്ഖോ വിഹിംസതി, അയം യക്ഖോ ന മുഞ്ചതീ"തി. അയം ഖോ, മാരിസ, ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായ. ഹന്ദ ച ദാനി മയം, മാരിസ, ഗച്ഛാമ, ബഹുകിച്ചാ മയം ബഹുകരണീയാ'"തി. "'യസ്സ ദാനി തുമ്ഹേ മഹാരാജാനോ കാലം മഞ്ഞഥാ'"തി.

൨൯൪. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ മഹാരാജാ ഉട്ഠായാസനാ മം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. തേപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യക്ഖാ ഉട്ഠായാസനാ അപ്പേകച്ചേ മം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ മയാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ യേനാഹം തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു. അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ തത്ഥേവന്തരധായിംസു.

൨൯൫. "ഉഗ്ഗണ്ഹാഥ , ഭിക്ഖവേ, ആടാനാടിയം രക്ഖം. പരിയാപുണാഥ, ഭിക്ഖവേ, ആടാനാടിയം രക്ഖം. ധാരേഥ, ഭിക്ഖവേ, ആടാനാടിയം രക്ഖം. അത്ഥസംഹിതാ [അത്ഥസംഹിതായം (സ്യാ॰)], ഭിക്ഖവേ, ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായാ"തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ആടാനാടിയസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. സങ്ഗീതിസുത്തം

൨൯൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ മല്ലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി യേന പാവാ നാമ മല്ലാനം നഗരം തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ പാവായം വിഹരതി ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ അമ്ബവനേ.

ഉബ്ഭതകനവസന്ധാഗാരം

൨൯൭. തേന ഖോ പന സമയേന പാവേയ്യകാനം മല്ലാനം ഉബ്ഭതകം നാമ നവം സന്ധാഗാരം [സന്ഥാഗാരം (സീ॰ പീ॰), സണ്ഠാഗാരം (സ്യാ॰ കം॰)] അചിരകാരിതം ഹോതി അനജ്ഝാവുട്ഠം [അനജ്ഝാവുത്ഥം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ കം॰)] സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ കേനചി വാ മനുസ്സഭൂതേന. അസ്സോസും ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ - ''ഭഗവാ കിര മല്ലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി പാവം അനുപ്പത്തോ പാവായം വിഹരതി ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ അമ്ബവനേ''തി. അഥ ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ഇധ, ഭന്തേ, പാവേയ്യകാനം മല്ലാനം ഉബ്ഭതകം നാമ നവം സന്ധാഗാരം അചിരകാരിതം ഹോതി അനജ്ഝാവുട്ഠം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ കേനചി വാ മനുസ്സഭൂതേന. തഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പഠമം പരിഭുഞ്ജതു, ഭഗവതാ പഠമം പരിഭുത്തം പച്ഛാ പാവേയ്യകാ മല്ലാ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തി. തദസ്സ പാവേയ്യകാനം മല്ലാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി. അധിവാസേസി ഖോ ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന.

൨൯൮. അഥ ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന സന്ധാഗാരം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ സബ്ബസന്ഥരിം [സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (കം॰)] സന്ധാഗാരം സന്ഥരിത്വാ ഭഗവതോ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ഉദകമണികം പതിട്ഠപേത്വാ തേലപദീപം ആരോപേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ തേ പാവേയ്യകാ മല്ലാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''സബ്ബസന്ഥരിസന്ഥതം [സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (സീ॰ പീ॰ കം॰)], ഭന്തേ, സന്ധാഗാരം, ഭഗവതോ ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി, ഉദകമണികോ പതിട്ഠാപിതോ, തേലപദീപോ ആരോപിതോ. യസ്സദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ''തി.

൨൯൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന സന്ധാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ധാഗാരം പവിസിത്വാ മജ്ഝിമം ഥമ്ഭം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ഖോ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ധാഗാരം പവിസിത്വാ പച്ഛിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദി ഭഗവന്തംയേവ പുരക്ഖത്വാ. പാവേയ്യകാപി ഖോ മല്ലാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ധാഗാരം പവിസിത്വാ പുരത്ഥിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പച്ഛിമാഭിമുഖാ നിസീദിംസു ഭഗവന്തംയേവ പുരക്ഖത്വാ. അഥ ഖോ ഭഗവാ പാവേയ്യകേ മല്ലേ ബഹുദേവ രത്തിം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ

സമ്പഹംസേത്വാ ഉയ്യോജേസി - "അഭിക്കന്താ ഖോ, വാസേട്ഠാ, രത്തി. യസ്സദാനി തുമ്ഹേ കാലം മഞ്ഞഥാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു.

൩൦൦. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തേസു പാവേയ്യകേസു മല്ലേസു തുണ്ഹീഭൂതം തുണ്ഹീഭൂതം ഭിക്ഖുസംഘം അനുവിലോകേത്വാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - "വിഗതഥിനമിദ്ധോ [വിഗതഥീനമിദ്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഖോ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ. പടിഭാതു തം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മീകഥാ. പിട്ഠി മേ ആഗിലായതി. തമഹം ആയമിസ്സാമീ"തി [ആയമേയ്യാമീതി (സ്യാ॰ കം॰)]. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേസി പാദേ പാദം അച്ചാധായ, സതോ സമ്പജാനോ ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസി കരിത്വാ.

ഭിന്നനിഗണ്ഠവത്ഥു

൩൦൧. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ ഹോതി. തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ [ദ്വേള്ഹകജാതാ (സ്യാ॰ കം॰)] ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി [വിചരന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] - "ന ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാസി, അഹം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനാമി, കിം ത്വം ഇമം ധമ്മവിനയം ആജാനിസ്സസി! മിച്ഛാപടിപന്നോ ത്വമസി, അഹമസ്മി സമ്മാപടിപന്നോ. സഹിതം മേ, അസഹിതം തേ. പുരേവചനീയം പച്ഛാ അവച, പച്ഛാവചനീയം പുരേ അവച. അധിചിണ്ണം തേ വിപരാവത്തം, ആരോപിതോ തേ വാദോ, നിഗ്ഗഹിതോ ത്വമസി, ചര വാദപ്പമോക്ഖായ, നിബ്ബേഠേഹി വാ സചേ പഹോസീ"തി. വധോയേവ ഖോ മഞ്ഞേ നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു വത്തതി. യേപി [യേപി തേ (സീ॰ പീ॰)] നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ സാവകാ ഗിഹീ ഓദാതവസനാ , തേപി നിഗണ്ഠേസു നാടപുത്തിയേസു നിബ്ബിന്നരൂപാ വിരത്തരൂപാ പടിവാനരൂപാ, യഥാ തം ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ.

൩൦൨. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "നിഗണ്ഠോ, ആവുസോ, നാടപുത്തോ പാവായം അധുനാകാലങ്കതോ, തസ്സ കാലങ്കിരിയായ ഭിന്നാ നിഗണ്ഠാ ദ്വേധികജാതാ...പേ॰... ഭിന്നഥൂപേ അപ്പടിസരണേ". "ഏവഞ്ഹേതം, ആവുസോ, ഹോതി ദുരക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ദുപ്പവേദിതേ അനിയ്യാനികേ അനുപസമസംവത്തനികേ അസമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതേ. അയം ഖോ പനാവുസോ അമ്ഹാകം [അസ്മാകം (പീ॰)] ഭഗവതാ [ഭഗവതോ (കം॰ സീ॰)] ധമ്മോ സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ

ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

“കതമോ ചാവുസോ, അമ്ഹാകം ഭഗവതാ [ഭഗവതോ (കം॰ സീ॰)] ധമ്മോ സ്വാക്ഖാതോ സുപ്പവേദിതോ നിയ്യാനികോ ഉപസമസംവത്തനികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധപ്പവേദിതോ; യത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം?

ഏകകം

൩൦൩. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഏകോ ധമ്മോ സമ്മദക്ഖാതോ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം , തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമോ ഏകോ ധമ്മോ? സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. സബ്ബേ സത്താ സങ്ഖാരട്ഠിതികാ. അയം ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഏകോ ധമ്മോ സമ്മദക്ഖാതോ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം , യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

ദുകം

൩൦൪. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദ്വേ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ദ്വേ [ദ്വേ ധമ്മോ (സ്യാ॰ കം॰) ഏവമുപരിപി]?

“നാമഞ്ച രൂപഞ്ച.

“അവിജ്ജാ ച ഭവതണ്ഹാ ച.

“ഭവദിട്ഠി ച വിഭവദിട്ഠി ച.

“അഹിരികഞ്ച [അഹിരീകഞ്ച (കത്ഥചി)] അനോത്തപ്പഞ്ച.

“ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച.

“ദോവചസ്സതാ ച പാപമിത്തതാ ച.

“സോവചസ്സതാ ച കല്യാണമിത്തതാ ച.

“ആപത്തികുസലതാ ച ആപത്തിവുട്ഠാനകുസലതാ ച.

“സമാപത്തികുസലതാ ച സമാപത്തിവുട്ഠാനകുസലതാ ച.

“ധാതുകുസലതാ ച മനസികാരകുസലതാ ച.

“ആയതനകുസലതാ ച പടിച്ചസമുപ്പാദകുസലതാ ച.

“ഠാനകുസലതാ ച അട്ഠാനകുസലതാ ച.

“അജ്ജവഞ്ച ലജ്ജവഞ്ച.

“ഖന്തി ച സോരച്ചഞ്ച.

“സാഖല്യഞ്ച പടിസന്ഥാരോ ച.

“അവിഹിംസാ ച സോചേയ്യഞ്ച.

“മുട്ഠസ്സച്ചഞ്ച അസമ്പജഞ്ഞഞ്ച.

“സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച .

“ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരതാ ച ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുതാ ച.

“ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ ച ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ ച.

“പടിസങ്ഖാനബലഞ്ച [പടിസന്ധാനബലഞ്ച (സ്യാ॰)] ഭാവനാബലഞ്ച.

“സതിബലഞ്ച സമാധിബലഞ്ച.

“സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച.

“സമഥനിമിത്തഞ്ച പഗ്ഗഹനിമിത്തഞ്ച.

“പഗ്ഗഹോ ച അവിക്ഖേപോ ച.

“സീലവിപത്തി ച ദിട്ഠിവിപത്തി ച.

“സീലസമ്പദാ ച ദിട്ഠിസമ്പദാ ച.

“സീലവിസുദ്ധി ച ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ച.

“ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ഖോ പന യഥാ ദിട്ഠിസ്സ ച പധാനം.

“സംവേഗോ ച സംവേജനീയേസു ഠാനേസു സംവിഗ്ഗസ്സ ച യോനിസോ പധാനം.

“അസന്തുട്ഠിതാ ച കുസലേസു ധമ്മേസു അപ്പടിവാനിതാ ച പധാനസ്മിം.

“വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച.

“ഖയേഞാണം അനുപ്പാദേഞാണം.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദ്വേ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

തികം

൩൦൫. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തയോ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ തയോ?

“തീണി അകുസലമൂലാനി - ലോഭോ അകുസലമൂലം, ദോസോ അകുസലമൂലം, മോഹോ അകുസലമൂലം.

“തീണി കുസലമൂലാനി - അലോഭോ കുസലമൂലം, അദോസോ കുസലമൂലം, അമോഹോ കുസലമൂലം.

“തീണി ദുച്ചരിതാനി - കായദുച്ചരിതം, വചീദുച്ചരിതം, മനോദുച്ചരിതം.

“തീണി സുചരിതാനി - കായസുചരിതം, വചീസുചരിതം , മനോസുചരിതം.

“തയോ അകുസലവിതക്കാ - കാമവിതക്കോ, ബ്യാപാദവിതക്കോ, വിഹിംസാവിതക്കോ.

“തയോ കുസലവിതക്കാ - നേക്ഖമ്മവിതക്കോ, അബ്യാപാദവിതക്കോ, അവിഹിംസാവിതക്കോ.

“തയോ അകുസലസങ്കപ്പാ - കാമസങ്കപ്പോ, ബ്യാപാദസങ്കപ്പോ, വിഹിംസാസങ്കപ്പോ.

“തയോ കുസലസങ്കപ്പാ - നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ, അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ, അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ.

“തിസ്സോ അകുസലസഞ്ഞാ - കാമസഞ്ഞാ, ബ്യാപാദസഞ്ഞാ, വിഹിംസാസഞ്ഞാ.

“തിസ്സോ കുസലസഞ്ഞാ - നേക്ഖമ്മസഞ്ഞാ, അബ്യാപാദസഞ്ഞാ, അവിഹിംസാസഞ്ഞാ.

“തിസ്സോ അകുസലധാതുയോ - കാമധാതു, ബ്യാപാദധാതു, വിഹിംസാധാതു.

“തിസ്സോ കുസലധാതുയോ - നേക്ഖമ്മധാതു, അബ്യാപാദധാതു, അവിഹിംസാധാതു.

“അപരാപി തിസ്സോ ധാതുയോ - കാമധാതു, രൂപധാതു, അരൂപധാതു.

“അപരാപി തിസ്സോ ധാതുയോ - രൂപധാതു, അരൂപധാതു, നിരോധധാതു.

“അപരാപി തിസ്സോ ധാതുയോ - ഹീനധാതു, മജ്ഝിമധാതു, പണീതധാതു.

“തിസ്സോ തണ്ഹാ - കാമതണ്ഹാ, ഭവതണ്ഹാ, വിഭവതണ്ഹാ.

“അപരാപി തിസ്സോ തണ്ഹാ - കാമതണ്ഹാ, രൂപതണ്ഹാ, അരൂപതണ്ഹാ.

“അപരാപി തിസ്സോ തണ്ഹാ - രൂപതണ്ഹാ, അരൂപതണ്ഹാ, നിരോധതണ്ഹാ.

“തീണി സംയോജനാനി - സക്കായദിട്ഠി, വിചികിച്ഛാ, സീലബ്ബതപരാമാസോ.

“തയോ ആസവാ - കാമാസവോ, ഭവാസവോ, അവിജ്ജാസവോ.

“തയോ ഭവാ - കാമഭവോ, രൂപഭവോ, അരൂപഭവോ.

“തിസ്സോ ഏസനാ - കാമേസനാ, ഭവേസനാ, ബ്രഹ്മചരിയേസനാ.

“തിസ്സോ വിധാ - സേയ്യോഹമസ്മീതി വിധാ, സദിസോഹമസ്മീതി വിധാ, ഹീനോഹമസ്മീതി വിധാ.

“തയോ അദ്ധാ - അതീതോ അദ്ധാ, അനാഗതോ അദ്ധാ, പച്ചുപ്പന്നോ അദ്ധാ.

“തയോ അന്താ - സക്കായോ അന്തോ, സക്കായസമുദയോ അന്തോ, സക്കായനിരോധോ അന്തോ.

“തിസ്സോ വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ.

“തിസ്സോ ദുക്ഖതാ - ദുക്ഖദുക്ഖതാ, സങ്ഖാരദുക്ഖതാ, വിപരിണാമദുക്ഖതാ.

“തയോ രാസീ - മിച്ഛത്തനിയതോ രാസി, സമ്മത്തനിയതോ രാസി, അനിയതോ രാസി.

“തയോ തമാ [തിസ്സോ കങ്ഖാ (ബഹൂസു) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] - അതീതം വാ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി, അനാഗതം വാ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി, ഏതരഹി വാ പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി.

“തീണി തഥാഗതസ്സ അരക്ഖേയ്യാനി - പരിസുദ്ധകായസമാചാരോ ആവുസോ തഥാഗതോ, നത്ഥി തഥാഗതസ്സ കായദുച്ചരിതം, യം തഥാഗതോ രക്ഖേയ്യ - ‘മാ മേ ഇദം പരോ അഞ്ഞാസീ’തി. പരിസുദ്ധവചീസമാചാരോ ആവുസോ, തഥാഗതോ, നത്ഥി തഥാഗതസ്സ വചീദുച്ചരിതം, യം തഥാഗതോ രക്ഖേയ്യ - ‘മാ മേ ഇദം പരോ അഞ്ഞാസീ’തി. പരിസുദ്ധമനോസമാചാരോ, ആവുസോ, തഥാഗതോ, നത്ഥി തഥാഗതസ്സ മനോദുച്ചരിതം യം തഥാഗതോ രക്ഖേയ്യ - ‘മാ മേ ഇദം പരോ അഞ്ഞാസീ’തി.

“തയോ കിഞ്ചനാ - രാഗോ കിഞ്ചനം, ദോസോ കിഞ്ചനം, മോഹോ കിഞ്ചനം.

“തയോ അഗ്ഗീ - രാഗഗ്ഗി, ദോസഗ്ഗി, മോഹഗ്ഗി.

“അപരേപി തയോ അഗ്ഗീ - ആഹുനേയ്യഗ്ഗി, ഗഹപതഗ്ഗി, ദക്ഖിണേയ്യഗ്ഗി.

“തിവിധേന രൂപസങ്ഗഹോ - സനിദസ്സനസപ്പടിഘം രൂപം [സനിദസ്സനസപ്പടിഘരൂപം (സ്യാ॰ കം॰) ഏവമിതരദ്വയേപി], അനിദസ്സനസപ്പടിഘം രൂപം, അനിദസ്സനഅപ്പടിഘം രൂപം.

“തയോ സങ്ഖാരാ - പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ, അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ , ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരോ.

“തയോ പുഗ്ഗലാ - സേക്ഖോ പുഗ്ഗലോ, അസേക്ഖോ പുഗ്ഗലോ, നേവസേക്ഖോനാസേക്ഖോ പുഗ്ഗലോ.

“തയോ ഥേരാ - ജാതിഥേരോ, ധമ്മഥേരോ, സമ്മുതിഥേരോ [സമ്മതിഥേരോ (സ്യാ॰ കം॰)].

“തീണി പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥൂനി - ദാനമയം പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥു, സീലമയം പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥു, ഭാവനാമയം പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥു.

“തീണി ചോദനാവത്ഥൂനി - ദിട്ഠേന, സുതേന, പരിസങ്കായ.

“തിസ്സോ കാമൂപപത്തിയോ [കാമുപ്പത്തിയോ (സീ॰), കാമുപപത്തിയോ (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)] - സന്താവുസോ സത്താ പച്ചുപട്ഠിതകാമാ, തേ പച്ചുപട്ഠിതേസു കാമേസു വസം വത്തേന്തി, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേ ച ദേവാ ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമാ കാമൂപപത്തി. സന്താവുസോ, സത്താ നിമ്മിതകാമാ, തേ നിമ്മിനിത്വാ നിമ്മിനിത്വാ കാമേസു വസം വത്തേന്തി, സേയ്യഥാപി ദേവാ നിമ്മാനരതീ. അയം ദുതിയാ കാമൂപപത്തി. സന്താവുസോ സത്താ പരനിമ്മിതകാമാ, തേ പരനിമ്മിതേസു കാമേസു വസം വത്തേന്തി, സേയ്യഥാപി ദേവാ പരനിമ്മിതവസവത്തീ. അയം തതിയാ കാമൂപപത്തി.

“തിസ്സോ സുഖൂപപത്തിയോ [സുഖുപപത്തിയോ (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)] - സന്താവുസോ സത്താ [സത്താ സുഖം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപ്പാദേത്വാ ഉപ്പാദേത്വാ സുഖം വിഹരന്തി, സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ. അയം പഠമാ സുഖൂപപത്തി. സന്താവുസോ, സത്താ സുഖേന അഭിസന്നാ പരിസന്നാ

പരിപൂരാ പരിപ്ഫുടാ. തേ കദാചി കരഹചി ഉദാനം ഉദാനേന്തി - ‘അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ’ന്തി , സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം ദുതിയാ സുഖൂപപത്തി. സന്താവുസോ, സത്താ സുഖേന അഭിസന്നാ പരിസന്നാ പരിപൂരാ പരിപ്ഫുടാ. തേ സന്തംയേവ തുസിതാ [സന്തുസിതാ (സ്യാ॰ കം॰)] സുഖം [ചിത്തസുഖം (സ്യാ॰ കം॰)] പടിസംവേദേന്തി, സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം തതിയാ സുഖൂപപത്തി .

“തിസ്സോ പഞ്ഞാ - സേക്ഖാ പഞ്ഞാ, അസേക്ഖാ പഞ്ഞാ, നേവസേക്ഖാനാസേക്ഖാ പഞ്ഞാ.

“അപരാപി തിസ്സോ പഞ്ഞാ - ചിന്താമയാ പഞ്ഞാ, സുതമയാ പഞ്ഞാ, ഭാവനാമയാ പഞ്ഞാ.

“തീണാവുധാനി - സുതാവുധം, പവിവേകാവുധം, പഞ്ഞാവുധം.

“തീണിന്ദ്രിയാനി - അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം, അഞ്ഞിന്ദ്രിയം, അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം.

“തീണി ചക്ഖൂനി - മംസചക്ഖു, ദിബ്ബചക്ഖു, പഞ്ഞാചക്ഖു.

“തിസ്സോ സിക്ഖാ - അധിസീലസിക്ഖാ, അധിചിത്തസിക്ഖാ, അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ.

“തിസ്സോ ഭാവനാ - കായഭാവനാ, ചിത്തഭാവനാ, പഞ്ഞാഭാവനാ.

“തീണി അനുത്തരിയാനി - ദസ്സനാനുത്തരിയം, പടിപദാനുത്തരിയം, വിമുത്താനുത്തരിയം.

“തയോ സമാധീ - സവിതക്കസവിചാരോ സമാധി, അവിതക്കവിചാരമത്തോ സമാധി, അവിതക്കഅവിചാരോ സമാധി.

“അപരേപി തയോ സമാധീ - സുഞ്ഞതോ സമാധി, അനിമിത്തോ സമാധി, അപ്പണിഹിതോ സമാധി.

“തീണി സോചേയ്യാനി - കായസോചേയ്യം, വചീസോചേയ്യം, മനോസോചേയ്യം.

“തീണി മോനേയ്യാനി - കായമോനേയ്യം, വചീമോനേയ്യം, മനോമോനേയ്യം.

“തീണി കോസല്ലാനി - ആയകോസല്ലം, അപായകോസല്ലം, ഉപായകോസല്ലം.

“തയോ മദാ - ആരോഗ്യമദോ, യോബ്ബനമദോ, ജീവിതമദോ.

“തീണി ആധിപതേയ്യാനി - അത്താധിപതേയ്യം, ലോകാധിപതേയ്യം, ധമ്മാധിപതേയ്യം.

“തീണി കഥാവത്ഥൂനി - അതീതം വാ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കഥം കഥേയ്യ - ‘ഏവം അഹോസി അതീതമദ്ധാന’ന്തി; അനാഗതം വാ അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കഥം

കഥേയ്യ - 'ഏവം ഭവിസ്സതി അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി; ഏതരഹി വാ പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ആരബ്ഭ കഥം കഥേയ്യ - 'ഏവം ഹോതി ഏതരഹി പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാന'ന്തി.

"തിസ്സോ വിജ്ജാ - പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം വിജ്ജാ, സത്താനം ചുതൂപപാതേഞാണം വിജ്ജാ, ആസവാനം ഖയേഞാണം വിജ്ജാ.

"തയോ വിഹാരാ - ദിബ്ബോ വിഹാരോ, ബ്രഹ്മാ വിഹാരോ, അരിയോ വിഹാരോ.

"തീണി പാടിഹാരിയാനി - ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, ആദേസനാപാടിഹാരിയം, അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

"ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തയോ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

ചതുക്കം

൩൦൬. "അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം, ന വിവദിതബ്ബം...പേ... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ചത്താരോ?

"ചത്താരോ **സതിപട്ഠാനാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ...പേ... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ...പേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

"ചത്താരോ **സമ്മപ്പധാനാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി.

"ചത്താരോ **ഇദ്ധിപാദാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. ചിത്തസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി.

"ചത്താരി **ഝാനാനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം [പഠമജ്ഝാനം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം [ദുതിയജ്ഝാനം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - 'ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ'തി തതിയം ഝാനം [തതിയജ്ഝാനം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ, പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ, അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം [ചതുത്ഥജ്ഝാനം (സ്യാ॰ കം॰)] ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

൩൦൭. "ചതസ്സോ **സമാധിഭാവനാ.** അത്ഥാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരായ സംവത്തതി. അത്ഥാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഞാണദസ്സനപടിലാഭായ സംവത്തതി. അത്ഥാവുസോ സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സതിസമ്പജഞ്ഞായ സംവത്തതി. അത്ഥാവുസോ സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ആസവാനം ഖയായ സംവത്തതി.

"കതമാ ചാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരായ സംവത്തതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം, ആവുസോ , സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരായ സംവത്തതി.

"കതമാ ചാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഞാണദസ്സനപടിലാഭായ സംവത്തതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ആലോകസഞ്ഞം മനസി കരോതി, ദിവാസഞ്ഞം അധിട്ഠാതി യഥാ ദിവാ തഥാ രത്തിം, യഥാ രത്തിം തഥാ ദിവാ. ഇതി വിവടേന ചേതസാ അപരിയോനദ്ധേന സപ്പഭാസം ചിത്തം ഭാവേതി. അയം, ആവുസോ സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഞാണദസ്സനപടിലാഭായ സംവത്തതി.

"കതമാ ചാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സതിസമ്പജഞ്ഞായ സംവത്തതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. വിദിതാ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. അയം, ആവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സതിസമ്പജഞ്ഞായ സംവത്തതി.

"കതമാ ചാവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ആസവാനം ഖയായ സംവത്തതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹരതി. ഇതി രൂപം, ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ, ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. ഇതി വേദനാ...പേ॰... ഇതി സഞ്ഞാ... ഇതി സങ്ഖാരാ...

ഇതി വിഞ്ഞാണം, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. അയം, ആവുസോ, സമാധിഭാവനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ആസവാനം ഖയായ സംവത്തതി.

൩൦൫. ''ചതസ്സോ **അപ്പമഞ്ഞാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി. തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന [അബ്യാപജ്ഝേന (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഫരിത്വാ വിഹരതി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി. തഥാ ദുതിയം. തഥാ തതിയം. തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി.

''ചത്താരോ **ആരുപ്പാ.** [അരൂപാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

''ചത്താരി **അപസ്സേനാനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സങ്ഖായേകം പടിസേവതി, സങ്ഖായേകം അധിവാസേതി, സങ്ഖായേകം പരിവജ്ജേതി, സങ്ഖായേകം വിനോദേതി.

൩൦൬. ''ചത്താരോ **അരിയവംസാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി ഇതരീതരേന ചീവരേന, ഇതരീതരചീവരസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ, ന ച ചീവരഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച ചീവരം ന പരിതസ്സതി, ലദ്ധാ ച ചീവരം അഗധിതോ [അഗഥിതോ (സീ॰ പീ॰)] അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി; തായ ച പന ഇതരീതരചീവരസന്തുട്ഠിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി. യോ ഹി തത്ഥ ദക്ഖോ അനലസോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - 'ഭിക്ഖു പോരാണേ അഗ്ഗഞ്ഞേ അരിയവംസേ ഠിതോ'.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി ഇതരീതരേന പിണ്ഡപാതേന, ഇതരീതരപിണ്ഡപാതസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ, ന ച പിണ്ഡപാതഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച പിണ്ഡപാതം ന പരിതസ്സതി, ലദ്ധാ ച പിണ്ഡപാതം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി; തായ ച പന ഇതരീതരപിണ്ഡപാതസന്തുട്ഠിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി. യോ ഹി തത്ഥ ദക്ഖോ അനലസോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ , അയം വുച്ചതാവുസോ - 'ഭിക്ഖു പോരാണേ അഗ്ഗഞ്ഞേ അരിയവംസേ ഠിതോ'.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി ഇതരീതരേന സേനാസനേന, ഇതരീതരസേനാസനസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ, ന ച സേനാസനഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച സേനാസനം ന പരിതസ്സതി, ലദ്ധാ ച സേനാസനം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി; തായ ച പന ഇതരീതരസേനാസനസന്തുട്ഠിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി. യോ ഹി തത്ഥ ദക്ഖോ അനലസോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ, അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘ഭിക്ഖു പോരാണേ അഗ്ഗഞ്ഞേ അരിയവംസേ ഠിതോ’.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഹാനാരാമോ ഹോതി പഹാനരതോ, ഭാവനാരാമോ ഹോതി ഭാവനാരതോ; തായ ച പന പഹാനാരാമതായ പഹാനരതിയാ ഭാവനാരാമതായ ഭാവനാരതിയാ നേവത്താനുക്കംസേതി ന പരം വമ്ഭേതി. യോ ഹി തത്ഥ ദക്ഖോ അനലസോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ അയം വുച്ചതാവുസോ - ‘ഭിക്ഖു പോരാണേ അഗ്ഗഞ്ഞേ അരിയവംസേ ഠിതോ’.

൩൧൨. “ചത്താരി **പധാനാനി.** സംവരപധാനം പഹാനപധാനം ഭാവനാപധാനം [ഭാവനാപ്പധാനം (സ്യാ॰)] അനുരക്ഖണാപധാനം [അനുരക്ഖനാപ്പധാനം (സ്യാ॰)]. കതമഞ്ചാവുസോ, സംവരപധാനം? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. ഇദം വുച്ചതാവുസോ, സംവരപധാനം.

“കതമഞ്ചാവുസോ, പഹാനപധാനം? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നം കാമവിതക്കം നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തിം കരോതി [ബ്യന്തീ കരോതി (സ്യാ॰ കം॰)] അനഭാവം ഗമേതി. ഉപ്പന്നം ബ്യാപാദവിതക്കം...പേ॰... ഉപ്പന്നം വിഹിംസാവിതക്കം... ഉപ്പന്നുപ്പന്നേ പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തിം കരോതി അനഭാവം ഗമേതി. ഇദം വുച്ചതാവുസോ, പഹാനപധാനം.

“കതമഞ്ചാവുസോ , ഭാവനാപധാനം? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഇദം വുച്ചതാവുസോ, ഭാവനാപധാനം.

“കതമഞ്ചാവുസോ, അനുരക്ഖണാപധാനം? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നം ഭദ്രകം [ഭദ്ദകം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സമാധിനിമിത്തം അനുരക്ഖതി -

അട്ഠികസഞ്ഞം, പുളുവകസഞ്ഞം [പുളവകസഞ്ഞം (സീ॰ പീ॰)], വിനീലകസഞ്ഞം, വിച്ഛിദ്ദകസഞ്ഞം, ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞം. ഇദം വുച്ചതാവുസോ, അനുരക്ഖണാപധാനം.

“ചത്താരി **ഞാണാനി** - ധമ്മേ ഞാണം, അന്വയേ ഞാണം, പരിയേ [പരിച്ചേ (സീ॰ ക॰), പരിച്ഛേദേ (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] ഞാണം, സമ്മുതിയാ ഞാണം [സമ്മതിഞാണം (സ്യാ॰ ക॰)].

“അപരാനിപി ചത്താരി ഞാണാനി - ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം.

൩൧൧. “ചത്താരി **സോതാപത്തിയങ്ഗാനി** - സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസ്സവനം, യോനിസോമനസികാരോ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തി.

“ചത്താരി **സോതാപന്നസ്സ അങ്ഗാനി.** ഇധാവുസോ, അരിയസാവകോ ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ, ഭഗവാ’തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ [ഓപനയികോ (സ്യാ॰ ക॰)] പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ, ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി അഖണ്ഡേഹി അച്ഛിദ്ദേഹി അസബലേഹി അകമ്മാസേഹി ഭുജിസ്സേഹി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേഹി അപരാമട്ഠേഹി സമാധിസംവത്തനികേഹി.

“ചത്താരി **സാമഞ്ഞഫലാനി** - സോതാപത്തിഫലം, സകദാഗാമിഫലം, അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തഫലം.

“ചതസ്സോ **ധാതുയോ** - പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു.

“ചത്താരോ **ആഹാരാ** - കബളീകാരോ ആഹാരോ ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം.

“ചതസ്സോ **വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ.** രൂപൂപായം വാ, ആവുസോ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠതി രൂപാരമ്മണം [രൂപാരമണം (?)] രൂപപ്പതിട്ഠം നന്ദൂപസേചനം വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജതി; വേദനൂപായം വാ ആവുസോ…പേ॰… സഞ്ഞൂപായം വാ, ആവുസോ…പേ॰… സങ്ഖാരൂപായം വാ,

ആവുസോ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠതി സങ്ഖാരാരമ്മണം സങ്ഖാരപ്പതിട്ഠം നന്ദൂപസേചനം വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജതി.

“ചത്താരി **അഗതിഗമനാനി** - ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി, ദോസാഗതി ഗച്ഛതി, മോഹാഗതിം ഗച്ഛതി, ഭയാഗതിം ഗച്ഛതി.

“ചത്താരോ **തണ്ഹുപ്പാദാ** - ചീവരഹേതു വാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി; പിണ്ഡപാതഹേതു വാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി; സേനാസനഹേതു വാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി; ഇതിഭവാഭവഹേതു വാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി.

“ചതസ്സോ **പടിപദാ** - ദുക്ഖാ പടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, ദുക്ഖാ പടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാ, സുഖാ പടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞാ, സുഖാ പടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാ.

“അപരാപി ചതസ്സോ **പടിപദാ** - അക്ഖമാ പടിപദാ, ഖമാ പടിപദാ, ദമാ പടിപദാ, സമാ പടിപദാ.

“ചത്താരി **ധമ്മപദാനി** - അനഭിജ്ഝാ ധമ്മപദം, അബ്യാപാദോ ധമ്മപദം, സമ്മാസതി ധമ്മപദം, സമ്മാസമാധി ധമ്മപദം.

“ചത്താരി **ധമ്മസമാദാനാനി** - അത്ഥാവുസോ, ധമ്മസമാദാനം പച്ചുപ്പന്നദുക്ഖഞ്ചേവ ആയതിഞ്ച ദുക്ഖവിപാകം. അത്ഥാവുസോ, ധമ്മസമാദാനം പച്ചുപ്പന്നദുക്ഖം ആയതിം സുഖവിപാകം. അത്ഥാവുസോ, ധമ്മസമാദാനം പച്ചുപ്പന്നസുഖം ആയതിം ദുക്ഖവിപാകം. അത്ഥാവുസോ, ധമ്മസമാദാനം പച്ചുപ്പന്നസുഖഞ്ചേവ ആയതിഞ്ച സുഖവിപാകം.

“ചത്താരോ **ധമ്മക്ഖന്ധാ** - സീലക്ഖന്ധോ, സമാധിക്ഖന്ധോ, പഞ്ഞാക്ഖന്ധോ, വിമുത്തിക്ഖന്ധോ.

“ചത്താരി **ബലാനി** - വീരിയബലം, സതിബലം, സമാധിബലം, പഞ്ഞാബലം.

“ചത്താരി **അധിട്ഠാനാനി** - പഞ്ഞാധിട്ഠാനം, സച്ചാധിട്ഠാനം, ചാഗാധിട്ഠാനം, ഉപസമാധിട്ഠാനം.

൩൧൨. “ചത്താരി **പഞ്ഹബ്യാകരണാനി** - [ചത്താരോ പഞ്ഹാബ്യാകരണാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഏകംസബ്യാകരണീയോ പഞ്ഹോ, പടിപുച്ഛാബ്യാകരണീയോ പഞ്ഹോ, വിഭജ്ജബ്യാകരണീയോ പഞ്ഹോ, ഠപനീയോ പഞ്ഹോ.

“ചത്താരി **കമ്മാനി** - അത്ഥാവുസോ, കമ്മം കണ്ഹം കണ്ഹവിപാകം; അത്ഥാവുസോ, കമ്മം സുക്കം സുക്കവിപാകം; അത്ഥാവുസോ, കമ്മം കണ്ഹസുക്കം കണ്ഹസുക്കവിപാകം; അത്ഥാവുസോ, കമ്മം അകണ്ഹഅസുക്കം അകണ്ഹഅസുക്കവിപാകം കമ്മക്ഖയായ സംവത്തതി.

“ചത്താരോ **സച്ഛികരണീയാ ധമ്മാ** - പുബ്ബേനിവാസോ സതിയാ സച്ഛികരണീയോ; സത്താനം ചുതൂപപാതോ ചക്ഖുനാ സച്ഛികരണീയോ; അട്ഠ

വിമോക്ഖാ കായേന സച്ഛികരണീയാ; ആസവാനം ഖയോ പഞ്ഞായ സച്ഛികരണീയോ.

“ചത്താരോ **ഓഘാ** - കാമോഘോ, ഭവോഘോ, ദിട്ഠോഘോ, അവിജ്ജോഘോ.

“ചത്താരോ **യോഗാ** - കാമയോഗോ, ഭവയോഗോ, ദിട്ഠിയോഗോ, അവിജ്ജായോഗോ.

“ചത്താരോ **വിസഞ്ഞോഗാ** - കാമയോഗവിസഞ്ഞോഗോ, ഭവയോഗവിസഞ്ഞോഗോ, ദിട്ഠിയോഗവിസഞ്ഞോഗോ, അവിജ്ജായോഗവിസഞ്ഞോഗോ.

“ചത്താരോ **ഗന്ഥാ** - അഭിജ്ഝാ കായഗന്ഥോ, ബ്യാപാദോ കായഗന്ഥോ, സീലബ്ബതപരാമാസോ കായഗന്ഥോ, ഇദംസച്ചാഭിനിവേസോ കായഗന്ഥോ.

“ചത്താരി **ഉപാദാനാനി** - കാമുപാദാനം [കാമൂപാദാനം (സീ॰ പീ॰) ഏവമിതരേസുപി], ദിട്ഠുപാദാനം, സീലബ്ബതുപാദാനം, അത്തവാദുപാദാനം.

“ചതസ്സോ **യോനിയോ** - അണ്ഡജയോനി, ജലാബുജയോനി, സംസേദജയോനി, ഓപപാതികയോനി.

“ചതസ്സോ **ഗബ്ഭാവക്കന്തിയോ.** ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി, അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അയം പഠമാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി, അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അയം ദുതിയാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി, അസമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അയം തതിയാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഠാതി, സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അയം ചതുത്ഥാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി.

“ചത്താരോ **അത്തഭാവപടിലാഭാ.** അത്ഥാവുസോ, അത്തഭാവപടിലാഭോ, യസ്മിം അത്തഭാവപടിലാഭേ അത്തസഞ്ചേതനായേവ കമതി, നോ പരസഞ്ചേതനാ. അത്ഥാവുസോ, അത്തഭാവപടിലാഭോ, യസ്മിം അത്തഭാവപടിലാഭേ പരസഞ്ചേതനായേവ കമതി, നോ അത്തസഞ്ചേതനാ. അത്ഥാവുസോ, അത്തഭാവപടിലാഭോ, യസ്മിം അത്തഭാവപടിലാഭേ അത്തസഞ്ചേതനാ ചേവ കമതി പരസഞ്ചേതനാ ച. അത്ഥാവുസോ, അത്തഭാവപടിലാഭോ, യസ്മിം അത്തഭാവപടിലാഭേ നേവ അത്തസഞ്ചേതനാ കമതി, നോ പരസഞ്ചേതനാ.

൩൧൩. “ചതസ്സോ **ദക്ഖിണാവിസുദ്ധിയോ.** അത്ഥാവുസോ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ. അത്ഥാവുസോ, ദക്ഖിണാ പടിഗ്ഗാഹകതോ വിസുജ്ഝതി നോ ദായകതോ. അത്ഥാവുസോ, ദക്ഖിണാ

നേവ ദായകതോ വിസുജ്ഝതി നോ പടിഗ്ഗാഹകതോ. അത്ഥാവുസോ, ദക്ഖിണാ ദായകതോ ചേവ വിസുജ്ഝതി പടിഗ്ഗാഹകതോ ച.

“ചത്താരി **സങ്ഗഹവത്ഥൂനി** - ദാനം, പേയ്യവജ്ജം [പിയവജ്ജം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], അത്ഥചരിയാ, സമാനത്തതാ.

“ചത്താരോ **അനരിയവോഹാരാ** - മുസാവാദോ, പിസുണാവാചാ, ഫരുസാവാചാ, സമ്ഫപ്പലാപോ.

“ചത്താരോ **അരിയവോഹാരാ** - മുസാവാദാ വേരമണീ [വേരമണി (ക॰)], പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ.

“അപരേപി ചത്താരോ **അനരിയവോഹാരാ** - അദിട്ഠേ ദിട്ഠവാദിതാ, അസ്സുതേ സുതവാദിതാ, അമുതേ മുതവാദിതാ, അവിഞ്ഞാതേ വിഞ്ഞാതവാദിതാ.

“അപരേപി ചത്താരോ **അരിയവോഹാരാ** - അദിട്ഠേ അദിട്ഠവാദിതാ, അസ്സുതേ അസ്സുതവാദിതാ, അമുതേ അമുതവാദിതാ, അവിഞ്ഞാതേ അവിഞ്ഞാതവാദിതാ.

“അപരേപി ചത്താരോ **അനരിയവോഹാരാ** - ദിട്ഠേ അദിട്ഠവാദിതാ, സുതേ അസ്സുതവാദിതാ, മുതേ അമുതവാദിതാ, വിഞ്ഞാതേ അവിഞ്ഞാതവാദിതാ.

“അപരേപി ചത്താരോ **അരിയവോഹാരാ** - ദിട്ഠേ ദിട്ഠവാദിതാ, സുതേ സുതവാദിതാ, മുതേ മുതവാദിതാ, വിഞ്ഞാതേ വിഞ്ഞാതവാദിതാ.

൩൧൭. “ചത്താരോ **പുഗ്ഗലാ.** ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരന്തപോ ഹോതി പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ച ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, പരന്തപോ ച പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തന്തപോ ഹോതി ന അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ ന പരന്തപോ ന പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. സോ അനത്തന്തപോ അപരന്തപോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിച്ഛാതോ നിബ്ബുതോ സീതീഭൂതോ [സീതിഭൂതോ (ക॰)] സുഖപ്പടിസംവേദീ ബ്രഹ്മഭൂതേന അത്തനാ വിഹരതി.

“അപരേപി ചത്താരോ **പുഗ്ഗലാ.** ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ അത്തഹിതായ. ഇധാവുസോ , ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ ചേവ പടിപന്നോ ഹോതി പരഹിതായ ച.

“അപരേപി ചത്താരോ **പുഗ്ഗലാ** - തമോ തമപരായനോ, തമോ ജോതിപരായനോ, ജോതി തമപരായനോ, ജോതി ജോതിപരായനോ.

“അപരേപി ചത്താരോ **പുഗ്ഗലാ** - സമണമചലോ, സമണപദുമോ, സമണപുണ്ഡരീകോ, സമണേസു സമണസുഖുമാലോ.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ **ജാനതാ പസ്സതാ** അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

പഞ്ചകം

൩൨൨. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പഞ്ച ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ പഞ്ച?

“പഞ്ചക്ഖന്ധാ. രൂപക്ഖന്ധോ വേദനാക്ഖന്ധോ സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ.

“പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ. രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ [രൂപൂപാദാനക്ഖന്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) ഏവമിതരേസുപി] വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ.

“പഞ്ച **കാമഗുണാ.** ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസഞ്ഹിതാ രജനീയാ , സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ... ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസഞ്ഹിതാ രജനീയാ.

“പഞ്ച **ഗതിയോ** - നിരയോ, തിരച്ഛാനയോനി, പേത്തിവിസയോ, മനുസ്സാ, ദേവാ.

“പഞ്ച **മച്ഛരിയാനി** - ആവാസമച്ഛരിയം, കുലമച്ഛരിയം, ലാഭമച്ഛരിയം, വണ്ണമച്ഛരിയം, ധമ്മമച്ഛരിയം.

“പഞ്ച **നീവരണാനി** - കാമച്ഛന്ദനീവരണം, ബ്യാപാദനീവരണം, ഥിനമിദ്ധനീവരണം, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചനീവരണം, വിചികിച്ഛാനീവരണം.

“പഞ്ച **ഓരമ്ഭാഗിയാനി സഞ്ഞോജനാനി** - സക്കായദിട്ഠി, വിചികിച്ഛാ, സീലബ്ബതപരാമാസോ, കാമച്ഛന്ദോ, ബ്യാപാദോ.

“പഞ്ച **ഉദ്ധമ്ഭാഗിയാനി സഞ്ഞോജനാനി** - രൂപരാഗോ, അരൂപരാഗോ, മാനോ, ഉദ്ധച്ചം, അവിജ്ജാ.

"പഞ്ച **സിക്ഖാപദാനി-** പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ, മുസാവാദാ വേരമണീ, സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ വേരമണീ.

ൻ.ഫന്ത. "പഞ്ച **അഭബ്ബട്ഠാനാനി.** അഭബ്ബോ, ആവുസോ, ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സഞ്ചിച്ച പാണം ജീവിതാ വോരോപേതും. അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയിതും [ആദാതും (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതും. അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതും. അഭബ്ബോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു സന്നിധികാരകം കാമേ പരിഭുഞ്ജിതും, സേയ്യഥാപി പുബ്ബേ ആഗാരികഭൂതോ.

"പഞ്ച **ബ്യസനാനി-** ഞാതിബ്യസനം, ഭോഗബ്യസനം, രോഗബ്യസനം, സീലബ്യസനം, ദിട്ഠിബ്യസനം. നാവുസോ, സത്താ ഞാതിബ്യസനഹേതു വാ ഭോഗബ്യസനഹേതു വാ രോഗബ്യസനഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തി. സീലബ്യസനഹേതു വാ, ആവുസോ, സത്താ ദിട്ഠിബ്യസനഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തി.

"പഞ്ച **സമ്പദാ-** ഞാതിസമ്പദാ, ഭോഗസമ്പദാ, ആരോഗ്യസമ്പദാ, സീലസമ്പദാ, ദിട്ഠിസമ്പദാ. നാവുസോ, സത്താ ഞാതിസമ്പദാഹേതു വാ ഭോഗസമ്പദാഹേതു വാ ആരോഗ്യസമ്പദാഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സീലസമ്പദാഹേതു വാ, ആവുസോ, സത്താ ദിട്ഠിസമ്പദാഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

"പഞ്ച **ആദീനവാ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.** ഇധാവുസോ , ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ പമാദാധികരണം മഹതിം ഭോഗജാനിം നിഗച്ഛതി, അയം പഠമോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപന്നസ്സ പാപകോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, അയം ദുതിയോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി യദി ഖത്തിയപരിസം യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം, അവിസാരദോ ഉപസങ്കമതി മങ്കുഭൂതോ, അയം തതിയോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ സമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതി, അയം ചതുത്ഥോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി, അയം പഞ്ചമോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

"പഞ്ച **ആനിസംസാ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.** ഇധാവുസോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ അപ്പമാദാധികരണം മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം അധിഗച്ഛതി, അയം പഠമോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. പുന ചപരം, ആവുസോ, സീലവതോ സീലസമ്പന്നസ്സ കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, അയം ദുതിയോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. പുന ചപരം, ആവുസോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി യദി ഖത്തിയപരിസം

യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം, വിസാരദോ ഉപസങ്കമതി അമങ്കുഭൂതോ, അയം തതിയോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. പുന ചപരം, ആവുസോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ അസമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതി, അയം ചതുത്ഥോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. പുന ചപരം, ആവുസോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി, അയം പഞ്ചമോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.

''ചോദകേന , ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ പരം ചോദേതുകാമേന പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ പരോ ചോദേതബ്ബോ. കാലേന വക്ഖാമി നോ അകാലേന, ഭൂതേന വക്ഖാമി നോ അഭൂതേന, സണ്ഹേന വക്ഖാമി നോ ഫരുസേന, അത്ഥസംഹിതേന വക്ഖാമി നോ അനത്ഥസംഹിതേന, മേത്തചിത്തേന [മേത്താചിത്തേന (കത്ഥചി)] വക്ഖാമി നോ ദോസന്തരേനാതി. ചോദകേന, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ പരം ചോദേതുകാമേന ഇമേ പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ പരോ ചോദേതബ്ബോ.

൩൧൭. ''പഞ്ച **പധാനിയങ്ഗാനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സദ്ധോ ഹോതി, സദ്ദഹതി തഥാഗതസ്സ ബോധിം - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ, ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ, സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ മജ്ഝിമായ പധാനക്ഖമായ. അസഠോ ഹോതി അമായാവീ, യഥാഭൂതം അത്താനം ആവികത്താ സത്ഥരി വാ വിഞ്ഞൂസു വാ സബ്രഹ്മചാരീസു. ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദായ ഥാമവാ ദള്ഹപരക്കമോ അനിക്ഖിത്തധുരോ കുസലേസു ധമ്മേസു. പഞ്ഞവാ ഹോതി ഉദയത്ഥഗാമിനിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ അരിയായ നിബ്ബേധികായ സമ്മാദുക്ഖക്ഖയഗാമിനിയാ.

൩൧൮. ''പഞ്ച **സുദ്ധാവാസാ -** അവിഹാ, അതപ്പാ, സുദസ്സാ, സുദസ്സീ, അകനിട്ഠാ.

''പഞ്ച **അനാഗാമിനോ -** അന്തരാപരിനിബ്ബായീ, ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായീ, അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ, സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ, ഉദ്ധംസോതോഅകനിട്ഠഗാമീ.

൩൧൯. ''പഞ്ച **ചേതോഖിലാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി, തസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ, യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ, അയം പഠമോ ചേതോഖിലോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മേ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി...പേ॰... സങ്ഘേ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി... സിക്ഖായ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി... സബ്രഹ്മചാരീസു കുപിതോ ഹോതി അനത്തമനോ ആഹതചിത്തോ ഖിലജാതോ. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സബ്രഹ്മചാരീസു കുപിതോ ഹോതി അനത്തമനോ ആഹതചിത്തോ ഖിലജാതോ, തസ്സ ചിത്തം ന

നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ, യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ, അയം പഞ്ചമോ ചേതോഖിലോ.

൩൨൦. "പഞ്ച **ചേതസോവിനിബന്ധാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു കാമേസു അവീതരാഗോ ഹോതി അവിഗതച്ഛന്ദോ അവിഗതപേമോ അവിഗതപിപാസോ അവിഗതപരിളാഹോ അവിഗതതണ്ഹോ. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു കാമേസു അവീതരാഗോ ഹോതി അവിഗതച്ഛന്ദോ അവിഗതപേമോ അവിഗതപിപാസോ അവിഗതപരിളാഹോ അവിഗതതണ്ഹോ, തസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. അയം പഠമോ ചേതസോ വിനിബന്ധോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു കായേ അവീതരാഗോ ഹോതി...പേ॰... രൂപേ അവീതരാഗോ ഹോതി...പേ॰... പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യാവദത്ഥം ഉദരാവദേഹകം ഭുഞ്ജിത്വാ സേയ്യസുഖം പസ്സസുഖം മിദ്ധസുഖം അനുയുത്തോ വിഹരതി...പേ॰... പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി - 'ഇമിനാഹം സീലേന വാ വതേന വാ തപേന വാ ബ്രഹ്മചരിയേന വാ ദേവോ വാ ഭവിസ്സാമി ദേവഞ്ഞതരോ വാ'തി. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി - 'ഇമിനാഹം സീലേന വാ വതേന വാ തപേന വാ ബ്രഹ്മചരിയേന വാ ദേവോ വാ ഭവിസ്സാമി ദേവഞ്ഞതരോ വാ'തി, തസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. അയം പഞ്ചമോ ചേതസോ വിനിബന്ധോ.

"പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി - ചക്ഖുന്ദ്രിയം, സോതിന്ദ്രിയം, ഘാനിന്ദ്രിയം, ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം, കായിന്ദ്രിയം.

"അപരാനിപി **പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി -** സുഖിന്ദ്രിയം, ദുക്ഖിന്ദ്രിയം, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം.

"അപരാനിപി **പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി -** സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം.

൩൨൧. "പഞ്ച **നിസ്സരണിയാ** [നിസ്സാരണീയാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] **ധാതുയോ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമേ മനസികരോതോ കാമേസു ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. നേക്ഖമ്മം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ നേക്ഖമ്മേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം കാമേഹി. യേ ച കാമപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ [വിഘാതപരിളാഹാ (സ്യാ॰ കം॰)], മുത്തോ സോ തേഹി, ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം കാമാനം നിസ്സരണം.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ബ്യാപാദം മനസികരോതോ ബ്യാപാദേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി.

അബ്യാപാദം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അബ്യാപാദേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം ബ്യാപാദേന. യേ ച ബ്യാപാദപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി, ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം ബ്യാപാദസ്സ നിസ്സരണം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ വിഹേസം മനസികരോതോ വിഹേസായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. അവിഹേസം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അവിഹേസായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം വിഹേസായ. യേ ച വിഹേസാപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി, ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം വിഹേസായ നിസ്സരണം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ രൂപേ മനസികരോതോ രൂപേസു ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. അരൂപം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അരൂപേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം രൂപേഹി. യേ ച രൂപപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി, ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം രൂപാനം നിസ്സരണം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സക്കായം മനസികരോതോ സക്കായേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. സക്കായനിരോധം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ സക്കായനിരോധേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം സക്കായേന. യേ ച സക്കായപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി, ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം സക്കായസ്സ നിസ്സരണം.

൩൨൨. “പഞ്ച **വിമുത്തായതനാനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ. യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ . തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം പഠമം വിമുത്തായതനം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ന ഹേവ ഖോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, അപി ച ഖോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി…പേ॰… അപി ച ഖോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോതി… പേ॰… അപി ച ഖോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ചേതസാ അനുവിതക്കേതി അനുവിചാരേതി മനസാനുപേക്ഖതി…പേ॰… അപി ച ഖസ്സ അഞ്ഞതരം സമാധിനിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം ഹോതി സുമനസികതം സൂപധാരിതം

സുപ്പടിവിദ്ധം പഞ്ഞായ. യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞതരം സമാധിനിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം ഹോതി സുമനസികതം സൂപധാരിതം സുപ്പടിവിദ്ധം പഞ്ഞായ തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി , സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം പഞ്ചമം വിമുത്തായതനം.

''പഞ്ച **വിമുത്തിപരിപാചനീയാ സഞ്ഞാ -** അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനിച്ചേ ദുക്ഖസഞ്ഞാ, ദുക്ഖേ അനത്തസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ.

''ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പഞ്ച ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം [സങ്ഗിതിയപഞ്ചകം നിട്ഠിതം (സ്യാ॰ കം॰)].

ഛക്കം

൩൨൩. ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഛ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ഛ?

''ഛ **അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി -** ചക്ഖായതനം, സോതായതനം, ഘാനായതനം, ജിവ്ഹായതനം, കായായതനം, മനായതനം.

''ഛ **ബാഹിരാനി ആയതനാനി -** രൂപായതനം, സദ്ദായതനം, ഗന്ധായതനം, രസായതനം, ഫോട്ഠബ്ബായതനം, ധമ്മായതനം.

''ഛ **വിഞ്ഞാണകായാ -** ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, സോതവിഞ്ഞാണം, ഘാനവിഞ്ഞാണം, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, കായവിഞ്ഞാണം, മനോവിഞ്ഞാണം.

''ഛ **ഫസ്സകായാ -** ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, സോതസമ്ഫസ്സോ, ഘാനസമ്ഫസ്സോ, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ, കായസമ്ഫസ്സോ, മനോസമ്ഫസ്സോ.

''ഛ **വേദനാകായാ -** ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ.

''ഛ **സഞ്ഞാകായാ -** രൂപസഞ്ഞാ, സദ്ദസഞ്ഞാ, ഗന്ധസഞ്ഞാ, രസസഞ്ഞാ, ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ, ധമ്മസഞ്ഞാ.

''ഛ **സഞ്ചേതനാകായാ -** രൂപസഞ്ചേതനാ, സദ്ദസഞ്ചേതനാ, ഗന്ധസഞ്ചേതനാ, രസസഞ്ചേതനാ, ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ, ധമ്മസഞ്ചേതനാ.

''ഛ **തണ്ഹാകായാ -** രൂപതണ്ഹാ, സദ്ദതണ്ഹാ, ഗന്ധതണ്ഹാ, രസതണ്ഹാ, ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ, ധമ്മതണ്ഹാ.

൩൨൮. “ഛ **അഗാരവാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ; ധമ്മേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ; സങ്ഘേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ; സിക്ഖായ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ; അപ്പമാദേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ; പടിസന്ഥാരേ [പടിസന്ധാരേ (ക॰)] അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ.

“ഛ **ഗാരവാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ; ധമ്മേ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ; സങ്ഘേ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ; സിക്ഖായ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ; അപ്പമാദേ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ; പടിസന്ഥാരേ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ.

“ഛ **സോമനസ്സൂപവിചാരാ** . ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ സോമനസ്സട്ഠാനിയം രൂപം ഉപവിചരതി; സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ. മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ സോമനസ്സട്ഠാനിയം ധമ്മം ഉപവിചരതി.

“ഛ **ദോമനസ്സൂപവിചാരാ.** ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ദോമനസ്സട്ഠാനിയം രൂപം ഉപവിചരതി...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ദോമനസ്സട്ഠാനിയം ധമ്മം ഉപവിചരതി.

“ഛ **ഉപേക്ഖൂപവിചാരാ.** ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപേക്ഖാട്ഠാനിയം [ഉപേക്ഖാഠാനിയം (ക॰)] രൂപം ഉപവിചരതി...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപേക്ഖാട്ഠാനിയം ധമ്മം ഉപവിചരതി.

“ഛ **സാരണീയാ ധമ്മാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി [ആവീ (ക॰ സീ॰ പീ॰ ക॰)] ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം വചീകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യേ തേ ലാഭാ ധമ്മികാ ധമ്മലദ്ധാ അന്തമസോ പത്തപരിയാപന്നമത്തമ്പി, തഥാരൂപേഹി ലാഭേഹി അപ്പടിവിഭത്തഭോഗീ ഹോതി സീലവന്തേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി സാധാരണഭോഗീ. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യാനി താനി സീലാനി അഖണ്ഡാനി അച്ഛിദ്ദാനി അസബലാനി അകമ്മാസാനി ഭുജിസ്സാനി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി

അപരാമട്ഠാനി സമാധിസംവത്തനികാനി, തഥാരൂപേസു സീലേസു സീലസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ…പേ॰… ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യായം ദിട്ഠി അരിയാ നിയ്യാനികാ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ, തഥാരൂപായ ദിട്ഠിയാ ദിട്ഠിസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച. അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

൩൨൫. ഛ വിവാദമൂലാനി. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീ, സോ സത്ഥരിപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായപി ന പരിപൂരകാരീ [പരിപൂരീകാരീ (സ്യാ॰ കം॰)] ഹോതി. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായ ന പരിപൂരകാരീ, സോ സങ്ഘേ വിവാദം ജനേതി. യോ ഹോതി വിവാദോ ബഹുജനഅഹിതായ ബഹുജനഅസുഖായ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവരൂപം ചേ തുമ്ഹേ, ആവുസോ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആവുസോ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനായ വായമേയ്യാഥ. ഏവരൂപം ചേ തുമ്ഹേ, ആവുസോ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ന സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആവുസോ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവായ പടിപജ്ജേയ്യാഥ. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവോ ഹോതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു മക്ഖീ ഹോതി പളാസീ…പേ॰… ഇസ്സുകീ ഹോതി മച്ഛരീ…പേ॰… സഠോ ഹോതി മായാവീ… പാപിച്ഛോ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി… സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ…പേ॰… യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സന്ദിട്ഠിപരാമാസീ ഹോതി ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗീ, സോ സത്ഥരിപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേപി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സിക്ഖായപി ന പരിപൂരകാരീ ഹോതി. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, ധമ്മേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ, സങ്ഘേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ , സിക്ഖായ ന പരിപൂരകാരീ, സോ സങ്ഘേ വിവാദം ജനേതി. യോ ഹോതി വിവാദോ ബഹുജനഅഹിതായ ബഹുജനഅസുഖായ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവരൂപം ചേ തുമ്ഹേ, ആവുസോ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആവുസോ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ പഹാനായ വായമേയ്യാഥ. ഏവരൂപം ചേ തുമ്ഹേ, ആവുസോ, വിവാദമൂലം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ന സമനുപസ്സേയ്യാഥ. തത്ര തുമ്ഹേ, ആവുസോ, തസ്സേവ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവായ പടിപജ്ജേയ്യാഥ. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ

വിവാദമൂലസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപകസ്സ വിവാദമൂലസ്സ ആയതിം അനവസ്സവോ ഹോതി.

“ഛ **ധാതുയോ** - പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു, ആകാസധാതു, വിഞ്ഞാണധാതു.

൩൨൬. “ഛ **നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - ‘മേത്താ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, അഥ ച പന മേ ബ്യാപാദോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ’തി. സോ ‘മാ ഹേവം’, തിസ്സ വചനീയോ, ‘മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ, യം മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ. അഥ ച പനസ്സ ബ്യാപാദോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, ബ്യാപാദസ്സ, യദിദം മേത്താ ചേതോവിമുത്തീ’തി.

“ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - ‘കരുണാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. അഥ ച പന മേ വിഹേസാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ’തി, സോ ‘മാ ഹേവം’ തിസ്സ വചനീയോ ‘മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം ആവുസോ, അനവകാസോ, യം കരുണായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ, അഥ ച പനസ്സ വിഹേസാ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, വിഹേസായ, യദിദം കരുണാ ചേതോവിമുത്തീ’തി.

“ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - ‘മുദിതാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. അഥ ച പന മേ അരതി ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ’തി, സോ ‘മാ ഹേവം’ തിസ്സ വചനീയോ “മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ, യം മുദിതായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ, അഥ ച പനസ്സ അരതി ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, അരതിയാ, യദിദം മുദിതാ ചേതോവിമുത്തീ’തി.

“ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - ‘ഉപേക്ഖാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. അഥ ച പന മേ രാഗോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ’തി. സോ ‘മാ ഹേവം’ തിസ്സ വചനീയോ ‘മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ, യം

ഉപേക്ഖായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ, അഥ ച പനസ്സ രാഗോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, രാഗസ്സ, യദിദം ഉപേക്ഖാ ചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അനിമിത്താ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. അഥ ച പന മേ നിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതീ'തി. സോ 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ, യം അനിമിത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ, അഥ ച പനസ്സ നിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഭവിസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, സബ്ബനിമിത്താനം, യദിദം അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അസ്മീതി ഖോ മേ വിഗതം [വിഘാതം (സീ॰ പീ॰), വിഗതേ (സ്യാ॰ ക॰)], അയമഹമസ്മീതി ന സമനുപസ്സാമി, അഥ ച പന മേ വിചികിച്ഛാകഥങ്കഥാസല്ലം ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ, യം അസ്മീതി വിഗതേ [വിഘാതേ (സീ॰ പീ॰)] അയമഹമസ്മീതി അസമനുപസ്സതോ, അഥ ച പനസ്സ വിചികിച്ഛാകഥങ്കഥാസല്ലം ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, വിചികിച്ഛാകഥങ്കഥാസല്ലസ്സ, യദിദം അസ്മിമാനസമുഗ്ഘാതോ'തി.

൩൨൭. "ഛ **അനുത്തരിയാനി** - ദസ്സനാനുത്തരിയം, സവനാനുത്തരിയം, ലാഭാനുത്തരിയം, സിക്ഖാനുത്തരിയം, പാരിചരിയാനുത്തരിയം, അനുസ്സതാനുത്തരിയം.

"ഛ **അനുസ്സതിട്ഠാനാനി** - ബുദ്ധാനുസ്സതി, ധമ്മാനുസ്സതി, സങ്ഘാനുസ്സതി, സീലാനുസ്സതി, ചാഗാനുസ്സതി, ദേവതാനുസ്സതി.

൩൨൮. "ഛ **സതതവിഹാരാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ [ഉപേക്ഖകോ ച (സ്യാ॰ ക॰)] വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ.

൩൨൯. **"ഛളാഭിജാതിയോ.** ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ കണ്ഹാഭിജാതികോ സമാനോ കണ്ഹം ധമ്മം അഭിജായതി. ഇധ പനാവുസോ, ഏകച്ചോ കണ്ഹാഭിജാതികോ സമാനോ സുക്കം ധമ്മം അഭിജായതി. ഇധ പനാവുസോ, ഏകച്ചോ കണ്ഹാഭിജാതികോ സമാനോ അകണ്ഹം അസുക്കം നിബ്ബാനം അഭിജായതി. ഇധ പനാവുസോ, ഏകച്ചോ സുക്കാഭിജാതികോ സമാനോ സുക്കം ധമ്മം അഭിജായതി. ഇധ പനാവുസോ, ഏകച്ചോ സുക്കാഭിജാതികോ

സമാനോ കണ്ഹം ധമ്മം അഭിജായതി. ഇധ പനാവുസോ, ഏകച്ചോ സുക്കാഭിജാതികോ സമാനോ അകണ്ഹം അസുക്കം നിബ്ബാനം അഭിജായതി.

“ഛ **നിബ്ബേധഭാഗിയാ** സഞ്ഞാ [നിബ്ബേധഭാഗിയസഞ്ഞാ (സ്യാ॰ കം॰)] - അനിച്ചസഞ്ഞാ അനിച്ചേ, ദുക്ഖസഞ്ഞാ ദുക്ഖേ, അനത്തസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ, നിരോധസഞ്ഞാ.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഛ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

സത്തകം

൩൩൦. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സത്ത ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ സത്ത?

“സത്ത **അരിയധനാനി** - സദ്ധാധനം, സീലധനം, ഹിരിധനം, ഓത്തപ്പധനം, സുതധനം, ചാഗധനം, പഞ്ഞാധനം.

“സത്ത **ബോജ്ഝങ്ഗാ** - സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ , വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ.

“സത്ത **സമാധിപരിക്ഖാരാ** - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി.

“സത്ത **അസദ്ധമ്മാ** - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു അസ്സദ്ധോ ഹോതി, അഹിരികോ ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ഹോതി, അപ്പസ്സുതോ ഹോതി, കുസീതോ ഹോതി, മുട്ഠസ്സതി ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ഹോതി.

“സത്ത **സദ്ധമ്മാ** - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സദ്ധോ ഹോതി, ഹിരിമാ ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ഹോതി, ബഹുസ്സുതോ ഹോതി, ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതി, ഉപട്ഠിതസ്സതി ഹോതി, പഞ്ഞവാ ഹോതി.

“സത്ത **സപ്പുരിസധമ്മാ** - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മഞ്ഞൂ ച ഹോതി അത്ഥഞ്ഞൂ ച അത്തഞ്ഞൂ ച മത്തഞ്ഞൂ ച കാലഞ്ഞൂ ച പരിസഞ്ഞൂ ച പുഗ്ഗലഞ്ഞൂ ച.

൩൩൧. “സത്ത **നിദ്ദസവത്ഥൂനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സിക്ഖാസമാദാനേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച സിക്ഖാസമാദാനേ അവിഗതപേമോ. ധമ്മനിസന്തിയാ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ധമ്മനിസന്തിയാ അവിഗതപേമോ. ഇച്ഛാവിനയേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ഇച്ഛാവിനയേ അവിഗതപേമോ. പടിസല്ലാനേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച പടിസല്ലാനേ അവിഗതപേമോ. വീരിയാരമ്ഭേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച

വീരിയാരമ്ഭേ അവിഗതപേമോ. സതിനേപക്കേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച സതിനേപക്കേ അവിഗതപേമോ . ദിട്ഠിപടിവേധേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ദിട്ഠിപടിവേധേ അവിഗതപേമോ.

"സത്ത സഞ്ഞാ - അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനത്തസഞ്ഞാ, അസുഭസഞ്ഞാ, ആദീനവസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ, നിരോധസഞ്ഞാ.

"സത്ത ബലാനി - സദ്ധാബലം, വീരിയബലം, ഹിരിബലം, ഓത്തപ്പബലം, സതിബലം, സമാധിബലം, പഞ്ഞാബലം.

൩൩൨. "സത്ത **വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ.** സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേ ച ദേവാ ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ പഠമാഭിനിബ്ബത്താ. അയം ദുതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം തതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം ചതുത്ഥീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം പഞ്ചമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം ഛട്ഠീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സന്താവുസോ , സത്താ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം സത്തമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

"സത്ത **പുഗ്ഗലാ ദക്ഖിണേയ്യാ -** ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ , പഞ്ഞാവിമുത്തോ, കായസക്ഖി, ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സദ്ധാവിമുത്തോ, ധമ്മാനുസാരീ, സദ്ധാനുസാരീ.

"സത്ത **അനുസയാ -** കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ, ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ, മാനാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ, അവിജ്ജാനുസയോ.

"സത്ത **സഞ്ഞോജനാനി -** അനുനയസഞ്ഞോജനം [കാമസഞ്ഞോജനം (സ്യാ॰ കം॰)], പടിഘസഞ്ഞോജനം, ദിട്ഠിസഞ്ഞോജനം, വിചികിച്ഛാസഞ്ഞോജനം, മാനസഞ്ഞോജനം, ഭവരാഗസഞ്ഞോജനം, അവിജ്ജാസഞ്ഞോജനം.

"സത്ത **അധികരണസമഥാ -** ഉപ്പന്നുപ്പന്നാനം അധികരണാനം സമഥായ വൂപസമായ സമ്മുഖാവിനയോ ദാതബ്ബോ, സതിവിനയോ ദാതബ്ബോ,

അമൂള്ഹവിനയോ ദാതബ്ബോ, പടിഞ്ഞായ കാരേതബ്ബം, യേഭുയ്യസികാ, തസ്സപാപിയസികാ, തിണവത്ഥാരകോ.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സത്ത ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

ദുതിയഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

അട്ഠകം

൩൩൩. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അട്ഠ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ അട്ഠ?

“അട്ഠ **മിച്ഛത്താ -** മിച്ഛാദിട്ഠി, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ, മിച്ഛാആജീവോ, മിച്ഛാവായാമോ മിച്ഛാസതി, മിച്ഛാസമാധി.

“അട്ഠ **സമ്മത്താ -** സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി.

“അട്ഠ **പുഗ്ഗലാ ദക്ഖിണേയ്യാ -** സോതാപന്നോ, സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; സകദാഗാമീ, സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; അനാഗാമീ, അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; അരഹാ, അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ.

൩൩൪. “അട്ഠ **കുസീതവത്ഥൂനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കാതബ്ബം ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘കമ്മം ഖോ മേ കാതബ്ബം ഭവിസ്സതി, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തസ്സ കായോ കിലമിസ്സതി, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം പഠമം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കതം ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ കമ്മം അകാസിം, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തസ്സ കായോ കിലന്തോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി...പേ॰... ഇദം ദുതിയം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗന്തബ്ബോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘മഗ്ഗോ ഖോ മേ ഗന്തബ്ബോ ഭവിസ്സതി, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തസ്സ കായോ കിലമിസ്സതി, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി... ഇദം തതിയം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ മഗ്ഗം അഗമാസിം, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തസ്സ

കായോ കിലന്തോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ'തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി… ഇദം ചതുത്ഥം കുസീതവത്ഥു.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ന ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ നാലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം, തസ്സ മേ കായോ കിലന്തോ അകമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ'തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി… ഇദം പഞ്ചമം കുസീതവത്ഥു.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ അലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം, തസ്സ മേ കായോ ഗരുകോ അകമ്മഞ്ഞോ, മാസാചിതം മഞ്ഞേ , ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ'തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി… ഇദം ഛട്ഠം കുസീതവത്ഥു.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അപ്പമത്തകോ ആബാധോ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'ഉപ്പന്നോ ഖോ മേ അയം അപ്പമത്തകോ ആബാധോ; അത്ഥി കപ്പോ നിപജ്ജിതും, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ'തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി… ഇദം സത്തമം കുസീതവത്ഥു.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ [ഗിലാനവുട്ഠിതോ (സദ്ദനീതി) അം॰ നി॰ ൮.൮൦ നകുലപിതുസുത്തടീകാ പസ്സിതബ്ബാ] ഹോതി അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹം ഖോ ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ, തസ്സ മേ കായോ ദുബ്ബലോ അകമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ'തി! സോ നിപജ്ജതി ന വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം അട്ഠമം കുസീതവത്ഥു.

൩൩൭. "അട്ഠ **ആരമ്ഭവത്ഥൂനി.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കാതബ്ബം ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'കമ്മം ഖോ മേ കാതബ്ബം ഭവിസ്സതി, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തേന ന സുകരം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസി കാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ, അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായാ'തി! സോ വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ, അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം പഠമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കതം ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'അഹം ഖോ കമ്മം അകാസിം, കമ്മം ഖോ പനാഹം കരോന്തോ നാസക്ഖിം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസി കാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി… പേ॰… സോ വീരിയം ആരഭതി… ഇദം ദുതിയം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗന്തബ്ബോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘മഗ്ഗോ ഖോ മേ ഗന്തബ്ബോ ഭവിസ്സതി, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തേന ന സുകരം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസി കാതും. ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... സോ വീരിയം ആരഭതി... ഇദം തതിയം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ മഗ്ഗം അഗമാസിം, മഗ്ഗം ഖോ പനാഹം ഗച്ഛന്തോ നാസക്ഖിം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസി കാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി... പേ॰... സോ വീരിയം ആരഭതി... ഇദം ചതുത്ഥം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ന ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം . തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ നാലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം, തസ്സ മേ കായോ ലഹുകോ കമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... സോ വീരിയം ആരഭതി... ഇദം പഞ്ചമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ അലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം, തസ്സ മേ കായോ ബലവാ കമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... സോ വീരിയം ആരഭതി... ഇദം ഛട്ഠം ആരമ്ഭവത്ഥു .

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അപ്പമത്തകോ ആബാധോ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ഉപ്പന്നോ ഖോ മേ അയം അപ്പമത്തകോ ആബാധോ, ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി യം മേ ആബാധോ പവഡ്ഢേയ്യ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... സോ വീരിയം ആരഭതി... ഇദം സത്തമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ ഹോതി അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ, ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി യം മേ ആബാധോ പച്ചുദാവത്തേയ്യ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായാ”തി! സോ വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം അട്ഠമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

൩൩൬. “**അട്ഠ ദാനവത്ഥൂനി.** ആസജ്ജ ദാനം ദേതി, ഭയാ ദാനം ദേതി, ‘അദാസി മേ’തി ദാനം ദേതി, ‘ദസ്സതി മേ’തി ദാനം ദേതി, ‘സാഹു ദാന’ന്തി ദാനം ദേതി, ‘അഹം പചാമി, ഇമേ ന പചന്തി, നാരഹാമി പചന്തോ അപചന്താനം ദാനം ന ദാതു’ന്തി ദാനം ദേതി, ‘ഇദം മേ ദാനം ദദതോ കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതീ’തി ദാനം ദേതി. ചിത്താലങ്കാര-ചിത്തപരിക്ഖാരത്ഥം ദാനം ദേതി.

൩൩൭. “അട്ഠ **ദാനൂപപത്തിയോ**. ഇധാവുസോ, ഏകച്ചോ ദാനം ദേതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ യം ദേതി തം പച്ചാസീസതി [പച്ചാസിംസതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. സോ പസ്സതി ഖത്തിയമഹാസാലം വാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലം വാ ഗഹപതിമഹാസാലം വാ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതം സമങ്ഗീഭൂതം പരിചാരയമാനം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ഖത്തിയമഹാസാലാനം വാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം വാ ഗഹപതിമഹാസാലാനം വാ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി! സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി, തസ്സ തം ചിത്തം ഹീനേ വിമുത്തം ഉത്തരി അഭാവിതം തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി . തഞ്ച ഖോ സീലവതോ വദാമി നോ ദുസ്സീലസ്സ. ഇജ്ഝതാവുസോ, സീലവതോ ചേതോപണിധി വിസുദ്ധത്താ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ ദാനം ദേതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം…പേ॰… സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ യം ദേതി തം പച്ചാസീസതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘ചാതുമഹാരാജികാ [ചാതുമ്മഹാരാജികാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാ”തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ”ന്തി! സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി, തസ്സ തം ചിത്തം ഹീനേ വിമുത്തം ഉത്തരി അഭാവിതം തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി. തഞ്ച ഖോ സീലവതോ വദാമി നോ ദുസ്സീലസ്സ. ഇജ്ഝതാവുസോ, സീലവതോ ചേതോപണിധി വിസുദ്ധത്താ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ ദാനം ദേതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം…പേ॰… സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ യം ദേതി തം പച്ചാസീസതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘താവതിംസാ ദേവാ…പേ॰… യാമാ ദേവാ…പേ॰… തുസിതാ ദേവാ …പേ॰… നിമ്മാനരതീ ദേവാ…പേ॰… പരനിമ്മിതവസവത്തീ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാ’തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ”ന്തി! സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി, തസ്സ തം ചിത്തം ഹീനേ വിമുത്തം ഉത്തരി അഭാവിതം തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി. തഞ്ച ഖോ സീലവതോ വദാമി നോ ദുസ്സീലസ്സ. ഇജ്ഝതാവുസോ, സീലവതോ ചേതോപണിധി വിസുദ്ധത്താ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഇധേകച്ചോ ദാനം ദേതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യം. സോ യം ദേതി തം പച്ചാസീസതി. തസ്സ സുതം ഹോതി - ‘ബ്രഹ്മകായികാ ദേവാ ദീഘായുകാ വണ്ണവന്തോ സുഖബഹുലാ’തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹോ വതാഹം കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ബ്രഹ്മകായികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി! സോ തം ചിത്തം ദഹതി, തം ചിത്തം അധിട്ഠാതി, തം ചിത്തം ഭാവേതി, തസ്സ തം ചിത്തം ഹീനേ വിമുത്തം ഉത്തരി അഭാവിതം തത്രൂപപത്തിയാ സംവത്തതി. തഞ്ച

ഖോ സീലവതോ വദാമി നോ ദുസ്സീലസ്സ; വീതരാഗസ്സ നോ സരാഗസ്സ. ഇജ്ഝതാവുസോ, സീലവതോ ചേതോപണിധി വീതരാഗത്താ.

“അട്ഠ **പരിസാ** - ഖത്തിയപരിസാ, ബ്രാഹ്മണപരിസാ, ഗഹപതിപരിസാ, സമണപരിസാ, ചാതുമഹാരാജികപരിസാ, താവതിംസപരിസാ, മാരപരിസാ, ബ്രഹ്മപരിസാ .

“അട്ഠ **ലോകധമ്മാ** - ലാഭോ ച, അലാഭോ ച, യസോ ച, അയസോ ച, നിന്ദാ ച, പസംസാ ച, സുഖഞ്ച, ദുക്ഖഞ്ച.

൩൩൮. “അട്ഠ **അഭിഭായതനാനി.** അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഠമം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി - ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ദുതിയം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം തതിയം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ചതുത്ഥം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഉമാപുപ്ഫം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം. ഏവമേവ [ഏവമേവം (ക॰)] അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഞ്ചമം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി പീതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ കണികാരപുപ്ഫം [കണ്ണികാരപുപ്ഫം (സ്യാ॰ കം॰)] പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി പീതനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ഛട്ഠം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി

ലോഹിതകനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി ലോഹിതകനിഭാസാനി, 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം സത്തമം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഓസധിതാരകാ ഓദാതാ ഓദാതവണ്ണാ ഓദാതനിദസ്സനാ ഓദാതനിഭാസാ, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ഓദാതം ഓദാതവണ്ണം ഓദാതനിദസ്സനം ഓദാതനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി , 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം അട്ഠമം അഭിഭായതനം.

൩൩൯. "അട്ഠ **വിമോക്ഖാ.** രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി. അയം പഠമോ വിമോക്ഖോ.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി. അയം ദുതിയോ വിമോക്ഖോ.

"സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതി. അയം തതിയോ വിമോക്ഖോ.

"സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ചതുത്ഥോ വിമോക്ഖോ.

"സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം പഞ്ചമോ വിമോക്ഖോ.

"സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ഛട്ഠോ വിമോക്ഖോ.

"സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം സത്തമോ വിമോക്ഖോ.

"സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിത നിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം അട്ഠമോ വിമോക്ഖോ.

"ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അട്ഠ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

നവകം

൩൪൦. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന നവ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ; തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം...പേ॰... അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ നവ?

“നവ **ആഘാതവത്ഥൂനി.** ‘അനത്ഥം മേ അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘അനത്ഥം മേ ചരതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘അനത്ഥം മേ ചരിസ്സതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘പിയസ്സ മേ മനാപസ്സ അനത്ഥം അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... അനത്ഥം ചരതീതി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... അനത്ഥം ചരിസ്സതീതി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘അപ്പിയസ്സ മേ അമനാപസ്സ അത്ഥം അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... അത്ഥം ചരതീതി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... അത്ഥം ചരിസ്സതീതി ആഘാതം ബന്ധതി.

“നവ **ആഘാതപടിവിനയാ.** ‘അനത്ഥം മേ അചരി [അചരീതി (സ്യാ॰ ക॰) ഏവം “ചരതി ചരിസ്സതി” പദേസുപി], തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി ; ‘അനത്ഥം മേ ചരതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘അനത്ഥം മേ ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘പിയസ്സ മേ മനാപസ്സ അനത്ഥം അചരി...പേ॰... അനത്ഥം ചരതി...പേ॰... അനത്ഥം ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘അപ്പിയസ്സ മേ അമനാപസ്സ അത്ഥം അചരി...പേ॰... അത്ഥം ചരതി...പേ॰... അത്ഥം ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി.

൩൪൧. “നവ **സത്താവാസാ.** സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേ ച ദേവാ ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ പഠമാഭിനിബ്ബത്താ. അയം ദുതിയോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം തതിയോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ , സത്താ ഏകത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം ചതുത്ഥോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ അസഞ്ഞിനോ അപ്പടിസംവേദിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ അസഞ്ഞസത്താ [അസഞ്ഞിസത്താ (സ്യാ॰ ക॰)]. അയം പഞ്ചമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ ‘അനന്തോ ആകാസോ’തി ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം ഛട്ഠോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം സത്തമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചാഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം അട്ഠമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ , സത്താ സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ [സമതിക്കമ്മ സന്തമേതം പണീതമേതന്തി (സ്യാ॰ കം॰)] നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം നവമോ സത്താവാസോ.

൩൮൨. “നവ **അക്ഖണാ അസമയാ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.** ഇധാവുസോ , തഥാഗതോ ച ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദേസിയതി ഓപസമികോ പരിനിബ്ബാനികോ സമ്ബോധഗാമീ സുഗതപ്പവേദിതോ. അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ നിരയം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം പഠമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, തഥാഗതോ ച ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദേസിയതി ഓപസമികോ പരിനിബ്ബാനികോ സമ്ബോധഗാമീ സുഗതപ്പവേദിതോ. അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ തിരച്ഛാനയോനിം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം ദുതിയോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… പേത്തിവിസയം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം തതിയോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… അസുരകായം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം ചതുത്ഥോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… അഞ്ഞതരം ദീഘായുകം ദേവനികായം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം പഞ്ചമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി മിലക്ഖേസു [മിലക്ഖകേസു (സ്യാ॰ കം॰) മിലക്ഖൂസു (ക॰)] അവിഞ്ഞാതാരേസു, യത്ഥ നത്ഥി ഗതി ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം. അയം ഛട്ഠോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി. സോ ച ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠികോ വിപരീതദസ്സനോ - ‘നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം [സുകട ദുക്കടാനം (സീ॰ പീ॰)] കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി. അയം സത്തമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി. സോ ച ഹോതി ദുപ്പഞ്ഞോ ജളോ ഏളമൂഗോ, നപ്പടിബലോ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതാനമത്ഥമഞ്ഞാതും. അയം അട്ഠമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, തഥാഗതോ ച ലോകേ ന [കത്ഥചി നകാരോ ന ദിസ്സതി] ഉപ്പന്നോ ഹോതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ന ദേസിയതി ഓപസമികോ പരിനിബ്ബാനികോ സമ്ബോധഗാമീ സുഗതപ്പവേദിതോ. അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി, സോ ച ഹോതി പഞ്ഞവാ അജളോ അനേളമൂഗോ, പടിബലോ സുഭാസിത-ദുബ്ഭാസിതാനമത്ഥമഞ്ഞാതും. അയം നവമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

൩൪൩. “നവ **അനുപുബ്ബവിഹാരാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ…പേ॰… ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ…പേ॰… തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ …പേ॰… ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ…പേ॰… ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

൩൪൪. “നവ **അനുപുബ്ബനിരോധാ.** പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ കാമസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. തതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ പീതി നിരുദ്ധാ ഹോതി. ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസ്സാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ രൂപസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച നിരുദ്ധാ ഹോന്തി.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന നവ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം…പേ॰… അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

ദസകം

൩൪൫. “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദസ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം…പേ॰… അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ദസ?

“ദസ **നാഥകരണാ ധമ്മാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി. പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി, ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ. യേ തേ ധമ്മാ ആദികല്യാണാ മജ്ഝേകല്യാണാ പരിയോസാനകല്യാണാ സാത്ഥാ സബ്യഞ്ജനാ [സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിവദന്തി, തഥാരൂപാസ്സ ധമ്മാ ബഹുസ്സുതാ ഹോന്തി [ധതാ (ക॰ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ധാതാ വചസാ പരിചിതാ മനസാനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ, യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ ഹോതി…പേ॰… ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു കല്യാണമിത്തോ ഹോതി കല്യാണസഹായോ കല്യാണസമ്പവങ്കോ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു കല്യാണമിത്തോ ഹോതി കല്യാണസഹായോ കല്യാണസമ്പവങ്കോ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവചോ ഹോതി സോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഖമോ പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനിം. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു സുവചോ ഹോതി…പേ॰… പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനിം. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യാനി താനി സബ്രഹ്മചാരീനം ഉച്ചാവചാനി കിംകരണീയാനി, തത്ഥ ദക്ഖോ ഹോതി അനലസോ തത്രുപായായ വീമംസായ സമന്നാഗതോ, അലം കാതും അലം സംവിധാതും. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു യാനി താനി സബ്രഹ്മചാരീനം…പേ॰… അലം സംവിധാതും. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മകാമോ ഹോതി പിയസമുദാഹാരോ, അഭിധമ്മേ അഭിവിനയേ ഉളാരപാമോജ്ജോ [ഉളാരപാമുജ്ജോ (സീ॰ പീ॰), ഓളാരപാമോജ്ജോ (സ്യാ॰ കം॰)]. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മകാമോ ഹോതി…പേ॰… ഉളാരപാമോജ്ജോ [ഉളാരപാമുജ്ജോ (സീ॰ പീ॰), ഓളാരപാമോജ്ജോ (സ്യാ॰ കം॰)]. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ , ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി ഇതരീതരേഹി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേഹി . യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി…പേ॰… പരിക്ഖാരേഹി. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദായ, ഥാമവാ ദള്ഹപരക്കമോ അനിക്ഖിത്തധുരോ കുസലേസു ധമ്മേസു. യംപാവുസോ,

ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി...പേ॰... അനിക്ഖിത്തധുരോ കുസലേസു ധമ്മേസു. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സതിമാ ഹോതി പരമേന സതിനേപക്കേന സമന്നാഗതോ ചിരകതമ്പി ചിരഭാസിതമ്പി സരിതാ അനുസ്സരിതാ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു സതിമാ ഹോതി...പേ॰... സരിതാ അനുസ്സരിതാ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞവാ ഹോതി, ഉദയത്ഥഗാമിനിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ അരിയായ നിബ്ബേധികായ സമ്മാദുക്ഖക്ഖയഗാമിനിയാ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞവാ ഹോതി...പേ॰... സമ്മാദുക്ഖക്ഖയഗാമിനിയാ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

൩൪൬. ദസ **കസിണായതനാനി.** പഥവീകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി, ഉദ്ധം അധോ തിരിയം അദ്വയം അപ്പമാണം. ആപോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... പേ॰... തേജോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... വായോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... നീലകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... പീതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ലോഹിതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ഓദാതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ആകാസകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... വിഞ്ഞാണകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി, ഉദ്ധം അധോ തിരിയം അദ്വയം അപ്പമാണം.

൩൪൭. “ദസ **അകുസലകമ്മപഥാ -** പാണാതിപാതോ, അദിന്നാദാനം, കാമേസുമിച്ഛാചാരോ, മുസാവാദോ, പിസുണാ വാചാ, ഫരുസാ വാചാ, സമ്ഫപ്പലാപോ, അഭിജ്ഝാ, ബ്യാപാദോ, മിച്ഛാദിട്ഠി.

“ദസ **കുസലകമ്മപഥാ -** പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ, മുസാവാദാ വേരമണീ, പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ, അനഭിജ്ഝാ, അബ്യാപാദോ, സമ്മാദിട്ഠി.

൩൪൮. “ദസ **അരിയവാസാ.** ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി, ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ, ഏകാരക്ഖോ, ചതുരാപസ്സേനോ, പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ, സമവയസട്ഠേസനോ, അനാവിലസങ്കപ്പോ, പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ, സുവിമുത്തചിത്തോ, സുവിമുത്തപഞ്ഞോ.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമച്ഛന്ദോ പഹീനോ ഹോതി, ബ്യാപാദോ പഹീനോ ഹോതി, ഥിനമിദ്ധം പഹീനം ഹോതി, ഉദ്ധച്ചകുകുച്ചം പഹീനം ഹോതി, വിചികിച്ഛാ പഹീനാ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ

വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ , ഭിക്ഖു ഏകാരക്ഖോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സതാരക്ഖേന ചേതസാ സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഏകാരക്ഖോ ഹോതി .

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു ചതുരാപസ്സേനോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സങ്ഖായേകം പടിസേവതി, സങ്ഖായേകം അധിവാസേതി, സങ്ഖായേകം പരിവജ്ജേതി, സങ്ഖായേകം വിനോദേതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ചതുരാപസ്സേനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ യാനി താനി പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പുഥുപച്ചേകസച്ചാനി, സബ്ബാനി താനി നുന്നാനി ഹോന്തി പണുന്നാനി ചത്താനി വന്താനി മുത്താനി പഹീനാനി പടിനിസ്സട്ഠാനി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ , ഭിക്ഖു സമവയസട്ഠേസനോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമേസനാ പഹീനാ ഹോതി, ഭവേസനാ പഹീനാ ഹോതി, ബ്രഹ്മചരിയേസനാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സമവയസട്ഠേസനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു അനാവിലസങ്കപ്പോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി, ബ്യാപാദസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി, വിഹിംസാസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അനാവിലസങ്കപ്പോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ ഹോതി ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തചിത്തോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി, മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തചിത്തോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തപഞ്ഞോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘രാഗോ മേ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ‘ദോസോ മേ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ‘മോഹോ മേ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തപഞ്ഞോ ഹോതി.

“ദസ **അസേക്ഖാ ധമ്മാ -** അസേക്ഖാ സമ്മാദിട്ഠി, അസേക്ഖോ സമ്മാസങ്കപ്പോ, അസേക്ഖാ സമ്മാവാചാ, അസേക്ഖോ സമ്മാകമ്മന്തോ, അസേക്ഖോ സമ്മാആജീവോ, അസേക്ഖോ സമ്മാവായാമോ, അസേക്ഖാ സമ്മാസതി, അസേക്ഖോ സമ്മാസമാധി, അസേക്ഖം സമ്മാഞാണം, അസേക്ഖാ സമ്മാവിമുത്തി.

“ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദസ ധമ്മാ സമ്മദക്ഖാതാ. തത്ഥ സബ്ബേഹേവ സങ്ഗായിതബ്ബം ന വിവദിതബ്ബം, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന”ന്തി.

൩൭൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഉട്ഠഹിത്വാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - ‘സാധു സാധു, സാരിപുത്ത, സാധു ഖോ ത്വം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖൂനം സങ്ഗീതിപരിയായം അഭാസീ’തി. ഇദമവോചായസ്മാ സാരിപുത്തോ, സമനുഞ്ഞോ സത്ഥാ അഹോസി. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

സങ്ഗീതിസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

൧൧. ദസുത്തരസുത്തം

൩൫൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ ചമ്പായം വിഹരതി ഗഗ്ഗരായ പോക്ഖരണിയാ തീരേ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ ഭിക്ഖവേ''തി! ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച -

''ദസുത്തരം പവക്ഖാമി, ധമ്മം നിബ്ബാനപത്തിയാ;
ദുക്ഖസ്സന്തകിരിയായ, സബ്ബഗന്ഥപ്പമോചനം''.

ഏകോ ധമ്മോ

൩൫൧. ''ഏകോ, ആവുസോ, ധമ്മോ ബഹുകാരോ, ഏകോ ധമ്മോ ഭാവേതബ്ബോ, ഏകോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞേയ്യോ, ഏകോ ധമ്മോ പഹാതബ്ബോ, ഏകോ ധമ്മോ ഹാനഭാഗിയോ, ഏകോ ധമ്മോ വിസേസഭാഗിയോ, ഏകോ ധമ്മോ ദുപ്പടിവിജ്ഝോ, ഏകോ ധമ്മോ ഉപ്പാദേതബ്ബോ, ഏകോ ധമ്മോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ, ഏകോ ധമ്മോ സച്ഛികാതബ്ബോ.

(ക) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **ബഹുകാരോ?** അപ്പമാദോ കുസലേസു ധമ്മേസു. അയം ഏകോ ധമ്മോ ബഹുകാരോ.

(ഖ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **ഭാവേതബ്ബോ?** കായഗതാസതി സാതസഹഗതാ. അയം ഏകോ ധമ്മോ ഭാവേതബ്ബോ.

(ഗ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **പരിഞ്ഞേയ്യോ?** ഫസ്സോ സാസവോ ഉപാദാനിയോ. അയം ഏകോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞേയ്യോ.

(ഘ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **പഹാതബ്ബോ?** അസ്മിമാനോ. അയം ഏകോ ധമ്മോ പഹാതബ്ബോ.

(ങ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **ഹാനഭാഗിയോ?** അയോനിസോ മനസികാരോ. അയം ഏകോ ധമ്മോ ഹാനഭാഗിയോ.

(ച) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **വിസേസഭാഗിയോ?** യോനിസോ മനസികാരോ. അയം ഏകോ ധമ്മോ വിസേസഭാഗിയോ.

(ഛ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **ദുപ്പടിവിജ്ഝോ?** ആനന്തരികോ ചേതോസമാധി. അയം ഏകോ ധമ്മോ ദുപ്പടിവിജ്ഝോ.

(ജ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **ഉപ്പാദേതബ്ബോ?** അകുപ്പം ഞാണം. അയം ഏകോ ധമ്മോ ഉപ്പാദേതബ്ബോ.

(ഝ) ''കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **അഭിഞ്ഞേയ്യോ?** സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. അയം ഏകോ ധമ്മോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

(ഞ) “കതമോ ഏകോ ധമ്മോ **സച്ഛികാതബ്ബോ?** അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി. അയം ഏകോ ധമ്മോ സച്ഛികാതബ്ബോ.

“ഇതി ഇമേ ദസ ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

ദ്വേ ധമ്മാ

൩൫൨. “ദ്വേ ധമ്മാ ബഹുകാരാ, ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ, ദ്വേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ, ദ്വേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ , ദ്വേ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ, ദ്വേ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ, ദ്വേ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ, ദ്വേ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ, ദ്വേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ, ദ്വേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** നാമഞ്ച രൂപഞ്ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** അവിജ്ജാ ച ഭവതണ്ഹാ ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** ദോവചസ്സതാ ച പാപമിത്തതാ ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** സോവചസ്സതാ ച കല്യാണമിത്തതാ ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** യോ ച ഹേതു യോ ച പച്ചയോ സത്താനം സംകിലേസായ, യോ ച ഹേതു യോ ച പച്ചയോ സത്താനം വിസുദ്ധിയാ. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** ദ്വേ ഞാണാനി - ഖയേ ഞാണം, അനുപ്പാദേ ഞാണം. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** ദ്വേ ധാതുയോ - സങ്ഖതാ ച ധാതു അസങ്ഖതാ ച ധാതു. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) “കതമേ ദ്വേ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതി ഇമേ വീസതി ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

തയോ ധമ്മാ

൩൬൭. "തയോ ധമ്മാ ബഹുകാരാ, തയോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ...പേ॰... തയോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസ്സവനം, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തി. ഇമേ തയോ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** തയോ സമാധീ - സവിതക്കോ സവിചാരോ സമാധി, അവിതക്കോ വിചാരമത്തോ സമാധി, അവിതക്കോ അവിചാരോ സമാധി. ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** തിസ്സോ വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമേ തയോ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** തിസ്സോ തണ്ഹാ - കാമതണ്ഹാ, ഭവതണ്ഹാ, വിഭവതണ്ഹാ. ഇമേ തയോ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** തീണി അകുസലമൂലാനി - ലോഭോ അകുസലമൂലം, ദോസോ അകുസലമൂലം, മോഹോ അകുസലമൂലം. ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** തീണി കുസലമൂലാനി - അലോഭോ കുസലമൂലം, അദോസോ കുസലമൂലം, അമോഹോ കുസലമൂലം. ഇമേ തയോ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** തിസ്സോ നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ - കാമാനമേതം നിസ്സരണം യദിദം നേക്ഖമ്മം, രൂപാനമേതം നിസ്സരണം യദിദം അരൂപം, യം ഖോ പന കിഞ്ചി ഭൂതം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം, നിരോധോ തസ്സ നിസ്സരണം. ഇമേ തയോ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** തീണി ഞാണാനി - അതീതംസേ ഞാണം, അനാഗതംസേ ഞാണം, പച്ചുപ്പന്നംസേ ഞാണം. ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** തിസ്സോ ധാതുയോ - കാമധാതു, രൂപധാതു, അരൂപധാതു. ഇമേ തയോ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) "കതമേ തയോ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** തിസ്സോ വിജ്ജാ - പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം വിജ്ജാ, സത്താനം ചുതൂപപാതേ ഞാണം വിജ്ജാ, ആസവാനം ഖയേ ഞാണം വിജ്ജാ. ഇമേ തയോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

"ഇതി ഇമേ തിംസ ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

ചത്താരോ ധമ്മാ

൩൫൪. "ചത്താരോ ധമ്മാ ബഹുകാരാ, ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ...പേ॰... ചത്താരോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** ചത്താരി ചക്കാനി - പതിരൂപദേസവാസോ, സപ്പുരിസൂപനിസ്സയോ [സപ്പുരിസുപസ്സയോ (സ്യാ॰ കം॰)], അത്തസമ്മാപണിധി, പുബ്ബേ ച കതപുഞ്ഞതാ. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു...പേ॰... ചിത്തേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** ചത്താരോ ആഹാരാ - കബളീകാരോ [കവളീകാരോ (സ്യാ॰ കം॰)] ആഹാരോ ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** ചത്താരോ ഓഘാ - കാമോഘോ, ഭവോഘോ, ദിട്ഠോഘോ, അവിജ്ജോഘോ. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** ചത്താരോ യോഗാ - കാമയോഗോ, ഭവയോഗോ, ദിട്ഠിയോഗോ, അവിജ്ജായോഗോ. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** ചത്താരോ വിസഞ്ഞോഗാ - കാമയോഗവിസംയോഗോ, ഭവയോഗവിസംയോഗോ, ദിട്ഠിയോഗവിസംയോഗോ, അവിജ്ജായോഗവിസംയോഗോ. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** ചത്താരോ സമാധീ - ഹാനഭാഗിയോ സമാധി, ഠിതിഭാഗിയോ സമാധി, വിസേസഭാഗിയോ സമാധി, നിബ്ബേധഭാഗിയോ സമാധി. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** ചത്താരി ഞാണാനി - ധമ്മേ ഞാണം, അന്വയേ ഞാണം, പരിയേ ഞാണം, സമ്മുതിയാ ഞാണം. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) "കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** ചത്താരി അരിയസച്ചാനി - ദുക്ഖം അരിയസച്ചം, ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം, ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰ കം॰)] അരിയസച്ചം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം. ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) ‘‘കതമേ ചത്താരോ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി - സോതാപത്തിഫലം, സകദാഗാമിഫലം, അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തഫലം . ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

‘‘ഇതി ഇമേ ചത്താരീസധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

പഞ്ച ധമ്മാ

൩൭൭. ‘‘പഞ്ച ധമ്മാ ബഹുകാരാ...പേ॰... പഞ്ച ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) ‘‘കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** പഞ്ച പധാനിയങ്ഗാനി - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സദ്ധോ ഹോതി, സദ്ദഹതി തഥാഗതസ്സ ബോധിം - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’തി. അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ മജ്ഝിമായ പധാനക്ഖമായ. അസഠോ ഹോതി അമായാവീ യഥാഭൂതമത്താനം ആവീകത്താ സത്ഥരി വാ വിഞ്ഞൂസു വാ സബ്രഹ്മചാരീസു. ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദായ, ഥാമവാ ദള്ഹപരക്കമോ അനിക്ഖിത്തധുരോ കുസലേസു ധമ്മേസു. പഞ്ഞവാ ഹോതി ഉദയത്ഥഗാമിനിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ അരിയായ നിബ്ബേധികായ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയഗാമിനിയാ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) ‘‘കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** പഞ്ചങ്ഗികോ സമ്മാസമാധി - പീതിഫരണതാ, സുഖഫരണതാ, ചേതോഫരണതാ , ആലോകഫരണതാ, പച്ചവേക്ഖണനിമിത്തം [പച്ചവേക്ഖണാനിമിത്തം (സ്യാ॰ കം॰)]. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) ‘‘കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ [സേയ്യഥിദം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) ‘‘കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** പഞ്ച നീവരണാനി - കാമച്ഛന്ദനീവരണം, ബ്യാപാദനീവരണം, ഥിനമിദ്ധനീവരണം, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചനീവരണം, വിചികിച്ഛാനീവരണം. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) ‘‘കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** പഞ്ച ചേതോഖിലാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി. യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി നാധിമുച്ചതി ന സമ്പസീദതി, തസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ . അയം പഠമോ ചേതോഖിലോ. പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മേ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി...പേ॰... സങ്ഘേ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി...പേ॰... സിക്ഖായ കങ്ഖതി വിചികിച്ഛതി...പേ॰... സബ്രഹ്മചാരീസു

കുപിതോ ഹോതി അനത്തമനോ ആഹതചിത്തോ ഖിലജാതോ, യോ സോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സബ്രഹ്മചാരീസു കുപിതോ ഹോതി അനത്തമനോ ആഹതചിത്തോ ഖിലജാതോ, തസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. യസ്സ ചിത്തം ന നമതി ആതപ്പായ അനുയോഗായ സാതച്ചായ പധാനായ. അയം പഞ്ചമോ ചേതോഖിലോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) "കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി - സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) "കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** പഞ്ച നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമേ മനസികരോതോ കാമേസു ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. നേക്ഖമ്മം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ നേക്ഖമ്മേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം കാമേഹി. യേ ച കാമപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി. ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം കാമാനം നിസ്സരണം.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ബ്യാപാദം മനസികരോതോ ബ്യാപാദേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. അബ്യാപാദം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അബ്യാപാദേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം ബ്യാപാദേന. യേ ച ബ്യാപാദപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി. ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം ബ്യാപാദസ്സ നിസ്സരണം.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ വിഹേസം മനസികരോതോ വിഹേസായ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. അവിഹേസം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അവിഹേസായ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി . തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം വിഹേസായ. യേ ച വിഹേസാപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി. ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം വിഹേസായ നിസ്സരണം.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ രൂപേ മനസികരോതോ രൂപേസു ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി. അരൂപം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ അരൂപേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം രൂപേഹി. യേ ച രൂപപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി. ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം രൂപാനം നിസ്സരണം.

"പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സക്കായം മനസികരോതോ സക്കായേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി ന വിമുച്ചതി.

സക്കായനിരോധം ഖോ പനസ്സ മനസികരോതോ സക്കായനിരോധേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി പസീദതി സന്തിട്ഠതി വിമുച്ചതി. തസ്സ തം ചിത്തം സുഗതം സുഭാവിതം സുവുട്ഠിതം സുവിമുത്തം വിസംയുത്തം സക്കായേന. യേ ച സക്കായപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജന്തി ആസവാ വിഘാതാ പരിളാഹാ, മുത്തോ സോ തേഹി. ന സോ തം വേദനം വേദേതി. ഇദമക്ഖാതം സക്കായസ്സ നിസ്സരണം. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) ''കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** പഞ്ച ഞാണികോ സമ്മാസമാധി - 'അയം സമാധി പച്ചുപ്പന്നസുഖോ ചേവ ആയതിഞ്ച സുഖവിപാകോ'തി പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. 'അയം സമാധി അരിയോ നിരാമിസോ'തി പച്ചത്തഞ്ഞേവ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. 'അയം സമാധി അകാപുരിസസേവിതോ'തി പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. 'അയം സമാധി സന്തോ പണീതോ പടിപ്പസ്സദ്ധലദ്ധോ ഏകോദിഭാവാധിഗതോ, ന സസങ്ഖാരനിഗ്ഗയ്ഹവാരിതഗതോ'തി [ന ച സസങ്ഖാരനിഗ്ഗയ്ഹ വാരിതവതോതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), ന സസങ്ഖാരനിഗ്ഗയ്ഹവാരിവാവതോ (ക॰), ന സസങ്ഖാരനിഗ്ഗയ്ഹവാരിയാധിഗതോ (?)] പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. 'സോ ഖോ പനാഹം ഇമം സമാധിം സതോവ സമാപജ്ജാമി സതോ വുട്ഠഹാമീ'തി പച്ചത്തംയേവ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) ''കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** പഞ്ച വിമുത്തായതനാനി - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ. യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി, അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, തഥാ തഥാ സോ [ഭിക്ഖു (സ്യാ॰ കം॰)] തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപ്പടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം പഠമം വിമുത്തായതനം.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ന ഹേവ ഖോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി, അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, അപി ച ഖോ യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി. തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപ്പടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം ദുതിയം വിമുത്തായതനം.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ന ഹേവ ഖോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി, അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി. അപി ച ഖോ, യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോതി. യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോതി തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപ്പടിസംവേദീ ച

ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപ്പടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം തതിയം വിമുത്തായതനം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ന ഹേവ ഖോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി, അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോതി. അപി ച ഖോ, യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ചേതസാ അനുവിതക്കേതി അനുവിചാരേതി മനസാനുപേക്ഖതി. യഥാ യഥാ , ആവുസോ , ഭിക്ഖു യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ചേതസാ അനുവിതക്കേതി അനുവിചാരേതി മനസാനുപേക്ഖതി തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപ്പടിസംവേദിനോ ധമ്മപടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം ചതുത്ഥം വിമുത്തായതനം.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ന ഹേവ ഖോ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേതി, അഞ്ഞതരോ വാ ഗരുട്ഠാനിയോ സബ്രഹ്മചാരീ, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന പരേസം ദേസേതി, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോതി, നാപി യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ചേതസാ അനുവിതക്കേതി അനുവിചാരേതി മനസാനുപേക്ഖതി; അപി ച ഖ്വസ്സ അഞ്ഞതരം സമാധിനിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം ഹോതി സുമനസികതം സൂപധാരിതം സുപ്പടിവിദ്ധം പഞ്ഞായ. യഥാ യഥാ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞതരം സമാധിനിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം ഹോതി സുമനസികതം സൂപധാരിതം സുപ്പടിവിദ്ധം പഞ്ഞായ തഥാ തഥാ സോ തസ്മിം ധമ്മേ അത്ഥപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മപ്പടിസംവേദീ ച. തസ്സ അത്ഥപ്പടിസംവേദിനോ ധമ്മപ്പടിസംവേദിനോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. ഇദം പഞ്ചമം വിമുത്തായതനം. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) “കതമേ പഞ്ച ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** പഞ്ച ധമ്മക്ഖന്ധാ - സീലക്ഖന്ധോ , സമാധിക്ഖന്ധോ, പഞ്ഞാക്ഖന്ധോ, വിമുത്തിക്ഖന്ധോ, വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതി ഇമേ പഞ്ഞാസ ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

ഛ ധമ്മാ

൩൬൩. “ഛ ധമ്മാ ബഹുകാരാ…പേ॰… ഛ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** ഛ സാരണീയാ ധമ്മാ. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി

ചേവ രഹോ ച, അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം വചീകമ്മം...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ മേത്തം മനോകമ്മം...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യേ തേ ലാഭാ ധമ്മികാ ധമ്മലദ്ധാ അന്തമസോ പത്തപരിയാപന്നമത്തമ്പി, തഥാരൂപേഹി ലാഭേഹി അപ്പടിവിഭത്തഭോഗീ ഹോതി സീലവന്തേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി സാധാരണഭോഗീ, അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു, യാനി താനി സീലാനി അഖണ്ഡാനി അച്ഛിദ്ദാനി അസബലാനി അകമ്മാസാനി ഭുജിസ്സാനി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി അപരാമട്ഠാനി സമാധിസംവത്തനികാനി, തഥാരൂപേസു സീലേസു സീലസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച, അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ...പേ॰... ഏകീഭാവായ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യായം ദിട്ഠി അരിയാ നിയ്യാനികാ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ, തഥാരൂപായ ദിട്ഠിയാ ദിട്ഠി സാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച, അയമ്പി ധമ്മോ സാരണീയോ പിയകരണോ ഗരുകരണോ, സങ്ഗഹായ അവിവാദായ സാമഗ്ഗിയാ ഏകീഭാവായ സംവത്തതി. ഇമേ ഛ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** ഛ അനുസ്സതിട്ഠാനാനി - ബുദ്ധാനുസ്സതി, ധമ്മാനുസ്സതി, സങ്ഘാനുസ്സതി, സീലാനുസ്സതി, ചാഗാനുസ്സതി, ദേവതാനുസ്സതി. ഇമേ ഛ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി - ചക്ഖായതനം, സോതായതനം, ഘാനായതനം, ജിവ്ഹായതനം, കായായതനം, മനായതനം. ഇമേ ഛ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** ഛ തണ്ഹാകായാ - രൂപതണ്ഹാ, സദ്ദതണ്ഹാ, ഗന്ധതണ്ഹാ, രസതണ്ഹാ, ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ, ധമ്മതണ്ഹാ. ഇമേ ഛ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** ഛ അഗാരവാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ. ധമ്മേ...പേ॰... സങ്ഘേ... സിക്ഖായ... അപ്പമാദേ... പടിസന്ഥാരേ അഗാരവോ വിഹരതി അപ്പതിസ്സോ. ഇമേ ഛ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) “കതമേ ഛ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** ഛ ഗാരവാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥരി സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ ധമ്മേ...പേ॰... സങ്ഘേ...

സിക്ഖായ... അപ്പമാദേ... പടിസന്ഥാരേ സഗാരവോ വിഹരതി സപ്പതിസ്സോ. ഇമേ ഛ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) "കതമേ ഛ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** ഛ നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'മേത്താ ഹി ഖോ മേ, ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, അഥ ച പന മേ ബ്യാപാദോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി. ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം ആവുസോ അനവകാസോ യം മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ. അഥ ച പനസ്സ ബ്യാപാദോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, ബ്യാപാദസ്സ, യദിദം മേത്താചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'കരുണാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. അഥ ച പന മേ വിഹേസാ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ - 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ, 'മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി...പേ... നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, വിഹേസായ, യദിദം കരുണാചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'മുദിതാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ...പേ... അഥ ച പന മേ അരതി ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ - 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച...പേ... നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ അരതിയാ, യദിദം മുദിതാചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'ഉപേക്ഖാ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ...പേ... അഥ ച പന മേ രാഗോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ - 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച...പേ... നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, രാഗസ്സ യദിദം ഉപേക്ഖാചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അനിമിത്താ ഹി ഖോ മേ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ...പേ... അഥ ച പന മേ നിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതീ'തി. സോ - 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച...പേ... നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, സബ്ബനിമിത്താനം യദിദം അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തീ'തി.

"ഇധ പനാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അസ്മീതി ഖോ മേ വിഗതം, അയമഹമസ്മീതി ന സമനുപസ്സാമി, അഥ ച പന മേ വിചികിച്ഛാകഥംകഥാസല്ലം ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ'തി. സോ - 'മാ ഹേവം' തിസ്സ വചനീയോ 'മായസ്മാ ഏവം അവച, മാ ഭഗവന്തം അബ്ഭാചിക്ഖി, ന ഹി സാധു ഭഗവതോ അബ്ഭക്ഖാനം, ന ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ. അട്ഠാനമേതം, ആവുസോ, അനവകാസോ യം അസ്മീതി

വിഗതേ അയമഹമസ്മീതി അസമനുപസ്സതോ. അഥ ച പനസ്സ വിചികിച്ഛാകഥംകഥാസല്ലം ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. നിസ്സരണം ഹേതം, ആവുസോ, വിചികിച്ഛാകഥംകഥാസല്ലസ്സ, യദിദം അസ്മിമാനസമുഗ്ഘാടോ'തി. ഇമേ ഛ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) "കതമേ ഛ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** ഛ സതതവിഹാരാ. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഇമേ ഛ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) "കതമേ ഛ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** ഛ അനുത്തരിയാനി - ദസ്സനാനുത്തരിയം, സവനാനുത്തരിയം, ലാഭാനുത്തരിയം, സിക്ഖാനുത്തരിയം, പാരിചരിയാനുത്തരിയം, അനുസ്സതാനുത്തരിയം. ഇമേ ഛ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) "കതമേ ഛ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** ഛ അഭിഞ്ഞാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി , ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി. ആവിഭാവം തിരോഭാവം. തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി സേയ്യഥാപി ആകാസേ . പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി സേയ്യഥാപി ഉദകേ. ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛതി സേയ്യഥാപി പഥവിയം. ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ. ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരാമസതി പരിമജ്ജതി. യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി.

"ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാതി ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച, യേ ദൂരേ സന്തികേ ച.

"പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി [ജാനാതി (സ്യാ॰ കം॰)], സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാതി ...പേ॰... അവിമുത്തം വാ ചിത്തം അവിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാതി.

"സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം ഏകമ്പി ജാതിം...പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

"ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി ...പേ॰...

"ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇമേ ഛ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതി ഇമേ സട്ഠി ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

സത്ത ധമ്മാ

൩൭൭. “സത്ത ധമ്മാ ബഹുകാരാ...പേ॰... സത്ത ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** സത്ത അരിയധനാനി - സദ്ധാധനം, സീലധനം, ഹിരിധനം, ഓത്തപ്പധനം, സുതധനം, ചാഗധനം, പഞ്ഞാധനം. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** സത്ത സമ്ബോജ്ഝങ്ഗാ - സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ . ഇമേ സത്ത ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ - സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേ ച ദേവാ ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ , സത്താ നാനത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ പഠമാഭിനിബ്ബത്താ. അയം ദുതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം തതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം ചതുത്ഥീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ...പേ॰... ‘അനന്തോ ആകാസോ’തി ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം പഞ്ചമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം ഛട്ഠീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം സത്തമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** സത്താനുസയാ - കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ, ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ, മാനാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ , അവിജ്ജാനുസയോ. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** സത്ത അസദ്ധമ്മാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു അസ്സദ്ധോ ഹോതി, അഹിരികോ ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ഹോതി, അപ്പസ്സുതോ ഹോതി, കുസീതോ ഹോതി, മുട്ഠസ്സതി ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ഹോതി. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** സത്ത സദ്ധമ്മാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സദ്ധോ ഹോതി, ഹിരിമാ [ഹിരികോ (സ്യാ॰ കം॰)] ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ഹോതി, ബഹുസ്സുതോ ഹോതി, ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതി, ഉപട്ഠിതസ്സതി ഹോതി, പഞ്ഞവാ ഹോതി. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** സത്ത സപ്പുരിസധമ്മാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മഞ്ഞൂ ച ഹോതി അത്ഥഞ്ഞൂ ച അത്തഞ്ഞൂ ച മത്തഞ്ഞൂ ച കാലഞ്ഞൂ ച പരിസഞ്ഞൂ ച പുഗ്ഗലഞ്ഞൂ ച. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** സത്ത സഞ്ഞാ - അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനത്തസഞ്ഞാ, അസുഭസഞ്ഞാ, ആദീനവസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ, നിരോധസഞ്ഞാ. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** സത്ത നിദ്ദസവത്ഥൂനി - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സിക്ഖാസമാദാനേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച സിക്ഖാസമാദാനേ അവിഗതപേമോ. ധമ്മനിസന്തിയാ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ധമ്മനിസന്തിയാ അവിഗതപേമോ. ഇച്ഛാവിനയേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ഇച്ഛാവിനയേ അവിഗതപേമോ. പടിസല്ലാനേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച പടിസല്ലാനേ അവിഗതപേമോ. വീരിയാരമ്ഭേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച വീരിയാരമ്ഭേ അവിഗതപേമോ. സതിനേപക്കേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച സതിനേപക്കേ അവിഗതപേമോ. ദിട്ഠിപടിവേധേ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി, ആയതിഞ്ച ദിട്ഠിപടിവേധേ അവിഗതപേമോ. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) “കതമേ സത്ത ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** സത്ത ഖീണാസവബലാനി - ഇധാവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനിച്ചതോ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. യംപാവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനിച്ചതോ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. യംപാവുസോ...പേ॰... ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിവേകനിന്നം ചിത്തം ഹോതി വിവേകപോണം വിവേകപബ്ഭാരം വിവേകട്ഠം

നേക്ഖമ്മാഭിരതം ബ്യന്തീഭൂതം സബ്ബസോ ആസവട്ഠാനിയേഹി ധമ്മേഹി. യംപാവുസോ...പേ॰... ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ . യംപാവുസോ...പേ॰... ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. യംപാവുസോ...പേ॰... ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ. യംപാവുസോ...പേ॰... ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവിതോ ഹോതി സുഭാവിതോ. യംപാവുസോ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവിതോ ഹോതി സുഭാവിതോ, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - ‘ഖീണാ മേ ആസവാ’തി. ഇമേ സത്ത ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതിമേ സത്തതി ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

അട്ഠ ധമ്മാ

൩൫൮. “അട്ഠ ധമ്മാ ബഹുകാരാ...പേ॰... അട്ഠ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** അട്ഠ ഹേതൂ അട്ഠ പച്ചയാ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തന്തി. കതമേ അട്ഠ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സത്ഥാരം [സത്ഥാരം വാ (സ്യാ॰ ക॰)] ഉപനിസ്സായ വിഹരതി അഞ്ഞതരം വാ ഗരുട്ഠാനിയം സബ്രഹ്മചാരിം, യത്ഥസ്സ തിബ്ബം ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി പേമഞ്ച ഗാരവോ ച. അയം പഠമോ ഹേതു പഠമോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ . പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“തം ഖോ പന സത്ഥാരം ഉപനിസ്സായ വിഹരതി അഞ്ഞതരം വാ ഗരുട്ഠാനിയം സബ്രഹ്മചാരിം , യത്ഥസ്സ തിബ്ബം ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതി പേമഞ്ച ഗാരവോ ച. തേ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛതി പരിപഞ്ഹതി - ‘ഇദം, ഭന്തേ, കഥം? ഇമസ്സ കോ അത്ഥോ’തി? തസ്സ തേ ആയസ്മന്തോ അവിവടഞ്ചേവ വിവരന്തി, അനുത്താനീകതഞ്ച ഉത്താനീ [അനുത്താനികതഞ്ച ഉത്താനിം (ക॰)] കരോന്തി, അനേകവിഹിതേസു ച

കങ്ഖാട്ഠാനിയേസു ധമ്മേസു കങ്ഖം പടിവിനോദേന്തി. അയം ദുതിയോ ഹേതു ദുതിയോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ, വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“തം ഖോ പന ധമ്മം സുത്വാ ദ്വയേന വൂപകാസേന സമ്പാദേതി - കായവൂപകാസേന ച ചിത്തവൂപകാസേന ച. അയം തതിയോ ഹേതു തതിയോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. അയം ചതുത്ഥോ ഹേതു ചതുത്ഥോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ. യേ തേ ധമ്മാ ആദികല്യാണാ മജ്ഝേകല്യാണാ പരിയോസാനകല്യാണാ സാത്ഥാ സബ്യഞ്ജനാ കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിവദന്തി, തഥാരൂപാസ്സ ധമ്മാ ബഹുസ്സുതാ ഹോന്തി ധാതാ വചസാ പരിചിതാ മനസാനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ. അയം പഞ്ചമോ ഹേതു പഞ്ചമോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ, കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപസമ്പദായ, ഥാമവാ ദള്ഹപരക്കമോ അനിക്ഖിത്തധുരോ കുസലേസു ധമ്മേസു. അയം ഛട്ഠോ ഹേതു ഛട്ഠോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സതിമാ ഹോതി പരമേന സതിനേപക്കേന സമന്നാഗതോ. ചിരകതമ്പി ചിരഭാസിതമ്പി സരിതാ അനുസ്സരിതാ. അയം സത്തമോ ഹേതു സത്തമോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു, ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹരതി - ‘ഇതി രൂപം ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വേദനാ ഇതി വേദനായ സമുദയോ ഇതി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സഞ്ഞാ ഇതി സഞ്ഞായ സമുദയോ ഇതി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സങ്ഖാരാ ഇതി സങ്ഖാരാനം സമുദയോ ഇതി സങ്ഖാരാനം അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വിഞ്ഞാണം ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ

ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ’തി. അയം അട്ഠമോ ഹേതു അട്ഠമോ പച്ചയോ ആദിബ്രഹ്മചരിയികായ പഞ്ഞായ അപ്പടിലദ്ധായ പടിലാഭായ, പടിലദ്ധായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മോ **ഭാവേതബ്ബാ?** അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മോ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** അട്ഠ ലോകധമ്മാ - ലാഭോ ച, അലാഭോ ച, യസോ ച, അയസോ ച, നിന്ദാ ച, പസംസാ ച, സുഖഞ്ച, ദുക്ഖഞ്ച. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** അട്ഠ മിച്ഛത്താ - മിച്ഛാദിട്ഠി, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ, മിച്ഛാആജീവോ, മിച്ഛാവായാമോ, മിച്ഛാസതി, മിച്ഛാസമാധി. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** അട്ഠ കുസീതവത്ഥൂനി. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കാതബ്ബം ഹോതി, തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘കമ്മം ഖോ മേ കാതബ്ബം ഭവിസ്സതി, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തസ്സ കായോ കിലമിസ്സതി, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി, ന വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം പഠമം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കതം ഹോതി . തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ കമ്മം അകാസിം, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തസ്സ കായോ കിലന്തോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി, ന വീരിയം ആരഭതി...പേ॰... ഇദം ദുതിയം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗന്തബ്ബോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘മഗ്ഗോ ഖോ മേ ഗന്തബ്ബോ ഭവിസ്സതി, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തസ്സ കായോ കിലമിസ്സതി, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി, ന വീരിയം ആരഭതി...പേ॰... ഇദം തതിയം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ മഗ്ഗം അഗമാസിം, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തസ്സ കായോ കിലന്തോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി, ന വീരിയം ആരഭതി...പേ॰... ഇദം ചതുത്ഥം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ന ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ നാലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം, തസ്സ മേ കായോ കിലന്തോ അകമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി...പേ॰... ഇദം പഞ്ചമം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ അലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം , തസ്സ മേ കായോ ഗരുകോ അകമ്മഞ്ഞോ, മാസാചിതം മഞ്ഞേ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി...പേ॰... ഇദം ഛട്ഠം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അപ്പമത്തകോ ആബാധോ, തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ഉപ്പന്നോ ഖോ മേ അയം അപ്പമത്തകോ ആബാധോ അത്ഥി കപ്പോ നിപജ്ജിതും, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി...പേ॰... ഇദം സത്തമം കുസീതവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗിലാനാവുട്ഠിതോ ഹോതി അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗിലാനാവുട്ഠിതോ അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ. തസ്സ മേ കായോ ദുബ്ബലോ അകമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ’തി. സോ നിപജ്ജതി...പേ॰... ഇദം അട്ഠമം കുസീതവത്ഥു. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** അട്ഠ ആരമ്ഭവത്ഥൂനി. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കാതബ്ബം ഹോതി, തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘കമ്മം ഖോ മേ കാതബ്ബം ഭവിസ്സതി, കമ്മം ഖോ പന മേ കരോന്തേന ന സുകരം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസികാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായാ’തി. സോ വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം പഠമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ കമ്മം കതം ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ കമ്മം അകാസിം, കമ്മം ഖോ പനാഹം കരോന്തോ നാസക്ഖിം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസികാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി... പേ॰... ഇദം ദുതിയം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗന്തബ്ബോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘മഗ്ഗോ ഖോ മേ ഗന്തബ്ബോ ഭവിസ്സതി, മഗ്ഗം ഖോ പന മേ ഗച്ഛന്തേന ന സുകരം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസികാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... ഇദം തതിയം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗോ ഗതോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ മഗ്ഗം അഗമാസിം, മഗ്ഗം ഖോ പനാഹം ഗച്ഛന്തോ നാസക്ഖിം ബുദ്ധാനം സാസനം മനസികാതും, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി... പേ॰... ഇദം ചതുത്ഥം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ന ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ നാലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം

പാരിപൂരിം , തസ്സ മേ കായോ ലഹുകോ കമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... ഇദം പഞ്ചമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ലഭതി ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ അലത്ഥം ലൂഖസ്സ വാ പണീതസ്സ വാ ഭോജനസ്സ യാവദത്ഥം പാരിപൂരിം. തസ്സ മേ കായോ ബലവാ കമ്മഞ്ഞോ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... ഇദം ഛട്ഠം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അപ്പമത്തകോ ആബാധോ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ഉപ്പന്നോ ഖോ മേ അയം അപ്പമത്തകോ ആബാധോ ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം മേ ആബാധോ പവഡ്ഢേയ്യ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി...പേ॰... ഇദം സത്തമം ആരമ്ഭവത്ഥു.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ ഹോതി അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഖോ ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ, ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം മേ ആബാധോ പച്ചുദാവത്തേയ്യ, ഹന്ദാഹം വീരിയം ആരഭാമി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായാ’തി. സോ വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ഇദം അട്ഠമം ആരമ്ഭവത്ഥു. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** അട്ഠ അക്ഖണാ അസമയാ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ. ഇധാവുസോ, തഥാഗതോ ച ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദേസിയതി ഓപസമികോ പരിനിബ്ബാനികോ സമ്ബോധഗാമീ സുഗതപ്പവേദിതോ. അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ നിരയം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം പഠമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, തഥാഗതോ ച ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ച ദേസിയതി ഓപസമികോ പരിനിബ്ബാനികോ സമ്ബോധഗാമീ സുഗതപ്പവേദിതോ, അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ തിരച്ഛാനയോനിം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം ദുതിയോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം...പേ॰... പേത്തിവിസയം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം തതിയോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം...പേ॰... അഞ്ഞതരം ദീഘായുകം ദേവനികായം ഉപപന്നോ ഹോതി. അയം ചതുത്ഥോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം...പേ॰... പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി മിലക്ഖേസു അവിഞ്ഞാതാരേസു, യത്ഥ നത്ഥി ഗതി ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം

ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം. അയം പഞ്ചമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി, സോ ച ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠികോ വിപരീതദസ്സനോ - ‘നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ’തി. അയം ഛട്ഠോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി , സോ ച ഹോതി ദുപ്പഞ്ഞോ ജളോ ഏളമൂഗോ, നപ്പടിബലോ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതാനമത്ഥമഞ്ഞാതും. അയം സത്തമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ.

“പുന ചപരം…പേ॰… അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു പച്ചാജാതോ ഹോതി, സോ ച ഹോതി പഞ്ഞവാ അജളോ അനേളമൂഗോ, പടിബലോ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതാനമത്ഥമഞ്ഞാതും. അയം അട്ഠമോ അക്ഖണോ അസമയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** അട്ഠ മഹാപുരിസവിതക്കാ - അപ്പിച്ഛസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ മഹിച്ഛസ്സ. സന്തുട്ഠസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ അസന്തുട്ഠസ്സ. പവിവിത്തസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ സങ്ഗണികാരാമസ്സ. ആരദ്ധവീരിയസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ കുസീതസ്സ. ഉപട്ഠിതസതിസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ മുട്ഠസ്സതിസ്സ. സമാഹിതസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ അസമാഹിതസ്സ . പഞ്ഞവതോ [പഞ്ഞാവതോ (സീ॰ പീ॰)] അയം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ ദുപ്പഞ്ഞസ്സ. നിപ്പപഞ്ചസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ പപഞ്ചാരാമസ്സാതി [നിപ്പപഞ്ചാരാമസ്സ അയം ധമ്മോ നിപ്പപഞ്ചരതിനോ, നായം ധമ്മോ പപഞ്ചാരാമസ്സ പപഞ്ചരതിനോതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰) അങ്ഗുത്തരേപി തഥേവ ദിസ്സതി. അട്ഠകഥാടീകാ പന ഓലോകേതബ്ബാ] ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** അട്ഠ അഭിഭായതനാനി - അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി , ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി - ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഠമം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി - ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ദുതിയം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി

ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം തതിയം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ചതുത്ഥം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഉമാപുപ്ഫം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം, ഏ്വവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഞ്ചമം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി പീതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ കണികാരപുപ്ഫം പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം , ഏ്വവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി പീതനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ഛട്ഠം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി ലോഹിതകനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം, ഏ്വവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി ലോഹിതകനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം സത്തമം അഭിഭായതനം.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഓസധിതാരകാ ഓദാതാ ഓദാതവണ്ണാ ഓദാതനിദസ്സനാ ഓദാതനിഭാസാ, സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ഓദാതം ഓദാതവണ്ണം ഓദാതനിദസ്സനം ഓദാതനിഭാസം, ഏ്വവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി, ‘താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ’തി ഏ്വവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം അട്ഠമം അഭിഭായതനം. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) “കതമേ അട്ഠ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** അട്ഠ വിമോക്ഖാ - രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി. അയം പഠമോ വിമോക്ഖോ.

“അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി. അയം ദുതിയോ വിമോക്ഖോ.

“സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതി. അയം തതിയോ വിമോക്ഖോ.

“സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ ‘അനന്തോ ആകാസോ’തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ചതുത്ഥോ വിമോക്ഖോ.

“സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം പഞ്ചമോ വിമോക്ഖോ.

“സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം ഛട്ഠോ വിമോക്ഖോ.

“സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം സത്തമോ വിമോക്ഖോ.

“സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം അട്ഠമോ വിമോക്ഖോ. ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതി ഇമേ അസീതി ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

നവ ധമ്മാ

൩൬൯. “നവ ധമ്മാ ബഹുകാരാ...പേ॰... നവ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ നവ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** നവ യോനിസോമനസികാരമൂലകാ ധമ്മാ, യോനിസോമനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി, സമാഹിതേ ചിത്തേ യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി, യഥാഭൂതം ജാനം പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി, നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി. ഇമേ നവ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** നവ പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗാനി - സീലവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, ചിത്തവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, ദിട്ഠിവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സന - വിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, പഞ്ഞാവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം, വിമുത്തിവിസുദ്ധി പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗം. ഇമേ നവ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** നവ സത്താവാസാ - സന്താവുസോ, സത്താ നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ ഏകച്ചേ ച ദേവാ ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ , സത്താ നാനത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ പഠമാഭിനിബ്ബത്താ. അയം ദുതിയോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം തതിയോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ ഏകത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം ചതുത്ഥോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ അസഞ്ഞിനോ അപ്പടിസംവേദിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ അസഞ്ഞസത്താ. അയം പഞ്ചമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ ‘അനന്തോ ആകാസോ’തി ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം ഛട്ഠോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം സത്തമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം അട്ഠമോ സത്താവാസോ.

“സന്താവുസോ, സത്താ സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം നവമോ സത്താവാസോ. ഇമേ നവ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** നവ തണ്ഹാമൂലകാ ധമ്മാ - തണ്ഹം പടിച്ച പരിയേസനാ, പരിയേസനം പടിച്ച ലാഭോ, ലാഭം പടിച്ച വിനിച്ഛയോ, വിനിച്ഛയം പടിച്ച ഛന്ദരാഗോ , ഛന്ദരാഗം പടിച്ച അജ്ഝോസാനം, അജ്ഝോസാനം പടിച്ച പരിഗ്ഗഹോ, പരിഗ്ഗഹം പടിച്ച മച്ഛരിയം, മച്ഛരിയം പടിച്ച ആരക്ഖോ, ആരക്ഖാധികരണം [ആരക്ഖാധികരണം പടിച്ച (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)] ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി. ഇമേ നവ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** നവ ആഘാതവത്ഥൂനി - ‘അനത്ഥം മേ അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി, ‘അനത്ഥം മേ ചരതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി, ‘അനത്ഥം മേ ചരിസ്സതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘പിയസ്സ മേ മനാപസ്സ അനത്ഥം അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... ‘അനത്ഥം ചരതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി... പേ॰... ‘അനത്ഥം ചരിസ്സതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി; ‘അപ്പിയസ്സ മേ അമനാപസ്സ അത്ഥം അചരീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി...പേ॰... ‘അത്ഥം ചരതീ’തി ആഘാതം

ബന്ധതി...പേ॰... ‘അത്ഥം ചരിസ്സതീ’തി ആഘാതം ബന്ധതി. ഇമേ നവ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) “കതമേ നവ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** നവ ആഘാതപടിവിനയാ - ‘അനത്ഥം മേ അചരി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘അനത്ഥം മേ ചരതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘അനത്ഥം മേ ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘പിയസ്സ മേ മനാപസ്സ അനത്ഥം അചരി...പേ॰... അനത്ഥം ചരതി...പേ॰... അനത്ഥം ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി; ‘അപ്പിയസ്സ മേ അമനാപസ്സ അത്ഥം അചരി...പേ॰... അത്ഥം ചരതി...പേ॰... അത്ഥം ചരിസ്സതി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി ആഘാതം പടിവിനേതി. ഇമേ നവ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** നവ നാനത്താ - ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം, പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ലാഭനാനത്തം. ഇമേ നവ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** നവ സഞ്ഞാ - അസുഭസഞ്ഞാ, മരണസഞ്ഞാ, ആഹാരേപടികൂലസഞ്ഞാ , സബ്ബലോകേഅനഭിരതിസഞ്ഞാ [അനഭിരതസഞ്ഞാ (സ്യാ॰ ക॰)], അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനിച്ചേ ദുക്ഖസഞ്ഞാ, ദുക്ഖേ അനത്തസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ. ഇമേ നവ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** നവ അനുപുബ്ബവിഹാരാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ...പേ॰... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ...പേ॰... ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘അനന്തം വിഞ്ഞാണ’ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇമേ നവ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) “കതമേ നവ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** നവ അനുപുബ്ബനിരോധാ - പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ കാമസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി, ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി, തതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ

പീതി നിരുദ്ധാ ഹോതി, ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസ്സാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി, ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ രൂപസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. ഇമേ നവ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

“ഇതി ഇമേ നവുതി ധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ.

ദസ ധമ്മാ

൩൬൦. “ദസ ധമ്മാ ബഹുകാരാ...പേ॰... ദസ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

(ക) “കതമേ ദസ ധമ്മാ **ബഹുകാരാ?** ദസ നാഥകരണാധമ്മാ - ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു, യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി...പേ॰... സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ ...പേ॰... ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ, യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ...പേ॰... അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു കല്യാണമിത്തോ ഹോതി കല്യാണസഹായോ കല്യാണസമ്പവങ്കോ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ॰... കല്യാണസമ്പവങ്കോ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവചോ ഹോതി സോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ, ഖമോ പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനിം. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ॰... അനുസാസനിം. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യാനി താനി സബ്രഹ്മചാരീനം ഉച്ചാവചാനി കിംകരണീയാനി തത്ഥ ദക്ഖോ ഹോതി അനലസോ തത്രുപായായ വീമംസായ സമന്നാഗതോ, അലം കാതും, അലം സംവിധാതും. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ॰... അലം സംവിധാതും. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

“പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ധമ്മകാമോ ഹോതി പിയസമുദാഹാരോ അഭിധമ്മേ അഭിവിനയേ ഉളാരപാമോജ്ജോ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ॰... ഉളാരപാമോജ്ജോ. അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

‘‘പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി ഇതരീതരേഹി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേഹി. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു ...പേ... അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

‘‘പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി...പേ... കുസലേസു ധമ്മേസു. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ... അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

‘‘പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സതിമാ ഹോതി, പരമേന സതിനേപക്കേന സമന്നാഗതോ, ചിരകതമ്പി ചിരഭാസിതമ്പി സരിതാ അനുസ്സരിതാ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ... അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ.

‘‘പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞവാ ഹോതി ഉദയത്ഥഗാമിനിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ, അരിയായ നിബ്ബേധികായ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയഗാമിനിയാ. യംപാവുസോ, ഭിക്ഖു...പേ... അയമ്പി ധമ്മോ നാഥകരണോ. ഇമേ ദസ ധമ്മാ ബഹുകാരാ.

(ഖ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **ഭാവേതബ്ബാ?** ദസ കസിണായതനാനി - പഥവീകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി ഉദ്ധം അധോ തിരിയം അദ്വയം അപ്പമാണം. ആപോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി...പേ... തേജോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... വായോകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... നീലകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... പീതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ലോഹിതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ഓദാതകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... ആകാസകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി... വിഞ്ഞാണകസിണമേകോ സഞ്ജാനാതി ഉദ്ധം അധോ തിരിയം അദ്വയം അപ്പമാണം . ഇമേ ദസ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ.

(ഗ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **പരിഞ്ഞേയ്യാ?** ദസായതനാനി - ചക്ഖായതനം, രൂപായതനം, സോതായതനം, സദ്ദായതനം, ഘാനായതനം, ഗന്ധായതനം, ജിവ്ഹായതനം, രസായതനം, കായായതനം, ഫോട്ഠബ്ബായതനം. ഇമേ ദസ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഘ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **പഹാതബ്ബാ?** ദസ മിച്ഛത്താ - മിച്ഛാദിട്ഠി, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ, മിച്ഛാആജീവോ, മിച്ഛാവായാമോ, മിച്ഛാസതി, മിച്ഛാസമാധി, മിച്ഛാഞാണം, മിച്ഛാവിമുത്തി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ.

(ങ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **ഹാനഭാഗിയാ?** ദസ അകുസലകമ്മപഥാ - പാണാതിപാതോ, അദിന്നാദാനം, കാമേസുമിച്ഛാചാരോ, മുസാവാദോ, പിസുണാ വാചാ, ഫരുസാ വാചാ, സമ്ഫപ്പലാപോ, അഭിജ്ഝാ, ബ്യാപാദോ, മിച്ഛാദിട്ഠി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ.

(ച) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **വിസേസഭാഗിയാ?** ദസ കുസലകമ്മപഥാ - പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ, മുസാവാദാ വേരമണീ, പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ, അനഭിജ്ഝാ, അബ്യാപാദോ, സമ്മാദിട്ഠി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ.

(ഛ) “കതമേ ദസ ധമ്മാ **ദുപ്പടിവിജ്ഝാ?** ദസ അരിയവാസാ - ഇധാവുസോ , ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി, ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ, ഏകാരക്ഖോ, ചതുരാപസ്സേനോ, പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ, സമവയസട്ഠേസനോ, അനാവിലസങ്കപ്പോ, പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ, സുവിമുത്തചിത്തോ, സുവിമുത്തപഞ്ഞോ.

“കഥഞ്ചാവുസോ , ഭിക്ഖു **പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ** ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമച്ഛന്ദോ പഹീനോ ഹോതി, ബ്യാപാദോ പഹീനോ ഹോതി, ഥിനമിദ്ധം പഹീനം ഹോതി, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹീനം ഹോതി, വിചികിച്ഛാ പഹീനാ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു ഏകാരക്ഖോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സതാരക്ഖേന ചേതസാ സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഏകാരക്ഖോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു ചതുരാപസ്സേനോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സങ്ഖായേകം പടിസേവതി, സങ്ഖായേകം അധിവാസേതി, സങ്ഖായേകം പരിവജ്ജേതി, സങ്ഖായേകം വിനോദേതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ചതുരാപസ്സേനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ യാനി താനി പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പുഥുപച്ചേകസച്ചാനി, സബ്ബാനി താനി നുന്നാനി ഹോന്തി പണുന്നാനി ചത്താനി വന്താനി മുത്താനി പഹീനാനി പടിനിസ്സട്ഠാനി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു സമവയസട്ഠേസനോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമേസനാ പഹീനാ ഹോതി, ഭവേസനാ പഹീനാ ഹോതി, ബ്രഹ്മചരിയേസനാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സമവയസട്ഠേസനോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ , ഭിക്ഖു **അനാവിലസങ്കപ്പാ** ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ കാമസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി, ബ്യാപാദസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി, വിഹിംസാസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അനാവിലസങ്കപ്പോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തചിത്തോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി, മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തചിത്തോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തപഞ്ഞോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘രാഗോ മേ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ‘ദോസോ മേ പഹീനോ...പേ॰... ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ‘മോഹോ മേ പഹീനോ ...പേ॰... ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ’തി പജാനാതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സുവിമുത്തപഞ്ഞോ ഹോതി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ ദുപ്പടിവിജ്ഝാ.

(ജ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **ഉപ്പാദേതബ്ബാ?** ദസ സഞ്ഞാ - അസുഭസഞ്ഞാ, മരണസഞ്ഞാ, ആഹാരേപടികൂലസഞ്ഞാ, സബ്ബലോകേഅനഭിരതിസഞ്ഞാ, അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനിച്ചേ ദുക്ഖസഞ്ഞാ, ദുക്ഖേ അനത്തസഞ്ഞാ, പഹാനസഞ്ഞാ, വിരാഗസഞ്ഞാ, നിരോധസഞ്ഞാ. ഇമേ ദസ ധമ്മാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

(ഝ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **അഭിഞ്ഞേയ്യാ?** ദസ നിജ്ജരവത്ഥൂനി - സമ്മാദിട്ഠിസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠി നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി. യേ ച മിച്ഛാദിട്ഠിപച്ചയാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി, തേ ചസ്സ നിജ്ജിണ്ണാ ഹോന്തി. സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ മിച്ഛാസങ്കപ്പോ...പേ॰... സമ്മാവാചസ്സ മിച്ഛാവാചാ... സമ്മാകമ്മന്തസ്സ മിച്ഛാകമ്മന്തോ... സമ്മാആജീവസ്സ മിച്ഛാആജീവോ... സമ്മാവായാമസ്സ മിച്ഛാവായാമോ... സമ്മാസതിസ്സ മിച്ഛാസതി... സമ്മാസമാധിസ്സ മിച്ഛാസമാധി... സമ്മാഞാണസ്സ മിച്ഛാഞാണം നിജ്ജിണ്ണം ഹോതി. സമ്മാവിമുത്തിസ്സ മിച്ഛാവിമുത്തി നിജ്ജിണ്ണാ ഹോതി. യേ ച മിച്ഛാവിമുത്തിപച്ചയാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി, തേ ചസ്സ നിജ്ജിണ്ണാ ഹോന്തി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

(ഞ) ‘‘കതമേ ദസ ധമ്മാ **സച്ഛികാതബ്ബാ?** ദസ അസേക്ഖാ ധമ്മാ - അസേക്ഖാ സമ്മാദിട്ഠി, അസേക്ഖോ സമ്മാസങ്കപ്പോ, അസേക്ഖാ സമ്മാവാചാ, അസേക്ഖോ സമ്മാകമ്മന്തോ, അസേക്ഖോ സമ്മാആജീവോ, അസേക്ഖോ സമ്മാവായാമോ, അസേക്ഖാ സമ്മാസതി, അസേക്ഖോ സമ്മാസമാധി, അസേക്ഖം സമ്മാഞാണം, അസേക്ഖാ സമ്മാവിമുത്തി. ഇമേ ദസ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ.

‘‘ഇതി ഇമേ സതധമ്മാ ഭൂതാ തച്ഛാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ സമ്മാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ’’തി. ഇദമവോചായസ്മാ സാരിപുത്തോ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ദസുത്തരസുത്തം നിട്ഠിതം ഏകാദസമം.

പാഥികവഗ്ഗോ [പാടികവഗ്ഗോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] നിട്ഠിതോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പാഥികോ ച [പാടികഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰)] ഉദുമ്ബരം
[പാടികോദുമ്ബരീചേവ (സീ॰ പീ॰)], ചക്കവത്തി അഗ്ഗഞ്ഞകം;
സമ്പസാദനപാസാദം [സമ്പസാദഞ്ച പാസാദം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)],
മഹാപുരിസലക്ഖണം.

സിങ്ഗാലാടാനാടിയകം , സങ്ഗീതി ച ദസുത്തരം;
ഏകാദസഹി സുത്തേഹി, പാഥികവഗ്ഗോതി വുച്ചതി.

പാഥികവഗ്ഗപാളി നിട്ഠിതാ.

തീഹി വഗ്ഗേഹി പടിമണ്ഡിതോ സകലോ

ദീഘനികായോ സമത്തോ.